

ОДБРАНА

Година XIII ■ Број 297 ■ 1. фебруар 2018. ■ цена 100 динара ■ 1,20 евра

интервју

ДР СРБА ТРИФКОВИЋ

СНАЖНИЈИ СМО НЕГО ШТО ИЗГЛЕДА

Едиција ВОЈВОДЕ

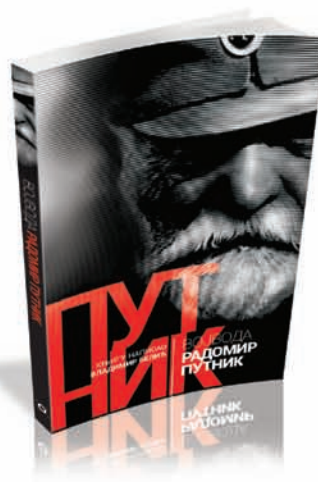
Велике годишњице су и велика подсећања, хоризонтални пресеци наше сопствене историје. Годишњица Великог рата вратила нам је у живу интересовања многе историјске личности тог периода. Биографије славних српских војвода исписују најсветлије странице наше војне и свеколике историје.

ВОЈВОДА ПЕТАР БОЈОВИЋ

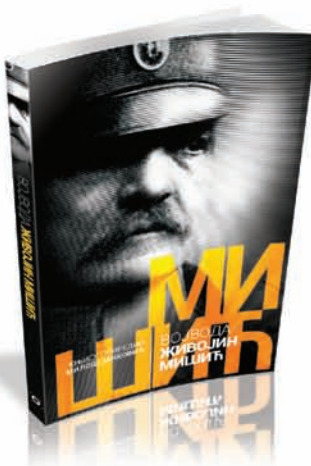
Томислав Гаврић,
Драган Симовић
Броширано,
ф. 13×20, 140 стр.
шифра: 111347
цена: 396,00
са попустом: 297,00

ВОЈВОДА РАДОМИР ПУТНИК

Владимир Белић
Броширано,
ф. 13×20, 142 стр.
шифра: 111348
цена: 396,00
са попустом: 297,00

ВОЈВОДА ЖИВОЈИН МИШИЋ

Милош Јанковић
Броширано,
ф. 13×20, 152 стр.
шифра: 111349
цена: 396,00
са попустом: 297,00

ВОЈВОДА СТЕПА СТЕПАНОВИЋ

Е. Белић
Броширано,
ф. 13×20, 186 стр.
шифра: 111350
цена: 396,00
са попустом: 297,00

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
УПРАВА ЗА ОДНОСЕ СА ЈАВНОШЋУ
Медија центар „Одбрана“

НАРОДНИ МУЗЕЈ ЧАЧАК

Изложба
ЛЕПИ ЛАЗА
ИЗМЕЂУ КРАЉА АЛЕКСАНДРА
И КРАЉИЦЕ ДРАГЕ

Мала галерија
Дома Војске Србије,
6–24. фебруара 2018.
Браће Југовића 19, Београд

*Својим Господару и Краљу Србије Александру I
Његов непоклекљивој и преданој
Запору,
Лаз Мештровић
31. Маја 1902г.
Београд.*

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране и Војске Србије

„Одбрана“ наставља традицију „Ратника“, првог војног листа у Србији, који је изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Медија центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19
medijacentar@mod.gov.rs

Директор

Стевица С. Карапандин, пуковник

Главни и одговорни уредник

Владимир Почуч, потпуковник

Заменик главног уредника

Александар Петровић, капетан

Уредници

Мира Шведић, Душан Глишић

Новинари

Сања Анђелковић
Владимир Вјештић
Миријана Крстовић, поручник
Биљана Миљић

Стадни сарадници

др Себастијан Балаш, др Славиша Влацић,
Милосав Ц. Ђорђевић, др Милан Мијалковски,
др Зоран Миладиновић, др Владимир Баровић,
др Миљан Милкић, Будимир М. Попадић,
Милош Стругар, Никола Остојић, Бојан Рајић,
Влада Ристић, Милена Милетић, Александар Киш

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник)
Станислава Струњаш (техничка уредница)

Фотографија

Даримир Банда, Душка Стефановић, Јово Мамула
(фото-репортери)

Језички редактори

мр Наташа Николић, Слађана Мирчевски,
Јелица Живановић

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Татјана Шућин

Документација

Горан Станковић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор 3241-258; 23-809

Главни и одговорни уредник 3241-257; 23-808

Секретар редакције 3201-809; 23-079

Прелом 3240-019; 23-583

Маркетинг 3201-728; 23-728; 3349-536

Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

Продаја 3201-810; 3241-254; 23-810

ТЕЛЕФАКС 3241-258

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19
odbrana@mod.gov.rs
redakcija@odbrana.mod.gov.rs
www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-312849-56 МЦ „Одбрана“

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РЦ
месечно 160 динара. За претплатнике преко
Поштанске штељонице месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд

ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења
војних новинара

БРОЈ 297

ПЛИВАЊЕ
ЗА ЧАСНИ
КРСТ

СНИМИО
ЈОВО МАМУЛА

СПЕЦИЈАЛНИ ПРИЛОГ
АРСЕНАЛ 107

Савремено наоружање
код нас и у свету

Дан Медија центра „Одбрана“ ИСТИНА И ОДГОВОРНОСТ

Пливање за Часни крст
ДУХОВНОСТ
И БОРБЕНОСТ
НА ДЕЛУ

Трећа бригада Копнене војске ОБУЧЕНИ И МОТИВИСАНИ

Међународна трговина
наоружањем

ВРХУНАЦ
ОД ВРЕМЕНА
ХЛАДНОГ РАТА

У овом броју...

- 10** Реконструкција војног комплекса „Генерал Јован Мишковић”
ЗУБ ВРЕМЕНА
УРАДИО СВОЈЕ
- 16** Др Срђа Трифковић,
историчар, политиколог,
публициста
СНАЖНИЈИ СМО
НЕГО ШТО ИЗГЛЕДА
- 28** Интерактивна настава на Војној академији
БЕЗБЕДНОСНИ
ЛАВИРИНТИ
МОДЕРНОГ
РАТОВАЊА
- 30** Институт за стратегијска истраживања у новом организационом окружењу
ЈАЧАЊЕ
ИСТРАЖИВАЧКОГ
КРЕДИБИЛИТЕТА
- 34** Ронхопатија и слип апнеја
ПРОБЛЕМИ
С ДИСАЊЕМ
СУ РЕШИВИ
- 36** Обновљиви извори енергије
СНАГА СУНЦА
И ВЕТРА
- 44** Великани српске војне хирургије (2)
ЖЕСТОКИ КРИТИЧАР

Срби треба да очувају своју војну неутралност, да теже интеграцијама, али не по цену одрицања од кључних државних и националних интереса, да очувају тапију на своју јужну покрајину и да теже опоравку свог културног и националног бића од свега што је изгубљено током југословенске епопеје. После калварија доживљених у 20. веку, српски народ је опет на почетку, иако није клонуо онолико колико би неко споља то желео или стварао утисак, сматра др Срђа Трифковић, историчар, политиколог и публициста. У интервјуу за „Одбрану” он говори о глобалном политичком контексту у коме опстаје Србија и српски народ и приликама које треба пружити генерацијама које долазе.

Смештајни простор Војне академије заузима 250.000 квадратних метара с великим бројем објеката. Многи од њих нису реконструисани од како су изграђени. Стога су недавно започели обимни радови на реконструкцији тог војног комплекса. Када се заврше, према речима начелника Војне академије генерал-мајора Горана Зековића, услови које ће имати наши кадети и официри биће на највишем нивоу. О великом пројекту реконструкције војног комплекса „Генерал Јован Мишковић”, очекиваним роковима и трошковима, поред првог човека Војне академије, говори и начелник Управе за инфраструктуру потпуковник Слободан Старчевић.

Нови број нашег листа доноси и причу о Трећој бригади Копнене војске и њеним припадницима који, иако су лоцирани у четири града, функционишу као један. Они су обучени и мотивисани да извршавају задатке у све три мисије Војске – обезбеђују административну линију с Аутономном Покрајином Косово и Метохија, контролишу Копнену зону безбедности, помажу цивилном становништву у санирању последица природних непогода и учествују у мултинационалним операцијама Уједињених нација.

И ове године, 5. фебруара, Институт за стратегијска истраживања и Војни архив, који је од 2006. године у његовом саставу, обележавају свој дан. Према речима директорке др Јованке Шарановић, овогодишњи празник разликује се од претходних по томе што је у оквиру организацијских промена у Министарству одбране и Војсци Србије, од половине прошле године Институт ушао у нову фазу свог постојања, поставши организационо и функционално везан за Универзитет одбране. Истраживања у Институту су интердисциплинарног карактера, тежишно у пољу друштвено-хуманистичких наука, а осим основне делатности, његови припадници настоје да резултатима својих истраживања буду квалитетна подршка доносиоцима одлука, речи су др Шарановић.

Пажњи читалаца препоручујемо други наставак фељтона „Великани српске војне хирургије” и текст у рубрици „Друштво” о обновљивим изворима енергије и њеним потенцијалима. Енергија која у облику електромагнетног зрачења стигне до површине Земље је, кажу научници, око 20.000 пута већа од садашњих потреба човечанства, а око 350 пута премашује процењене вредности укупних резерви угља, нафте, природног гаса и осталих извора енергије на које људи могу да рачунају као на један од услова за сопствени опстанак. ■

ДАН МЕДИЈА ЦЕНТРА „ОДБРАНА”

ИСТИНА И ОДГОВОРНОСТ

Са три четвртине попуњености људством у 2017. години објављена су 23 броја магазина „Одбрана”, а новинари и фото-репортери су у просеку медијски испратили четири догађаја дневно. Издавачка делатност објавила је 135 књига и часописа, а за потребе 125 активности система одбране графички дизајнери Медија центра израдили су четири стотине графичких производа. Дом Војске Србије током протекле године био је место одржавања 359 догађаја, које је посетило више од 90.000 људи.

Медија центар „Одбрана” обележио је у Свечаној сали Дома Војске Србије свој дан, сећање на 24. јануар 1879, када је у Србији изашао први број војног листа „Ратник”, чију традицију наставља магазин Министарства одбране и Војске Србије, али и 139 година војне штампе у Србији. Свечаности су присуствовали министар одбране Александар Вулин, представници Министарства одбране и Војске Србије, личности из јавног и културног живота, сарадници и пријатељи редакције магазина и Медија центра „Одбрана”.

Традиционалне награде и признања

Министар одбране Александар Вулин уручио је Новинарску награду „Иван Марковић” новинарки РТС-а Ани Манојловић, за прилог „Позив за војну вежбу”, емитован 5. јула прошле године у емисији „Око магазин”, на Првом програму Јавног сервиса. Војна спомен-медаља за достигнућа у спорту додељена је женској атлетској екипи Министарства одбране и Војске Србије, која је на 48. светском војном првенству у маратону освојила бронзану медаљу. Признање десетару Наташи Ђулафић и војној службеници Ксенији Бубњевић уручио је министар Вулин.

У образложењу одлуке, жири наводи да је избором саговорника, најпре резервиста који коментаришу боравак у јединицама Војске Србије, затим и старешина који објашњавају зашто је неопходно да обнове и стекну нова војничка знања и вештине, новинарка Ана Манојловић, па-

жљиво и одмерено, заокружила причу о различитим перцепцијама позивања на војне вежбе, те објективно и непристрасно, занатски професионално и уверљиво о томе информисала гледаоце.

Наградом „Иван Марковић”, којом се подстичу новинари који прате активности Министарства одбране и Војске Србије да квалитетно извештавају у домаћим писаним и електронским медијима, осим што се афирмише њихово стваралаштво, чува се и сећање на једног од најдаровитијих новинара и уредника у листу „Војска”, који је 2003. преминуо у 43. години.

Најбољи спортиста Војске Србије у години за нама је потпоручник Стефан Вукадиновић, припадник Центра за обуку подофицира Команде за обуку, члан атлетске репрезентације Србије и освајач бројних медаља на домаћим и међународним такмичењима, док је титула најуспешније спортске екипе припала екипи у практичном стрељаштву ИПСЦ – „Кобре” у саставу: капетан корвете Игор Игњатовић, заставници Бранислав Булатовић, Милован Јанковић, Мићо Воркапић, Игор Новаковић, Дејан Никић и Владимир Стојиљковић. Сви су, наравно, припадници Батаљона војне полиције специјалне намене „Кобре”. Најуспешнија спортска екипа и најуспешнији спортиста Војске Србије проглашени су 24. пут.

СПАРТАНСКИ ДУХ

Потпоручник Стефан Вукадиновић, најбољи спортиста Војске Србије, који је 2017. године завршио Војну академију, већ неколико година постиже врхунске резултате у атлетици у кадетској и сениорској конкуренцији. Члан је атлетске репрезентације Србије и освајач бројних медаља на домаћим и међународним такмичењима. Током прошле године издвојиле су га златна медаља у трци на 400 метара на првенству Србије у атлетици и сребро с Балканског првенства у атлетици, такође на 400 метара.

Најуспешнија спортска екипа – ИПСЦ „Кобре” током деценију и по постојања осваја мноштво медаља и признања на домаћим и међународним такмичењима у практичном стрељаштву. Прошле године заузели су прво место на крају ИПСЦ лиге Србије и златну медаљу на Отвореном првенству Србије у практичном стрељаштву. Током 2017. године клуб и његови чланови освојили су, екипно и појединачно, 14 медаља, што их сврстава међу најтрофејније спортске саставе у систему одбране Републике Србије.

Наставити путем развоја

Честитајући празник припадницима Медија центра „Одбрана“, министар Александар Вулин поручио им је да борба никад не престаје и, ако можемо да дефинишемо оно чиме се бави Медија центар, баш као и оно због чега постоји наша војска, у свега неколико речи, онда бисмо то могли са две: истина и одговорност.

– Те две речи најбоље објашњавају шта је суштина нашег ангажовања и позива Медија центра „Одбрана“. Одговорност према традицији коју имамо, као и према свим оним ратницима који су славно име српске војске исписали вредним понављања и памћења. Одговорност према традицији, према свима онима који су били пре нас, али и одговорност према будућим покољењима и генерацијама које тек треба да уче о својим прецима да би желели да буду баш као они – рекао је министар.

Он је додао да се због тога њихова имена, дела и њихови животи морају бележити, јер су вредни понављања.

– Сви ви део сте овог важног задатка и без сваког од вас не бисмо били сигурни у успех, а сасвим сигурно не бисмо били вредни сећања и понављања. Медија центар „Одбрана“ треба да настави са својим упорним и вредним радом на учењу, стварању, на откривању нових путева војне мисли али исто тако и на разумевању онога што није само војна мисао – разумевању потреба нашег народа, јер шта је Војска Србије ако није део нашег народа, њен најбољи део. Медија центар „Одбрана“ има

своју важну улогу у Министарству одбране Републике Србије и ту улогу ћемо наставити да јачамо, да ширимо, да нас препознају и да сваког дана будемо све више део свакодневног живота свих наших грађана јер Војска Србије, и у миру и у рату, увек је била на првом месту, део живота свог народа због кога постоји, коме се радује, кога чува и због кога ће расти, развијати се, опремати и обучавати, учити и због кога ће постојати – рекао је министар одбране Александар Вулин.

БАБАЦ – НАЈИСТАКНУТИЈИ САРАДНИК

За свесрдну помоћ и сарадњу у реализацији тематских трибина на 62. Међународном сајму књига, захвалнице су уручене бригадном генералу Жељку Петровићу, команданту Прве бригаде КоВ-а и генерал-мајору Милану Мојсиловићу, помоћнику министра за политику одбране. Плакета Министарства одбране за најистакнутијег сарадника ове године додељена је Душану Бабцу, који је већ дуги низ година међу најтиражнијим и најчитанијим ауторима Медија центра „Одбрана“. У образложењу „стоји“ да су „његов питак начин приповедања, који не губи на квалитету и фактографији, и увек бројне илустрације учинили да пет књига које смо објавили буду међу најтраженијима у издавачкој делатности“.

– Са три четвртине попуњености људством у 2017. години објавили смо 23 броја магазина „Одбрана“ и у просеку медијски испратили четири догађаја дневно. Објавили смо 135 књига и часописа, што је у односу на 2016. годину повећање за 20 процената, а за потребе 125 активности система одбране израдили смо четири стотине графичких производа. Број догађаја у Дому Војске Србије током протекле године био је 359 и увелико је надмашио не само број радних дана, него и број догађаја у претходним годинама. Пре три године број наших посетилаца био је 60.000, пре две године 80.000, а током прошле године тај број достигао је 90.000, и то у највећем проценту поводом изложби у нашим галеријама, промоцијама наших издања али и другим садржајима, од којих посебно истичем онедавно реafirмисане књижевне вечери – рекао је пуковник Карапанџин и подсетио на успешно реализоване тематске трибине на Међународном сајму књига у Београду.

Он је додао да за то време није забележен нити један негативни коментар о нашем раду.

– Колектив Медија центра „Одбрана“ чине професионалци, људи у потпуности

предани послу, који истрајно, из године у годину, раде на изградњи места и улоге ове установе у систему одбране и на остваривању преко потребне везе између војске и народа. Трудимо се да очувамо све вредности српске војне традиције, обележимо важне догађаје из наше историје и истина нам је увек на првом месту. Прегнућа су нам усмерена и у правцу моралне и духовне обнове наше војске – рекао је директор Медија центра „Одбрана“ и додао да та установа располаже специфичним арсеналом наоружања, искључиво намењеном „изградњи мира унутар војничког бића, који ако се изграђује на истинским вредностима, излази и шири се изван домена индивидуалног.

Медија центар „Одбрана“ је током 2017. године остварио успешну сарадњу са бројним институцијама и истакнутим појединцима, а у знак захвалности и наде да ће тако бити и убудуће додељена су признања: из области новинско-информативне делатности – Милени Милетић, најуспешнијој сарадници магазина „Одбрана“, а из области издавачке делатности – Николи Марићу, пуковнику у пензији, и проф. др Вељку Ђурићу Мишини, за фото-монографију „Ратнички дом“, у којој су аутори хронолошки представили претходних 85 година трајања тог здања. Из области промоције културе награђен је Душан Ђоковић, директор Академије уметности, са којом је Медија центар „Одбрана“ реализовао неколико значајних пројеката. ■

Владимир ВЈЕШТИЋ
Снимили Јово МАМУЛА
Уна ШКАНДРО

ИПАК, НЕ УМЕМ ДА ВОЗИМ ХЕЛИКОПТЕР

Добитница Новинарске награде „Иван Марковић“ Ана Манојловић пријатно је изненађена, јер је, како каже, „неко ко има изражен критички став“.

– Која год тема да је у питању, ја је сагледавам из свих углова. И ова прича је, између осталог, имала и тај део који доноси колико људи нису одушевљени када их позову „у резерву“, баш као што неки јесу.

На питање да ли ће наставити да се бави војним темама, Ана каже:

– Када вам је тата пуковник у пензији, онда сви у редакцији мисле да знате да возите хеликоптер. А наравно да не знам... Увек извештавам о тим темама, то ми је судбина!

Резултат којим се поносимо

О достигнућима у години за нама, али и о плановима за будућност говорио је пуковник Стевица С. Карапанџин, директор Медија центра „Одбрана“. Он је потврдио да је установа, и претходне године као и до сада, настојала да буде достојни настављач традиција наших претходника, оснивача часописа „Ратник“ и неимара Ратничког дома.

РЕКОНСТРУКЦИЈА ВОЈНОГ КОМПЛЕКСА
„ГЕНЕРАЛ ЈОВАН МИШКОВИЋ”

ЗУБ ВРЕМЕНА УРАДИО СВОЈЕ

Смештајни простор Војне академије заузима 250.000 квадратних метара с великим бројем објеката. Многи од њих нису реконструисани од како су изграђени. Стога су недавно започели обимни радови на реконструкцији тог војног комплекса. Када се заврше, према Сречима начелника Војне академије генерал-мајора Горана Зековића, услови које ће имати наши кадети и официри биће на највишем нивоу.

Војна академија оспособљава кадар за потребе Војске Србије и као високошколска и научна установа требало би кадетима да обезбеди услове живота и рада које имају најсавременије армије света. То захтева напорни труд и рад, добру логистику, али и финансијска улагања. Како је за магазин „Одбрана” истакао начелник Војне академије генерал-мајор Горан Зековић, смештајни простор Војне академије заузима 250.000 квадратних метара с великим бројем објеката. Он додаје да је немогуће инфраструктурно опслужити све у једној години, па чак ни у циклусу од више година, и то под

условом да сви критеријуми буду испуњени, да годишњи план буде финансијски довољан и да Војна академија може да реализује радове и сопственим капацитетима и капацитетима Управе за инфраструктуру Сектора за материјалне ресурсе Министарства одбране, као и ангажовањем војнограђевинских установа.

– Нажалост, евидентно је да многи објекти нису реконструисани од њихове изградње. Примера ради, главна писта на којој су сва постројавања и увежбавања кадета није обновљана од шездесетих година, од када је и изграђена. Генерације кадета увежбавају се на истој писти, а између осталог и

моја је, а да апсолутно ништа није промењено, те је зуб времена одрадио своје. Стога је реконструкција писте важна, јер се све активности оспособљавања кадета обављају на том простору. Посебно смо захвални што је министар одбране препознао нашу иницијативу о улагању и што је комплетан предвиђени сегмент инфраструктурних радова за 2018. годину започет у претходној години. Услови које ће након изведених радова имати наши кадети и официри биће на највишем нивоу. Такође, важно је напоменути да се максимално трудимо, и трудимо се, да не ометамо наставне процесе у Војној академији – истакао је генерал Зековић.

Начелник Војне академије додао је да су већ почели радови на обнављању писте, да се за постројавања користи простор испред Кадетске бригаде, а да се на редовне часове физичке обуке уместо у Спортски центар иде у Атлетску дворану и на отворени Атлетски стадион, који пружа могућност да се настава реализује у бољим временским условима.

Реконструкција пиштољске стрељане

Предмет реконструкције су, између осталог, писта за постројавање и Спортски центар, који дневно користи између три и пет стотина припадника система одбране и спољних корисника. Спортски центар никада није у значајнијем обиму реконструисан, а сада се изводе радови на побољшању свлачионица, капацитета за туширање, система расхладних уређаја, прозора, замене дрвенарије и осталог.

– Нова опрема у вредности од 15 милиона динара већ је стигла у теретану. Напоменуо бих да стара опрема није расходована, него смо њом снабдели Специјалну бригаду Војске Србије, уз одређене дораде на справама, те је припадницима јединице омогућено да се адекватно баве физичком обуком. Такође, предмет реконструкције јесте и

спољни део око Спортског центра – гимнастички део, полска теретана и пиштољска стрељана, као једна од великих инвестиција. Од 2012. године пиштољска стрељана била је, из безбедносних разлога, ван функције због ослобађања барутних честица и могућности samozапалења. Стога су потребни адекватни инфраструктурни радови који би омогућили безбедна гађања – објашњава начелник Војне академије и напомиње да се улагањем постиже рационализација трошкова, јер би сређивањем стрељане кадети престали да изводе гађања из пиштоља на полигонима широм Србије.

КОМПЛЕКС ВОЈНЕ АКАДЕМИЈЕ

У саставу Војне академије су Касарна „Генерал Јован Мишковић”, површине око 150.000 km² (242 објекта), касарна Интерната Војне гимназије, површине око 20.000 km² (95 објекта), Касарна „Бањица 2”, (одржава 50 одсто), површине око 45.000 km² (50 објекта), војни комплекс Школска зграда Војне гимназије, површине 5.000 km² (24 објекта) и војни комплекс 51. скијашки полигон „Копаноник”, површине 4.000 km² (53 објекта).

– Обнављањем ће се остварити и знатан финансијски ефекат за систем одбране, јер ће пружити услов да у стрељани може да се гађа из пиштоља калибра 7,62, 5,56 и 9 милиметара, што до сада није било могуће. Такође, у њој ће бити омогућено гађање из ваздушног наоружања и ситуационо гађање помоћу ласерских давача сигнала, што већ постоји у појединим центрима за обуку Војске Србије. Стрељана ће по много чему бити раритет и доступна читавом систему одбране, али ће пре свега служити за одвијање наставног процеса и обуку – наглашава генерал Зековић.

„Сиви дом” у новој функцији

Као корисник финансијских средстава, Војна академија надлежна је у функцији инфраструктуре и за редовно и за инвестиционо одржавање. Управа за инфраструктуру, Војнограђевински центар „Београд” и Војнограђевинска установа „Београд” Министарства одбране ангажоване су за инвестиционо, односно капитално одржавање. Војна академија некада учествује у инвестиционом делу као инвеститор, док се за обимније радова ангажује Војнограђевинска установа „Београд”. Примера ради, Војна академија сопственим капацитетима инфраструктурно обнавља поједине елементе инфраструктуре, као што је ограда Касарне „Генерал Јован Мишковић” дужине од 2.000 метара.

– Значајно је и улагање у Кадетску бригаду и у део капацитета катедри и кабинета. Обнављамо холове, мокре чворове, спаваонице, мењамо подове, прозоре и остало што је неопходно. Све што је Војна академија у досадашњем периоду радила јесу ситни финансијски ангажмани, који су више сервис одржавања и стављања у функцију за неки краћи пе-

риод него што је реконструкција или крупније инвестиционо одржавање – каже први човек Војне академије.

Реномираној војној високообразовној установи највише недостаје капацитет за смештај наших професионалних припадника који похађају курсеве усавршавања и страних слушалаца на постдипломским студијама. Адаптацијом објекта КН-25, бивше Интендантске академије, популарно названог „Сиви дом“, отвара се могућност за смештај око 170 припадника.

– Тај простор коришћен је за смештај припадника система одбране који нису имали решено стамбено питање. Када се отворила могућност њиховог иселења, објекат је остао празан и неуређен, и то ће бити једна од капиталних инвестиција у вредности радова између 115 и 120 милиона динара. Такође, један од предмета разговора с Управом за инфраструктуру, ВГЦ „Београд“ и ВГУ „Београд“ јесте коришћење њиховог производног погона за производњу намештаја у Шапцу, чиме бисмо могли да опремимо Кадетску бригаду, која је снабдевена захваљујући донацијама после Универзијаде

ловање. Тек од 1970. године почело је школовање војних гимназијалаца и од тада у зграду нису улагана средства. Интернат је такође саграђен седамдесетих година, али ни у њега се није много инвестирало. Уложићемо напоре да се живот, услови и стандарди помере на виши ниво, поготово јер настојимо да развијемо и стручно и усмерено средњошколско војно образовање – каже начелник Војне академије.

Управа за инфраструктуру, у складу са својим надлежностима, предузела је мере да се инфраструктурно стање војног комплекса „Генерал Јован Мишковић“ доведе на виши ниво. Према речима начелника Управе за инфраструктуру потпуковника Слободана Старчевића, а имајући у виду традицију коју Војна академија поседује и баштини, направљен је план како да се унапреди стање објеката у кругу наведене касарне.

– Тренутно се изводе радови на инвестиционом одржавању платоа за постројавање, Спортског центра и дела саобраћајница испред њега. Такође, започети су радови на реконструкцији спортских терена. Желим да истакнем да је но-

ЗНАЧАЈ ТОПЛАНЕ

Када је реч о реконструкцији и инвестицијама у Касарни „Генерал Јован Мишковић“, начелник Групе за инфраструктуру Војне академије потпуковник Ранђел Китановић каже да ту постоје објекти из разних периода – објекат у који је данас смештен Ректорат Универзитета одбране датира из 1890. године, а најновија је Атлетска дворана, изграђена 2016. године. Према његовим речима, у досадашњем раду тежиште извођења радова био је на објектима за смештај кадета, наставни процес и исхрану. Међутим, како је истакао потпуковник Китановић, од великог значаја је и топлана на том простору.

– Топлана снабдева енергијом Војномедицинску академију и касарне „Генерал Јован Мишковић“, „Васа Чарапић“, „Бањица“ и „Бањица 2“. Једини смо у Србији који испоручујемо пару притиска 12 бара, највише због потреба ВМА. Радимо 365 дана, 24 сата дневно. Инфраструктурна реконструкција у Касарни „Генерал Јован Мишковић“ свакако је одлична и неопходна инвестиција и први пут таквог обима – каже потпуковник Китановић.

2009. године у Београду. Свакако треба одати признање Управи за инфраструктуру, Војнограђевинском центру „Београд“ и Војнограђевинској установи „Београд“, јер су здушно прихватили овај задатак и максимално се ангажовали да га реше, што се види и према првим назнакама којом брзином, залагањем и вољом се изводе радови – напомиње генерал Зековић.

И споменик културе пропада

Војна академија у Београду заузима и простор Интерната Војне гимназије у Хумској улици и зграде Војне гимназије у Улици Петра Чајковског, која је споменик културе.

– Објекат је изграђен као Прва мушка гимназија, 1932. године, донацијом краља Александра Карађорђевића и коришћен је за потребе ђака који су долазили у Београд на шко-

КОПАОНИК

Према речима генерала Зековића, још једна важна локација за Војну академију јесте 51. скијашки полигон „Копаоник“, површине око 11 хектара, с 53 објекта високоградње површине око 4.000 m² и нискоградње, смештајног капацитета за 300 до 350 припадника система одбране.

– Ти капацитети користе се за обуку у скијању свих припадника Министарства одбране и Војске Србије, а у последње време и за опоравак пилота Ратног ваздухопловства и противваздухопловне одбране. Пилоти млазних авиона имају посебне медицинске претраге како не би дошло до девијантних здравствених проблема, и из тог разлога опоравак пилота планира се на нашем полигону на 1.800 метара надморске висине. Осим тога, полигон користе и чланови породица активних и пензионисаних припадника система одбране. Свакако да то захтева огромне инвестиције и боримо се сходно могућностима и новчаним средствима која имамо – каже начелник Војне академије.

силац реализације радова Војнограђевински центар „Београд“, а радове изводи Војнограђевинска установа „Београд“. Наш план је да у првој половини фебруара завршимо највећи део започетих радова у Спортском центру, а онда да током фебруара уређујемо просторије око базена, спортске терене и део полигона за вежбање. Када говоримо о платоу за постројавање, једино што може да утиче на рок завршетка радова јесу временски услови. Министар одбране Александар Вулин истакао је да је оквирни износ финансијских средстава која ће бити уложена у инфраструктурне радове на Војној академији око 300 милиона динара. Определили смо 78 милиона динара, који ће бити уложени у инфраструк-

турне радове на Војној академији. Од планираних средстава, за уређење пиштољске стрељане процењује се да ће бити одвојено између 80 и 90 милиона динара, а за комплетно сређивање објекта КН-25 потребно је око 115 милиона динара. Такође, ту треба додати и новчана средства за радове које реализује Војна академија – наводи потпуковник Старчевић.

Обезбедити адекватне услове за живот

Тренутно највећи изазов представља пиштољска стрељана, каже начелник Управе за инфраструктуру, с обзиром на то да постоје обавезе израде пројекта и извођења радова.

– После сагледавања свих аспеката, одлучили смо и предложили да Управа за инфраструктуру и Војнограђевински центар „Београд“ израде пројекат. То представља велики изазов за нас и у складу с тим изабрали смо најстручније људе – истиче потпуковник Старчевић.

За радове у Интернату Војне гимназије опредељено је између 25 и 30 милиона динара и, како наводи начелник Управе за инфраструктуру, план је да се ради фазно, с обзиром на то да су у објекту смештени ученици, те је потребно ускладити се с њиховим обавезама. У договору с Војном гимназијом, одлучено је да радове изводе спрат по спрат, те да почну од првог, где је размештен највећи број заједничких просторија.

– Као официр Војске Србије веома добро знам колико је сваком ученику Војне гимназије и кадету Војне академије важно да има адекватне услове за живот и рад. Те две установе су наш понос и треба да предузмемо све што је у нашој моћи како би стање на објектима било још боље и како бисмо популаризовали официрски позив – истиче потпуковник Старчевић. ■

Сања АНЂЕЛКОВИЋ
Снимила Ранка ТОМИЋ

ПЛИВАЊЕ ЗА ЧАСНИ КРСТ

ДУХОВНОСТ И БОРБЕНОСТ НА ДЕЛУ

Међу 54 такмичара који су 19. јануара препливали стазу дугу 33 метра, која симболично представља Исусове године, на овогодишњем такмичењу на Савском језеру учествовало је шест припадника Министарства одбране и Војске Србије који су, такође, постигли завидне резултате. Најбржи међу њима био је кадет Сава Станковић, коме је Богојављенски крст уручио епископ моравички Антоније, а прелазни победнички плашт предао председник општине Чукарица Срђан Коларић.

Победник такмичења кадет Станковић скромно је истакао је да то није само његова победа, те да су сви који су пливали победници. Двадесетједногодишњи студент Војне академије, који се и пре две године на Ади опробао у трци за Часни крст, захвалио је и Министарству одбране и Војсци Србије на прилици да учествује у пливању за Часни крст, али и колегама и старешинама који су га бодрили током припрема. Ипак, највећу захвалност, каже Станковић, дугује друговима који су с њим, под будним оком професора физичког васпитања Ђорђа Козомаре, интензивно недељама тренирали.

Министар одбране Александар Вулин, који је у име Владе Републике Србије присуствовао тој манифестацији, први је честитао победнику. Он је истакао да је цела Србија поносна на припаднике Војске Србије.

– Најбоље што има Војска Србије јесу наши људи, наша способност и храброст да чувамо традицију и најважније вредности које наш народ чине баш таквим какав он јесте – радан, поносан и вредан љубави. Кадети Војне академије данас су показали колико су спремни, колико су храбри, колико воле своју земљу и овај град. Војска Србије ће увек да буде ту са својим народом, да слави, да се радује, али и да га заштити кад год то треба – поручио је министар Вулин додајући да је Војска Србије, као свој најважни-

Победник овогодишњег традиционалног богојављенског пливања на београдској Ади Циганлији је кадет Војне академије Сава Станковић

СПОРТИСТИ У ДУШИ

Кадети који су учествовали у трци за Часни крст активни су спортисти који су до сада постизали завидне резултате у војном вишебоју и фудзалу. Како би оправдали епитет најбољих спортиста на Војној академији, већ сада се интензивно припремају за Војне кадетске игре, које ће се у априлу одржати у Индонезији.

УЛАГАЊЕ У СПОРТ

Према речима министра одбране и начелника Генералштаба, постигнути резултати у пливању за Часни крст још један су у низу доказа да треба улагати у Војну академију и њене спортске капацитете. Осим тога, сматрају они, развој спорта у нашој војсци од највећег је значаја и како би се то промовисало на прави начин у наредном периоду, предузеће се конкретне мере како би се посветила додатна пажња спорту и побољшала физичка припремљеност сваког припадника система одбране.

ји део, увек показивала човека, однос према њему, уверење да наш патриотизам и наша љубав према домовини не могу бити поражени.

Манифестација на Савском језеру почела је светом литургијом и формирањем богојављенске литије у Храму Све-

тог Ђорђа на Бановом брду, која је преко Савског насипа дошла на Аду Циганлију, где је одржана и Молитва на језеру. У почасној пратњи литије, већ традиционално, учествовали су и кадети Војне академије. Главни судија на такмичењу на Савском језеру био је потпуковник Саша Мијић.

На јубиларном 20. пливању за Часни крст на Ади Циганлији, у организацији свештенства Храма Светог Ђорђа, општине Чукарица и ЈП „Ада Циганлија“, учествовали су и припадници Жандармерије, Свибора и грађани.

Поводом Богојављења, великог хришћанског празника, више од сто припадника Министарства одбране и Војске Србије пливало је за Часни крст и у Новом Саду, Сремској Митровици, Сремској Каменици, Старим Бановцима, Панчеву, Земуну, Савамали у Београду, Чачку, Рашки, Крушевцу, Нишу, Сврљигу, Куршумлији, Младеновцу, на Власинском језеру, у Сомбору, Старој Пазови, Крагујевцу, Инђији, Пироту, Смедереву и код Београдске тврђаве.

Два дана касније, министар одбране Александар Вулин и начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић обишли су Војну академију и разговарали с кадетима који су на Ади Циганлији пливали за Часни крст.

Том приликом уручили су им нематеријалне стимулативне мере – одмор с једним чланом породице у објекту Министарства одбране и Војске Србије намењеним за одмор и рекреацију на Тари.

Кадети Војне академије који су учествовали на пливању за Часни крст захвалили су министру одбране и начелнику Генералштаба на наградама, али и подршци коју су им пружили. Они су се такође захвалили начелнику Војне академије који је препознао њихов потенцијал и омогућио им вишенедељне припреме. ■

Биљана МИЉИЋ
Мирјана КРСТОВИЋ
Сниммо Јово МАМУЛА

ДР СРЂА ТРИФКОВИЋ, ИСТОРИЧАР, ПОЛИТИКОЛОГ, ПУБЛИЦИСТА

СНАЖНИЈИ СМО НЕГО ШТО ИЗГЛЕДА

После калварија доживљених у 20. веку, српски народ је опет на почетку, иако није клонуло онолико колико би неко споља то желео или стварао утисак, сматра уважени српски интелектуалац

П ола године проводи у САД, пола у Србији и на Балкану. У контакту је с политичким чиниоцима у Србији, Америци, Републици Српској и другде у региону. Уважаван од свих саговорника, оспораван од малобројних којима истина није свето начело. Доктор Срђа Трифковић, истакнути публициста и политички аналитичар с америчким и српским пасошем, рођен је у Београду, међународне односе и историју дипломирао и докторирао у Великој Британији, радио за Би-Би-Си, Глас Америке, „Вашингтон тајмс“, био директор Центра за међународне односе Рокфорд универзитета у Илиноју, саветник председнице Републике Српске Биљане Плавшић и у неформалном својству председника Војислава Коштунице, написао седам књига и више стотина чланака у западним и српским медијима. Његова последња књига „Континуитет хладног рата“, објављена прошле године у издању „Геополитике“ и представљена у Медија центру „Одбрана“ посвећена је узбурканој данашњици и пољуљаним односима између двеју великих светских сила. Твр-

дећи да хладни рат никада није ни престајао, др Трифковић нас јасно и недвосмислено упозорава на предстојеће догађаје. Из перспективе Србије, чак и охрабрујуће, ако имамо у виду ону стару „док се двоје свађају...“.

У условима свејског биџолизма или мултиџолизма, како видиш балканско „буре баруџа“ и да ли се односи у региону могу свести на односе два „брајска народа“? Могу ли се

бар њихови интереси помиришати, а Балкан помиришати?

– Историјска условљеност међунационалних односа на Балкану сеже у крај средњег века и почетак модерне епохе. У случају Срба и Хрвата, још 1848, револуционарне године, процес формирања различитих, можемо рећи и некомпатибилних идентитета, био је мање-више завршен. За Србе у Војној крајини очување вере и имена било је значајније од било чега другог. Због

изузећа од феудалних обавеза и одређених привилегија самоуправе, укључујући и цркву, они су били трн у оку хрватско-мађарских магната, феудалаца и каптолског клера. Тај антагонизам према Србима до 1848. године имао је аристократско-феудално-црквену основу, али после тај дух антагонизма силази у ниже слојеве, пре свега у средњи трговачки буржујски слој који се тада формира. Један од разлога за то је и чињеница да Срби после развојачења Крајине на велика врата улазе у економски живот Хрватске, постају успешни предузимачи, трговци, банкарни, добијају извесне привилегије, којима Мађари желе да их придобију као природне савезнике против хрватског „старчевићевског“ ексклузивизма. У време настанка прве југословенске државе тај процес толико је одмакао да је било потребно много пажње и такта да би се нашла права формула за стварање заједничке државе, укључујући макар неке хрватске квазидржавне манифестације континуитета, њима тако драгог, фиктивног државног права још од Пакта конвенте. Стога је централизам и унитаризам „троименог народа“ био најгора могућа опција. С једне стране, то је омогућило трајнију консолидацију хрватског националног бића, јер су се први пут под истим државним кровом нашле Хрватска и Славонија, до тада у Угарској, и Далмација, која је била део Аустрије. Дошло је и до свеопштег права гласа које је у „каунда“ монархији за хрватске житеље било веома ограничено. С друге стране, буди се антагонизам према централистичком, унитаристичком концепту, а уз то, под окриљем Краљевине Југославије, долази до идеалних услова за консолидацију хрватске нације и њено политичко сазревање. Тако је на ироничан начин прва Југославија стварана од Срба за корист других, пре свега кроз очување Далмације. Нерешени међунационални односи у првој Југославији довели су до продубљивања острашћености.

О *Колико је Бриџанија ушлица на гогађаје из тог периода?*

– Стварање Југославије последица је одлука српске елите и народних посланика који су 7. децембра 1914. у Нишу изгласали резолуцију којом се ратни циљеви Србије свде на ослоба-

ђање истокрвне браће, дакле да не само сви Срби, него по могућству и Јужни Словени, живе у једној држави. Не можемо рећи да су на ту одлуку и те тежње битно утицали Британци или неки други страни фактори. Регент Александар несумњиво је желео велику државу, а својим образовањем и личним формирањем био је изнад националних интереса било које нације, па и српске. Био је Европејац, који је стремио великој, обједињеној краљевини од Алпа до Демир Капије и хегемонији на Балкану. У југословенској и сада српској историографији у контексту стварања југословенске државе утицај британских кругова свакако је преувеличан, мада су Форин офис и утицајни лондонски кроатофили, попут Ситон-Вотсона и Викама Стида, подржавањем стварања Југославије тежили контролисању тзв. великосрпске буржоазије. Да у самом српском естаблишменту није било расположења за Југославију, ње свакако не би ни било. Да је Краљевина Србија, а регент Александар пре свега, прихватио концепт Лондонског споразума, којим је Италији дата Далмација, а Србији је припала Црна Гора, Босна и Херцеговина и јадранска обала јужно од Сплита, нико од савезника не би имао ништа против. То би одговарало рашчишћавању њихових односа с Италијом, која је стварањем краљевине СХС остала без територије обећане за прелазак на страну победника у току рата. На крају је српско неразумевanje односа унутар Аустроугарске монархије довело до тога да се унитарно централистички и интегрално југословенски концепт, на коме је почивала нова краљевина, сматра континуитетом једнонационалне државе, што је довело до катастрофе. С друге стране, код хрватске политичке елите, најпре Радића, а затим и Мачека, поимање Београда као нове Будимпеште неизбежно је водило катаклизми, која је убрзана атентатом у Скупштини. Чак и да га није било, верујем да би краљ Александар свеједно кренуо даљим путем централизације. После његове смрти српско политичко биће остало је потпуно дезоријентисано. Више није било личности која би дала кредибилитет југословенској идеји. Ту лежи одговор на питање одакле острашћеност према Србима у Хрватској.

О *Та оштрашћеност и даље траје, мада Срба у Хрватској више нема. Како то објаснити?*

– Негативни набој према Србима у Хрватској, као према реметилачком фактору, као према негативном другом, продужава се чак и у најмањим генерацијама Хрвата, мада Срба у Хрватској има неупоредиво мање него некада. У време развојачења Крајине, на територији данашње Републике Хрватске живело је око 37 одсто Срба, што је више од трећине становништва „троједне“ Хрватске. Њихов број данас се драстично смањено. Нема повратника, осим малобројних старца који желе да умру на својим огњиштима. Митом о победи Давида против Голијата у домовинском рату, негативни стереотип продужава се и у Хрватској која је део Европске уније. При томе, нема назнака да ће се ствари мењати. Са стране Србије нема ни приближно негативног одређења према Хрватима, изузев у неком заједницама у Војводини, које чине прогнаници из Крајине. Чак мислим да је извесна доза југоносталгије присутна у Србији већа него било где другде на некадашњим југословенским просторима, осим у Македонији. То је последица чињенице да Срби у Србији током Другог светског рата, а и деведесетих година, нису искусили оне размере голготе које су доживели прекодрински Срби, којима ни на крај памети није нека нова заједничка држава српског, хрватског и муслиманског народа.

О *Утицај великих сила на односе на Балкану никада није довољен у њихове. Бриџанија, Русија, Аустрија, Мађарска, Немачка..., сви су желели да одлучују о судбини народа овог региона. Завршили су студије у Енглеској, проучавали су њихове историјске архиве. Зар смо заиста толико значајни?*

– Велика Британија је кроз читав 19. век имала ривалски однос с Русијом, који је драстично дошао до изражаја у Кримском рату. У том смислу вада је постојала одређена резерва према Србији као стварном или потенцијалном руском савезнику. То се показало у прекиду дипломатских односа после Мајског преврата 1903, али и у здушној помоћи пучистима 27. марта 1941. године. Официрски државни удар показао

се као истински неодговоран и самоубилачки чин, јер није користио Енглеској, а Србији је донео пакао. Потом је, у зиму између 1942. и 1943. године, у Енглеској дошло и до промене политике према Југославији и њеног препуштања победничкој комунистичкој фракцији. Чак је и 1948. године, када је избио сукоб у Информбироу, британски естаблишмент подржавао комунистички режим, у нади да је раскид с Русијом трајан. Све до распада Југославије у Лондону се сматрало да је Титова Југославија одржив концепт, што, с историјског аспекта, ипак није било тачно.

Q Од краја 20. века на овим просторима одлучујуће утичу САД. Да ли се слажемо да је њихова моћ последњих година у опадању?

– Опадање моћи САД осећа се не само у међународним односима, већ на домаћем терену, где после избора Трампа доста брутално избија идеолошко супарништво и нетрпељивост између космополитске постмодерне и приобалне Источноатлантске и Западнопацифичке Америке и оне континенталне, коју ови први називају земљом прелета. То је она ћутљива, маргинализована Америка, која негује осећај припадности породици, култури, традицији. С друге стране је доминантна, лево либерална Америка, која негује космополитизам, брише границе између раса, нације, полова, родова... Све постаје магловито, данас се осећаш као женско, сутра као мушко, а прекосутра као нешто између. С једне стране залажу се за укидање било каквих имиграционих рестрикција, тврдећи да су отворени за све нације, вере, расе и стилове живота, а са друге уводе све могуће рестрикције на слободу мисли и изражавања. Та шизофрена распоућеност је не само домаћи већ и глобални проблем Сједињених Америчких Држава. Америка као велика сила стално мора да „врти педале“, да ствара кризна жаришта, која потом сама и решава. Крајем децембра 2017. имали смо прилику да сазнамо нешто више о новој националној стратегији САД, у којој се уместо терориста, као главна опасност помињу Русија и Кина. Средином јануара уследила је нова доктрина Пентагона, у којој се упозорава да Русија у Европи и на Блиском истоку „тежи да политич-

ке околности учини пријемчивим својим интересима“. Па то је политика сваке државе! Свака држава тежи да „политичке околности“ у ма ком делу свега прилагоди својим интересима. Међутим, ако то чини Русија, то постаје опасност за интересе Сједињених Америчких Држава.

Q Може ли опадање моћи велике силе да се заврши мирно, без последица по друге, мање народе и државе? Да ли је ново сукобљавање великих сила и наставак хладног рата, за који смо се надали да је окончан, последица слабљења Сједињених Америчких Држава?

– У 16. веку у Европи највећа светска сила била је Шпанија. Империјална пренапрегнутост те државе и њен покушај да истовремено води рат против Турака на Медитерану, угуши побуну у Холандији, помогне католицима у Француској и опреми велику армаду против Енглеске довела је њеног пропадања. Исто се догодило са Атином у Пелопонеском рату. Империјална пренапрегнутост дошла је главе и Наполеону, који је поразио целу Европу и сломио се у Русији 1812. године. Стиче се утисак да постоје одређене законитости у том процесу јер сличну судбину доживљавају и аутократске велике силе, али и демократске попут Велике Британије. Она је такође имала вишевековни континуитет велике, империјалне силе, а због империјалне пренапрегнутости остала је најпре без Индије, а затим и Африке, Кариба, Кипра, Суеца...

Изложена изазову сопствене монополске моћи или прееминентности, велика сила обично је спремна да очувању своје моћи посвети ресурсе који су већи или вреднији од самог очувања позиција. Другим речима, велике силе иду на све или ништа, играју „ва банк“, ирационално ризикују. Добар пример је Аустроугарска анексија Босне и Херцеговине 1908. године, која нимало није допринела консолидацији те монархије, али је знатно погоршала њен положај у међународним односима, у смислу нетрпељивости и непријатељства Србије и Русије, као и неповерења других европских сила и, најзад, битно допринела избијању Првог светског рата. У менталитету америчке политичке

класе је да, ако треба, ризикује и сопствени опстанак. Ту је присутна доза мистичног, миленијарног духа да Американци сматрају да су изабрани народ, јединствени, дефинисани сопственим вредностима и идеолошким поставкама, а не попут других народа крвљу и прецима, традиционалном нацијом. Ако сматрате да ваша политика и идеологија оличавају савест човечанства, онда је с вама, као с идеолошким фанатиком, много теже преговарати, него с националистом, који обично мери рационалне односе трошкова и беневолентности у остваривању својих циљева. Такав став миленијарној великој сили омогућава да другим народима намеће наводне благодети, попут америчког разумевања демократије и људских права, чак и против њихове воље.

Q Како ће се то одразити на односе у нашем региону?

– Са становишта проширења америчке хегемоније, ових неколико последњих година за САД није уопште лоше прошло. Носиоци америчког хегемонистичког концепта на Балкану крећу се двојним колосеком. С једне стране, уздају се у колективистички предмодерни дух, пре свега албанске нације као свог поузданог савезника, а с друге стране, тамо где немају већину, уздају се у институције система. То је био случај с Црном Гором и њеним уласком у НАТО. Следећа је на тапету Македонија, где су успешно извели промену режима и довели свог послушника, који треба да спречи реализацију „турског тока“ и експанзију кинеских трговинских коридора. После Македоније, САД ће већу пажњу да обрати и на збивања у Босни и Херцеговини, где се, додуше, неће толико ослањати на институције, које су слабе, већ на евентуалну пронатовску вољу већине, сматрајући да муслимански и хрватски елемент на крају може да надгласа српски. У Србији се ослањају пре свега на мит о европском путу, који се овде већ годинама представља малтене као Свети грал. С друге стране, понашање Брисела јасно показује да се тамошња бирократска машина веома подсмешљиво односи према евентуалним новим чланицама Србији, БиХ и Македонији (да о Албанији и Косову не говоримо). Није то само замор због проширења, већ и на дуже стазе ин-

ституционална неодрживост лисабонских оквира у политичком смислу, а евро зоне у финансијском. Подела карата на Балкану, дакле, траје и још ће дуго потрајати.

○ *Како да се понаша Србија?*

– У времену пред нама Србија према Европи треба да се постави у складу са својим најважнијим интересима, дакле националним и државним интересима првог реда, а то су суверенитет, територијални интегритет, кохезија нације и просперитет. Секундарни интерес Србије обухвата чланство у међународним организацијама, укључујући и Европску унију, које треба да доприне испуњењу претходних циљева и интереса. Зарад чланства у Европској унији не треба дозволити угрожавање најважнијих националних интереса, што се од 2000. године, испрва с времена на време, а сада све учесталије чини. Србија у овом тренутку има бољу позицију него што се код нас мисли. Пре свега, неке нове санкције или војна интервенција напосто не долазе у обзир. За тако нешто нити би било сагласности водећих сила Запада, нити би Србија својим понашањем томе дала иоле употребљивијег повода. То значи да имамо прилику да истрајемо на опредељењу за војну неутралност, али и да развијемо озбиљну стратегију националне безбедности и напоскон почнемо да критички посматрамо прокламовани европски пут.

○ *Да ли ћемо у њој имаћи разумевање великих сила?*

– Са становишта најважнијих доносилаца одлука у Вашингтону, Балкан није на дневном реду. Бирокуратски апарат Стејт департамента, коме је ово подручје препуштено, понаша се у складу са ставовима заузетим још пре четврт века, према којима су Срби ретилачки фактор, потенцијална пројужена рука Русије, коју треба сузбијати по сваку цену. Инерција бирокуратског апарата се наставља, без озбиљнијег критичког преиспитивања у Сједињеним Америчким Државама. Зато би за Србију било упутно да снажније истиче своје интересе и да почне да „прави проблеме“, јер би тада наслеђени бирокуратски ставови спољне политике дошли под лупу Беле куће. Потражила би се нова решења, прилагођена ситуацији. Ако се настави овај статус кво на Балкану, Србија нема чему да се нада. Косово ће, пре или касније, као и односи Србије с Русијом, бити предмет условљавања и трговине с Бриселом. Тада ће геостратешки и економски положај Србије доћи у искушење. У овом тренутку Србија нема ни спољне околности, ни унутрашње ресурсе да реинтегрише Косово и Метохију, али с друге стране, она мора да чува тапију на своју јужну покрајину како би у неким будућим, вероватно битно измењеним међународним околностима то успела да учини. Без сагласности Србије приштинска самопрокламована држава не може бити примљена у Уједињене нације и то је трајна чињеница. Маневрисање јесте неопходно, али Србија не

сме да потпише папир којим легализује постојеће стање. Замрзнути конфликт није трајно решење, али је пут до решења. Кипар је у Европску унију ушао подељен, са замрзнутим конфликтом који траје деценијама. Република Ирска никада није признала отцепљење Северне Ирске и о шест грофовија припојених Уједињеном Краљевству у школама Северне Ирске и данас се учи као о делу јединствене државе. То показује да је наша опсесија о признавању отцепљења Косова и Метохије као предуслову уласка у Европску унију чиста бесмислица.

○ *Можемо ли се надаћи мирнијим годинама и очувању безбедности на овим нашим, увек тврђим подручјима?*

– Срби треба да очувају своју војну неутралност, да теже интеграцијама, али никако по цену одрицања од кључних државних и националних интереса, да очувају тапију на своју јужну покрајину и да теже опоравку демографске слике и свог културног и националног бића од свега што је изгубљено током југословенске епопеје. Ове године навршава се сто година од 1. децембра 1918, који је још у међуратном периоду допринео дезоријентисаности српског политичког бића, што се наставило и за време Броза и после њега. Донекле смо и даље дезоријентисани, јер нема дијалога о кључним националним и државним интересима народа који је пре четрнаест година обележио два века савремене државности. После свих калварија доживљених у 20. веку, српски народ је опет на почетку, чак су нам и државне институције готово обезвређене. Међутим, Срби нису онолико слаби и клонули колико би неко споља то желео или стварао утисак. Још није дошло до угрожавања основних културних и националних вредности. Да то није тако не би нам тобожњи усређитељи с обе стране Атлантика посвећивали толико пажње и не би се толико инсистирало на формалној верификацији онога што је дефакто спроведено политиком свршеног чина. Србија још није одступила од основних параметара сопственог националног идентитета и културних вредности, што је веома значајно у овом нестабилном времену пуног притисака. ■

Душан ГЛИШИЋ

ТРЕЋА БРИГАДА КОПНЕНЕ ВОЈСКЕ

Иако су лоцирани у четири града, припадници Треће бригаде функционишу као један. Обучени су и мотивисани да извршавају задатке у све три мисије Војске – обезбеђују административну линију с Аутономном Покрајином Косово и Метохија, контролишу Копнену зону безбедности, помажу цивилном становништву у санирању последица природних непогода и учествују у мултинационалним операцијама Уједињених нација. О томе како живе и раде поједини састави Бригаде, који су се истакли прошле године, говоримо овом приликом.

Трећа бригада Копнене војске, формирана после реформских процеса 2007. године, по много чему је специфична. Баштинички традиције Другог пешадијског пука – Гвозденог пука, једне од најчувенијих јединица српске војске, коју је тадашња Врховна команда употребљавала у пресудним биткама, а њеном трећем команданту пуковнику Миливоју Стојановићу, композитору Станиславу Бинички, како наведе хроничари, посветио је „Марш на Дрину“.

И данас је то посебна јединица. Команда Бригаде, која је уједно и Команда гарнизона Ниш, смештена је у нишкој касарни „Књаз Михаило“. Остале јединице су на територији Нишавског, Топличког и Тимочког управног округа, а стациониране су

ОБУЧЕНИ И МОТИВИСАНИ

у Прокупљу, Зајечару, Куршумлији и Нишу.

Рад Треће бригаде оптерећује логистичка подршка јединица и установа у гарнизонима Ниш и Прокупље, гарнизонском месту Куршумлија, а делимично и у гарнизону Зајечар. Према шеми логистике, на Бригаду је ослоњен чак 101 састав.

Посетили смо их пред новогодишње празнике да видимо како су се са свим задацима изборили прошле године и разговарали с командантом и командирима најуспешнијих састава.

Обука је приоритет

– Прошле године до маја, поред обезбеђења државне границе с Републиком Бугарском, били смо ангажовани у КЗБ као носиоци тог задатка, а

од новембра смо поново на том задатку али као испомоћ Другој бригади. Реализовали смо још два важна задатка – евалуацију декларисаних јединица (НАТО евалуацију инжењеријске чете опште намене нивоа 1, НАТО евалуацију нивоа 2 лаке пешадијске чете) и припремали смо и упутили у мултинационалну операцију UNIFIL у Либану чету и вод. Потврдило се да када се изврши добра припрема, остваре се и врло добри и одлични резултати.

Када је реч о трећој мисији, помоћи становништву, у претходном периоду ангажовали смо се на читавој територији Србије ради отклањања последица поплава и клизишта у општинама Куршумлија, Прокупље, Кладово, Крупањ, Косјерић, Обреновац, те у отклањању снежних непого-

да на Јастрепцу, Соколовом вису, општини Сврљиг и осталим неприступачним местима где су размештени поједини мањи састави КоВ-а и Бригаде везе – каже командант Бригаде пуковник Предраг Грбић.

Такође истиче да им је обука приоритетан задатак јер, како каже, да би све поменуто функционисало, људство мора бити обучено, а то се постиже квалитетном реализацијом обуке.

Пуковник Грбић је у децембру, као члан делегације начелника Генералштаба, обишао и припаднике своје јединице у мисији у Либану. Бригада тамо има чету у шпанском, а вод у италијанском контингенту.

– Команданти шпанског и италијанског контингента позитивно су се изразили о раду наших војника. Зад-

вољан сам оним што сам видео у Либану, што знам да наши припадници раде са искусним и квалитетним старешинама. Посебно је важно што мештани српске војнике препознају као добре, а то је све због њиховог људског и професионалног односа према локалном становништву. Ипак, бићу најзадовољнији кад се моји људи, после успешно реализованог задатка, врате из мисије – каже пуковник Грбић.

Успешне црвене беретке

Припадници извиђачке чете, која је у саставу 30. командног батаљона, а смештена у Касарни „Књаз Михаило“ у Нишу, не разликују се од осталих само по црвеној беретки и извесним бенефицијама (имају извиђачки додатак незнатно већи од труп-

ног и 10 дана опоравка), већ и по томе јер су поред свакодневних обавеза и задатака, претпрошле и прошле године били најбоља извиђачка чета у Копненој војсци. То су доказали на такмичењу извиђачких јединица, које је претпрошле године одржано на стрелишту „Међа“, а прошле код Краљева, на планини Столови.

– Такмичење се састојало из више дисциплина – физичке провере, склекова, трбушњака, затим гађања из пиштоља ЦЗ 99, из пушке аутоматске 5,56 mm, гађања ножем, пливања, а пресудна дисциплина била је оријентиринг. Наша извиђачка чета, којој је за петама била извиђачка чета Друге бригаде, одбранила је и на „туђем терену“ пехар освојен претходне године – истиче потпоручник Божидар Миланко, командир извиђачког вода у извиђачкој чети, који је учествовао у дисциплини оријентиринг као командир одељења.

Према његовим речима, учешћем у такмичењу припадници извиђачке чете показали су да су добро обучени, мотивисани и спремни да у сваком тренутку одговоре на све изазове и ризике, посебно за рад у отежаним теренским и временским условима.

Да би постизали запажене резултате – обука је императив. Прошле године имали су обуку у летњим условима на планини Јастребац, где су реализоване теме самостална исхрана у природи и савладавање водних препрека, а обука у зимским условима (у скијању) била је на Копаноу. Реализовали су и обуку у борењу, гађању ножем и у пливању на војнопливачком базену „Врежина“. Све то утицало је на повећање борбене спремности сваког појединца, самим тим и оперативне способности јединице.

Извиђачка чета била је ангажована на више задатака, од којих су два најбитнија – ангажовање у КЗБ на обезбеђењу и контроли административне линије према Космету, те обука једног извиђачког вода за учешће у мировној операцији у Либану, где је вод упућен почетком децембра прошле године.

Како наводи потпоручник Миланко, распоређени су тако да је трећина састава чете у касарни, а по трећина на поменутом задатку. Задат-

ке успешно извршавају јер су попуњени сто одсто, махом млађим људима. Прошле године добили су појачање из осталих јединица Бригаде, тридесетак војника, са којима је такође реализована допунска обука током лета.

– Наставићемо и убудуће да се обучавамо и повећавамо оперативне способности јединице како бисмо и наредне године сачували заслужени пехар, иако очекујемо жестоку конкуренцију – одаје амбиције млади старшина.

Декларисана јединица

Још једна јединица из састава Треће бригаде је посебна – лака пешадијска чета, која је привремена формација. Основа чете је 1. пешадијска чета 31. пешадијског батаљона. Јединица је стационирана у Касарни „Никола Пашић“ у Зајечару. Иначе, једна је од четири јединице у Војсци Србије декларисана по концепту НАТО-а.

– Наша јединица се од 2010. године обучава по стандарду НАТО-а, завршила је обуку и потребне нивое евалуације, те добила сертификат да је борбено спремна за ангажовање у мултинационалним операцијама. Формирањем 2010. године поставили смо циљ – успешан завршетак НАТО евалуације нивоа 2. Тај циљ је остварен 2014. године на полигону „Боровац“ код Бујановца. Прошле године тежиште нашег рада било је обнављање сертификата, јер сертификат борбено спремне јединице важи три године и у обавези смо да га обнављамо – каже капетан Владица Станковић, командир лаке пешадијске чете. Такође каже да су им се прошле године задаци смењивали један за другим.

Почетком године, када нису били на задацима везаним за лаку пешадијску чету, тежишно су били на државној граници. Како се ангажовање људства смањивало, приближавао се период обуке и вежба „Стена 02“ на полигону „Боровац“ (од 24. до 27. октобра) на обнављању сертификата. Потом су од 29. новембра 1. пешадијска чета и цео батаљон на задатку на три базе у КЗБ – „Језерска махала“, „Орница“ и „Дебела глава“. Још увек су ангажовани на два објекта – РТБ „Бор“ и „Мокрање“ у Сектору „В“, на обезбеђењу државне границе с Бугарском ради спречавања

прелазака миграната, где задатке реализују са припадницима МУП-а.

Током прошле године лака пешадијска чета реализовала је и две међународне вежбе – „Платинасти вук“ на Бази „Југ“ у јуну, и „Чувар сабље“ на полигону „Корен“ у Бугарској. Ипак, њихов тежишни задатак било је обнављање сертификата НАТО-а. Вежба за НАТО евалуацију нивоа 2 била је највећи изазов јер је требало да се потврди оцена која је добијена пре три године. У односу на претходну вежбу, страни евалуатори су, према оценама свих, умногоме били строжи. Јединица је потврдила оцену коју је добила пре три године, да је борбено спремна, и у наредне три године имају задатак да кроз обуку одрже тај ниво обучености.

Обуку изводе на полигону за пешадијску обуку у Касарни „Никола Пашић“ у Зајечару. У оквиру гарнизона је и добро уређено стрелиште „Кривул“, а део обуке реализују и на „Пасуљанским ливадама“, кад је реч о гађањима колективним наоружањем или вежби од нивоа вода па навише.

Напоменимо и то да је та декларисана јединица по концепту НАТО-а једна од три-четири јединице које поседују највећи број моторних возила „хамер“. Прошле године, као донација владе САД, примљено их је још осам, тако да данас у јединици имају 22 „хамера“.

Иначе, 31. пешадијски батаљон је и ове године из састава чете дао вод за Либан, а капетан Станковић с поносом истиче да је прва чета која је отишла у мисију у Либану била управо из састава 31. пешадијског батаљона.

Најбоља чета Бригаде

Прошла година било је динамична и за 1. механизовану чету из састава 37. механизованог батаљона Треће бригаде, која је размештена у гарнизонском месту Куршумлија. Захваљујући постигнутим резултатима она је проглашена за најбољу чету Бригаде.

Мајор Милан Кубурић, командир чете, каже да су од јануара прошле

године па до краја маја и почетка јуна њени припадници, као и већина 37. механизованог батаљона, били ангажовани са колегама из 31. пешадијског батаљона на отклањању последица мигрантске кризе на делу територије на граници с Бугарском. Колико је то било захтевно, илуструје речима да је више од 70 одсто састава чете учествовало на том задатку.

Касније се ангажовање смањивало и до краја маја, почетка јуна, јединица је дезангажована с државне границе. После тога и кратког предаха за годишње одморе почеле су припреме за учешће на међународној вој-

Пуковник Предраг Грбић

ној вежби с Оружаним снагама Руске Федерације, на полигону „Каменово“.

– Иако нам то није био тежишни задатак, ангажовање у иностранству био је за нас велики изазов – наше прво учешће на некој вежби ван граница Србије. А период за припрему врло кратак. Ипак смо током пет дана, од 6. до 11. августа, колико је вежба трајала, стекли непроцењиво искуство. С обзиром на то да смо користили руска средства НВО, да нисмо имали много времена за припрему у руковању наоружањем, показали смо да можемо да се носимо са било ким, јер смо остварили одличне резултате на гађањима – истиче мајор Кубурић.

После вежбе у Русији, по повратку у гарнизонско место Куршумлија, део јединице одмах је отпочео припреме за упућивање у мировну операцију

Вежба декларисане јединице
за НАТО евалуацију нивоа 2

оних који раде дуже, који су припремљени и обучени, а и психички спремни да могу извршити било који задатак. Међутим, имамо професионалних војника којима више због година живота није могуће продужити уговор о раду. То није већина, али је чињеница да их има. Млади војници који су сада код нас, поготово на критичним специјалностима, а у механизованој чети то су возачи борбених возила и нишанције, не могу постати добри и успешни за једну годину – сматра командир чете.

Успешна инжињеријска јединица

Међу посебним јединицама јесте и инжињеријска чета опште намене из 310. инжињеријског батаљона, стационирана у Касарни „Ратко Павловић Ћићко“ у гарнизону Прокупље, која је носилац инжињеријских дејстава у батаљону и ангажована на целој територије Треће бригаде, па и шире. Једна је од најмлађих јединица у Бригади. Формирана је марта 2016. од тадашње инжињеријске чете из састава инжињеријског батаљона. Основна намена јединице је изградња, оправка и реконструкција путева, савлађивање природних

у Либан, јер је један вод тамо тренутно ангажован. Следила је и редовна обука јединица на „Пасуљанама“, у саставу обуке снага за брзо реаговање. И тамо су постигли врло добре и одличне резултате и, сходно томе, на прослави Дана Бригаде, 1. механизована чета проглашена је за најбољу.

– То је заслуга батаљона, а не само наше чете, јер је 37. механизовани батаљон укључен у све тежишне

активности које се дешавају у Бригади – истиче командир.

Он каже да попут осталих састава имају и проблема око попуне јединице и времена за обуку новопримљених професионалних војника.

– Стално је отворен конкурс за пријем професионалних војника. Проблем је што они долазе периодично, у мањем броју и полако морају да се уводе у посао. На срећу, највише је

и вештачких препрека лансирањем мостова типа „бејли“ и тешких механизованих мостова из комплета ТММ.

Иза њих је веома интензиван период који се огледа у пружању помоћи цивилним структурама власти на отклањању последица природних непогода.

– У сваком тренутку чета је спремна да своје капацитете стави на располагање Војсци и цивилним влас-

Такође истиче још једну битну компоненту чете. Одељење за инжењеријско извиђање у свакој ситуацији је прво на терену и задужено да из „прве руке“ пренесе информације о ситуацији с терена, изврши прорачун и процену и да предложи решења за реализацију задатака.

– Наша чета је специфична у систему одбране јер је декларисана по концепту НАТО-а, што значи да, када будемо достигли све нивое евалуа-

– Оно што смо тамо видели, доживели и научили, заиста вреди – каже командир чете и истиче да је захваљујући тој сарадњи најављена донација ОС САД у виду инжењеријских машина и камиона.

– Осим те донације, Министарство одбране је последња два месеца минуле године започело набавку нових средстава за чету, тако да смо пре месец дана добили нов утоваривач, пре пар дана нов грејдер, а наши људи отишли су да приме нове вучне возове тегљаче типа МАН. Добићемо и један виљушкар. То опремање новим средствима додатно мотивише људе за рад, јер ће имати много боље услове да се обучавају и извршавају задатке – наводи командир и истиче да нова техника привлачи и младе људе да долазе у јединицу.

С обзиром на број возача, а њих је у чети 41, они су ангажовани и за потребе осталих јединица, не само за потребе њихове чете и батаљона – од државне границе, КЗБ, на осталим задацима, а и оним за потребе Централне логистичке базе.

– Нама је увек тешко, али се нико не жали на то. Доста је младих војника примљено у последња три месеца како би се чета максимално попунила. Са њима треба радити, вредни су и хоће да уче. Остали задаци притискају нас да не можемо да се усмеримо само на њихову обуку, него их у оквиру задатака и обучавамо – каже капетан Митровић.

Обука деминера

У саставу 310. инжењеријског батаљона у Прокупљу је и вод за разминирање и уклањање неексплодираних убојних средстава, некада у саставу командне чете. Јединица је формирана 2014. године и по много чему је специфична – сва места су официрска и подофицирска, тако да командир вода поручник Ненад Кањевац има на располагању два официра и 28 подофицира. Битно је и да поред лица која се баве разминирањем у свом саставу имају и три медицинска техничара, који пружају медицинску подршку током реализације задатака на терену.

Реч је о јединици која се обучава од 2014. године, а обука ће трајати до

Са међународне вежбе одржане с припадницима Оружаних снага Руске Федерације, на полигону „Каменово“

тима – каже капетан Душан Митровић, командир инжењеријске чете опште намене. – Имамо 15 тешких инжењеријских машина, 20 транспортних средстава, шест камиона кипера или самоистоваривача, два вучна воза, која су даноноћно ангажована на територији целе земље, комплет тешког механизованог моста МЗ и комплет моста „бејли“. Наравно, морамо поменути и наш логистички вод који је буквално покретачки механизам чете. Ту су да отклоне неисправности, да обезбеде основне животне и логистичке потребе, те да збрину повређене и оболеле на првом нивоу и спроведу их до другог нивоа здравствене помоћи. Својим капацитетима знатно нам пружају помоћ и у транспорту, приликом утовара и истовара покретних средстава. Захваљујући њима чета је способна да самостално буде на терену дуже од три дана – каже капетан Митровић.

ције, а тренутно смо завршили други ниво и преостају нам још два, наша војска имаће јединицу оспособљену за учешће у мултинационалним операцијама. Јединица је у 2017. години имала веома битну НАТО евалуацију, где нас је евалуирао евалуаторски тим Алијансе – страни представници са делом наших судија и евалуатора.

Командир чете истиче да од формирања јединице интензивно сарађују с 15. инжењеријским батаљоном Европске команде оружаних снага САД, у Немачкој. Захваљујући тој сарадњи Американци су априла прошле године били на полигону „Боровац“ на Бази „Југ“, а после тога припадници инжењеријске чете опште намене позвани су да учествују на вежби „Sapper shock 2017“, у Графемберу, трећем по величини полигону за обуку јединица у свету, који се налази близу Нирнберга у Немачкој.

краја 2019, када морају да достигну 11 способности пројектованих само за њих. У досадашњем обучавању достигли су осам.

– Тренутно нисмо оспособљени за уништавање авио-пројектила. У томе ће нам помоћи екипа Ратног ваздухопловства, која то годинама ради. То ће бити наша девета способност, а десета јесте уклањање импровизоване експлозивне направе – ИЕН. Нажалост, то су две способности за које не

можемо у Србији да се оспособимо, ни у Федерацији БиХ, с којом сарађујемо, јер они такође немају капацитете за обуку у уништавању авио-бомби и за ИЕН. То је способност за коју морамо пронаћи одговарајуће место за обучавање – каже поручник Кањевац.

Он истиче да им је прошле године најзанимљивија била тронедељна обука са припадницима Европске команде оружаних снага САД. Био је то основни курс за хуманитарно разми-

нирање. После су имали и неколико курсева у БиХ.

Ипак су најзначајнија ангажовања на терену. Током априла–маја реализовали су разминурање полигона „Међа“, за потребе његове реконструкције, у мају су уклањали неексплодирана убојна средства у издвојеном објекту „Забела“, који припада Команди за обуку, а од августа до новембра имали су још два терена – на једном су уклањали неексплодирана убојна средства у складишту „Лисичји поток“, које припада Гарди, а на другом у Касарни „Југовићево“, из Прве бригаде.

Према његовим речима, пролазили су разне пројектиле, углавном оне које користи наша копнена војска у наоружању. У плану им је да ове године чисте од касетне муниције, која је бачена 1999. године на Аеродром „Дубиње“ код Сјенице, где ће пет месеци радити буквално пола вода. Претходно ће извести техничко извиђање у периоду мај–септембар, затим снимање површине да се види која је површина загађена касетним бомбама. За 2017. годину у плану је да се на две локације ваде авио-бомбе бачене током бомбардовања НАТО-а – једна у Врању, а друга у Нишу, у Касарни „Књаз Михаило“.

Претходну годину, поред теренског ангажовања и усавршавања у

Детаљ с вежбе „Сцена 02“

Обука припадника вода за разминурање и уклањање неексплодираних убојних средстава

БиХ, обележио је и пријем шест нових водника. Осим тога, како у саставу вода имају и пет паса за проналажење МЕС-а, од великог значаја било је и то што је завршена изградња полигона за њихову дообуку у Прокупљу.

– Прошле године знатна финансијска средства уложена су у нашу опрему. Од Оружаних снага САД добили смо донацију од 250.000 евра за набавку опреме, а толика средства уложила је и Војска Србије. Нове набавке су у плану за ову и наредну годину. Од битних средстава недостаје нам специјализовани робот који тренутно има само јединица специјалне намене „Кобре”. Поред тога, требало би набавити и машину за разминурање, која може да служи за уништавање мина или за машинску припрему земљишта. Та машина ишла би испред људи или паса, уништавала вегетацију и терен учинила приступачнијим за разминурање, а рад безбеднијим – истиче поручник Кањевац.

Одељење беспилотних летелица

Војска Србије има три система беспилотних летелица „орбитер ми-

ни”, које су уведене у НВО 2008. године – по један у Трећој и Четвртој бригади и један у Специјалној бригади. У Трећој бригади налазе се у одељењу беспилотних летелица. Систем је намењен за извиђање, снимање, прикупљање података у дневним и ноћним условима и у условима смањење видљивости.

– У одељењу имамо тренажне летове, када се обучавамо како бисмо у пракси стекли рутину, а ангажујемо се и по задацима јединица. Прошле године били смо ангажовани у обезбеђењу државне границе, а током октобра на „Пасуљанским ливадама” учествовали смо на вежби Мешовите артиљеријске бригаде приликом навођења артиљеријске ватре – каже водник Сузана Коцић, оператер у одељења беспилотних летелица.

Такође додаје да то одељење важи за једно од најбољих јер имају највећи број реализованих задатака и ангажовања.

– Наше одељење је уједно и носилац курса за обучавање оператера и техничара, што говори о томе колико нам је људство оспособљено и искусно у обављању задатака. Иначе, командир мог одељења, старији вод-

ник прве класе Владимир Павловић, био је у првој групи која се усавршавала у Израелу. После тога они су постали носиоци, односно преносе знања и обучавају будуће оператере и техничаре.

У саставу одељења су четири подофицира – командир, оператер, оператер-возач и оператер-техничар. Уз командира одељења старијег водника прве класе Павловића, који се тренутно налази у мисији у Либану, налазе се и старији водници прве класе Срђан Живковић и Зоран Васић.

Водник Коцић каже да им је током обуке било најтеже да савладају управљање летелицом и рад са земаљском контролном станицом.

– Беспилотна летелица је у ваздуху, а испред вас је компјутер на основу кога управљате џојстиком. Сваки задатак је изазов јер се много тога мора поклопити – почев од метеоролошких услова, конфигурације терена. Најлакше је да се лансира, а како ће у ваздуху да се понаша, шта ће бити с њом, да ли ће или не дунути ветар, не може да се предвиди. Поготово су „Пасуљанске ливаде” по томе незахвалне, јер се у току једног дана промене четири годишња доба.

Беспилотна летелица „орбитер мини” у Трећој бригади

Саговорница „Одбране“ објашњава да је домет беспилотне летелице седам километара, али да до 700 метара висине може да зумира људски лик тако да се перфектно види. И та слика је одлична и у ноћним условима и условима смањене видљивости због термовизијске камере. Оно што лете-

ми логистичке подршке по функцији одржавања имају шездесетак јединица.

Сходно томе у четири има 48 различитих специјалности – одржавају од пушке до клима-уређаја.

– Иако је тешко снаћи се у условима ограничених финансијских сред-

като”, јер им знатно олакшава реализацију задатака, поготово теренских.

Припадници логистичке јединице Бригаде сваке године раде и на конзервацији средстава која се налазе у њиховим РР магацинима, а капетан Миловановић напомиње да су конзервација, реконзервација и текуће одржавање можда најтеже због разних видова недостатака, односно отказа на средствима.

– Нама је свака година тешка и готово иста, јер се ангажујемо на сличним задацима. На пример, прошле године за Божић у оквиру треће мисије Војске били смо додатно ангажовани с инжењеријским машинама на чишћењу путева од снежних наноса у општини Ниш – истиче Миловановић.

Припадници поменутих састава Треће бригаде не могу да кажу да им је прошла година била лака. Било је терена, вежби и активности, али се мора рећи да су обучени и мотивисани да извршавају задатке у све три мисије. Иако су лоцирани у четири града, иако до посла најчешће дуже путују, јер су им места становања удаљена и више десетина километара, они функционишу као један.

А како је команданту Бригаде да командује јединицом која је тако размештена у више места? Пуковник Грбић каже да то није само његова заслуга већ читаве Команде, која је добро оспособљена, односно „уиграана”, а заслуга за то припада и претходним командантима јединице – генералима Милету Јелићу и Желимиру Глишовићу.

– Када је Команда јединствена све се може постићи. Бригада има доста обавеза, људство је због великог броја задатака оптерећено, али се сваки појединац труди да посао изврши што квалитетније, јер следећи задаци долазе и нема додатног времена за евентуалне дораде. Људи су мотивисани, колектив стабилан и имам осећај да им ништа није тешко. У Команди су млађи људи, па им је вероватно и због те чињенице лакше. Када се ускладе њихова младост и искуство нас старијих, који осмишљавамо, планирамо, координирамо задатке, уз обавезну контролу, не могу да изостану резултати – закључује пуковник Грбић. ■

Мира ШВЕДИЋ
Снимили Срђан ХАЈСТЕР
и Бојан МАКСИМОВИЋ

Мајор Милан Кубурић, капетан Владица Станковић, 'пошторучник Божидар Миланко, водник Сузана Коцић, капетан Дејан Миловановић, капетан Душан Мишровић и поручник Ненад Кањевац (слева)

лице сниме може да се пројектује на видео-биму, на осматрачници.

Од њих сви зависе

Без њих се не може. Чете за одржавање у 39. логистичком батаљону налазе се у Касарни „Стеван Синђелић”, с акумулаторском станицом у Касарни „Књаз Михаило”. Одржавају покретна средства на нивоу Треће бригаде.

Капетан Дејан Миловановић, командир чете, каже да је његова јединица састављена од четири вода – за наоружање, за мототехнику, за средства везе, електронике и електроенергетска средства и вод за опште радове. Баве се фарбарским и металостругарским радовима, те заштитом материјала. Истиче да су попуњени готово стопостотно, јер много раде и све зависи од њих. Према ше-

става и недостатка резервних делова, правилним планирањем и добром организацијом можемо да реализујемо све задатке. Имамо оспособљено људство, снабдевени смо покретним материјалним средствима и покретним средствима, алатима, приборима, машинама. Такође, оспособљени смо за рад у стационарним условима, садашњим радионичким капацитетима, али и за пружање логистичке подршке и одржавање покретних средстава на терену. Имамо и покретне радионице разних типова – наводи капетан Миловановић.

Командир чете истиче да годишње прелазе на хиљаде километара, без ангажовања вучних возова. Нови вучни воз, на пример, који је у јединицу стигао 2015. године из МАН-ове производње, дневно прелази од 300 до 400 километара. Много им значи што су добили ново возило „фиат ду-

ИНТЕРАКТИВНА НАСТАВА НА ВОЈНОЈ АКАДЕМИЈИ

БЕЗБЕДНОСНИ ЛАВИРИНТИ МОДЕРНОГ РАТОВАЊА

Од свих врста оружја за масовно уништење, биолошко изазива највише страха, јер се о њему најмање зна. Данас, у ери биотехнологије, нанотехнологије и генетичког инжињеринга биолошко оружје поприма елементе стратешке претње. Но, никако не треба заборавити да је то било званично оружје у арсеналима великих сила још за време хладног рата, као и пре њега, а вероватно се на исто рачуна и данас. О томе најбоље сведочи чињеница да многе војске, на пример, имају вакцину против вариоле, што значи да оне рачунају на могућу употребу или појаву биолошких хазарда.

Кадетима Војне академије Биотероризам био је први избор због другачијег приступа учењу. Наиме, часови су интерактивни, не постоје униформни одговори, јер за сваки проблем постоји прегршт потенцијалних решења. За 15 недеља наставе проф. др Елизабета Ристановић одшкринула је кадетима врата у свет биолошких и хемијских претњи, учећи будуће старешине да размишљају „изван кутије“.

– Прво што их научим јесу речи маршала Фридриха Фоша – *Нема учења на бојном пољу!* Човек мора да примени оно што зна, а да би применио мало, мора да зна много и то много мора да зна веома добро – каже професорка Ристановић.

Антитерористички перформанс

Како предавања нису налик осталима, тако није ни метод оцењивања. Кадети су на различитим семинарима,

Након 45 часова наставе из предмета Биотероризам кадети Војне академије завршном вежбом, живом симулацијом, показали су да одговор државе у случају терористичких аката мора бити правовремен, ефикасан и потпун. Под будним оком професорке др Елизабете Ристановић будуће старешине училе су како да промишљају не само на тактичком, већ и на стратегијском нивоу и да на основу расположивих информација донесу одлуке од којих ће зависити животи многих.

анализама и дискусијама, као и при сусретима са еминентним гостима предавачима који су им преносили своја јединствена искуства, попут Мирослава Лазанског и Синеше Боровића, имали прилику да се покажу и докажу на сваком часу. Дванаест најбољих добило је задатак да мултимедијалним приказом демонстрира шта су све научили током последњег семестра.

На позорници амфитеатра Центра за симулације и учење на даљину приказали су свој замишљен сценарио – како држава и њене службе реагују у случају удруженог хемијског и биолошког напада.

Како би реално дочарали ситуацију, кадети Војне академије свој перформанс почели су сценом састанка терористичке организације, стављајући акценат на изражавање незадовољства и жеље да се што пре предузму кораци ка изазивању немира и подгревању тензија у етнички мешовитој сре-

дини, али и на модалитете организовања и устројства, па и финансирања терористичких организација.

Баш као у „крими“ серијама, четири момака ковала су план о биолошком и хемијском нападу – на једној локацији антраксом помоћу дрона, а на другој гасом фозгеном кроз вентилациони систем, а све како би се, осим жртава, изазвала и општа хистерија и страх међу становништвом.

Док терористи планирају акцију, ни обавештајне службе не мирују. До-

Проф. др Елизабета Ристановић

бијају информације с терена, анализирају их и припремају се за делање. Демонстрирајући начин на који се припрема одговор државе на једну такву претњу, кадети су показали како „путује“ информација оперативаца с терена, покрећући серију координисаних састанака надлежних служби из војске, полиције и здравства.

Према сценарију, који кадети сами припремају, подаци с терена упућују да ће један или више терориста покушати да унесу минско-експлозивну направу која ће садржати одређену концентрацију хемијског отрова у зграду општине у етнички мешовитој средини. Једина информација с којом службе располажу је да ће се отров унети у службеном коферу и поставити тако да делује кроз вентилацију.

Надлежни процењују да нема времена за евакуацију, те војна полиција ради физичко обезбеђење, у салу је убачено и лице које прати ситуацију, док су АБХ служба и пиротехничари стављени у приправност, а полиција је добила задатак да опко-

ли град у случају да терористи покушају бег.

Представљајући реалну дискусију посланика у скупштини, кадети су уз огромно знање показали и завидно глумачко умеће. Услед расправе о расподели средстава намењених општини, убачени оперативац уочава потенцијалног терористу и упозорава представнике војне полиције који га хватају, али недовољно брзо да га спрече да активира отров.

Фозген, безбојан гас, шири се Скупштином, те на сцену ступају и надлежне АБХ службе, евакуишући и деконтамирајући зграду.

Свесни да у реалном животу није све увек лако, будући официри решили су да паралелно прикажу и причу о биолошком нападу о коме није било оперативних података. Наиме, у другој општини је приликом откривања споменика Живојину Мишићу распршен антракс помоћу аеросола које је носио дрон. С обзиром на то да се први симптоми антракса јављају неколико дана касније, надлежни су постали свесни да су били жртве терористичког акта тек када су почели да се јављају први пацијенти.

Кадети су демонстрирали и умеће у кризном комуницирању, доказујући да медији имају кључну улогу у смиривању тензија и правовременом информисању јавности.

Они су, наиме, показали да се након оваквих хазарда тражи одговорност надлежних служби, а да јавност заслужује да чује све „стране“ приче – војну струку, МУП, лекаре и аналитичаре.

Како би приказали потпуно реалну ситуацију, кадети су имали припремљене и телевизијске прилоге у којима су говорили стручњаци, а у импровизованом ТВ студију приказали су како би требало да изгледа емисија одговорних медија, дајући коментар и објашњавајући шта се дешавало. Њихов задатак кадети су јасно препознали – медији морају да пруже све информације, анализирајући оба терористичка акта и дајући упуте јавности како да се на даље понашају.

Будуће старешине јасно су показале да одговор државе у случају терористичких аката мора бити право-

времен, ефикасан и потпун. Ипак, они су јасно препознали да је проблем код оваквих напада то што се хемијска и биолошка оружја тешко откривају и да су зато потребни специјализовани детектори и остала средства за идентификацију, као и обучени експерти различитих профила.

Својеврсни перформанс, који су извели пред својим професорима, менаџментом Школе националне одбране, својим командирима и колегама, показао је да су у потпуности разумели предмет и његов значај с аспекта војне организације, а у томе су били једногласни сви присутни.

Официри будућности

Професорка Ристановић, један од најистакнутијих стручњака у Србији у области микробиологије и имунологије и предавач на Војној академији и Медицинском факултету ВМА, сматра да је предмет биотероризам потребан младим старешинама како би знали да заштите своје људство, али и да реагују уколико дође оваквих терористичких аката. Она подсећа на речи професора др Драгана Симеуновића, који за тероризам каже да је „феникс феномен“, јер када год мислите да сте га победили, он се појави у неком новом облику.

Према њеним речима, све релевантне војне и државне организације препознају заразне болести као један од кључних безбедносних изазова. Баш зато, сматра она, подизање свести о биотероризму и улагање у знање задатак је сваке озбиљне државе.

– Будуће старешине морају имати прилику да уче како да промишљају не само на тактичком, већ и на стратегијском нивоу и да умеју на основу расположивих информација да донесу одлуке, а то ће моћи само ако препознају све безбедносне изазове времена у коме живе – сматра она.

Она сматра да будући доносиоци одлука морају знати зашто су нам потребни моћно војно здравство, војноветеринарска служба и АБХО, али и колико је обавештајно-безбедносни сектор битан у превенцији биолошких и хемијских хазарда. ■

Мирјана КРСТОВИЋ
Снимила Ранка ТОМИЋ

ИНСТИТУТ ЗА СТРАТЕГИЈСКА ИСТРАЖИВАЊА
У НОВОМ ОРГАНИЗАЦИОНОМ ОКРУЖЕЊУ

ЈАЧАЊЕ ИСТРАЖИВАЧКОГ КРЕДИБИЛИТЕТА

Уверени смо да су резултати до којих је Институт дошао у научноистраживачким пројектима научно аргументовани показатељи о истраживаним проблемима, укључујући и предвиђања нових ризика и претњи по безбедност и одбрану Републике Србије. О томе сведочи и Студија о стратегијско-безбедносним трендовима у југоисточној Европи до 2020. године, која је, сасвим сигурно, указала на опасност од пораста нестабилности у регионима у најближем окружењу простора југоисточне Европе.

Иове године, 5. фебруара, Институт за стратегијска истраживања и Војни архив, који је од 2006. године у његовом саставу, обележавају свој празник. Према речима директорке др Јованке Шарановић, овогодишњи празник разликује се од претходних по томе што је у оквиру организацијских промена у Министарству одбране и Војсци Србије, од половине прошле године Институт ушао у нову фазу свог постојања, поставши организационо и функционално везан за Универзитет одбране.

– Оно што је остало непромењено је намена Института, а то је спровођење основних и примењених истраживања у областима безбедности, одбране, војне историје, али и у другим областима ради задовољења потреба Војске Србије и Министарства одбране. Истраживања у Институту су интердисциплинарног карактера, тежишно у пољу друштвено-хуманистичких наука, а осим основне делатности, трудимо се да резултатима својих истраживања будемо квалитетна подршка доносиоцима одлука – истиче др Шарановић додајући да је значајно и то што припадници те установе партиципирају у наставном процесу на свим нивоима школовања у Војној академији, те да је 2015. године Институт акредитован као научни ин-

ститут, у Министарству просвете, науке и технолошког развоја и члан је Заједнице института Србије.

Мапирање комплексних друштвених феномена

Организација Института прилагођена је његовој намени и чине га одељења за студије безбедности, студије одбране и војну историју. Према речима др Шарановић, у својој дугој историји ту су спроведени многобројни истраживачки пројекти, који су обухватили најзначајније проблеме безбедности и одбране, а од 1977. године до данас, било их је више од 50.

– Последњих неколико година Институт је реализовао пројекте који су имали веома наглашену друштвену актуелност, као што су „Војна професија у Србији – стање и перспективе“, „Одбрамбени аспекти прикључења Републике Србије ЕУ“, „Стратегијско-безбедносни трендови у Југоисточној Европи до 2020. године“, „Заинтересованост за службу у активној резерви“, „Историја српске и југословенске војске у 19. и 20. веку“, као и недавно завршени пројекат „Идентификовање асиметричних форми угрожавања безбедности“. У току је рад на пројектима „Хибридни ратови – искуства и перспективе“, „Стрес у војној професији – постигнућа и перспективе“ и

„Стратешка култура као детерминанта националне безбедности у функцији подршке концепту војне неутралности“ – истиче др Шарановић.

Говорећи о циљу научноистраживачких пројекта, директорка Института објашњава да се применом научних метода и техника истражују комплексни друштвени феномени да би

се тако дошло до објективних сазнања о процесима и појавама од значаја за систем националне безбедности, посебно систем одбране.

– Уверени смо да су резултати до којих је Институт дошао у научноистраживачким пројектима научно аргументовани показатељи о истраживаним проблемима, укључујући и

предвиђања нових ризика и претњи по безбедност и одбрану Републике Србије. О томе сведочи и „Студија о стратегијско-безбедносним трендовима у Југоисточној Европи до 2020. године“, која је сасвим сигурно указала на опасност од пораста нестабилности у регионима у најближем окружењу простора југоисточне Европе – оцењује др Шарановић.

Наука у служби безбедности

Важна активност рада Института су и научни скупови, конференције, округли столови, које је Институт организовао самостално или у сарадњи са научноистраживачким институцијама у систему одбране, као и институцијама из шире академске заједнице.

Према њеним речима, посебну пажњу научне и шире стручне јавности привукла је организација научних конференција новијег датума „Србија и стратегијска раскршћа“, „Утицај војне неутралности Републике Србије на безбедност и стабилност у Европи“, „Асиметрија и стратегија“, „Хибридно ратовање – дилема концепта савремених сукоба“, „Родни аспект у војној професији – домети и перспективе“, „Добровољци у великом рату“.

– Намера нам је да зборници радова са ових конференција подстакну размишљање на начин који упућује на неопходност систематичности и свеобухватности у бављењу различитим темама. Осмишљени су тако да, пружајући различите перспективе разматране проблематике, обезбеде поуздан материјал на који ће припадници академске заједнице моћи да се позивају, а практичари да се ослоне у свом свакодневном раду – наглашава др Шарановић додајући да су сви наслови доступни на сајту Института, који је редизајниран, ажуран и савремено конципиран, а самим тим доступан широј јавности.

Сарадња са сличним научноистраживачким институцијама у земљи и иностранству веома је важна за унапређење научноистраживачких компетенција Института.

– Успостављена је сарадња са већим бројем сродних института у Бео-

граду, али и са институтима и војним академијама у Немачкој, Аустрији, Румунији, Бугарској и Грчкој. Крајем новембра у Атини у Генералштабу копнене војске Грчке промовисан је заједнички зборник радова Директората за војну историју и нашег института о односима Србије и Грчке у првој половини 20. века. Исто тако, током децембра прошле године потписан је споразум са Војним центром за стратегијске студије из Рима и дефинисани садржаји сарадње који треба да буду реализовани већ 2018. године – објашњава она.

Директорка Института најављује да ускоро треба да буде потписан споразум о сарадњи и са Европским дефендологија центром из Бањалуке, што ће представљати подстицај даљој афирмацији специјалних веза Републике Србије и Републике Српске у научноистраживачкој сфери.

Одељење за студије безбедности

У 2017. години тежишни истраживачки задатак у Одељењу за студије безбедности био је реализација пројекта „Идентификовање савремених асиметричних форми угрожавања безбедности“, који је усмерен на истраживање асиметричних форми, као доминантних форми угрожавања безбедности данас. Према речима начелника одељења др Станислава Стојановића, велика је распрострањеност, интензитет и обим негативних последица које асиметричне претње могу да произведу. Управо зато посебна пажња у пројекту посвећена је екстремизму, тероризму, илегалним миграцијама, организовано криминалу и корупцији на простору Југоисточне Европе, као појавама које најзначајније дефинишу безбедносни миље друштва са тог простора. Због посебног друштвеног значаја очекиваних резултата, пројекат је 2016. године проглашен за истраживачки пројекат од значаја за систем одбране. Истраживачки рад на пројекту је завршен и у току је техничка припрема студије за њено публикавање, чиме ће резултати истраживања бити доступни стручној и академској јавности. Такође, истра-

живачи су објавили своје резултате током 2017. године у часописима високе научноистраживачке категорије.

Једна од најзначајнијих активности у 2017. години коју је Институт реализовао у сарадњи са Школом националне одбране јесте међународна научна конференција „Асиметрија и стратегија“ – ИСИКС 2017. Радове за учешће на конференцији, осим аутора из Србије, доставили су и научни радници и експерти из 12 земаља, а следи и промоција међународног тематског зборника са 41 радом. Као посебно значајна активност издваја се допринос припадника одељења у

очекује се укључивање припадника одељења у расправе о актуелним безбедносним процесима у ближем и даљем окружењу, али и промоција научноистраживачких резултата студије „Савремене асиметричне форме угрожавања безбедности“ и монографије потпуковника др Вељка Благојевића „Изазови војне дипломатије“.

Одељења за студије одбране

У години за нама, међу пројектима Одељења за студије одбране, начелник одељења пуковник др Небој-

раду Посебне радне групе за израду „Нацрта стратегије безбедности“, „Стратегије одбране“ и „Беле књиге одбране Републике Србије“.

Уважавајући огроман значај стратешке културе у дефинисању одговора Републике Србије на изазове које намеће савремена реалност, др Стојановић истиче да у 2018. години отпочиње рад на пројекту „Стратешка култура као детерминанта националне безбедности, у функцији афирмације концепта војне неутралности“. Када буде завршен, пројекат треба да понуди одговоре на неке од изазова у процесу даље друштвене афирмације концепта војне неутралности. Такође, у 2018. години

ша Николић истиче пројекат „Адаптација у контексту радног и оперативног стреса – психосоцијални ризици и ресурси“, којим руководи др Анита Пешић, где је остварена сарадња са иностраним професорима војне психологије и координаторима психолошких служби из дванаест земаља света. Резултати те сарадње су припремљени тематски зборник на тему „Стрес у војној професији – достигнућа и перспективе“ и договор о учешћу на Првом научном скупу војних психолога у Србији, који организује Институт у новембру 2018. године. Циљ скупа је развијање војне психологије и обележавање великог јубилеја – 70 година војне психологије у

Србији. Истим поводом др Анита Пешић уредила је тематски зборник „Истраживања у војној психологији“, док је са сарадницима приредила монографију о развоју војне психологије у Србији, чије објављивање може да се очекује у 2018. години.

Други пројекат „Хибридно ратовање – искуства и перспективе“, како наводи пуковник Николић, покренут је на основу јасно исказаног интереса организацијских целина система одбране: политике одбране, дугорочног планирања и развоја ВС и из области праћења информација о актуелним трендовима у војној области и савременим сукобима. У Институту, 21. децембра 2017, одржан је научностручни скуп у форми округлог стола, са више од 40 учесника и 18 пријављених излагања. Аутори пријављених радова и учесници скупа потичу из више различитих организационих целина Министарства одбране и Војске Србије и других научних и високошколских организација у Републици Србији. Публиковање тематског зборника са овог скупа планирано је за 2018. годину. Осим тога, отворена је рубрика о хибридном ратовању у војном научном часопису „Војно дело“ и до сада је објављено десет чланака у три броја часописа са ширим кругом аутора. Публиковано је и више радова на националним скуповима (три рада) и скуповима међународног значаја (четири рада). У будућем периоду, према речима пуковника Николића, очекује се подршка за организовање међународне конференције на тему пројекта, за шта је током 2017. године исказано интересовање релевантних међународних научних структура.

Одељење за војну историју

Потпуковник Миљан Милкић, начелник Одељења за војну историју, наводи да су у 2017. години били на конференцијама које су организовали Историјски институт из Београда, Балканолошки институт из Београда, Институт за новију историју Србије, те да су у иностранству учествовали у пројектима које су организовали научни институти оружаних снага Румуније, Аустрије, Словеније и Грчке. Посебно значајан допринос је учешће

српских војних историчара у раду Радне групе за студије конфликта Партнерства за мир, у којој се организују редовне годишње научне конференције где се анализирају различити аспекти ратова и конфликта. У оквиру обележавања 100 година почетка Првог светског рата, потпуковник Далибор Денда одржао је низ предавања у гарнизонима Нови Сад, Панчево, Чачак, Краљево, Ниш и Врање.

Припадници Одељења за војну историју раде на пројектима истраживања српске и југословенске војне историје, што је до сада резултирало публиковањем 19 радова. Одељење за војну историју уређује научни часопис „Војноисторијски гласник“, који има дугу традицију излагања и који је у академској заједници присутан од 1950. године. Према речима потпуковника Милкића, годишње се објављују два броја часописа, а чланови редакције су угледни домаћи и страни научници.

Такође истиче да су припадници тог одељења тренутно ангажовани и на изради монографије о спомен-собама Војске Србије и Министарства одбране, која треба да реafirмише значај српске војничке традиције и преко које широј јавности треба да се представи историја и традиција српске војске.

Војни архив

Војни архив носилац је целокупне архивистичке делатности у Министарству одбране Републике Србије и Војсци Србије. Капетан бојног брода Горан Петровић, директор Војног архива, истиче да им је, у оквиру обележавања стогодишњице Првог светског рата, један од главних пројеката попис војних жртава. Израђена је база података у коју је унето више од 300.000 имена, чије публиковање је планирано у текућој, завршној години јубилеја.

У претходном периоду Војни архив започео је достављање података Агенцији за реституцију у поступцима по захтеву за повратак имовине коју од Републике Србије потражују потомци припадника немачке националне мањине. Заједничким напорима две установе урађена је база података постојећих досијеа фолксдојчера.

Истраживањем и достављањем материјала у доказном поступку против канонизације надбискупа католичке цркве Алојзија Степинца, у 2017. години настављена је и сарадња са Комисијом Српске православне цркве.

Војни архив усмерен је на имплементацију споразума са Меморијалним центром жртава и хероја Холокауста „Јад Вашем“ из Израела и Меморијалним музејем Холокауста САД из Вашингтона. Стога су прошле године учествовали на међународном семинару о холокаусту у организацији Меморијалног центра жртава и хероја Холокауста „Јад Вашем“ и на „Међународном округлом столу за руске и европске архиве“, који су одржани у Јерусалиму и Москви.

Војни архив у 2018. годину улази са напорима започетим прошле године на обезбеђивању бољих услова и адекватне наменске зграде за смештај архивске грађе која представља културно добро од непроцењивог значаја.

У сусрет новим изазовима

Говорећи о плановима за годину пред нама, др Шарановић истиче да Институт за стратегијска истраживања припрема три међународне научне конференције. У априлу ће бити одржана 18. годишња конференција Међународне радне групе за студије конфликта НАТО и ПЗМ земаља, за септембар је планирана конференција „Крај Великог рата: војне операције и мировни уговори“, а у новембру „Стрес у војној професији – достигнућа и перспективе“.

– Већ 6. фебруара представници Института, са колегама из научних и образовних институција Сектора безбедности, у оквиру покренутог унутрашњег дијалога о Косову и Метохији, учествују на округлом столу „Политичко-безбедносни и одбрамбени аспекти косовско-метохијског проблема“ – најављује др Шарановић и истиче да су бројни изазови за Институт и у години пред нама, а један од њих је и процес реакредитације који их очекује крајем године. ■

Биљана МИЉИЋ
Снимио Јово МАМУЛА

РОНХОПАТИЈА И СЛИП АПНЕЈА

ПРОБЛЕМИ С ДИСАЊЕМ
СУ РЕШИВИ

Муке с хркањем или застојем у дисању могу озбиљно да утичу на безбедност у војном саобраћају. Стога је важно радити на очувању здравља припадника оружаних снага, војних колектива, нарочито оних који се налазе на формацијским местима возача путничких, борбених возила, пловних објеката и ваздухоплова.

Већ дуже време специјалиста оториноларингологије и хирург светског гласа мр. сц. мед. примаријус др Новак Вукоје и дипломирани психолог проф. др Радомир Чолаковић истраживали су утицај опструкција на дисајним путевима на понашање возача и пилота у саобраћају, односно проучавали су ронхопатију – хркање и слип апнеју – застој у дисању. Њихов клинички узорак од 82 испитаника били су возачи моторних возила – аматери и професионалци и војни и цивилни пилоти, који су имали потешкоће у виду ронхопатије и слип апнеје.

Мерећи „психичку секунду“ дошли су до налаза да ове опструкције утичу на квалитет пажње возача и пилота, и то на тенацитет пажње, то јест на усмеравање и концентрацију на одређене објекте у саобраћају, као и на вигилност пажње – будност и премештање пажње с објекта на објекат. „Психичка секунда“ означава интервал од почетка реаговања возача на систем за кочење до реакције механизма. Када је возач концентрисан, она траје 0,80 секунди, што представља нормалан налаз, а када му је концентраци-

ја умањена може да траје и 1,80 секунди. Према речима др Чолаковића, „психичка секунда“ јесте чест узрок саобраћајних незгода.

– Осим осталих фактора – непажње, физичке преморености или лошијих психомоторних способности, код возача

Доктор Новак Вукоје написао је четири књиге о ронхопатији и слип апнеји. Члан је Српског лекарског друштва, Извршног одбора Друштва лекара и члан Председништва ОРЛ Србије. Одликован је четири пута Орденом за заслуге у области одбране и безбедности (СФРЈ, СРЈ, СЦГ и ВС), као и Орденом трећег степена председника државе. Проблемом хркања и ноћног гушења бави се више од две деценије. Развио је властиту хируршку методу за лечење тог проблема, узрокованог палатофарингеалном опструкцијом, за коју је добио златну медаљу на Међународном салону иновација у Москви, 2008. године.

који имају ронхопатију и слип апнеју долази до психичког и физичког замора, јер се мозак довољно не снабдева кисеоником те изазива поспаност, инертност, пад концентрације и пажње, што може довести до саобраћајних несрећа, а у војсци до ванредних догађаја – истиче др Чолаковић.

Професор на Универзитету Источно Сарајево др Радомир Чолаковић добитник је награде за врхунска остварења у образовању. Проглашен је иноватором године за коауторство за пројекат Информациони систем за потребе школских психолога и педагога. Написао је више књига и научних радова из области Клиничке психологије.

Такође, наводи да су колеге које су се од прошле године бавиле истим проблемом у свету успеле да у законске прописе о лекарским прегледима за возаче и пилоте уграде обавезу за возаче Европске уније о поседовању по-

тврде да не пате од ронхопатије или слип апнеје, односно да су излечени од тих поремећаја. У супротном третирају се као прекршиоци, искључују из саобраћаја и плаћају прекршај око 1.000 евра. Неке земље Европске уније већ су почеле с увођењем те обавезе.

– Овај проблем чека и запослене у армијама. Указујући на проблем који је присутан, неопходно је превентивно деловати код возача путничких и пловних возила, камиона, затим тенкиста, војних пилота и свих који су на формацијским местима возача, јер због специфичности посла и средине поремећаји могу да доведу до ванредних догађаја, да утичу негативно на борбену оперативност и морал – поручује др Чолаковић.

Вукоје и Чолаковић у ординацији „Др Вукоје“ лечили су од поменутих поремећаја много пацијената, међу којима су бројни возачи, наши војни пилоти и пилоти из страних земаља. ■

Сања АНЂЕЛКОВИЋ

ОБНОВЉИВИ
ИЗВОРИ ЕНЕРГИЈЕСНАГА
СУНЦА
И ВЕТРА

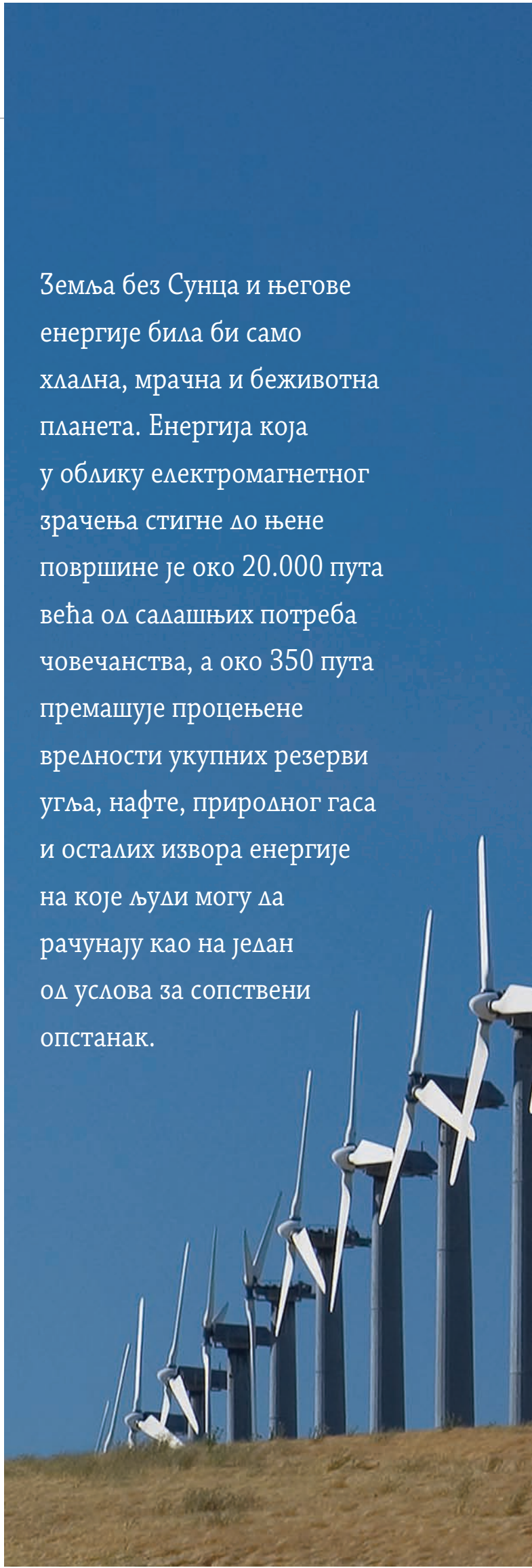
Није случајно што се у свету данас све чешће пише о обновљивим изворима енергије и што је све мање оних који о њима говоре као о алтернативним. Напротив, преовладава мишљење да такви енергетски извори могу бити само допуна класичним изворима, као што су фосилна горива, нафта, природни гас и уранијум који покреће нуклеарне електране. Као потврда тог сазнања може се узети податак да од око 750 GW (гигавата или милиона киловата) произведених у неколико последњих година у новосаграђеним електранама, 47 одсто отпада на обновљиве изворе. То је само један од разлога што се људски род, постепено али упорно, усмерава на обновљиве изворе електричне енергије, међу којима посебно место заузимају соларна (енергија Сунца) и еолска (енергија ветра).

Хаварија јапанске нуклеарке у Фукушими знатно је утицала на актуелизовање расправе о безбедности нуклеарних електрана, које за разлику од електрана на фосилна горива не емитују штетне гасове, али су умногоме пољуљала поверење у њих. То је довело до одустајања од тих извора електричне енергије, тако да су неке државе, попут Немачке и Швајцарске, најавиле њихово затварање. Нема сумње да то чине тешка срца, јер из њих добијају нешто више од трећине електричне струје, без које је данас немогуће замислити одговарајући привредни развој.

Еколошки проблеми

Земља без Сунца и његове енергије била би само хладна, мрачна и беживотна планета. Енергија која у облику електромагнетског зрачења (светлости и топлоте) стигне

Земља без Сунца и његове енергије била би само хладна, мрачна и беживотна планета. Енергија која у облику електромагнетног зрачења стигне до њене површине је око 20.000 пута већа од садашњих потреба човечанства, а око 350 пута премашује процењене вредности укупних резерви угља, нафте, природног гаса и осталих извора енергије на које људи могу да рачунају као на један од услова за сопствени опстанак.

ВЕТРОПАРК ЕЛЕКТРОПРИВРЕДЕ СРБИЈЕ

Приближавање Србије Европској унији, отварање тржишта електричне енергије и потреба за заштитом човекове животне средине основни су разлози због којих Електропривреда Србије (ЕПС) повећава улагање у екологију и производњу електричне енергије из обновљивих извора. Електропривреда Србије укључује се у пројекте коришћења енергије ветра и заједно с пројектима у хидросектору доприноси да наша земља до 2020. године оствари захтев Европске уније, према коме 27 одсто укупне потрошње електричне струје добија из обновљивих извора.

Први ветропарк у власништву Електропривреде Србије биће изграђен у Костолцу. Његова снага биће 66 мегавата, што је довољно за снабдевање једног града с око 30.000 домаћинстава.

У ветропарку ЕПС ће подићи 20 стубова с ветрогенераторима, а очекивана годишња производња износиће око 150 милиона киловатсати.

БИЛИОНИ СУНЧЕВЕ ЕНЕРГИЈЕ

Дневно са Сунца стигне око 960 билиона киловата електричне енергије. Услед рефлексије, дифузног расипања и апсорпције кроз атмосферу изгуби се приближно 30 одсто, али је веома занимљив податак према коме енергија која у току једног дана допре на површину наше планете може да подмири човекове потребе за енергијом наредних 180 година, а користи се само мрвица. Отуда све учесталија предвиђања да ће се мањак електричне енергије, и енергије уопште, убудуће надокнађивати управо из обновљивог извора као што је Сунце.

Коришћењем сунчеве енергије годишње је могуће уштедети 60 одсто енергије потребне за загревање воде у домаћинствима. Због повољног положаја и великог броја сунчаних дана у Србији постоје готово идеални услови за изградњу соларних постројења из којих, кад се отплате инвестициона улагања, енергија постаје потпуно бесплатна.

ОПТИМАЛНО КОРИШЋЕЊЕ СВЕЛОСТИ

Соларна енергија људима је позната од давнина. Грађевинари, на пример, више векова прате кретање Сунца како би светлост и топлоту оптимално искористили за загревање просторија, покретање свемирских бродова, осветљење, кување, расхлађивање и у многе друге сврхе.

У индустријски развијеним друштвима соларној енергији придаје се изузетна пажња, поготово јер се употреби фосилног горива приписује велики утицај на глобално загревање планете и штетне последице по човекову животну и радну средину.

Резерве фосилног горива су ограничене, па се привредно мање развијеним земљама више исплати да новац и сав научни потенцијал усмере ка обновљивим изворима, који су не само непресушни, него и све јевтинији због данашњег убрзаног развоја нових технологија за добијање струје из обновљивих енергетских извора.

до њене површине је око 20.000 пута већа од садашњих потреба човечанства за енергијом, а око 350 пута већа од процењене вредности укупних резерви угља, нафте, гаса и осталих извора енергије на које људи могу да рачунају као на један од основних услова за сопствени опстанак и развој.

До пре два века људи су користили обновљиве изворе енергије, посебно енергију водотокова, али је развојем индустрије расла и глад за енергијом, те је потрага за другим, необновљивим изворима, била све већа. Технолошки напредак у свим областима човековог живота с временом га је усмерио ка угљу, нафти, биомаси, природном гасу и осталим врстама класичног горива, који нису били неисцрпни, али су, што је значајније, у све већој мери угрожавали планету. Прекомерна емисија гасова с ефектом стаклене баште водила је ка глобалном загревању Земље и стварању великих еколошких проблема с којима су се, пре свега сиромашније земље, тешко бориле, принуђене да из својих ионако слабо попуњених буџета издвајају огромне новчане суме.

Основни производ при сагоревању фосилног горива – угљен-диоксид, први је на листи штетних гасова с ефектом стаклене баште.

Зелена енергија

Потпуно је разумљиво да се свет, кад је реч о потреби за енергијом, засад не може ослонити само на обновљиве изворе, али их не може ни пренебрегнути. У томе му знатно помажу све савременија технолошка решења, која се тичу соларних електрана и електрана чији се рад заснива на коришћењу енергије ветра.

Највећа соларна електрана у свету изграђена је пре нешто више од три године у Уједињеним Арапским Емиратима. Смештена је у континенталном делу, и од Абу Дабија је удаљена око 20 километара. Простире се на површини од два и по квадратна километра, док је простор на коме су размештени соларни панели једнак површини од 285 фудбалских терена. Близу 300.000 соларних плоча направљено је у складу са најсавременијом технологијом везаном за коришћење сунчеве енергије. Пару која се ствара у току производног процеса сакупља 768 колектора. Капацитет електране је 100 мегавата, што је довољно за снабдевање енергијом близу 20.000 домаћинстава.

Коришћењем најновијег постројења спречава се да годишње у атмосферу допре чак 175.000 тона угљен-диоксида, а то је исто као да је посађено милион и по стабала разноврсног дрвећа или је с путева уклоњено 15.000 аутомобила.

Светски рекорд у коришћењу сунчеве енергије постигла је Немачка, када су пре неколико година њене соларне електране у току сата произвеле 22 гигаватчаса електричне енергије, што одговара снази 20 нуклеарних електрана.

Србија у коришћењу сунчеве енергије настоји да ухвати и задржи корак с осталим земљама, тако да је прва

соларна електрана у Срему изграђена на локацији између села Дивош и Стара Бингула, а пуштена је у рад у јуну 2013. године, док је прво такво постројење на југу Србије, у Лесковцу, почело да производи електричну енергију годину дана раније. Инсталисана снага сремске електране је 1,8 мегавата, с могућношћу доградње, а лесковачке 260 киловата.

Коридор ветра

Ветар је готово стално око нас, али га човек осети тек када се појача или га својом хладноћом подсети да пре изласка из куће није „ускочио“ у топлију одећу. То јаче или слабије струјање ваздуха око наше планете представља неисцрпан извор „зелене енергије“, којом се само на Старом континенту годишње спречава да у атмосферу продре 90 милиона тона угљен-диоксида, што је једнако количини издувних гасова које за годину дана испусти 46 милиона аутомобила. Зато стручњаци у бројне предности тог начина производње електричне енергије, за разлику од струје добијене у термоцентралама и хидроцентралама, убрајају и посебно истичу ветропаркове, који не угрожавају животну средину и којих је све више у Европи.

Ветар је обновљив извор и не може да се потроши, кажу научници и додају да је енергија, након што се инвестиција у ветропарк отплати, практично бесплатна.

Сем тога, ветрењаче, односно ветрогенератори заузимају мали простор, знатно мањи него, рецимо, соларни панели, а поља на којима се ветрогенератори подижу пољопривредници могу несметано да обрађују.

Према процени Европског удружења за енергију ветра, људи су почели да придају пажњу ветрогенераторима крајем прве декаде овога века. Тако је у суседној Румунији никао највећи европски ветропарк пре неколико година, тачније 2012, а чини га 240 ветрењача, чија је укупна снага 600 мегавата, што одговара једном блоку термоелектране „Никола Тесла Б“. То је скоро десет одсто укупне енергије коју Румунија добија из обновљивих извора.

На другом крају земљине кугле, на коме се простире многољудна Кина, кинески истраживачи одабрали су чак 445 локација за изградњу ветроелектрана. Најзанимљивији пројекти су „коридор ветра“ на западу земље, у провинцији Ксингџанг. Специфичан рељеф планинских масива и удолина ствара јединствен ваздушни тунел којим снажни ветрови стално дувају. Управо ту Кинези граде 120 ветропаркова. Кина располаже с 48.700 мегавата инсталисане снаге на 90 ветрофарми и планира да у блиској будућности достигне до фантастичних 100.000 мегавата, чиме би знатно одмакла Сједињеним Америчким Државама, с којима сада води „мртву трку“ у производњи електричне енергије, користећи се снагом ветра.

Кинески научници и истраживачи сматрају да је боље имати више малих ветроелектрана, него неколико циновских, пре свега због мањих трошкова одржавања постројења. ■

Влада РИСТИЋ

МЕЂУНАРОДНА ТРГОВИНА НАОРУЖАЊЕМ

ВРХУНАЦ ОД ВРЕМЕНА ХЛАДНОГ РАТА

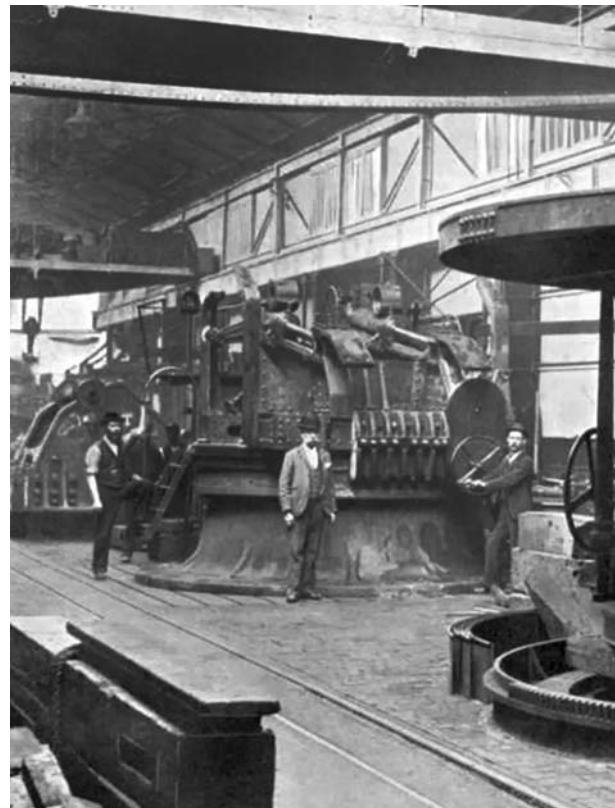
Као (више или мање пожељни) пратилац историје људског рода, оружје је од прадавних времена бивало и предмет размене. Промет наоружањем у савременом смислу те речи, међутим, узима маха тек половином 19. века.

Прва велика изложба војне технике уприличена је 1851. у Лондону, и „тај би се датум могао узети као почетак модерне трговине оружјем”, кажу Јован Матовић и Желимир Петровић, истакнути познаваоци међународне трговине наоружањем.

Челични топ немачке фабрике „Круп”, као нешто до тада невиђено, представљао је праву атракцију за посетиоце лондонске изложбе. Имао је глатку цев и тежину зрна шест фунти, како се у то време изражавао калибар артиљеријских оруђа. Како тенкова и авиона још није било, репрезентативни артикли младе европске војне индустрије и њен понос били су управо топови. У прве редове међу конструкторима и предузетницима пробијали су се и британски „Армстронг”, француски „Шнајдер”, аустријска „Шкода”, а потом и друге компаније.

Некако у то време, у доста неповољном окружењу укрштених интереса великих сила, подозривих на покушаје да се у још неслободној Србији производи било каква војна опрема, на основу одлуке кнеза Александра Карађорђевића приступа се изградњи тополивнице у срцу Шумадије. Већ 15. октобра 1853. у Крагујевцу су изливена прва артиљеријска оруђа, четири топа и две хаубице. Тако је, пре свега под присилом и у тешкој изнудици борбе за слободу, и мала Србија раних педесетих година 19. века ушла у ред

Војна индустрија друге Југославије у најбољим данима за потребе извоза ангажовала је и до 30 одсто капацитета, а у свеукупном извозу земље осамдесетих године учествовала је са шест одсто (појединих година и више од 11 одсто). Баш тих година и размена оружја у свету достигала је врхунац у послератном раздобљу, да би затим дошло до пада и наставка цикличних кретања.

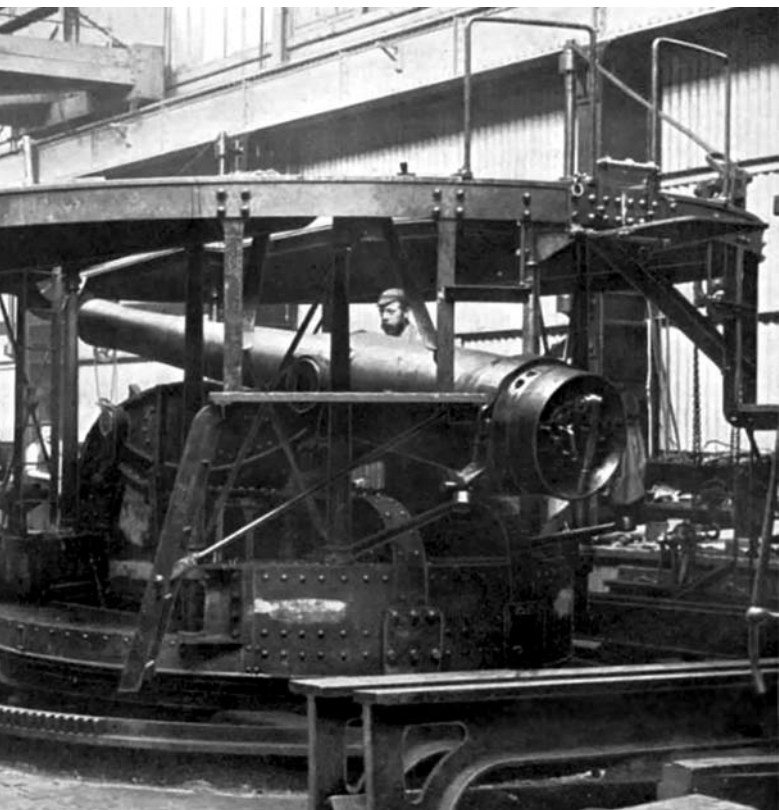
земања кадрих да топове производе на индустријски начин. Куриозум своје врсте била је чињеница да су на ред прво дошли топови, а тек касније пушке. Није се имало и за једно и за друго, а устаничке вође су сматрале да ће се стрељачко наоружање заробљавањем од непријатеља, несигурном трговином или на друге начине ипак лакше прибавити.

„Краљ топова”

Развој интернационалне трговине наоружањем од половине 19. до првих деценија 21. века достигао је неслуће-

не размере, задржавши истовремено цикличан карактер. Укупна вредност глобалне размене робе војне намене, према проценама истраживача SIPRI (Stockholm International Peace Research Institute), у 2015. била је на разини од барем 91,3 милијарде долара (годину пре тога 94,5 милијарди). Недоступност података одувек је отежавала утврђивање прецизнијих износа. У оба случаја, стварне цифре су вероватно и веће, сматрају експерти SIPRI.

Наследивши од оца скромну ливницу, Алфред Круп је први у Европи применио Бесемеров, а затим и Сименс–Мартинов поступак у производњи челика. Када је 1847. увео и војни програм у породичну компанију, учинио ју је познатом широм света. До краја живота „краљ топова“ („König der Kanonen“) успео је да пласира оружје у 46 држава. Знаменити челични топ са лондонске изложбе продат је, ипак, прво Египту (1856), Белгији (1861) и Русији (1863). Тек је импресиван учинак Крупових топова у рату Француске и Пруске 1871. отворио врата за пласман и на домаћем терену. Позната тешка хаубица „Велика Берта“ џиновског калибра из

Првог светског рата, као и топ из којег је са удаљености веће од 130 километара бомбардован Париз, такође су потекли из Крупових фабрика. Последњи активни члан династије у Нирнбергу осуђен је за ратне злочине. На терет су му, између осталог, стављани употреба робовске радне снаге, али и пљачка имовине и индустријских постројења у свим окупираним земљама. Године 1951. је ослобођен.

Британски инжењер и индустријалац Вилијам Џорџ Армстронг рану славу стекао је као изумитељ хидрауличних уређаја. Сматра се да је на пољу војне технике, којој се касније посветио, заслужан за темељни преокрет у кон-

струисању и фабрикацији топова. Типичан репрезент је успело решење топа чија је цев била ојачана металним прстеновима и завојницом од кованог гвожђа. Армстронг се занимао и за артиљеријска оруђа са изолученим цевима, унапређење топовских ђулади променом њиховог облика и пуњење оруђа преко задњака цеви, што је обележило другу етапу развоја артиљерије.

Још један конкурент на међународној пијаци оружја, концерн који су браћа Ежен и Алфред Шнајдер утемељили подизањем ливнице у Крезоу 1836. године, остао је активан и у 20. веку. Године 1909. Србија се определила да управо од фирме „Шнајдер“ поручи 47 батерија пољских и девет батерија брдских топова.

Шта могу мање земље

Моћни концерни били су кроз историју владајући актери у глобалном промету, односећи и претежни део финансијске добити. После Другог светског рата, међутим, на терену се више него икада пре појављују и мање земље. Тако је и СФРЈ прве количине артикала војне намене извезла већ 1953. године. Углавном артиљеријска и стрељачка муниција пласирана је у склопу такозваног офшор програма. Извозило се „по захтеву САД, Француске и Енглеске у новоослобођене земље Азије и Африке којима су ове три земље пружале помоћ“, прецизирају Матовић и Петровић. Део извоза ишао је и у неке државе НАТО-а, „углавном у Турску и Грчку, али по захтеву и поручбинама три велике силе“. Иако су приходи од извоза у почетку били релативно скромни, био је то ипак велики подстрек за домаћу војну индустрију и признање квалитету њених производа.

После премијере педесетих, уследила је стагнација шездесетих година, да би од средине седамдесетих значајним инвестицијама у одбрамбену индустрију почео спектакуларни успон који је мање-више потрајао све до распада бивше домовине.

Тако је између 1953. и 1976. од војног извоза укупно зарађено око 487 милиона долара, а од 1976. до 1990. више од 14 милијарди долара. Нарочито је у овом погледу била успешна прва половина осамдесетих година, када је извоз наоружања и војне опреме био вредан 2,7 милијарди долара, док је од војног инжењеринга зарађено и више, 4,6 милијарди долара, да би све то заједно донело укупно 7,3 милијарди долара.

Тако је војна индустрија друге Југославије у најбољим данима за потребе извоза ангажовала и до 30 одсто капацитета, а у свеукупном извозу земље осамдесетих година учествовала је са шест одсто (појединих година и више од 11 одсто). Баш тих година и размена оружја у свету достигала је врхунац у послератном раздобљу, да би затим дошло до пада и наставка цикличних кретања.

Главни актери Азија и Океанија

Интернационални трансфер наоружања последњих пет година достигао је обим незабележен још од 1990. године, односно краја хладног рата. Од 2012. до 2016. у

поређењу са периодом између 2007. и 2011. године, према подацима SIPRI, светски трансфер оружја увећан је за значајних 8,4 одсто.

Два региона, Азија и Океанија, као и Средњи исток, имала су преовлађујући утицај на такав резултат. То се може илустровати подацима по којима се девет од десет највећих увозника налази у ова два региона, при чему Азија и Океанија апсорбују 43, а Средњи исток 29 одсто глобалног увоза, заједно читавих 72 одсто. Ваља поменути и да је Средњи исток имао и највећу стопу раста увоза, чак 86 одсто.

У неким другима крајевима света увоз наоружања био је смањен, у Европи за 36, обе Америке 18, а у Африци за 6,6 одсто.

SIPRI је идентификовао 57 држава које су последњих година извозиле и 155 увозника наоружања. Прва на листи увозника је Индија, која је две претходне деценије своје учешће постојано увећавала до садашњих 13 одсто. Саудијска Арабија је са 11. места и учешћа од 2,9 одсто у глобалном увозу оружја у раздобљу 2007–2011, дошла на другу позицију и учешће од 8,2 одсто. Удео трећепласираних Уједињених Арапских Емирата је на разини од 4,6 одсто.

Померања на табели

У интернационалном војном извозу главну улогу и даље има двојац из времена хладног рата, САД са уделом од 33 и Русија 23 одсто. Сједињене Америчке Државе су снабдевале наоружањем 103 државе, а Русија 51 државу.

Симптоматична су померања у редоследу и односима појединих актера уочена у новије време. Једну од значајних новина свакако представља успон Кине на треће место листе највећих извозника. Интересантно је и да је она једина истовремено на списку највећих продаваца и купаца оружја. На самом почетку 21. века Кина је била значајни увозник наоружања, да би у међувремену своје учешће смањила на 4,5 одсто, клизнувши на четврту позицију табеле највећих увозника. Као разлог најчешће се наводи на-

предак њене војне индустрије и увећање способности за испоруку најмодернијег наоружања. Ипак, Кина остаје зависна од увоза одређених ставки војног арсенала.

Немачка је између 2007. и 2011. била трећи у рангу извозник наоружања, али је у међувремену пад продаје у обиму од 36 одсто условио пад на пето место. И француски извоз био је за пет одсто мањи, што јој је донело четврту позицију. У истом периоду Кина је повећала извоз за целих 74 одсто, нашла се иза САД и Русије, потиснувши тако Велику Британију на шесто место, иако је ова последњих година увећала продају наоружања за респектабилних 27 одсто.

Уочљива је значајна неравнотежа између обима увоза наоружања у арапске земље Персијског залива и Ирана на другој страни, кажу експерти SIPRI. Највећу стопу раста извоза имао је Катар, 245 одсто. Следе Саудијска Арабија са 212, Кувајт са 175 и Уједињени Арапски Емирати са 63 одсто. Изузетак представља Бахреин, чије су набавке биле мање за 19 одсто.

На суседној обали Залива пад увоза Ирана зауставио се на 27 одсто. Свакако је делимична забрана испоруке војне технике Ирану имала значајан утицај. Сходно подацима којима располаже SIPRI, током 2016. у Иран су из Русије стигла четири система противваздухопловне одбране која нису обухваћена ембаргом.

Такође, према увиду SIPRI, САД учествују у увозу свих арапских земаља Залива узетих појединачно са више од половине, изузимајући Оман.

И у једну другу област Азије војна техника у новије време пристиже у озбиљним количинама. Територијалне несугласице земаља које излазе на Јужно кинеско море, нарочито оне у које су уплетене Кина, Филипини и Вијетнам, најчешће се доводе у везу са тим. На Филипине је извезено за 426 одсто више наоружања, објавио је SIPRI, а у Вијетнам 202 одсто. У оба случаја реч је о наоружању пре свега маритимног карактера. У државе са повећаним увозом уврстили су се и Тајван, где је прилив оружја био већи за значајних 647 одсто и Индонезија са 70 одсто.

У региону, међутим, има и земаља попут Сингапура и Малезије, које су забележиле пад увоза. У првом случају подсећа се да нису окончане набавке из периода 2007–2011, а у случају Малезије да су набавке комплетиране у поменутом временском одсеку.

АТТ уговор

Уговор о трговини оружјем (Arms Trade Treaty), усвојен у Генералној скупштини УН 2. априла 2013. године, представља значајно достигнуће у покушајима да се успоставе међународно прихваћена правила којима би се увело више реда у области међународне трговине оружјем. Међу важним доменима које би АТТ уговор могао унапредити помињу се и контрола наоружања и разоружање у свету.

АТТ је замишљен као уговор помоћу којег би се чинили напори да се искорени недозвољена трговина конвенционалним наоружањем, тако што ће се успоставити

општеприхваћени међународни стандарди за управљање трансферима оружја. Споразуму који је ступио на снагу 24. децембра 2014. до овог часа приступиле су 92 државе, међу којима и Србија. Већи број земаља, њих 130, задовољио се статусом стране потписнице.

Трећа конференција држава уговорница АТТ одржана је у Женеви од 11. до 15. септембра ове године. Претходна два састанка уприличена су у фебруару и августу 2016. године.

„За мање од три године од када је Уговор о трговини оружјем ступио на снагу, приступило му је близу половине чланица УН. Реч је о изузетном достигнућу које сведочи о несвакидашњима напорима учињеним у правцу истинског уређења глобалне трговине наоружањем”, нагласила је висока представница за питања разоружања УН Изуми Накамицу у Женеви. Према њеним речима, потребно је да се пређе дугачак пут до тренутка када ће бити остварен ниво прихваћености уговора неопходан за његово функционисање као делотворног механизма.

Непотпуна прихваћеност

Ваља подсетити да су од самог почетка рада на уобличавању и припреми АТТ уговора искрсавале потешкоће. Један од кључних изазова везаних за практични утицај АТТ остаје чињеница да му до данас неки од најзначајнијих дavalaca, али и прималаца наоружања нису приступили.

Поглед на актуелно стање прихваћености открива да постоји једна не тако мала група чланица УН које су остале сасвим изван домашаја АТТ, нису ни стране уговорнице, али ни његове потписнице. Међу ових 60 су и земље попут Кине, Индије, Русије, Саудијске Арабије, Ирана, Египта. Упоредо постоји и група од 41 државе чланице УН које јесу потписнице, али нису ратификовале уговор или му приступиле. Као пример могу се поменути САД, Бразил, Израел, Турска, али и неке друге земље.

Како је на скупу у Женеви навела Изуми Накамицу, слика је доста шаролика у различитим деловима света. У Европи, Латинској Америци и на Карибима постотак прихваћености уговора прелази 70 одсто. У Африци је нешто нижи, 41 одсто.

На другој страни света, на подручју Азије и Океаније само четири земље су у потпуности прихватиле АТТ. „Такав тренд се, нажалост, може довести у везу са чињеницом да су у области Азије и Пацифика, а посебно на Средњем истоку, годишње стопе раста увоза наоружања врло високе”, подвукла је висока представница за разоружање УН.

Напори за универзално прихватање АТТ уговора свакако остају на самом врху приоритета страна уговорница, али и свих чинилаца у међународној заједници који томе могу допринети. Може се очекивати и да ће његова улога у напорима за остварење контроле наоружања и разоружања бити све значајнија. Тако се отвара пут за преусмеравање средстава која се троше на наоружање на цивилне потребе, и доприноси остварењу и других интенција УН, укључујући Циљеве одрживог развоја. ■

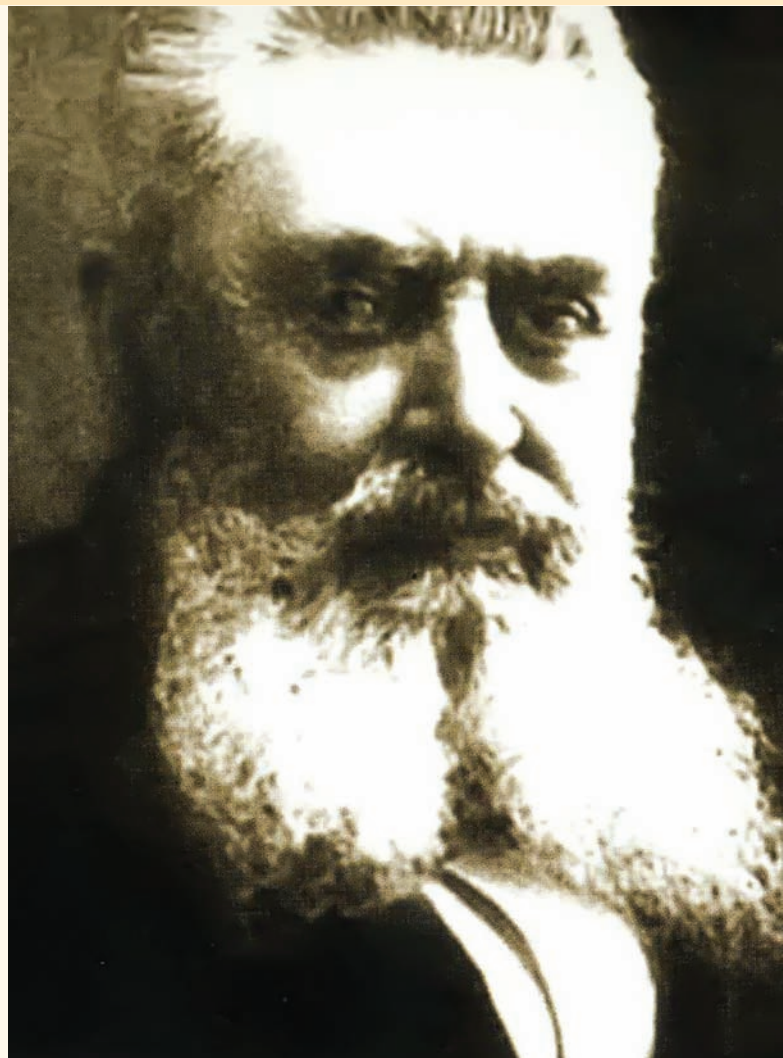
Чедомир ПОПОВИЋ

ВЕЛИКАНИ СРПСКЕ ВОЈНЕ ХИРУРГИЈЕ (2)

Пише проф. др Мирјана ЗОРИЋ

ЖЕСТОКИ КРИТИЧАР

Доктор Владан Ђ. Ђорђевић се 1888. године окреће политици, дипломатији и интензивном писању. Каријеру потом наставља у дипломатији, као посланик Србије у Атини и Цариграду. За дописног члана Српске краљевске академије изабран је 23. јануара 1888, а за редовног 15. новембра 1892, да би се „у смирај одлазећег 19. и освит 20. века ставио на чело једне од последњих влада последњег Обреновића”. Беше му на уму спас Србије, што касније није тако протумачено, те ће захваљујући Слободану Јовановићу, тај део његове биографије и политичке историје Краљевине Србије остати упамћен под називом „црна владановштина!”

Завршетак српско-бугарског рата (1885–1886) и Ђорђевићев сукоб са краљем Миланом Обреновићем поводом тог рата као да су најавили не само напуштање санитарне службе већ и крај професионалне (хируршке) каријере др Владана Ђорђевића. Наиме, одмах по успостављању примирја с Бугарском, др Ђорђевић је, као начелник санитета Врховне команде, написао опширан реферат (по обичају, критички интониран) о санитарској служби у рату. Уместо одговора, уследило је наређење врховног команданта српске војске да др Ђорђевић 5. фебруара (1886) отпутује у инспекцију болница у Зајечару, Књажевцу и Неготину: „Како тај пут може потрајати и више од недељу дана, то се наређује др Владану да одмах, истог дана, преда дужност потпуковнику др Мијаилу Марковићу”. Тим чином др Владан Ђорђевић практично је смењен с дужности начелника санитета, иако су прави мотиви за то, ипак, остали непознати. И не само што је тада напустио

санитарску службу, др Ђорђевић је дефинитивно напустио и професионалну медицинску каријеру.

Међутим, захваљујући немирној и бунтовној природи, др Ђорђевић није јадиковао. Десетак месеци после рата са Бугарима почео је у листу „Отаџбина” у наставцима да објављује успомене из рата под називом „Сливница, трећи рат 1885–1886. са Бугарима”. Намера му је била да скине одговорност и срамоту са српске војске која се добро борила, али која је поражена због лоше команде. Критиковао је команданте, не штедећи ни краља, што ће га одвести у лични сукоб са Миланом Обреновићем, те у пензију и коначни „растанак” с лекарском праксом.

У влади Николе Христића

Два месеца пошто је, по краљевој жељи, пензионисан, др Ђорђевић је 26. априла 1888. позван у владу Николе Христића, где су му поверена два важна министарства – Министарство просвете и црквених дела и Министар-

ство привреде. После свега што је рекао и написао о краљу и његовој политици, позив га је изненадио. Уједно, био је то почетак (уколико се изузме период од 1884–1888, када је био именован за председника Одбора београдске општине) политичке и дипломатске каријере др Владана Ђорђевића. Занимљиво је да је као председник Одбора београдске општине покренуо изградњу првих модерних објеката комуналне инфраструктуре у граду (водовода, канализације, градске расвете, изградњу тргова), уредио Савски кеј (Савамалу) и уступио граду 30 хектара породичног имања изнад Славујевог (Булбударског) потока за изградњу новог градског гробља (данашњег Новог гробља), које се дуго по њему звало „Владановац“.

Први лекари који су радили у Србији у 19. веку били су странци, затим Срби из Аустроугарске (Војводине), а касније, од друге половине 19. века, и Срби пореклом из Србије који су се школовали на европским универзитетима,

нарочито у Аустроугарској, Немачкој и Швајцарској. У време када је Србија у 19. веку обнављала државност и стицала независност, развијајући сопствену санитетску службу, у Европи су добрим делом били разрешени проблеми који су вековима представљали препреку у развоју хирургије. То се пре свега односило на открића у анатомији, физиологији, патологији, микробиологији, откриће анестезије, антисепсе и асепсе, што је најављивало „златни век“ хирургије. Та открића пружала су шансу за развој хирургије и у Србији, мада су њена заосталост за Европом, као и материјални и стручни потенцијали, представљали сметњу да и она благовремено пропрати новине у једној од најважнијих грана медицине.

Значајан допринос хирургији

Иако су током 19. века неке мање хируршке интервенције изводили „народни лекари“, „ранари“, „видари“, бербери-хирурзи, „магистри“ (магистар – *magister* је одговарао другом ступњу на студијама медицине на европским универзитетима) и доктори свеукупне медицине (са

У башти војне болнице. Барака „Књегинџе Јудије“, Београд, 1876.

завршеним трећим степеном стицало се звање „доктора целокупне медицине, хирургије и акушерства“), почетак хирургије у Србији у модерном смислу везује се за име др Владана Ђорђевића. Хирургијом се бавио кратко, али је значајно допринео њеном развоју. Нешто мање од 200 хируршких интервенција које је урадио и о којима постоје подаци, имале су изузетан значај за хирургију у Србији, будући да се пре њега нису изводиле. Операције су биле разноврсне, неретко тешке и сложене, изведене у скромним условима, најчешће успешно. Данас се такве операције сврставају не само у област опште (абдоминалне) хирургије већ припадају и низу посебних хируршких грана, као што су офталмологија, максиларнофацијална и оториноларинголошка хирургија, урологија, ортопедија и трауматологија, гинекологија и акушерство, грудна хирургија и неурохирургија. Доктор Ђорђевић је операције изводио у Београдској варошкој болници (Општој државној болници), Војној болници, али и по кућама, најчешће сопственим инструментима које је набавио у Бечу и Пруској.

Историчари српског санитета располажу изворним (непосредним) подацима о његовом хируршком и лекарском раду само за период до краја 1872. године, у коме је извео 82 операције. О оним каснијим углавном се зна из записника са састанака Српског лекарског друштва, у којима су се детаљно бележили описи операција о којима је сам реферисао. Радио је операције и на лицу и вилицама, одстрањивање крајника, операције на оку, уролошке, те операције на коштаном-зглобном систему, из опште хирургије, акушерске интервенције... Гледано из данашње перспективе, делује невероватно да су такве операције биле изводљиве у оно време, у сиромашној Србији, која је ретко пружала и елементарне услове за њихово извођење.

Крајем 19. и у првим годинама 20. века др Владан Ђорђевић, иако је давно напустио санитет и лекарску праксу, поново се вратио старом занимању, али кроз текстове у којима час критикује, а час хвали организацију и рад цивилног санитета. Нарочито је (1904) похвалио изградњу великих болница и клиника – Опште државне болнице, Гинеколошке клинике са бабичком школом, четири павиљона за велику хируршку клинику. Био је један од иницијатора (1910) израде новог санитетског закона, који је требало да уреди издвајање војног санитета из Министарства војног и грађанског санитета из Министарства унутрашњих дела и њихово спајање у самостално министарство – Министарство народног здравља. Међутим, реформу санитетске службе и санитетске струке у Србији прекинуо је рат 1914. године.

Формирање Медицинског факултета

Седамдесетих година 19. века покренута је иницијатива о прерастању Велике школе у Универзитет и формирању Медицинског факултета у Београду, као прве високошколске медицинске установе у Краљевини Србији. Народна скупштина је о томе први пут расправљала децембра 1879. године, али је кампању око формирања Медицинског факултета, која је трајала све до 1914. године, прекинуо почетак Првог светског рата. Иницијатива је поделила стручну јавност у Србији на оне који су је подржавали

(др Милан Јовановић Батут) и оне који су заговарали идеју да се српска омладина и даље шаље на студије медицине у иностранство јер се сматрало да је за државу то исплативије и јефтиније, као и да Србија за тако нешто није располагала одговарајућим материјалним и кадровским могућностима.

Један од противника формирања Медицинског факултета у Београду био је и др Владан Ђорђевић. Оспоравајући сваку помисао о томе, Ђорђевић је током скупштинске расправе 1879. тврдио да „Медицински факултет захтева пре свега огромну научењачку снагу, професорски кор који немамо и који не можемо имати још 30 година. Медицински факултет захтева огромне и скупоцене научне збирке, какве не можемо за дуже време добити“. Стао је на страну оних који су били за то да се „пошаљу наши синови да изуче медицину“, јер је тако „боље да ми по 20–30 питомаца о државном трошку шаљемо на стране универзитете за лекарске науке, па ћемо за пет-шест година имати наше синове за лекаре“. Зато је и „санитетски закон“ из 1881. године, чији је *spiritus movens* био први српски хирург, предвидео само оснивање Школе за бабице и

Војна пољска болница, Ђуприја (1876)

Прве операције

Прве операције у Србији рађене су у импровизованим салама, с мало инструмената, који су често били у власништву лекара. Неретко су извођене по приватним кућама и становима пацијената. Први хирурзи могли су рачунати највише на асистенцију млађих лекара или магистра хирургије. Иако је општа анестезија откривена 1846. године, а антисепса и асепса шездесетих година 19. века, могућности дијагностике у Србији биле су врло скромне. Болесници су у болницу долазили касно, после неуспелог самолечења, или „лечења“ код „народних лекара“, када би болест, а нарочито инфекција, знатно одмакла.

О преоперативној припреми није се могло ни говорити. Болесник је оперисан у стању у коме би дошао. Болнице су биле мале, на хируршким одељењима су лежали болесници са заразним болестима, нарочито дифтеријом. Било је мало тога чиме се болеснику могло помоћи да савлада инфекције. Антибиотика и сулфонамида није било. За многе бактерије и њихове сојеве није се знало. Једина нада да се спречи или савлада инфекција била је у квалитету хируршког рада и природној отпорности пацијената.

лекарске помоћнике, али не и медицинског факултета.

Озбиљног опонента др Милан Јовановић Батут имао је и у угледном хирургу др Михаилу Петровићу, који је рачунао да би Србији било јефтиније да потребан број лекара школује у иностранству него да оснива Медицински факултет и „сама васпуштава себи лекаре“. Замену медицинском факултету Петровић је видео у болницама и њиховим хируршким одељењима, које су, по њему, добро радиле и без Медицинског факултета, па је зато предлагао да се и даље настави с отварањем болница, јер би од њих непосредне користи имао читав српски народ у Краљевини, као и ван њених граница.

Права дела не пропадају

Ђорђевићево напуштање хирургије 1884. године, лекарске праксе и рад у санитету српске војске 1886. нису пропустили да коментаришу његови савременици, учитељи и колеге. Судајући по изворима, Теодор Билрот је тим поводом изјавио: „Мом одличном ученику, др Владану Ђорђевићу зарђао је скалпел на штету српске хирургије“, а професор Алберт је рекао да „после Владана Ђорђевића, Србија више нема хирурга“. Његов савременик, земљак и колега др Војислав Суботић је 1910. године коментарисао да је „др Владан Ђорђевић радио на стручној, хируршкој немачкој литератури, у духу Билротове школе, с лепим успехом... Штета што су прилике биле такве да је напустио хирургију у којој је, по својим способностима, био позван да буде првак“. Тринаест година касније (1923), у приступном предавању студентима медицине на београдском Медицинском факултету, професор Суботић поново је говорио о Ђорђевићу: „Др Владан Ђорђевић био је доиста стручан хирург. Благодаревши свом дару и школи из ко-

је је произишао доиста је био позван да код нас усади хирургију и да је спреми и оснажи за даљи развитак...“

Од 1888. године Ђорђевиће се окреће политици, дипломатији и интензивном писању. Улази у владу Николе Христића, као министар просвете, црквених дела и привреде. Каријеру наставља у дипломатији, као посланик Србије у Атини и Цариграду. Изабран је за дописног члана Српске краљевске академије 23. јануара 1888, а за редовног 15. новембра 1892. године.

После најаве краљеве женидбе Драгом Машин, др Ђорђевић подноси оставку и одлази у Беч, у добровољно изгнанство. Убрзо је лишен војних, до тада стечених чинова, одличја и пензије. Како му је одузета пензија, три године је радио као новинар и историчар у Бечу. После Мајског преврата (1903) пензија му је враћена, он се вратио у Србију, али је већ 1906. године, због наведеног објављивања државних тајни у књизи „Крај једне династије“, провео у затвору шест месеци. Политички се ангажовао и за време Анексионе кризе и Младотурске револуције, а Први светски рат провео је у аустријском заробљеништву, оптужен за русофилство, које је, наводно, исказивао од Анексионе кризе 1908. године. После рата живео је између Београда и Беча. Посветио се писању и држао бројна предавања. Године 1926. промовисан је за првог почасног доктора медицинских наука на Београдском универзитету.

Још за живота многи су др Ђорђевића пожурили да осуде и забораве. Умро је (31. августа 1930) у беди и туђини, у санаторијуму у Бадену. Усамљен, стар и болестан, први доктор хирургије у Србији, организатор цивилног и војног санитета, оснивач Нишке војне болнице, Српског лекарског друштва, Црвеног крста у Србији, дипломата, политичар, министар, председник владе, академик, писац,

окончао је живот у 86. години. Оставио је и драгоцену писану грађу о организацији и раду санитета у Србији у 19. веку, у оквиру четири књиге „Историје српског војног санитета“.

Држава га је о свом трошку, „без помпе и галаме“, сахранила на Новом гробљу у Београду, по његовој жељи, поред супруге Паулине и деце Милана и Маре. У кругу Клиничког центра Србије данас се налази његова биста, постављена 2004. године на месту одакле је стара, осамдесетих година, нестала на волшебан начин.

(Насијавак
у следећем броју)

Главна војна болница у Београду

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РС
УНИВЕРЗИТЕТ ОДБРАНЕ У БЕОГРАДУ
Војна академија
расписује

ЈАВНИ КОНКУРС

за избор у звање наставника у образовно-научном пољу природно-математичких наука, и то:

1. поновни избор једног наставника за ужу научну област Физика у звање доцента.

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

1. да кандидат поседује научни степен доктора наука из области за коју се бира,
2. да кандидат није правоснажно осуђиван за кривично дело против полне слободе, фалсификовања јавне исправе коју издаје високошколска установа или примања мита у обављању послова у високошколској установи,
3. да је кандидат војни службеник.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

- да испуњава услове за поновни избор у звање доцента из члана 16. и члана 17. Правилника о стицању звања наставника на Универзитету одбране („Службени војни лист“ број 21/16).

ДОКУМЕНТАЦИЈА КОЈА СЕ ПОДНОСИ УЗ ПРИЈАВУ НА КОНКУРС

Уз пријаву на конкурс кандидати прилажу:

1. документацију према Упутству за припрему конкурсне документације и израду извештаја за поновни избор у звање наставника (Одлука Сената број 7/56 од 20. октобра 2016. године), које је објављено на интернет страници Универзитета (Војне академије),
2. попуњен одговарајући образац Извештаја комисије о пријављеним кандидатима поновни избор у звање наставника (CD),
3. уверење надлежног органа МУП-а о непостојању правоснажне пресуде за кривично дело против полне слободе, фалсификовања јавне исправе коју издаје високошколска установа или примања мита у обављању послова у високошколској установи,
4. сагласност претпостављене команде за ангажовање у наставном процесу у оквиру студијских програма Војне академије.

Правилник о начину, поступку и ближним условима стицања звања наставника и Упутство за припрему конкурсне документације и израду извештаја комисије за поновни избор у звање наставника налазе се на интернет страници Војне академије.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА

Пријаве на конкурс за поновни избор у звање наставника подносе се на адресу: **Војна академија, Генерала Павла Јуришића Штурма 33, Београд, са назнаком „конкурс за поновни избор у звање наставника“.**

У пријави обавезно навести адресу и телефон, ужу научну област и звање за које се пријава подноси.

Непотпуне и неблаговремено поднете пријаве неће бити разматране.

Конкурсна документација неће се враћати кандидату.

Конкурс је отворен 30 дана, рачунајући од првог наредног дана од дана објављивања.

ВАЖНА НАПОМЕНА

Кандидат који буде изабран у звање наставника неће бити постављан на формацијско место наставника у Војној академији, већ ће права и обавезе наставника остваривати са формацијског места на ком је већ постављен, а у складу са чланом 73. став 4–6 Закона о високом образовању („Сл. гласник РС”, бр. 76/2005, 100/2007-аут. тум., 97/2008, 44/2010,93/2012, 89/2013, 99/2014, 45/2015-аут. тум. и 68/2015). ■

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РС
УНИВЕРЗИТЕТ ОДБРАНЕ У БЕОГРАДУ
Медицински факултет Војномедицинске академије
расписује

ЈАВНИ КОНКУРС

за избор у звање наставника у образовно-научном пољу медицинских наука:

1. једног наставника за ужу научну област Орална медицина у звање редовног професора;
2. једног наставника за ужу научну област Патологија у звање доцента;
3. једног наставника за ужу научну област Хирургија подобласт ортопедска хирургија и трауматологија у звање доцента;
4. једног наставника за ужу научну област Орална медицина у звање доцента;
5. једног наставника за ужу научну област Фармакологија и токсикологија у звање доцента.

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

1. да кандидат поседује научни степен доктора наука из области за коју се бира;
2. да кандидат није правоснажно осуђиван за кривично дело против полне слободе, фалсификовања јавне исправе коју издаје високошколска установа или примања мита у обављању послова у високошколској установи;
3. да је кандидат професионално војно лице/војни службеник.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

1. да испуњава услове за избор у звање доцента из члана 16. и члана 17. Правилника о стицању звања наставника на Универзитету одбране („Службени војни лист”, бр. 21/16 и 3/17);
2. кандидати за избор у звање доцента приступно предавање одржаће 6. 3. 2018. године; приступно предавање траје најдуже 20 минута; тему бира кандидат, с тим да она мора да буде из уже научне области за коју конкурише за избор у звање доцента.

ДОКУМЕНТАЦИЈА КОЈА СЕ ПОДНОСИ УЗ ПРИЈАВУ НА КОНКУРС

Уз пријаву на конкурс кандидати прилажу:

1. документацију према Упутству за припрему конкурсне документације и израду извештаја за избор у звање наставника (одлуке Сената број 7/56 од 20. октобра 2016. г. и број 9/66 од 21. априла 2017. г.) које је објављено на интернет страници Универзитета (Медицинског факултета ВМА);
2. попуњен одговарајући образац Извештаја комисије о пријављеним кандидатима за избор у звање наставника;
3. уверење надлежног органа МУП-а о непостојању правоснажне пресуде за кривично дело против полне слободе, фалсификовања јавне исправе коју издаје високошколска установа или примања мита у обављању послова у високошколској установи.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА

Пријаве на конкурс за избор у звање наставника подносе се на адресу: **Војномедицинска академија, Црнотравска 17, Београд (преко шалтера деловодства), са назнаком „конкурс за избор у звање наставника“.**

У пријави обавезно треба навести адресу и телефон, ужу научну област и звање за које се пријава подноси.

Непотпуне и неблаговремено поднете пријаве неће бити разматране.

Конкурсна документација неће се враћати кандидату.

Конкурс је отворен 30 дана, рачунајући од првог наредног дана од дана објављивања. ■

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РС

СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ

Управа за кадрове

расписује

КОНКУРС

за пријем кандидата из грађанства за ученике Војне гимназије

У школској 2018/2019. години извршиће се пријем **90** кандидата мушког и женског пола из грађанства (у даљем тексту: кандидати) за ученике првог разреда Војне гимназије.

УСЛОВИ КОНКУРСА

Кандидати треба да испуњавају опште и посебне услове конкурса.

ОПШТИ УСЛОВИ:

- да су држављани Републике Србије;
- да су здравствено способни за школовање, што утврђује надлежна војнолекарска комисија;
- да се против њих не води кривични поступак или поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности, односно да нису осуђивани за таква дела казном затвора у трајању дужем од 6 (шест) месеци, или казном малолетничког затвора, или им није изрицана заводска мера.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ

- да су рођени 2002. године или касније;
- да су завршили V, VI, VII разред и прво полугодиште VIII разреда, односно VIII разред основне школе и при томе постигли најмање врло добар просечан општи успех школовања,
- да у свим разредима школовања из владања имају најмање оцену 4 (врло добар).

Кандидати који испуњавају опште и посебне услове конкурса за пријем подлежу провери физичке способности, провери знања из математике и српског језика, психолошкој, медицинско-здравственој процени и безбедносној провери.

ШКОЛОВАЊЕ, ПРАВА И ОБАВЕЗЕ УЧЕНИКА

Школовање у Војној гимназији траје четири године. Ученици се школују по плану и програму гимназије општег смера.

Након завршеног школовања у Војној гимназији ученици су обавезни да полагају пријемни испит за упис у Војну академију и наставе школовање Војној академији.

За време школовања ученици Војне гимназије имају статус војног лица, у складу са *Законом о Војсци Србије*.

За време школовања ученицима су обезбеђени смештај и исхрана у интернату Војне гимназије, уџбеници, школски прибор, одећа и обућа, здравствена заштита и новчана примања у складу са прописом којим су уређени услови, начин остваривања и висина новчаних примања у Министарству одбране Републике Србије, а трошкове школовања сноси Министарство одбране Републике Србије.

Међусобна права и обавезе лица примљених на школовање и Министарства одбране Републике Србије регулишу се уговором.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА И ПОСТУПАК СПРОВОЂЕЊА КОНКУРСА

Кандидати подносе пријаву територијалном органу регионалног центра Министарства одбране на територији сталног места боравка.

Кандидати чије је пребивалиште на територији АП Косово и Метохија конкурсну документацију подносе територијалном органу регионалног центра Министарства одбране који је најближи њиховом месту пребивалишта. Образац пријаве

добија се у територијалном органу регионалног центра Министарства одбране приликом конкурисања.

Кандидат уз пријаву прилаже:

- оверену фотокопију уверења о држављанству Републике Србије;
- оверену фотокопију извода из матичне књиге рођених;
- потврду надлежног органа да се против њега не води кривични поступак или поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности, односно да није осуђиван за таква дела казном затвора у трајању дужем од шест месеци или казном малолетничког затвора, односно да им није изрицана заводска мера;
- оверене фотокопије сведочанстава V, VI, VII и VIII разреда основне школе за кандидате који су завршили основну школу, а за ученике VIII разреда оверене фотокопије сведочанстава V, VI, VII разреда основне школе и уверење – потврду основне школе о оценама на крају полугодишта VIII разреда.

Фотокопије докумената, тражених по конкурс, кандидати оверавају у општини, суду или код јавног бележника.

Приликом доласка на проверу физичких способности, проверу знања из математике и српског језика кандидати са собом обавезно носе потребну спортску опрему, ђачку књижицу са овереном фотографијом и потврду (не старију од 10 дана) од изабраног лекара да могу приступити провери физичких способности.

Приликом доласка на све предвиђене провере у оквиру селекције потребно је да кандидати дођу у пратњи родитеља – старатеља.

Селекција кандидата из грађанства за ученике Војне гимназије реализује се у три дела. У првом делу, у трајању од једног дана, кандидати подлежу провери физичке способности и провери знања из математике и српског језика. Уколико кандидат не задовољи критеријуме провере физичке способности, губи право на упис у Војну гимназију, те се не упућује на следећи облик селекције. Да би задовољио критеријуме првог дела селекције кандидат мора остварити најмање по пет бодова на тестирању из српског језика и математике.

У другом делу, у трајању од једног дана, кандидати подлежу психолошкој процени (1, 2. и 3. категорија кандидата на психолошкој процени задовољава критеријуме).

У трећем делу, у трајању од једног дана, кандидати подлежу медицинско-здравственој процени.

Ради провере физичке способности, провере знања из математике и српског језика кандидати за пријем на школовање у Војну гимназију долазе у **интернат Војне гимназије (Хумска 22, Београд)**, а према распореду који ће израдити Војна гимназија и доставити регионалним центрима Министарства одбране.

Приликом доласка на предвиђене селекције кандидата из грађанства за ученике Војне гимназије, потребно је да кандидати дођу у пратњи родитеља – старатеља.

Све путне трошкове превоза до интерната Војне гимназије ради реализације првог дела селекције и до војноздравствених установа за потребе психолошке и медицинско-здравствене процене носе кандидати који конкуришу за упис у Војну гимназију.

Конкурс је отворен од **1. фебруара до 15. марта 2018. године**.

Конкурсна документација кандидатима за ученике Војне гимназије неће се враћати.

Кандидати ће обавештење о резултатима конкурса добити од Војне гимназије почевши од **13. јуна 2018. године**.

Остала обавештења у вези са конкурсом могу се добити у Војној гимназији, Улица Петра Чајковског број 2, Београд (телефони: 011/3603-966, 011/3603-972 и 011/3603-655) или на интернет презентацији Војне гимназије:

www.gimnazija.mod.gov.rs. ■

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РС
УНИВЕРЗИТЕТ ОДБРАНЕ У БЕОГРАДУ
Медицински факултет
Војномедицинске академије
расписује

КОНКУРС
за избор у звање сарадника

Расписује се конкурс за избор у звање сарадника:

1. једног сарадника за ужу научну област Медицинска хемија у звање асистента;
2. једног сарадника за ужу научну област Фармакологија и токсикологија у звање сарадника у настави.

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

- да је кандидат професионални припадник Војске Србије.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОНКУРСА

За избор у звање асистента:

1. да је кандидат завршио одговарајућу здравствену специјализацију (на клиничком предмету или на претклиничком предмету за који постоји здравствена специјализација);
2. да је кандидат уписао докторске академске студије или му је као магистру наука одобрена тема за израду докторске дисертације;
3. да је кандидат студије завршио са просечном оценом најмање осам (8);
4. да кандидат има најмање један рад *in extenso*, као први аутор у часопису са рецензијом.

За избор у звање сарадника у настави:

- кандидат мора да буде студент специјалистичких академских студија или докторских студија и да је завршио студије са оценом најмање осам (8).

ДОКУМЕНТАЦИЈА КОЈА СЕ ПОДНОСИ УЗ ПРИЈАВУ НА КОНКУРС

Уз пријаву на конкурс кандидати треба да приложе:

1. биографске податке и доказе о испуњености услова конкурса;
2. библиографију објављених научних и стручних радова са копијама примерака научних радова и других публикација.

НАЧИН КОНКУРСИСАЊА

Пријаве на конкурс за избор у звање сарадника подnose се на адресу: **Војномедицинска академија, Црнотравска 17, Београд (преко шалтера деловодства), са назнаком „конкурс за избор у звање сарадника“**. У пријави обавезно треба навести адресу и телефон, ужу научну област и звање за коју се пријава подноси.

Непотпуне и неблаговремено поднете пријаве неће бити разматране.

Конкурсна документација неће се враћати кандидату.

Конкурс је отворен 30 дана рачунајући од првог наредног дана од дана објављивања. ■

СПЕЦИЈАЛНА БРИГАДА
ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

расписује

ИНТЕРНИ КОНКУРС
за пријем кандидата на селективну обуку

I УСЛОВИ КОНКУРСА:

За пријем кандидата на селективну обуку у Специјалну бригаду могу конкурисати **професионални официри, подофицири и професионални војници свих родова и служби** из Министарства одбране и Војске Србије, који испуњавају следеће опште и посебне услове:

а) општи услови:

- да испуњавају услове прописане одредбама члана 39. Закона о Војсци Србије;
- да су здравствено способни за војну службу без ограничења;
- да нису осуђивани;

б) посебни услови:

- да нису старији од 28 година;
- да су он и чланови његове уже породице (брачни друг и деца) држављани Републике Србије;
- да имају радно искуство у Војсци од најмање две године;
- да немају негативних службених оцена и да су им последње две службене оцене најмање „врло добар“;
- да су психофизички здрави и способни за рад у јединицама Специјалне бригаде, што се утврђује налазом надлежне војнолекарске комисије, психолошким тестирањем за обављање падобранске службе, тестом опште културе и провером физичких способности;
- да испуњавају критеријуме безбедносне провере;
- да су пливачи.

II НАЧИН КОНКУРСИСАЊА:

- кандидати подnose молбе за пријем на селективну обуку у Специјалну бригаду (ВП 8486 Панчево) преко својих матичних команди;
- уз молбу, кандидати обавезно прилажу: кратку биографију, извод из матичне књиге рођених, уверење о држављанству за њега и чланове његове уже породице, оверени образац КОЛП из програмског пакета Ка-ИС, изјаву да жели да обавља падобранску службу, уверење о извршеној провери физичких способности са натуралним показатељима и мишљење команданта ранга батаљона или вишег старешине;
- по пристизању молби и њихове анализе кандидати који задовоље опште услове конкурса добиће позив преко претпостављене команде, са тачним датумом и временом ради упућивања на лекарски преглед за падобранца (преглед се реализује на ВМИ Земун, а позив представља уједно и упутницу за преглед); преглед траје 2 (два) дана;
- кандидати који буду здравствено способни за падобранца и који испуњавају све услове конкурса долазе на селективну обуку (привремени рад) у Специјалну бригаду (ВП 8486 Панчево).

Конкурс је отворен до **15. фебруара 2018.** године. ■

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РС
ПРОТОКОЛ МИНИСТАРСТВА ОДБРАНЕ
расписује

ИНТЕРНИ КОНКУРС

за пријем професионалног војног лица или државног службеника, односно намештеника, у својство војног службеника у радни однос на неодређено време

I Назив организационе јединице Министарства одбране у којој се врши попуна формацијских места

Протокол Министарства одбране

Радно место које се попуњава:

1. Референт за протокол, С1С – 1 извршилац.

УСЛОВ: стечено високо образовање на основним академским студијама у обиму од најмање 180 ЕСПБ бодова, на основним струковним студијама, односно на студијама у трајању до 3 године; знање енглеског и још једног језика на нивоу 1-1-1-1 STANAG 6001 или на нивоу првог степена према критеријуму Војне академије; поседовање сертификата за приступ и коришћење података и докумената са ознаком степена тајности; положени модули 3, 4, 6 и 7 по ECDL стандарду.

II Изборни поступак

У изборном поступку биће примењени Критеријуми прописани Одлуком о утврђивању мера за спровођење стратегије каријерног вођења и саветовања у Републици Србији у Министарству одбране и Војсци Србије („Службени војни лист”, број 10/12, 6/14, 23/15 и 30/17), а који обухватају просек оцена са нивоа школовања које је прописано за пријем на радно место (40% од укупног броја бодова), психолошку процену кандидата (40% од укупног броја бодова) и разговор са кандидатом (20% од укупног броја бодова).

Кандидати чије су пријаве благовремене, допуштене, разумљиве, потпуне и уз које су приложени сви докази и који испуњавају све услове за запослење на формацијском месту за које конкуришу, биће упућени на психолошку процену у надлежне војноздравствене установе. Наведена процена врши се путем стандардизованих тестова. О датуму, времену и месту обављања процене психолошких капацитета кандидати ће бити обавештени писаним путем, на адресе наведене у пријави.

Кандидати који не задовоље на психолошкој процени губе право на даље учешће у изборном поступку.

Са кандидатима који задовоље процену психолошких капацитета биће обављен разговор. О датуму, времену и месту обављања разговора кандидати ће бити обавештени писаним путем, на адресе наведене у пријави.

Такође, за кандидате који испуњавају услове конкурса, уз њихову писану сагласност, биће извршена безбедносна провера у складу са Правилником о безбедносним проверама лица које обавља Војнобезбедносна агенција.

Кандидати који се не одазову позиву у било којој фази изборног поступка губе право на даље учешће у изборном поступку.

Кандидати који уђу у најужи избор пре пријема у

радни однос доставиће лекарско уверење о општој здравственој способности.

III Место рада: Бирчанинова број 5, Београд.

IV Рок за подношење пријаве на интерни конкурс је осам дана и почиње да тече од наредног дана од дана оглашавања у магазину „Одбрана”.

V Лице које је задужено за давање обавештења о интерном конкурс: потпуковник Бобан Марковић, телефон: 011/3203-157 или 32-157.

VI Адреса на коју се подноси пријава за интерни конкурс

Поштом на адресу: **Протокол Министарства одбране, Бирчанинова број 5, Београд, са ознаком „за интерни конкурс”**. Лична достава пријава може се извршити у Деловодству Протокола на наведеној адреси (Објект „Кула-Д”).

VII Докази који се прилажу уз пријаву на интерни конкурс

Уз пријаву у којој се наводе основни лични подаци, адреса становања, контакт телефон, и мејл-адреса, кандидати поред кратке биографије прилажу и следеће:

- диплома којом се потврђује стручна спрема;
- сертификат или неки други доказ о познавању енглеског и још једног језика на нивоу 1-1-1-1 STANAG 6001, или на нивоу првог степена према критеријуму Војне академије; сертификат за приступ и коришћење података и докумената са ознаком степена тајности;
- сертификат о положеним модулима 3, 4, 6 и 7 по ECDL стандарду (сертификат било којег овлашћеног ECDL тест центра);
- мишљење и сагласност претпостављеног старешине ранга команданта батаљона или вишег;
- картон основних личних података (КОЛП).

VIII Лица која имају право да учествују на интерном конкурс

На интерном конкурс могу да учествују професионална војна лица и државни службеници, односно намештеници из Министарства одбране Републике Србије.

Напомене

Неблаговремене, недопуштене, неразумљиве или непотпуне пријаве и пријаве уз које нису приложени сви потребни докази у оригиналу или фотокопији овереној у општини, суду или код јавног бележника биће одбачене закључком.

Сагласно одредби члана 125. Закона о Војсци Србије, између кандидата који испуњавају услове конкурса првенство под једнаким условима има супружник, односно члан породице погинулог професионалног припадника Војске Србије, погинулог или умрлог од последица повреда задобијених на вршењу службе у Војсци Србије и супружник професионалног припадника Војске Србије премештеног из једног у друго место службовања.

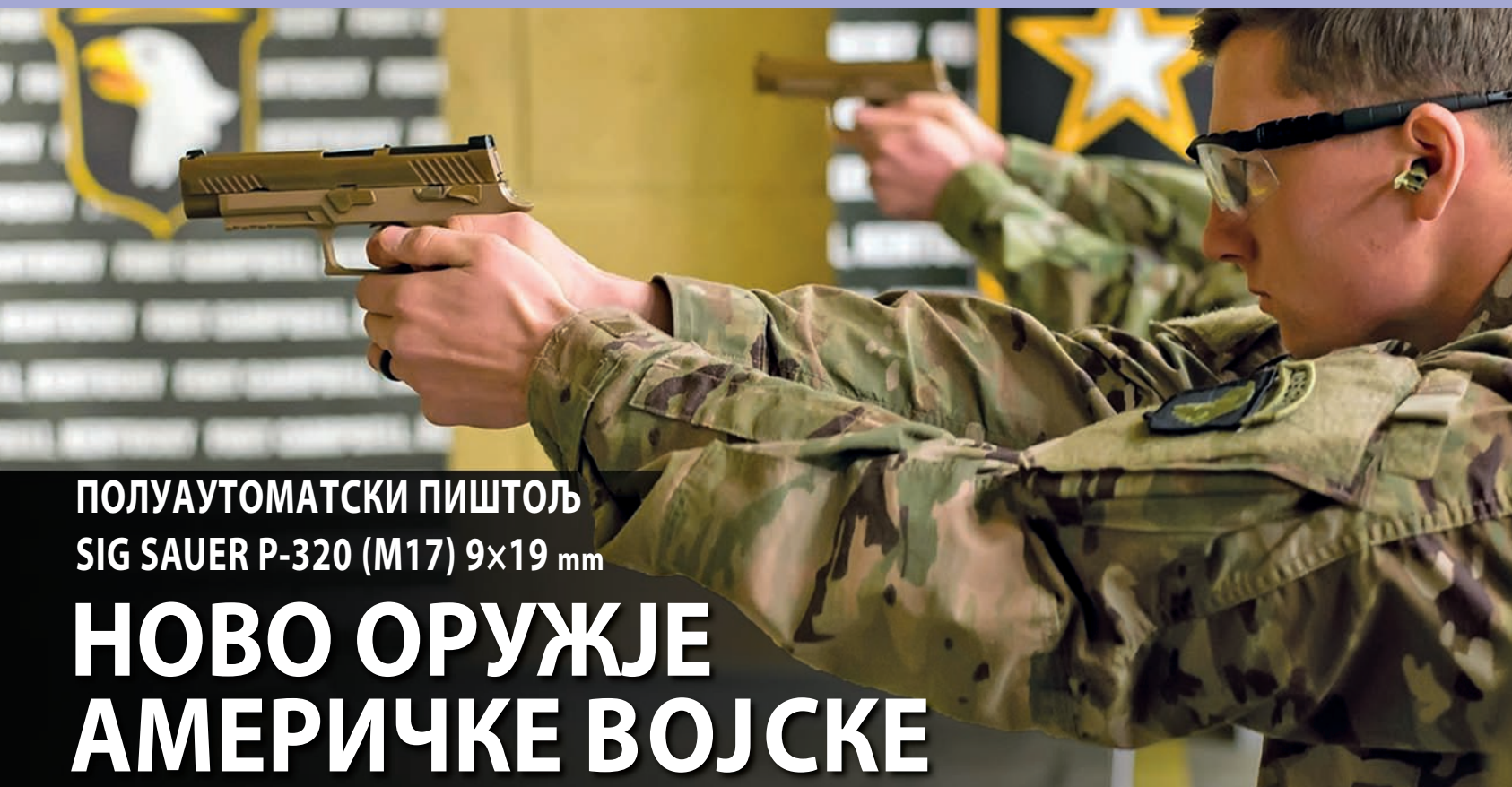
Интерни конкурс спроводи конкурсна комисија коју именује министар одбране.

Овај оглас објављује се на веб-страници Министарства одбране Републике Србије и у магазину „Одбрана”. ■

Специјални прилог

АРСЕНАЛ 107

ПОЛУАУТОМАТСКИ ПИШТОЉ
SIG SAUER P-320 (M17) 9x19 mm

НОВО ОРУЖЈЕ АМЕРИЧКЕ ВОЈСКЕ

ОКЛОПНИ ТРАНСПОРТЕРИ *GRIFFON*
ФРАНЦУСКИ ОДГОВОР
НА САВРЕМЕНЕ ИЗАЗОВЕ

ФАМИЛИЈА ХЕЛИКОПТЕРА
ВИШЕСТРУКЕ НАМЕНЕ

ДУГА ТРАДИЦИЈА
ЛЕТЕЛИЦА *BELL*

ОДБРАНА

Година XIII ■ Број 297 ■ 1. фебруар 2018. ■ цена 100 динара ■ 1,20 евра

интервју

ДР СРБА ТРИФКОВИЋ

СНАЖНИЈИ СМО НЕГО ШТО ИЗГЛЕДА

Едиција ВОЈВОДЕ

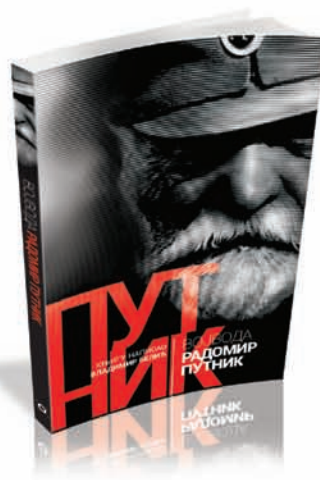
Велике годишњице су и велика подсећања, хоризонтални пресеци наше сопствене историје. Годишњица Великог рата вратила нам је у живу интересовања многе историјске личности тог периода. Биографије славних српских војвода исписују најсветлије странице наше војне и свеколике историје.

ВОЈВОДА ПЕТАР БОЈОВИЋ

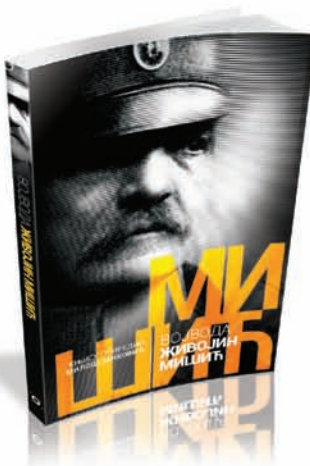
Томислав Гаврић,
Драган Симовић
Броширано,
ф. 13×20, 140 стр.
шифра: 111347
цена: 396,00
са попустом: 297,00

ВОЈВОДА РАДОМИР ПУТНИК

Владимир Белић
Броширано,
ф. 13×20, 142 стр.
шифра: 111348
цена: 396,00
са попустом: 297,00

ВОЈВОДА ЖИВОЈИН МИШИЋ

Милош Јанковић
Броширано,
ф. 13×20, 152 стр.
шифра: 111349
цена: 396,00
са попустом: 297,00

ВОЈВОДА СТЕПА СТЕПАНОВИЋ

Е. Белић
Броширано,
ф. 13×20, 186 стр.
шифра: 111350
цена: 396,00
са попустом: 297,00

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
УПРАВА ЗА ОДНОСЕ СА ЈАВНОШЋУ
Медија центар „Одбрана“

НАРОДНИ МУЗЕЈ ЧАЧАК

Изложба
ЛЕПИ ЛАЗА
ИЗМЕЂУ КРАЉА АЛЕКСАНДРА
И КРАЉИЦЕ ДРАГЕ

Мала галерија
Дома Војске Србије,
6–24. фебруара 2018.
Браће Југовића 19, Београд

*Својим Господару и Краљу Србије Александру I
Његов непоклекљивој и преданој
Запору,
Лаз Мештровић
31. Маја 1902.
Београд.*

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране и Војске Србије

„Одбрана“ наставља традицију „Ратника“, првог војног листа у Србији, који је изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Медија центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19
medijacentar@mod.gov.rs

Директор

Стевица С. Карапандин, пуковник

Главни и одговорни уредник

Владимир Почуч, потпуковник

Заменик главног уредника

Александар Петровић, капетан

Уредници

Мира Шведић, Душан Глишић

Новинари

Сања Анђелковић
Владимир Вјештић
Миријана Крстовић, поручник
Биљана Миљић

Стални сарадници

др Себастијан Балаш, др Славиша Влачић,
Милосав Ц. Ђорђевић, др Милан Мијалковски,
др Зоран Миладиновић, др Владимир Баровић,
др Миљан Милкић, Будимир М. Попаалић,
Милош Стругар, Никола Остојић, Бојан Рајић,
Влада Ристић, Милена Милетић, Александар Киш

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник)
Станислава Струњаш (техничка уредница)

Фотографија

Даримир Банда, Душка Стефановић, Јово Мамула
(фото-репортери)

Језички редактори

мр Наташа Николић, Слађана Мирчевски,
Јелица Живановић

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Татјана Шућин

Документација

Горан Станковић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор 3241-258; 23-809

Главни и одговорни уредник 3241-257; 23-808

Секретар редакције 3201-809; 23-079

Прелом 3240-019; 23-583

Маркетинг 3201-728; 23-728; 3349-536

Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

Продаја 3201-810; 3241-254; 23-810

ТЕЛЕФАКС 3241-258

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19
odbrana@mod.gov.rs
redakcija@odbrana.mod.gov.rs
www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-312849-56 МЦ „Одбрана“

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РЦ
месечно 160 динара. За претплатнике преко
Поштанске штељонице месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд

ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења
војних новинара

БРОЈ 297

ПЛИВАЊЕ
ЗА ЧАСНИ
КРСТ

СНИМИО
ЈОВО МАМУЛА

СПЕЦИЈАЛНИ ПРИЛОГ
АРСЕНАЛ 107

Савремено наоружање
код нас и у свету

Дан Медија центра „Одбрана“ ИСТИНА И ОДГОВОРНОСТ

Пливање за Часни крст
ДУХОВНОСТ
И БОРБЕНОСТ
НА ДЕЛУ

Трећа бригада Копнене војске ОБУЧЕНИ И МОТИВИСАНИ

Међународна трговина
наоружањем

ВРХУНАЦ
ОД ВРЕМЕНА
ХЛАДНОГ РАТА

У овом броју...

- 10** Реконструкција војног комплекса „Генерал Јован Мишковић”
ЗУБ ВРЕМЕНА УРАДИО СВОЈЕ
- 16** Др Срђа Трифковић, историчар, политиколог, публициста
СНАЖНИЈИ СМО НЕГО ШТО ИЗГЛЕДА
- 28** Интерактивна настава на Војној академији
БЕЗБЕДНОСНИ ЛАВИРИНТИ МОДЕРНОГ РАТОВАЊА
- 30** Институт за стратегијска истраживања у новом организационом окружењу
ЈАЧАЊЕ ИСТРАЖИВАЧКОГ КРЕДИБИЛИТЕТА
- 34** Ронхопатија и слип апнеја
ПРОБЛЕМИ С ДИСАЊЕМ СУ РЕШИВИ
- 36** Обновљиви извори енергије
СНАГА СУНЦА И ВЕТРА
- 44** Великани српске војне хирургије (2)
ЖЕСТОКИ КРИТИЧАР

Срби треба да очувају своју војну неутралност, да теже интеграцијама, али не по цену одрицања од кључних државних и националних интереса, да очувају тапију на своју јужну покрајину и да теже опоравку свог културног и националног бића од свега што је изгубљено током југословенске епопеје. После калварија доживљених у 20. веку, српски народ је опет на почетку, иако није клонуо онолико колико би неко споља то желео или стварао утисак, сматра др Срђа Трифковић, историчар, политиколог и публициста. У интервјуу за „Одбрану” он говори о глобалном политичком контексту у коме опстаје Србија и српски народ и приликама које треба пружити генерацијама које долазе.

Смештајни простор Војне академије заузима 250.000 квадратних метара с великим бројем објеката. Многи од њих нису реконструисани од како су изграђени. Стога су недавно започели обимни радови на реконструкцији тог војног комплекса. Када се заврше, према речима начелника Војне академије генерал-мајора Горана Зековића, услови које ће имати наши кадети и официри биће на највишем нивоу. О великом пројекту реконструкције војног комплекса „Генерал Јован Мишковић”, очекиваним роковима и трошковима, поред првог човека Војне академије, говори и начелник Управе за инфраструктуру потпуковник Слободан Старчевић.

Нови број нашег листа доноси и причу о Трећој бригади Копнене војске и њеним припадницима који, иако су лоцирани у четири града, функционишу као један. Они су обучени и мотивисани да извршавају задатке у све три мисије Војске – обезбеђују административну линију с Аутономном Покрајином Косово и Метохија, контролишу Копнену зону безбедности, помажу цивилном становништву у санирању последица природних непогода и учествују у мултинационалним операцијама Уједињених нација.

И ове године, 5. фебруара, Институт за стратегијска истраживања и Војни архив, који је од 2006. године у његовом саставу, обележавају свој дан. Према речима директорке др Јованке Шарановић, овогодишњи празник разликује се од претходних по томе што је у оквиру организацијских промена у Министарству одбране и Војсци Србије, од половине прошле године Институт ушао у нову фазу свог постојања, поставши организационо и функционално везан за Универзитет одбране. Истраживања у Институту су интердисциплинарног карактера, тежишно у пољу друштвено-хуманистичких наука, а осим основне делатности, његови припадници настоје да резултатима својих истраживања буду квалитетна подршка доносиоцима одлука, речи су др Шарановић.

Пажњи читалаца препоручујемо други наставак фељтона „Великани српске војне хирургије” и текст у рубрици „Друштво” о обновљивим изворима енергије и њеним потенцијалима. Енергија која у облику електромагнетног зрачења стигне до површине Земље је, кажу научници, око 20.000 пута већа од садашњих потреба човечанства, а око 350 пута премашује процењене вредности укупних резерви угља, нафте, природног гаса и осталих извора енергије на које људи могу да рачунају као на један од услова за сопствени опстанак. ■

ДАН МЕДИЈА ЦЕНТРА „ОДБРАНА”

ИСТИНА И ОДГОВОРНОСТ

Са три четвртине попуњености људством у 2017. години објављена су 23 броја магазина „Одбрана”, а новинари и фото-репортери су у просеку медијски испратили четири догађаја дневно. Издавачка делатност објавила је 135 књига и часописа, а за потребе 125 активности система одбране графички дизајнери Медија центра израдили су четири стотине графичких производа. Дом Војске Србије током протекле године био је место одржавања 359 догађаја, које је посетило више од 90.000 људи.

Медија центар „Одбрана” обележио је у Свечаној сали Дома Војске Србије свој дан, сећање на 24. јануар 1879, када је у Србији изашао први број војног листа „Ратник”, чију традицију наставља магазин Министарства одбране и Војске Србије, али и 139 година војне штампе у Србији. Свечаности су присуствовали министар одбране Александар Вулин, представници Министарства одбране и Војске Србије, личности из јавног и културног живота, сарадници и пријатељи редакције магазина и Медија центра „Одбрана”.

Традиционалне награде и признања

Министар одбране Александар Вулин уручио је Новинарску награду „Иван Марковић” новинарки РТС-а Ани Манојловић, за прилог „Позив за војну вежбу”, емитован 5. јула прошле године у емисији „Око магазин”, на Првом програму Јавног сервиса. Војна спомен-медаља за достигнућа у спорту додељена је женској атлетској екипи Министарства одбране и Војске Србије, која је на 48. светском војном првенству у маратону освојила бронзану медаљу. Признање десетару Наташи Ђулафић и војној службеници Ксенији Бубњевић уручио је министар Вулин.

У образложењу одлуке, жири наводи да је избором саговорника, најпре резервиста који коментаришу боравак у јединицама Војске Србије, затим и старешина који објашњавају зашто је неопходно да обнове и стекну нова војничка знања и вештине, новинарка Ана Манојловић, па-

жљиво и одмерено, заокружила причу о различитим перцепцијама позивања на војне вежбе, те објективно и непристрасно, занатски професионално и уверљиво о томе информисала гледаоце.

Наградом „Иван Марковић”, којом се подстичу новинари који прате активности Министарства одбране и Војске Србије да квалитетно извештавају у домаћим писаним и електронским медијима, осим што се афирмише њихово стваралаштво, чува се и сећање на једног од најдаровитијих новинара и уредника у листу „Војска”, који је 2003. преминуо у 43. години.

Најбољи спортиста Војске Србије у години за нама је потпоручник Стефан Вукадиновић, припадник Центра за обуку подофицира Команде за обуку, члан атлетске репрезентације Србије и освајач бројних медаља на домаћим и међународним такмичењима, док је титула најуспешније спортске екипе припала екипи у практичном стрељаштву ИПСЦ – „Кобре” у саставу: капетан корвете Игор Игњатовић, заставници Бранислав Булатовић, Милован Јанковић, Мићо Воркапић, Игор Новаковић, Дејан Никић и Владимир Стојиљковић. Сви су, наравно, припадници Батаљона војне полиције специјалне намене „Кобре”. Најуспешнија спортска екипа и најуспешнији спортиста Војске Србије проглашени су 24. пут.

СПАРТАНСКИ ДУХ

Потпоручник Стефан Вукадиновић, најбољи спортиста Војске Србије, који је 2017. године завршио Војну академију, већ неколико година постиже врхунске резултате у атлетици у кадетској и сениорској конкуренцији. Члан је атлетске репрезентације Србије и освајач бројних медаља на домаћим и међународним такмичењима. Током прошле године издвојиле су га златна медаља у трци на 400 метара на првенству Србије у атлетици и сребро с Балканског првенства у атлетици, такође на 400 метара.

Најуспешнија спортска екипа – ИПСЦ „Кобре” током деценију и по постојања осваја мноштво медаља и признања на домаћим и међународним такмичењима у практичном стрељаштву. Прошле године заузели су прво место на крају ИПСЦ лиге Србије и златну медаљу на Отвореном првенству Србије у практичном стрељаштву. Током 2017. године клуб и његови чланови освојили су, екипно и појединачно, 14 медаља, што их сврстава међу најтрофејније спортске саставе у систему одбране Републике Србије.

Наставити путем развоја

Честитајући празник припадницима Медија центра „Одбрана“, министар Александар Вулин поручио им је да борба никад не престаје и, ако можемо да дефинишемо оно чиме се бави Медија центар, баш као и оно због чега постоји наша војска, у свега неколико речи, онда бисмо то могли са две: истина и одговорност.

– Те две речи најбоље објашњавају шта је суштина нашег ангажовања и позива Медија центра „Одбрана“. Одговорност према традицији коју имамо, као и према свим оним ратницима који су славно име српске војске исписали вредним понављања и памћења. Одговорност према традицији, према свима онима који су били пре нас, али и одговорност према будућим покољењима и генерацијама које тек треба да уче о својим прецима да би желели да буду баш као они – рекао је министар.

Он је додао да се због тога њихова имена, дела и њихови животи морају бележити, јер су вредни понављања.

– Сви ви део сте овог важног задатка и без сваког од вас не бисмо били сигурни у успех, а сасвим сигурно не бисмо били вредни сећања и понављања. Медија центар „Одбрана“ треба да настави са својим упорним и вредним радом на учењу, стварању, на откривању нових путева војне мисли али исто тако и на разумевању онога што није само војна мисао – разумевању потреба нашег народа, јер шта је Војска Србије ако није део нашег народа, њен најбољи део. Медија центар „Одбрана“ има

своју важну улогу у Министарству одбране Републике Србије и ту улогу ћемо наставити да јачамо, да ширимо, да нас препознају и да сваког дана будемо све више део свакодневног живота свих наших грађана јер Војска Србије, и у миру и у рату, увек је била на првом месту, део живота свог народа због кога постоји, коме се радује, кога чува и због кога ће расти, развијати се, опремати и обучавати, учити и због кога ће постојати – рекао је министар одбране Александар Вулин.

БАБАЦ – НАЈИСТАКНУТИЈИ САРАДНИК

За свесрдну помоћ и сарадњу у реализацији тематских трибина на 62. Међународном сајму књига, захвалнице су уручене бригадном генералу Жељку Петровићу, команданту Прве бригаде КоВ-а и генерал-мајору Милану Мојсиловићу, помоћнику министра за политику одбране. Плакета Министарства одбране за најистакнутијег сарадника ове године додељена је Душану Бабцу, који је већ дуги низ година међу најтиражнијим и најчитанијим ауторима Медија центра „Одбрана“. У образложењу „стоји“ да су „његов питањем начин приповедања, који не губи на квалитету и фактографији, и увек бројне илустрације учинили да пет књига које смо објавили буду међу најтраженијима у издавачкој делатности“.

– Са три четвртине попуњености људством у 2017. години објавили смо 23 броја магазина „Одбрана“ и у просеку медијски испратили четири догађаја дневно. Објавили смо 135 књига и часописа, што је у односу на 2016. годину повећање за 20 процената, а за потребе 125 активности система одбране израдили смо четири стотине графичких производа. Број догађаја у Дому Војске Србије током протекле године био је 359 и увелико је надмашио не само број радних дана, него и број догађаја у претходним годинама. Пре три године број наших посетилаца био је 60.000, пре две године 80.000, а током прошле године тај број достигао је 90.000, и то у највећем проценту поводом изложби у нашим галеријама, промоцијама наших издања али и другим садржајима, од којих посебно истичем онедавно реafirмисане књижевне вечери – рекао је пуковник Карапанџин и подсетио на успешно реализоване тематске трибине на Међународном сајму књига у Београду.

Он је додао да за то време није забележен нити један негативни коментар о нашем раду.

– Колектив Медија центра „Одбрана“ чине професионалци, људи у потпуности

предани послу, који истрајно, из године у годину, раде на изградњи места и улоге ове установе у систему одбране и на остваривању преко потребне везе између војске и народа. Трудимо се да очувамо све вредности српске војне традиције, обележимо важне догађаје из наше историје и истина нам је увек на првом месту. Прегнућа су нам усмерена и у правцу моралне и духовне обнове наше војске – рекао је директор Медија центра „Одбрана“ и додао да та установа располаже специфичним арсеналом наоружања, искључиво намењеном „изградњи мира унутар војничког бића, који ако се изграђује на истинским вредностима, излази и шири се изван домена индивидуалног.

Медија центар „Одбрана“ је током 2017. године остварио успешну сарадњу са бројним институцијама и истакнутим појединцима, а у знак захвалности и наде да ће тако бити и убудуће додељена су признања: из области новинско-информативне делатности – Милени Милетић, најуспешнијој сарадници магазина „Одбрана“, а из области издавачке делатности – Николи Марићу, пуковнику у пензији, и проф. др Вељку Ђурићу Мишини, за фото-монографију „Ратнички дом“, у којој су аутори хронолошки представили претходних 85 година трајања тог здања. Из области промоције културе награђен је Душан Ђоковић, директор Академије уметности, са којом је Медија центар „Одбрана“ реализовао неколико значајних пројеката. ■

Владимир ВЈЕШТИЋ
Снимили Јово МАМУЛА
Уна ШКАНДРО

ИПАК, НЕ УМЕМ ДА ВОЗИМ ХЕЛИКОПТЕР

Добитница Новинарске награде „Иван Марковић“ Ана Манојловић пријатно је изненађена, јер је, како каже, „неко ко има изражен критички став“.

– Која год тема да је у питању, ја је сагледавам из свих углова. И ова прича је, између осталог, имала и тај део који доноси колико људи нису одушевљени када их позову „у резерву“, баш као што неки јесу.

На питање да ли ће наставити да се бави војним темама, Ана каже:

– Када вам је тата пуковник у пензији, онда сви у редакцији мисле да знате да возите хеликоптер. А наравно да не знам... Увек извештавам о тим темама, то ми је судбина!

Резултат којим се поносимо

О достигнућима у години за нама, али и о плановима за будућност говорио је пуковник Стевица С. Карапанџин, директор Медија центра „Одбрана“. Он је потврдио да је установа, и претходне године као и до сада, настојала да буде достојни настављач традиција наших претходника, оснивача часописа „Ратник“ и неимара Ратничког дома.

РЕКОНСТРУКЦИЈА ВОЈНОГ КОМПЛЕКСА
„ГЕНЕРАЛ ЈОВАН МИШКОВИЋ”

ЗУБ ВРЕМЕНА УРАДИО СВОЈЕ

Смештајни простор Војне академије заузима 250.000 квадратних метара с великим бројем објеката. Многи од њих нису реконструисани од како су изграђени. Стога су недавно започели обимни радови на реконструкцији тог војног комплекса. Када се заврше, према Сречима начелника Војне академије генерал-мајора Горана Зековића, услови које ће имати наши кадети и официри биће на највишем нивоу.

Војна академија оспособљава кадар за потребе Војске Србије и као високошколска и научна установа требало би кадетима да обезбеди услове живота и рада које имају најсавременије армије света. То захтева напорни труд и рад, добру логистику, али и финансијска улагања. Како је за магазин „Одбрана” истакао начелник Војне академије генерал-мајор Горан Зековић, смештајни простор Војне академије заузима 250.000 квадратних метара с великим бројем објеката. Он додаје да је немогуће инфраструктурно опслужити све у једној години, па чак ни у циклусу од више година, и то под

условом да сви критеријуми буду испуњени, да годишњи план буде финансијски довољан и да Војна академија може да реализује радове и сопственим капацитетима и капацитетима Управе за инфраструктуру Сектора за материјалне ресурсе Министарства одбране, као и ангажовањем војнограђевинских установа.

– Нажалост, евидентно је да многи објекти нису реконструисани од њихове изградње. Примера ради, главна писта на којој су сва постројавања и увежбавања кадета није обновљана од шездесетих година, од када је и изграђена. Генерације кадета увежбавају се на истој писти, а између осталог и

моја је, а да апсолутно ништа није промењено, те је зуб времена одрадио своје. Стога је реконструкција писте важна, јер се све активности оспособљавања кадета обављају на том простору. Посебно смо захвални што је министар одбране препознао нашу иницијативу о улагању и што је комплетан предвиђени сегмент инфраструктурних радова за 2018. годину започет у претходној години. Услови које ће након изведених радова имати наши кадети и официри биће на највишем нивоу. Такође, важно је напоменути да се максимално трудимо, и трудимо се, да не ометамо наставне процесе у Војној академији – истакао је генерал Зековић.

Начелник Војне академије додао је да су већ почели радови на обнављању писте, да се за постројавања користи простор испред Кадетске бригаде, а да се на редовне часове физичке обуке уместо у Спортски центар иде у Атлетску дворану и на отворени Атлетски стадион, који пружа могућност да се настава реализује у бољим временским условима.

Реконструкција пиштољске стрељане

Предмет реконструкције су, између осталог, писта за постројавање и Спортски центар, који дневно користи између три и пет стотина припадника система одбране и спољних корисника. Спортски центар никада није у значајнијем обиму реконструисан, а сада се изводе радови на побољшању свлачионица, капацитета за туширање, система расхладних уређаја, прозора, замене дрвенарије и осталог.

– Нова опрема у вредности од 15 милиона динара већ је стигла у теретану. Напоменуо бих да стара опрема није расходована, него смо њом снабдели Специјалну бригаду Војске Србије, уз одређене дораде на справама, те је припадницима јединице омогућено да се адекватно баве физичком обуком. Такође, предмет реконструкције јесте и

спољни део око Спортског центра – гимнастички део, полска теретана и пиштољска стрељана, као једна од великих инвестиција. Од 2012. године пиштољска стрељана била је, из безбедносних разлога, ван функције због ослобађања барутних честица и могућности samozапалења. Стога су потребни адекватни инфраструктурни радови који би омогућили безбедна гађања – објашњава начелник Војне академије и напомиње да се улагањем постиже рационализација трошкова, јер би сређивањем стрељане кадети престали да изводе гађања из пиштоља на полигонима широм Србије.

КОМПЛЕКС ВОЈНЕ АКАДЕМИЈЕ

У саставу Војне академије су Касарна „Генерал Јован Мишковић“, површине око 150.000 km² (242 објекта), касарна Интерната Војне гимназије, површине око 20.000 km² (95 објекта), Касарна „Бањица 2“, (одржава 50 одсто), површине око 45.000 km² (50 објекта), војни комплекс Школска зграда Војне гимназије, површине 5.000 km² (24 објекта) и војни комплекс 51. скијашки полигон „Копаноник“, површине 4.000 km² (53 објекта).

– Обнављањем ће се остварити и знатан финансијски ефекат за систем одбране, јер ће пружити услов да у стрељани може да се гађа из пиштоља калибра 7,62, 5,56 и 9 милиметара, што до сада није било могуће. Такође, у њој ће бити омогућено гађање из ваздушног наоружања и ситуационо гађање помоћу ласерских давача сигнала, што већ постоји у појединим центрима за обуку Војске Србије. Стрељана ће по много чему бити раритет и доступна читавом систему одбране, али ће пре свега служити за одвијање наставног процеса и обуку – наглашава генерал Зековић.

„Сиви дом” у новој функцији

Као корисник финансијских средстава, Војна академија надлежна је у функцији инфраструктуре и за редовно и за инвестиционо одржавање. Управа за инфраструктуру, Војнограђевински центар „Београд” и Војнограђевинска установа „Београд” Министарства одбране ангажоване су за инвестиционо, односно капитално одржавање. Војна академија некада учествује у инвестиционом делу као инвеститор, док се за обимније радова ангажује Војнограђевинска установа „Београд”. Примера ради, Војна академија сопственим капацитетима инфраструктурно обнавља поједине елементе инфраструктуре, као што је ограда Касарне „Генерал Јован Мишковић” дужине од 2.000 метара.

– Значајно је и улагање у Кадетску бригаду и у део капацитета катедри и кабинета. Обнављамо холове, мокре чворове, спаваонице, мењамо подове, прозоре и остало што је неопходно. Све што је Војна академија у досадашњем периоду радила јесу ситни финансијски ангажмани, који су више сервис одржавања и стављања у функцију за неки краћи пе-

риод него што је реконструкција или крупније инвестиционо одржавање – каже први човек Војне академије.

Реномираној војној високообразовној установи највише недостаје капацитет за смештај наших професионалних припадника који похађају курсеве усавршавања и страних слушалаца на постдипломским студијама. Адаптацијом објекта КН-25, бивше Интендантске академије, популарно названог „Сиви дом“, отвара се могућност за смештај око 170 припадника.

– Тај простор коришћен је за смештај припадника система одбране који нису имали решено стамбено питање. Када се отворила могућност њиховог иселења, објекат је остао празан и неуређен, и то ће бити једна од капиталних инвестиција у вредности радова између 115 и 120 милиона динара. Такође, један од предмета разговора с Управом за инфраструктуру, ВГЦ „Београд“ и ВГУ „Београд“ јесте коришћење њиховог производног погона за производњу намештаја у Шапцу, чиме бисмо могли да опремимо Кадетску бригаду, која је снабдевена захваљујући донацијама после Универзијаде

ловање. Тек од 1970. године почело је школовање војних гимназијалаца и од тада у зграду нису улагана средства. Интернат је такође саграђен седамдесетих година, али ни у њега се није много инвестирало. Уложићемо напоре да се живот, услови и стандарди помере на виши ниво, поготово јер настојимо да развијемо и стручно и усмерено средњошколско војно образовање – каже начелник Војне академије.

Управа за инфраструктуру, у складу са својим надлежностима, предузела је мере да се инфраструктурно стање војног комплекса „Генерал Јован Мишковић“ доведе на виши ниво. Према речима начелника Управе за инфраструктуру потпуковника Слободана Старчевића, а имајући у виду традицију коју Војна академија поседује и баштини, направљен је план како да се унапреди стање објеката у кругу наведене касарне.

– Тренутно се изводе радови на инвестиционом одржавању платоа за постројавање, Спортског центра и дела саобраћајница испред њега. Такође, започети су радови на реконструкцији спортских терена. Желим да истакнем да је но-

ЗНАЧАЈ ТОПЛАНЕ

Када је реч о реконструкцији и инвестицијама у Касарни „Генерал Јован Мишковић“, начелник Групе за инфраструктуру Војне академије потпуковник Ранђел Китановић каже да ту постоје објекти из разних периода – објекат у који је данас смештен Ректорат Универзитета одбране датира из 1890. године, а најновија је Атлетска дворана, изграђена 2016. године. Према његовим речима, у досадашњем раду тежиште извођења радова био је на објектима за смештај кадета, наставни процес и исхрану. Међутим, како је истакао потпуковник Китановић, од великог значаја је и топлана на том простору.

– Топлана снабдева енергијом Војномедицинску академију и касарне „Генерал Јован Мишковић“, „Васа Чарапић“, „Бањица“ и „Бањица 2“. Једини смо у Србији који испоручујемо пару притиска 12 бара, највише због потреба ВМА. Радимо 365 дана, 24 сата дневно. Инфраструктурна реконструкција у Касарни „Генерал Јован Мишковић“ свакако је одлична и неопходна инвестиција и први пут таквог обима – каже потпуковник Китановић.

2009. године у Београду. Свакако треба одати признање Управи за инфраструктуру, Војнограђевинском центру „Београд“ и Војнограђевинској установи „Београд“, јер су здушно прихватили овај задатак и максимално се ангажовали да га реше, што се види и према првим назнакама којом брзином, залагањем и вољом се изводе радови – напомиње генерал Зековић.

И споменик културе пропада

Војна академија у Београду заузима и простор Интерната Војне гимназије у Хумској улици и зграде Војне гимназије у Улици Петра Чајковског, која је споменик културе.

– Објекат је изграђен као Прва мушка гимназија, 1932. године, донацијом краља Александра Карађорђевића и коришћен је за потребе ђака који су долазили у Београд на шко-

КОПАОНИК

Према речима генерала Зековића, још једна важна локација за Војну академију јесте 51. скијашки полигон „Копаоник“, површине око 11 хектара, с 53 објекта високоградње површине око 4.000 m² и нискоградње, смештајног капацитета за 300 до 350 припадника система одбране.

– Ти капацитети користе се за обуку у скијању свих припадника Министарства одбране и Војске Србије, а у последње време и за опоравак пилота Ратног ваздухопловства и противваздухопловне одбране. Пилоти млазних авиона имају посебне медицинске претраге како не би дошло до девијантних здравствених проблема, и из тог разлога опоравак пилота планира се на нашем полигону на 1.800 метара надморске висине. Осим тога, полигон користе и чланови породица активних и пензионисаних припадника система одбране. Свакако да то захтева огромне инвестиције и боримо се сходно могућностима и новчаним средствима која имамо – каже начелник Војне академије.

силац реализације радова Војнограђевински центар „Београд“, а радове изводи Војнограђевинска установа „Београд“. Наш план је да у првој половини фебруара завршимо највећи део започетих радова у Спортском центру, а онда да током фебруара уређујемо просторије око базена, спортске терене и део полигона за вежбање. Када говоримо о платоу за постројавање, једино што може да утиче на рок завршетка радова јесу временски услови. Министар одбране Александар Вулин истакао је да је оквирни износ финансијских средстава која ће бити уложена у инфраструктурне радове на Војној академији око 300 милиона динара. Определили смо 78 милиона динара, који ће бити уложени у инфраструк-

турне радове на Војној академији. Од планираних средстава, за уређење пиштољске стрељане процењује се да ће бити одвојено између 80 и 90 милиона динара, а за комплетно сређивање објекта КН-25 потребно је око 115 милиона динара. Такође, ту треба додати и новчана средства за радове које реализује Војна академија – наводи потпуковник Старчевић.

Обезбедити адекватне услове за живот

Тренутно највећи изазов представља пиштољска стрељана, каже начелник Управе за инфраструктуру, с обзиром на то да постоје обавезе израде пројекта и извођења радова.

– После сагледавања свих аспеката, одлучили смо и предложили да Управа за инфраструктуру и Војнограђевински центар „Београд“ израде пројекат. То представља велики изазов за нас и у складу с тим изабрали смо најстручније људе – истиче потпуковник Старчевић.

За радове у Интернату Војне гимназије опредељено је између 25 и 30 милиона динара и, како наводи начелник Управе за инфраструктуру, план је да се ради фазно, с обзиром на то да су у објекту смештени ученици, те је потребно ускладити се с њиховим обавезама. У договору с Војном гимназијом, одлучено је да радове изводе спрат по спрат, те да почну од првог, где је размештен највећи број заједничких просторија.

– Као официр Војске Србије веома добро знам колико је сваком ученику Војне гимназије и кадету Војне академије важно да има адекватне услове за живот и рад. Те две установе су наш понос и треба да предузмемо све што је у нашој моћи како би стање на објектима било још боље и како бисмо популаризовали официрски позив – истиче потпуковник Старчевић. ■

Сања АНЂЕЛКОВИЋ
Снимила Ранка ТОМИЋ

ПЛИВАЊЕ ЗА ЧАСНИ КРСТ

ДУХОВНОСТ И БОРБЕНОСТ НА ДЕЛУ

Међу 54 такмичара који су 19. јануара препливали стазу дугу 33 метра, која симболично представља Исусове године, на овогодишњем такмичењу на Савском језеру учествовало је шест припадника Министарства одбране и Војске Србије који су, такође, постигли завидне резултате. Најбржи међу њима био је кадет Сава Станковић, коме је Богојављенски крст уручио епископ моравички Антоније, а прелазни победнички плашт предао председник општине Чукарица Срђан Коларић.

Победник такмичења кадет Станковић скромно је истакао је да то није само његова победа, те да су сви који су пливали победници. Двадесетједногодишњи студент Војне академије, који се и пре две године на Ади опробао у трци за Часни крст, захвалио је и Министарству одбране и Војсци Србије на прилици да учествује у пливању за Часни крст, али и колегама и старешинама који су га бодрили током припрема. Ипак, највећу захвалност, каже Станковић, дугује друговима који су с њим, под будним оком професора физичког васпитања Ђорђа Козомаре, интензивно недељама тренирали.

Министар одбране Александар Вулин, који је у име Владе Републике Србије присуствовао тој манифестацији, први је честитао победнику. Он је истакао да је цела Србија поносна на припаднике Војске Србије.

– Најбоље што има Војска Србије јесу наши људи, наша способност и храброст да чувамо традицију и најважније вредности које наш народ чине баш таквим какав он јесте – радан, поносан и вредан љубави. Кадети Војне академије данас су показали колико су спремни, колико су храбри, колико воле своју земљу и овај град. Војска Србије ће увек да буде ту са својим народом, да слави, да се радује, али и да га заштити кад год то треба – поручио је министар Вулин додајући да је Војска Србије, као свој најважни-

Победник овогодишњег традиционалног богојављенског пливања на београдској Ади Циганлији је кадет Војне академије Сава Станковић

СПОРТИСТИ У ДУШИ

Кадети који су учествовали у трци за Часни крст активни су спортисти који су до сада постизали завидне резултате у војном вишебоју и фудзалу. Како би оправдали епитет најбољих спортиста на Војној академији, већ сада се интензивно припремају за Војне кадетске игре, које ће се у априлу одржати у Индонезији.

УЛАГАЊЕ У СПОРТ

Према речима министра одбране и начелника Генералштаба, постигнути резултати у пливању за Часни крст још један су у низу доказа да треба улагати у Војну академију и њене спортске капацитете. Осим тога, сматрају они, развој спорта у нашој војсци од највећег је значаја и како би се то промовисало на прави начин у наредном периоду, предузеће се конкретне мере како би се посветила додатна пажња спорту и побољшала физичка припремљеност сваког припадника система одбране.

ји део, увек показивала човека, однос према њему, уверење да наш патриотизам и наша љубав према домовини не могу бити поражени.

Манифестација на Савском језеру почела је светом литургијом и формирањем богојављенске литије у Храму Све-

тог Ђорђа на Бановом брду, која је преко Савског насипа дошла на Аду Циганлију, где је одржана и Молитва на језеру. У почасној пратњи литије, већ традиционално, учествовали су и кадети Војне академије. Главни судија на такмичењу на Савском језеру био је потпуковник Саша Мијић.

На јубиларном 20. пливању за Часни крст на Ади Циганлији, у организацији свештенства Храма Светог Ђорђа, општине Чукарица и ЈП „Ада Циганлија“, учествовали су и припадници Жандармерије, Свибора и грађани.

Поводом Богојављења, великог хришћанског празника, више од сто припадника Министарства одбране и Војске Србије пливало је за Часни крст и у Новом Саду, Сремској Митровици, Сремској Каменици, Старим Бановцима, Панчеву, Земуну, Савамали у Београду, Чачку, Рашки, Крушевцу, Нишу, Сврљигу, Куршумлији, Младеновцу, на Власинском језеру, у Сомбору, Старој Пазови, Крагујевцу, Инђији, Пироту, Смедереву и код Београдске тврђаве.

Два дана касније, министар одбране Александар Вулин и начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић обишли су Војну академију и разговарали с кадетима који су на Ади Циганлији пливали за Часни крст.

Том приликом уручили су им нематеријалне стимулативне мере – одмор с једним чланом породице у објекту Министарства одбране и Војске Србије намењеним за одмор и рекреацију на Тари.

Кадети Војне академије који су учествовали на пливању за Часни крст захвалили су министру одбране и начелнику Генералштаба на наградама, али и подршци коју су им пружили. Они су се такође захвалили начелнику Војне академије који је препознао њихов потенцијал и омогућио им вишенедељне припреме. ■

Биљана МИЉИЋ
Мирјана КРСТОВИЋ
Сниммо Јово МАМУЛА

ДР СРЂА ТРИФКОВИЋ, ИСТОРИЧАР, ПОЛИТИКОЛОГ, ПУБЛИЦИСТА

СНАЖНИЈИ СМО НЕГО ШТО ИЗГЛЕДА

После калварија доживљених у 20. веку, српски народ је опет на почетку, иако није клонуло онолико колико би неко споља то желео или стварао утисак, сматра уважени српски интелектуалац

П ола године проводи у САД, пола у Србији и на Балкану. У контакту је с политичким чиниоцима у Србији, Америци, Републици Српској и другде у региону. Уважаван од свих саговорника, оспораван од малобројних којима истина није свето начело. Доктор Срђа Трифковић, истакнути публициста и политички аналитичар с америчким и српским пасошем, рођен је у Београду, међународне односе и историју дипломирао и докторирао у Великој Британији, радио за Би-Би-Си, Глас Америке, „Вашингтон тајмс“, био директор Центра за међународне односе Рокфорд универзитета у Илиноју, саветник председнице Републике Српске Биљане Плавшић и у неформалном својству председника Војислава Коштунице, написао седам књига и више стотина чланака у западним и српским медијима. Његова последња књига „Континуитет хладног рата“, објављена прошле године у издању „Геополитике“ и представљена у Медија центру „Одбрана“ посвећена је узбурканој данашњици и пољуљаним односима између двеју великих светских сила. Твр-

дећи да хладни рат никада није ни престајао, др Трифковић нас јасно и недвосмислено упозорава на предстојеће догађаје. Из перспективе Србије, чак и охрабрујуће, ако имамо у виду ону стару „док се двоје свађају...“.

У условима свејског биџолизма или мултиџолизма, како видиш балканско „буре баруџа“ и да ли се односи у региону могу свести на односе два „брајска народа“? Могу ли се

бар њихови интереси помиришати, а Балкан помиришати?

– Историјска условљеност међунационалних односа на Балкану сеже у крај средњег века и почетак модерне епохе. У случају Срба и Хрвата, још 1848, револуционарне године, процес формирања различитих, можемо рећи и некомпатибилних идентитета, био је мање-више завршен. За Србе у Војној крајини очување вере и имена било је значајније од било чега другог. Због

изузећа од феудалних обавеза и одређених привилегија самоуправе, укључујући и цркву, они су били трн у оку хрватско-мађарских магната, феудалаца и каптолског клера. Тај антагонизам према Србима до 1848. године имао је аристократско-феудално-црквену основу, али после тај дух антагонизма силази у ниже слојеве, пре свега у средњи трговачки буржујски слој који се тада формира. Један од разлога за то је и чињеница да Срби после развојачења Крајине на велика врата улазе у економски живот Хрватске, постају успешни предузимачи, трговци, банкари, добијају извесне привилегије, којима Мађари желе да их придобију као природне савезнике против хрватског „старчевићевског“ ексклузивизма. У време настанка прве југословенске државе тај процес толико је одмакао да је било потребно много пажње и такта да би се нашла права формула за стварање заједничке државе, укључујући макар неке хрватске квазидржавне манифестације континуитета, њима тако драгог, фиктивног државног права још од Пакта конвенте. Стога је централизам и унитаризам „троименог народа“ био најгора могућа опција. С једне стране, то је омогућило трајнију консолидацију хрватског националног бића, јер су се први пут под истим државним кровом нашле Хрватска и Славонија, до тада у Угарској, и Далмација, која је била део Аустрије. Дошло је и до свеопштег права гласа које је у „каунда“ монархији за хрватске житеље било веома ограничено. С друге стране, буди се антагонизам према централистичком, унитаристичком концепту, а уз то, под окриљем Краљевине Југославије, долази до идеалних услова за консолидацију хрватске нације и њено политичко сазревање. Тако је на ироничан начин прва Југославија стварана од Срба за корист других, пре свега кроз очување Далмације. Нерешени међунационални односи у првој Југославији довели су до продубљивања острашћености.

О *Колико је Бриџанија ушћила на гогађаје из тог периода?*

– Стварање Југославије последица је одлука српске елите и народних посланика који су 7. децембра 1914. у Нишу изгласали резолуцију којом се ратни циљеви Србије свде на ослоба-

ђање истокрвне браће, дакле да не само сви Срби, него по могућству и Јужни Словени, живе у једној држави. Не можемо рећи да су на ту одлуку и те тежње битно утицали Британци или неки други страни фактори. Регент Александар несумњиво је желео велику државу, а својим образовањем и личним формирањем био је изнад националних интереса било које нације, па и српске. Био је Европејац, који је стремио великој, обједињеној краљевини од Алпа до Демир Капије и хегемонији на Балкану. У југословенској и сада српској историографији у контексту стварања југословенске државе утицај британских кругова свакако је преувеличан, мада су Форин офис и утицајни лондонски кроатофили, попут Ситон-Вотсона и Викама Стида, подржавањем стварања Југославије тежили контролисању тзв. великосрпске буржоазије. Да у самом српском естаблишменту није било расположења за Југославију, ње свакако не би ни било. Да је Краљевина Србија, а регент Александар пре свега, прихватио концепт Лондонског споразума, којим је Италији дата Далмација, а Србији је припала Црна Гора, Босна и Херцеговина и јадранска обала јужно од Сплита, нико од савезника не би имао ништа против. То би одговарало рашчишћавању њихових односа с Италијом, која је стварањем краљевине СХС остала без територије обећане за прелазак на страну победника у току рата. На крају је српско неразумевanje односа унутар Аустроугарске монархије довело до тога да се унитарно централистички и интегрално југословенски концепт, на коме је почивала нова краљевина, сматра континуитетом једнонационалне државе, што је довело до катастрофе. С друге стране, код хрватске политичке елите, најпре Радића, а затим и Мачека, поимање Београда као нове Будимпеште неизбежно је водило катаклизми, која је убрзана атентатом у Скупштини. Чак и да га није било, верујем да би краљ Александар свеједно кренуо даљим путем централизације. После његове смрти српско политичко биће остало је потпуно дезоријентисано. Више није било личности која би дала кредибилитет југословенској идеји. Ту лежи одговор на питање одакле острашћеност према Србима у Хрватској.

О *Та оштрашћеност и даље траје, мада Срба у Хрватској више нема. Како то објасниши?*

– Негативни набој према Србима у Хрватској, као према реметилачком фактору, као према негативном другом, продужава се чак и у најмањим генерацијама Хрвата, мада Срба у Хрватској има неупоредиво мање него некада. У време развојачења Крајине, на територији данашње Републике Хрватске живело је око 37 одсто Срба, што је више од трећине становништва „троједне“ Хрватске. Њихов број данас се драстично смањено. Нема повратника, осим малобројних старца који желе да умру на својим огњиштима. Митом о победи Давида против Голијата у домовинском рату, негативни стереотип продужава се и у Хрватској која је део Европске уније. При томе, нема назнака да ће се ствари мењати. Са стране Србије нема ни приближно негативног одређења према Хрватима, изузев у неком заједницама у Војводини, које чине прогнаници из Крајине. Чак мислим да је извесна доза југоносталгије присутна у Србији већа него било где другде на некадашњим југословенским просторима, осим у Македонији. То је последица чињенице да Срби у Србији током Другог светског рата, а и деведесетих година, нису искусили оне размере голготе које су доживели прекодрински Срби, којима ни на крај памети није нека нова заједничка држава српског, хрватског и муслиманског народа.

О *Ушћинај великих сила на односе на Балкану никада није довођен у ушћање. Бриџанија, Русија, Аустрија, Мађарска, Немачка..., сви су желели да одлучују о судбини народа овог региона. Завршили сће студије у Енглеској, проучавали сће њихове историјске архиве. Зар смо заиста толико значајни?*

– Велика Британија је кроз читав 19. век имала ривалски однос с Русијом, који је драстично дошао до изражаја у Кримском рату. У том смислу вада је постојала одређена резерва према Србији као стварном или потенцијалном руском савезнику. То се показало у прекиду дипломатских односа после Мајског преврата 1903, али и у здушној помоћи пучистима 27. марта 1941. године. Официрски државни удар показао

се као истински неодговоран и самоубилачки чин, јер није користио Енглеској, а Србији је донео пакао. Потом је, у зиму између 1942. и 1943. године, у Енглеској дошло и до промене политике према Југославији и њеног препуштања победничкој комунистичкој фракцији. Чак је и 1948. године, када је избио сукоб у Информбироу, британски естаблишмент подржавао комунистички режим, у нади да је раскид с Русијом трајан. Све до распада Југославије у Лондону се сматрало да је Титова Југославија одржив концепт, што, с историјског аспекта, ипак није било тачно.

Q Од краја 20. века на овим просторима одлучујуће утичу САД. Да ли се слажемо да је њихова моћ последњих година у опадању?

– Опадање моћи САД осећа се не само у међународним односима, већ на домаћем терену, где после избора Трампа доста брутално избија идеолошко супарништво и нетрпељивост између космополитске постмодерне и приобалне Источноатлантске и Западнопацифичке Америке и оне континенталне, коју ови први називају земљом прелета. То је она ћутљива, маргинализована Америка, која негује осећај припадности породици, култури, традицији. С друге стране је доминантна, лево либерална Америка, која негује космополитизам, брише границе између раса, нације, полова, родова... Све постаје магловито, данас се осећаш као женско, сутра као мушко, а прекосутра као нешто између. С једне стране залажу се за укидање било каквих имиграционих рестрикција, тврдећи да су отворени за све нације, вере, расе и стилове живота, а са друге уводе све могуће рестрикције на слободу мисли и изражавања. Та шизофрена распоућеност је не само домаћи већ и глобални проблем Сједињених Америчких Држава. Америка као велика сила стално мора да „врти педале“, да ствара кризна жаришта, која потом сама и решава. Крајем децембра 2017. имали смо прилику да сазнамо нешто више о новој националној стратегији САД, у којој се уместо терориста, као главна опасност помињу Русија и Кина. Средином јануара уследила је нова доктрина Пентагона, у којој се упозорава да Русија у Европи и на Блиском истоку „тежи да политич-

ке околности учини пријемчивим својим интересима“. Па то је политика сваке државе! Свака држава тежи да „политичке околности“ у ма ком делу свега прилагоди својим интересима. Међутим, ако то чини Русија, то постаје опасност за интересе Сједињених Америчких Држава.

Q Може ли опадање моћи велике силе да се заврши мирно, без последица по друге, мање народе и државе? Да ли је ново сукобљавање великих сила и наставак хладног рата, за који смо се надали да је окончан, последица слабљења Сједињених Америчких Држава?

– У 16. веку у Европи највећа светска сила била је Шпанија. Империјална пренапрегнутост те државе и њен покушај да истовремено води рат против Турака на Медитерану, угуши побуну у Холандији, помогне католицима у Француској и опреми велику армаду против Енглеске довела је њеног пропадања. Исто се догодило са Атином у Пелопонеском рату. Империјална пренапрегнутост дошла је главе и Наполеону, који је поразио целу Европу и сломио се у Русији 1812. године. Стиче се утисак да постоје одређене законитости у том процесу јер сличну судбину доживљавају и аутократске велике силе, али и демократске попут Велике Британије. Она је такође имала вишевековни континуитет велике, империјалне силе, а због империјалне пренапрегнутости остала је најпре без Индије, а затим и Африке, Кариба, Кипра, Суеца...

Изложена изазову сопствене монополске моћи или прееминентности, велика сила обично је спремна да очувању своје моћи посвети ресурсе који су већи или вреднији од самог очувања позиција. Другим речима, велике силе иду на све или ништа, играју „ва банк“, ирационално ризикују. Добар пример је Аустроугарска анексија Босне и Херцеговине 1908. године, која нимало није допринела консолидацији те монархије, али је знатно погоршала њен положај у међународним односима, у смислу нетрпељивости и непријатељства Србије и Русије, као и неповерења других европских сила и, најзад, битно допринела избијању Првог светског рата. У менталитету америчке политичке

класе је да, ако треба, ризикује и сопствени опстанак. Ту је присутна доза мистичног, миленијарног духа да Американци сматрају да су изабрани народ, јединствени, дефинисани сопственим вредностима и идеолошким поставкама, а не попут других народа крвљу и прецима, традиционалном нацијом. Ако сматрате да ваша политика и идеологија оличавају савест човечанства, онда је с вама, као с идеолошким фанатиком, много теже преговарати, него с националистом, који обично мери рационалне односе трошкова и беневолентности у остваривању својих циљева. Такав став миленијарној великој сили омогућава да другим народима намеће наводне благодети, попут америчког разумевања демократије и људских права, чак и против њихове воље.

Q Како ће се то одразити на односе у нашем региону?

– Са становишта проширења америчке хегемоније, ових неколико последњих година за САД није уопште лоше прошло. Носиоци америчког хегемонистичког концепта на Балкану крећу се двојним колосеком. С једне стране, уздају се у колективистички предмодерни дух, пре свега албанске нације као свог поузданог савезника, а с друге стране, тамо где немају већину, уздају се у институције система. То је био случај с Црном Гором и њеним уласком у НАТО. Следећа је на тапету Македонија, где су успешно извели промену режима и довели свог послушника, који треба да спречи реализацију „турског тока“ и експанзију кинеских трговинских коридора. После Македоније, САД ће већу пажњу да обрати и на збивања у Босни и Херцеговини, где се, додуше, неће толико ослањати на институције, које су слабе, већ на евентуалну пронатовску вољу већине, сматрајући да муслимански и хрватски елемент на крају може да надгласа српски. У Србији се ослањају пре свега на мит о европском путу, који се овде већ годинама представља малтене као Свети грал. С друге стране, понашање Брисела јасно показује да се тамошња бирократска машина веома подсмешљиво односи према евентуалним новим чланицама Србији, БиХ и Македонији (да о Албанији и Косову не говоримо). Није то само замор због проширења, већ и на дуже стазе ин-

ституционална неодрживост лисабонских оквира у политичком смислу, а евро зоне у финансијском. Подела карата на Балкану, дакле, траје и још ће дуго потрајати.

○ *Како да се понаша Србија?*

– У времену пред нама Србија према Европи треба да се постави у складу са својим најважнијим интересима, дакле националним и државним интересима првог реда, а то су суверенитет, територијални интегритет, кохезија нације и просперитет. Секундарни интерес Србије обухвата чланство у међународним организацијама, укључујући и Европску унију, које треба да доприносе испуњењу претходних циљева и интереса. Зарад чланства у Европској унији не треба дозволити угрожавање најважнијих националних интереса, што се од 2000. године, испрва с времена на време, а сада све учесталије чини. Србија у овом тренутку има бољу позицију него што се код нас мисли. Пре свега, неке нове санкције или војна интервенција напосто не долазе у обзир. За тако нешто нити би било сагласности водећих сила Запада, нити би Србија својим понашањем томе дала иоле употребљивијег повода. То значи да имамо прилику да истрајемо на опредељењу за војну неутралност, али и да развијемо озбиљну стратегију националне безбедности и напоскон почнемо да критички посматрамо прокламовани европски пут.

○ *Да ли ћемо у њој имаћи разумевање великих сила?*

– Са становишта најважнијих доносилаца одлука у Вашингтону, Балкан није на дневном реду. Бирокуратски апарат Стејт департмента, коме је ово подручје препуштено, понаша се у складу са ставовима заузетим још пре четврт века, према којима су Срби ремиталачки фактор, потенцијална пројужена рука Русије, коју треба сузбијати по сваку цену. Инерција бирокуратског апарата се наставља, без озбиљнијег критичког преиспитивања у Сједињеним Америчким Државама. Зато би за Србију било упутно да снажније истиче своје интересе и да почне да „прави проблеме”, јер би тада наслеђени бирокуратски ставови спољне политике дошли под лупу Беле куће. Потражила би се нова решења, прилагођена ситуацији. Ако се настави овај статус кво на Балкану, Србија нема чему да се нада. Косово ће, пре или касније, као и односи Србије с Русијом, бити предмет условљавања и трговине с Бриселом. Тада ће геостратешки и економски положај Србије доћи у искушење. У овом тренутку Србија нема ни спољне околности, ни унутрашње ресурсе да реинтегрише Косово и Метохију, али с друге стране, она мора да чува тапију на своју јужну покрајину како би у неким будућим, вероватно битно измењеним међународним околностима то успела да учини. Без сагласности Србије приштинска самопрокламована држава не може бити примљена у Уједињене нације и то је трајна чињеница. Маневрисање јесте неопходно, али Србија не

сме да потпише папир којим легализује постојеће стање. Замрзнути конфликт није трајно решење, али је пут до решења. Кипар је у Европску унију ушао подељен, са замрзнутим конфликтом који траје деценијама. Република Ирска никада није признала отцепљење Северне Ирске и о шест грофовија припојених Уједињеном Краљевству у школама Северне Ирске и данас се учи као о делу јединствене државе. То показује да је наша опсесија о признавању отцепљења Косова и Метохије као предуслову уласка у Европску унију чиста бесмислица.

○ *Можемо ли се надаћи мирнијим годинама и очувању безбедности на овим нашим, увек тврђим подручјима?*

– Срби треба да очувају своју војну неутралност, да теже интеграцијама, али никако по цену одрицања од кључних државних и националних интереса, да очувају тапију на своју јужну покрајину и да теже опоравку демографске слике и свог културног и националног бића од свега што је изгубљено током југословенске епопеје. Ове године навршава се сто година од 1. децембра 1918, који је још у међуратном периоду допринео дезоријентисаности српског политичког бића, што се наставило и за време Броза и после њега. Донекле смо и даље дезоријентисани, јер нема дијалога о кључним националним и државним интересима народа који је пре четрнаест година обележио два века савремене државности. После свих калварија доживљених у 20. веку, српски народ је опет на почетку, чак су нам и државне институције готово обезвређене. Међутим, Срби нису онолико слаби и клонули колико би неко споља то желео или стварао утисак. Још није дошло до угрожавања основних културних и националних вредности. Да то није тако не би нам тобожњи усређитељи с обе стране Атлантика посвећивали толико пажње и не би се толико инсистирало на формалној верификацији онога што је дефакто спроведено политиком свршеног чина. Србија још није одступила од основних параметара сопственог националног идентитета и културних вредности, што је веома значајно у овом нестабилном времену пуног притисака. ■

Душан ГЛИШИЋ

ТРЕЋА БРИГАДА КОПНЕНЕ ВОЈСКЕ

Иако су лоцирани у четири града, припадници Треће бригаде функционишу као један. Обучени су и мотивисани да извршавају задатке у све три мисије Војске – обезбеђују административну линију с Аутономном Покрајином Косово и Метохија, контролишу Копнену зону безбедности, помажу цивилном становништву у санирању последица природних непогода и учествују у мултинационалним операцијама Уједињених нација. О томе како живе и раде поједини састави Бригаде, који су се истакли прошле године, говоримо овом приликом.

Трећа бригада Копнене војске, формирана после реформских процеса 2007. године, по много чему је специфична. Баштинички традиције Другог пешадијског пука – Гвозденог пука, једне од најчувенијих јединица српске војске, коју је тадашња Врховна команда употребљавала у пресудним биткама, а њеном трећем команданту пуковнику Миливоју Стојановићу, композитору Станиславу Бинички, како наводе хроничари, посветио је „Марш на Дрину“.

И данас је то посебна јединица. Команда Бригаде, која је уједно и Команда гарнизона Ниш, смештена је у нишкој касарни „Књаз Михаило“. Остале јединице су на територији Нишавског, Топличког и Тимочког управног округа, а стациониране су

ОБУЧЕНИ И МОТИВИСАНИ

у Прокупљу, Зајечару, Куршумлији и Нишу.

Рад Треће бригаде оптерећује логистичка подршка јединица и установа у гарнизонима Ниш и Прокупље, гарнизонском месту Куршумлија, а делимично и у гарнизону Зајечар. Према шеми логистике, на Бригаду је ослоњен чак 101 састав.

Посетили смо их пред новогодишње празнике да видимо како су се са свим задацима изборили прошле године и разговарали с командантом и командирима најуспешнијих састава.

Обука је приоритет

– Прошле године до маја, поред обезбеђења државне границе с Републиком Бугарском, били смо ангажовани у КЗБ као носиоци тог задатка, а

од новембра смо поново на том задатку али као испомоћ Другој бригади. Реализовали смо још два важна задатка – евалуацију декларисаних јединица (НАТО евалуацију инжењеријске чете опште намене нивоа 1, НАТО евалуацију нивоа 2 лаке пешадијске чете) и припремали смо и упутили у мултинационалну операцију UNIFIL у Либану чету и вод. Потврдило се да када се изврши добра припрема, остваре се и врло добри и одлични резултати.

Када је реч о трећој мисији, помоћи становништву, у претходном периоду ангажовали смо се на читавој територији Србије ради отклањања последица поплава и клизишта у општинама Куршумлија, Прокупље, Кладово, Крупањ, Косјерић, Обреновац, те у отклањању снежних непого-

да на Јастрепцу, Соколовом вису, општини Сврљиг и осталим неприступачним местима где су размештени поједини мањи састави КоВ-а и Бригаде везе – каже командант Бригаде пуковник Предраг Грбић.

Такође истиче да им је обука приоритетан задатак јер, како каже, да би све поменуто функционисало, људство мора бити обучено, а то се постиже квалитетном реализацијом обуке.

Пуковник Грбић је у децембру, као члан делегације начелника Генералштаба, обишао и припаднике своје јединице у мисији у Либану. Бригада тамо има чету у шпанском, а вод у италијанском контингенту.

– Команданти шпанског и италијанског контингента позитивно су се изразили о раду наших војника. Зад-

вољан сам оним што сам видео у Либану, што знам да наши припадници раде са искусним и квалитетним старешинама. Посебно је важно што мештани српске војнике препознају као добре, а то је све због њиховог људског и професионалног односа према локалном становништву. Ипак, бићу најзадовољнији кад се моји људи, после успешно реализованог задатка, врате из мисије – каже пуковник Грбић.

Успешне црвене беретке

Припадници извиђачке чете, која је у саставу 30. командног батаљона, а смештена у Касарни „Књаз Михаило“ у Нишу, не разликују се од осталих само по црвеној беретки и извесним бенефицијама (имају извиђачки додатак незнатно већи од труп-

ног и 10 дана опоравка), већ и по томе јер су поред свакодневних обавеза и задатака, претпрошле и прошле године били најбоља извиђачка чета у Копненој војсци. То су доказали на такмичењу извиђачких јединица, које је претпрошле године одржано на стрелишту „Међа“, а прошле код Краљева, на планини Столови.

– Такмичење се састојало из више дисциплина – физичке провере, склекова, трбушњака, затим гађања из пиштоља ЦЗ 99, из пушке аутоматске 5,56 mm, гађања ножем, пливања, а пресудна дисциплина била је оријентиринг. Наша извиђачка чета, којој је за петама била извиђачка чета Друге бригаде, одбранила је и на „туђем терену“ пехар освојен претходне године – истиче потпоручник Божидар Миланко, командир извиђачког вода у извиђачкој чети, који је учествовао у дисциплини оријентиринг као командир одељења.

Према његовим речима, учешћем у такмичењу припадници извиђачке чете показали су да су добро обучени, мотивисани и спремни да у сваком тренутку одговоре на све изазове и ризике, посебно за рад у отежаним теренским и временским условима.

Да би постизали запажене резултате – обука је императив. Прошле године имали су обуку у летњим условима на планини Јастребац, где су реализоване теме самостална исхрана у природи и савладавање водних препрека, а обука у зимским условима (у скијању) била је на Копаонику. Реализовали су и обуку у борењу, гађању ножем и у пливању на војнопливачком базену „Врежина“. Све то утицало је на повећање борбене спремности сваког појединца, самим тим и оперативне способности јединице.

Извиђачка чета била је ангажована на више задатака, од којих су два најбитнија – ангажовање у КЗБ на обезбеђењу и контроли административне линије према Космету, те обука једног извиђачког вода за учешће у мировној операцији у Либану, где је вод упућен почетком децембра прошле године.

Како наводи потпоручник Миланко, распоређени су тако да је трећина састава чете у касарни, а по трећина на поменутом задатку. Задат-

ке успешно извршавају јер су попуњени сто одсто, махом млађим људима. Прошле године добили су појачање из осталих јединица Бригаде, тридесетак војника, са којима је такође реализована допунска обука током лета.

– Наставићемо и убудуће да се обучавамо и повећавамо оперативне способности јединице како бисмо и наредне године сачували заслужени пехар, иако очекујемо жестоку конкуренцију – одаје амбиције млади старшина.

Декларисана јединица

Још једна јединица из састава Треће бригаде је посебна – лака пешадијска чета, која је привремена формација. Основа чете је 1. пешадијска чета 31. пешадијског батаљона. Јединица је стационирана у Касарни „Никола Пашић“ у Зајечару. Иначе, једна је од четири јединице у Војсци Србије декларисана по концепту НАТО-а.

– Наша јединица се од 2010. године обучава по стандарду НАТО-а, завршила је обуку и потребне нивое евалуације, те добила сертификат да је борбено спремна за ангажовање у мултинационалним операцијама. Формирањем 2010. године поставили смо циљ – успешан завршетак НАТО евалуације нивоа 2. Тај циљ је остварен 2014. године на полигону „Боровац“ код Бујановца. Прошле године тежиште нашег рада било је обнављање сертификата, јер сертификат борбено спремне јединице важи три године и у обавези смо да га обнављамо – каже капетан Владица Станковић, командир лаке пешадијске чете. Такође каже да су им се прошле године задаци смењивали један за другим.

Почетком године, када нису били на задацима везаним за лаку пешадијску чету, тежишно су били на државној граници. Како се ангажовање људства смањивало, приближавао се период обуке и вежба „Стена 02“ на полигону „Боровац“ (од 24. до 27. октобра) на обнављању сертификата. Потом су од 29. новембра 1. пешадијска чета и цео батаљон на задатку на три базе у КЗБ – „Језерска махала“, „Орница“ и „Дебела глава“. Још увек су ангажовани на два објекта – РТБ „Бор“ и „Мокрање“ у Сектору „В“, на обезбеђењу државне границе с Бугарском ради спречавања

прелазака миграната, где задатке реализују са припадницима МУП-а.

Током прошле године лака пешадијска чета реализовала је и две међународне вежбе – „Платинасти вук“ на Бази „Југ“ у јуну, и „Чувар сабље“ на полигону „Корен“ у Бугарској. Ипак, њихов тежишни задатак било је обнављање сертификата НАТО-а. Вежба за НАТО евалуацију нивоа 2 била је највећи изазов јер је требало да се потврди оцена која је добијена пре три године. У односу на претходну вежбу, страни евалуатори су, према оценама свих, умногоме били строжи. Јединица је потврдила оцену коју је добила пре три године, да је борбено спремна, и у наредне три године имају задатак да кроз обуку одрже тај ниво обучености.

Обуку изводе на полигону за пешадијску обуку у Касарни „Никола Пашић“ у Зајечару. У оквиру гарнизона је и добро уређено стрелиште „Кривул“, а део обуке реализују и на „Пасуљанским ливадама“, кад је реч о гађањима колективним наоружањем или вежби од нивоа вода па навише.

Напоменимо и то да је та декларисана јединица по концепту НАТО-а једна од три-четири јединице које поседују највећи број моторних возила „хамер“. Прошле године, као донација владе САД, примљено их је још осам, тако да данас у јединици имају 22 „хамера“.

Иначе, 31. пешадијски батаљон је и ове године из састава чете дао вод за Либан, а капетан Станковић с поносом истиче да је прва чета која је отишла у мисију у Либану била управо из састава 31. пешадијског батаљона.

Најбоља чета Бригаде

Прошла година било је динамична и за 1. механизовану чету из састава 37. механизованог батаљона Треће бригаде, која је размештена у гарнизонском месту Куршумлија. Захваљујући постигнутим резултатима она је проглашена за најбољу чету Бригаде.

Мајор Милан Кубурић, командир чете, каже да су од јануара прошле

године па до краја маја и почетка јуна њени припадници, као и већина 37. механизованог батаљона, били ангажовани са колегама из 31. пешадијског батаљона на отклањању последица мигрантске кризе на делу територије на граници с Бугарском. Колико је то било захтевно, илуструје речима да је више од 70 одсто састава чете учествовало на том задатку.

Касније се ангажовање смањивало и до краја маја, почетка јуна, јединица је дезангажована с државне границе. После тога и кратког предаха за годишње одморе почеле су припреме за учешће на међународној вој-

Пуковник Предраг Грбић

ној вежби с Оружаним снагама Руске Федерације, на полигону „Каменово“.

– Иако нам то није био тежишни задатак, ангажовање у иностранству био је за нас велики изазов – наше прво учешће на некој вежби ван граница Србије. А период за припрему врло кратак. Ипак смо током пет дана, од 6. до 11. августа, колико је вежба трајала, стекли непроцењиво искуство. С обзиром на то да смо користили руска средства НВО, да нисмо имали много времена за припрему у руковању наоружањем, показали смо да можемо да се носимо са било ким, јер смо остварили одличне резултате на гађањима – истиче мајор Кубурић.

После вежбе у Русији, по повратку у гарнизонско место Куршумлија, део јединице одмах је отпочео припреме за упућивање у мировну операцију

Вежба декларисане јединице
за НАТО евалуацију нивоа 2

оних који раде дуже, који су припремљени и обучени, а и психички спремни да могу извршити било који задатак. Међутим, имамо професионалних војника којима више због година живота није могуће продужити уговор о раду. То није већина, али је чињеница да их има. Млади војници који су сада код нас, поготово на критичним специјалностима, а у механизованој чети то су возачи борбених возила и нишанције, не могу постати добри и успешни за једну годину – сматра командир чете.

Успешна инжињеријска јединица

Међу посебним јединицама јесте и инжињеријска чете опште намене из 310. инжињеријског батаљона, стационирана у Касарни „Ратко Павловић Ћићко“ у гарнизону Прокупље, која је носилац инжињеријских дејстава у батаљону и ангажована на целој територије Треће бригаде, па и шире. Једна је од најмлађих јединица у Бригади. Формирана је марта 2016. од тадашње инжињеријске чете из састава инжињеријског батаљона. Основна намена јединице је изградња, оправка и реконструкција путева, савлађивање природних

у Либан, јер је један вод тамо тренутно ангажован. Следила је и редовна обука јединица на „Пасуљанама“, у саставу обуке снага за брзо реаговање. И тамо су постигли врло добре и одличне резултате и, сходно томе, на прослави Дана Бригаде, 1. механизована чета проглашена је за најбољу.

– То је заслуга батаљона, а не само наше чете, јер је 37. механизовани батаљон укључен у све тежишне

активности које се дешавају у Бригади – истиче командир.

Он каже да попут осталих састава имају и проблема око попуне јединице и времена за обуку новопримљених професионалних војника.

– Стално је отворен конкурс за пријем професионалних војника. Проблем је што они долазе периодично, у мањем броју и полако морају да се уводе у посао. На срећу, највише је

и вештачких препрека лансирањем мостова типа „бејли“ и тешких механизованих мостова из комплета ТММ.

Иза њих је веома интензиван период који се огледа у пружању помоћи цивилним структурама власти на отклањању последица природних непогода.

– У сваком тренутку чета је спремна да своје капацитете стави на располагање Војсци и цивилним влас-

Такође истиче још једну битну компоненту чете. Одељење за инжењеријско извиђање у свакој ситуацији је прво на терену и задужено да из „прве руке“ пренесе информације о ситуацији с терена, изврши прорачун и процену и да предложи решења за реализацију задатака.

– Наша чета је специфична у систему одбране јер је декларисана по концепту НАТО-а, што значи да, када будемо достигли све нивое евалуа-

– Оно што смо тамо видели, доживели и научили, заиста вреди – каже командир чете и истиче да је захваљујући тој сарадњи најављена донација ОС САД у виду инжењеријских машина и камиона.

– Осим те донације, Министарство одбране је последња два месеца минуле године започело набавку нових средстава за чету, тако да смо пре месец дана добили нов утоваривач, пре пар дана нов грејдер, а наши људи отишли су да приме нове вучне возове тегљаче типа МАН. Добићемо и један виљушкар. То опремање новим средствима додатно мотивише људе за рад, јер ће имати много боље услове да се обучавају и извршавају задатке – наводи командир и истиче да нова техника привлачи и младе људе да долазе у јединицу.

С обзиром на број возача, а њих је у чети 41, они су ангажовани и за потребе осталих јединица, не само за потребе њихове чете и батаљона – од државне границе, КЗБ, на осталим задацима, а и оним за потребе Централне логистичке базе.

– Нама је увек тешко, али се нико не жали на то. Доста је младих војника примљено у последња три месеца како би се чета максимално попунила. Са њима треба радити, вредни су и хоће да уче. Остали задаци притискају нас да не можемо да се усмеримо само на њихову обуку, него их у оквиру задатака и обучавамо – каже капетан Митровић.

Обука деминера

У саставу 310. инжењеријског батаљона у Прокупљу је и вод за разминирање и уклањање неексплодираних убојних средстава, некада у саставу командне чете. Јединица је формирана 2014. године и по много чему је специфична – сва места су официрска и подофицирска, тако да командир вода поручник Ненад Кањевац има на располагању два официра и 28 подофицира. Битно је и да поред лица која се баве разминирањем у свом саставу имају и три медицинска техничара, који пружају медицинску подршку током реализације задатака на терену.

Реч је о јединици која се обучава од 2014. године, а обука ће трајати до

Са међународне вежбе одржане с припадницима Оружаних снага Руске Федерације, на полигону „Каменово“

тима – каже капетан Душан Митровић, командир инжењеријске чете опште намене. – Имамо 15 тешких инжењеријских машина, 20 транспортних средстава, шест камиона кипера или самоистоваривача, два вучна воза, која су даноноћно ангажована на територији целе земље, комплет тешког механизованог моста МЗ и комплет моста „бејли“. Наравно, морамо поменути и наш логистички вод који је буквално покретачки механизам чете. Ту су да отклоне неисправности, да обезбеде основне животне и логистичке потребе, те да збрину повређене и оболеле на првом нивоу и спроведу их до другог нивоа здравствене помоћи. Својим капацитетима знатно нам пружају помоћ и у транспорту, приликом утовара и истовара покретних средстава. Захваљујући њима чета је способна да самостално буде на терену дуже од три дана – каже капетан Митровић.

ције, а тренутно смо завршили други ниво и преостају нам још два, наша војска имаће јединицу оспособљену за учешће у мултинационалним операцијама. Јединица је у 2017. години имала веома битну НАТО евалуацију, где нас је евалуирао евалуаторски тим Алијансе – страни представници са делом наших судија и евалуатора.

Командир чете истиче да од формирања јединице интензивно сарађују с 15. инжењеријским батаљоном Европске команде оружаних снага САД, у Немачкој. Захваљујући тој сарадњи Американци су априла прошле године били на полигону „Боровац“ на Бази „Југ“, а после тога припадници инжењеријске чете опште намене позвани су да учествују на вежби „Sapper shock 2017“, у Графемберу, трећем по величини полигону за обуку јединица у свету, који се налази близу Нирнберга у Немачкој.

краја 2019, када морају да достигну 11 способности пројектованих само за њих. У досадашњем обучавању достигли су осам.

– Тренутно нисмо оспособљени за уништавање авио-пројектила. У томе ће нам помоћи екипа Ратног ваздухопловства, која то годинама ради. То ће бити наша девета способност, а десета јесте уклањање импровизоване експлозивне направе – ИЕН. Нажалост, то су две способности за које не

можемо у Србији да се оспособимо, ни у Федерацији БиХ, с којом сарађујемо, јер они такође немају капацитете за обуку у уништавању авио-бомби и за ИЕН. То је способност за коју морамо пронаћи одговарајуће место за обучавање – каже поручник Кањевац.

Он истиче да им је прошле године најзанимљивија била тронедељна обука са припадницима Европске команде оружаних снага САД. Био је то основни курс за хуманитарно разми-

нирање. После су имали и неколико курсева у БиХ.

Ипак су најзначајнија ангажовања на терену. Током априла–маја реализовали су разминурање полигона „Међа“, за потребе његове реконструкције, у мају су уклањали неексплодирана убојна средства у издвојеном објекту „Забела“, који припада Команди за обуку, а од августа до новембра имали су још два терена – на једном су уклањали неексплодирана убојна средства у складишту „Лисичји поток“, које припада Гарди, а на другом у Касарни „Југовићево“, из Прве бригаде.

Према његовим речима, пролазили су разне пројектиле, углавном оне које користи наша копнена војска у наоружању. У плану им је да ове године чисте од касетне муниције, која је бачена 1999. године на Аеродром „Дубиње“ код Сјенице, где ће пет месеци радити буквално пола вода. Претходно ће извести техничко извиђање у периоду мај–септембар, затим снимање површине да се види која је површина загађена касетним бомбама. За 2017. годину у плану је да се на две локације ваде авио-бомбе бачене током бомбардовања НАТО-а – једна у Врању, а друга у Нишу, у Касарни „Књаз Михаило“.

Претходну годину, поред теренског ангажовања и усавршавања у

Детаљ с вежбе „Сцена 02“

Обука припадника вода за разминурање и уклањање неексплодираних убојних средстава

БиХ, обележио је и пријем шест нових водника. Осим тога, како у саставу вода имају и пет паса за проналажење МЕС-а, од великог значаја било је и то што је завршена изградња полигона за њихову дообуку у Прокупљу.

– Прошле године знатна финансијска средства уложена су у нашу опрему. Од Оружаних снага САД добили смо донацију од 250.000 евра за набавку опреме, а толика средства уложила је и Војска Србије. Нове набавке су у плану за ову и наредну годину. Од битних средстава недостаје нам специјализовани робот који тренутно има само јединица специјалне намене „Кобре”. Поред тога, требало би набавити и машину за разминурање, која може да служи за уништавање мина или за машинску припрему земљишта. Та машина ишла би испред људи или паса, уништавала вегетацију и терен учинила приступачнијим за разминурање, а рад безбеднијим – истиче поручник Кањевац.

Одељење беспилотних летелица

Војска Србије има три система беспилотних летелица „орбитер ми-

ни”, које су уведене у НВО 2008. године – по један у Трећој и Четвртој бригади и један у Специјалној бригади. У Трећој бригади налазе се у одељењу беспилотних летелица. Систем је намењен за извиђање, снимање, прикупљање података у дневним и ноћним условима и у условима смањење видљивости.

– У одељењу имамо тренажне летове, када се обучавамо како бисмо у пракси стекли рутину, а ангажујемо се и по задацима јединица. Прошле године били смо ангажовани у обезбеђењу државне границе, а током октобра на „Пасуљанским ливадама” учествовали смо на вежби Мешовите артиљеријске бригаде приликом навођења артиљеријске ватре – каже водник Сузана Коцић, оператер у одељења беспилотних летелица.

Такође додаје да то одељење важи за једно од најбољих јер имају највећи број реализованих задатака и ангажовања.

– Наше одељење је уједно и носилац курса за обучавање оператера и техничара, што говори о томе колико нам је људство оспособљено и искусно у обављању задатака. Иначе, командир мог одељења, старији вод-

ник прве класе Владимир Павловић, био је у првој групи која се усавршавала у Израелу. После тога они су постали носиоци, односно преносе знања и обучавају будуће оператере и техничаре.

У саставу одељења су четири подофицира – командир, оператер, оператер-возач и оператер-техничар. Уз командира одељења старијег водника прве класе Павловића, који се тренутно налази у мисији у Либану, налазе се и старији водници прве класе Срђан Живковић и Зоран Васић.

Водник Коцић каже да им је током обуке било најтеже да савладају управљање летелицом и рад са земаљском контролном станицом.

– Беспилотна летелица је у ваздуху, а испред вас је компјутер на основу кога управљате џојстиком. Сваки задатак је изазов јер се много тога мора поклопити – почев од метеоролошких услова, конфигурације терена. Најлакше је да се лансира, а како ће у ваздуху да се понаша, шта ће бити с њом, да ли ће или не дунути ветар, не може да се предвиди. Поготово су „Пасуљанске ливаде” по томе незахвалне, јер се у току једног дана промене четири годишња доба.

Беспилотна летелица „орбитер мини” у Трећој бригади

Саговорница „Одбране“ објашњава да је домет беспилотне летелице седам километара, али да до 700 метара висине може да зумира људски лик тако да се перфектно види. И та слика је одлична и у ноћним условима и условима смањене видљивости због термовизијске камере. Оно што лете-

ми логистичке подршке по функцији одржавања имају шездесетак јединица.

Сходно томе у четири има 48 различитих специјалности – одржавају од пушке до клима-уређаја.

– Иако је тешко снаћи се у условима ограничених финансијских сред-

като“, јер им знатно олакшава реализацију задатака, поготово теренских.

Припадници логистичке јединице Бригаде сваке године раде и на конзервацији средстава која се налазе у њиховим РР магацинима, а капетан Миловановић напомиње да су конзервација, реконзервација и текуће одржавање можда најтеже због разних видова недостатака, односно отказа на средствима.

– Нама је свака година тешка и готово иста, јер се ангажујемо на сличним задацима. На пример, прошле године за Божић у оквиру треће мисије Војске били смо додатно ангажовани с инжињеријским машинама на чишћењу путева од снежних наноса у општини Ниш – истиче Миловановић.

Припадници поменутих састава Треће бригаде не могу да кажу да им је прошла година била лака. Било је терена, вежби и активности, али се мора рећи да су обучени и мотивисани да извршавају задатке у све три мисије. Иако су лоцирани у четири града, иако до посла најчешће дуже путују, јер су им места становања удаљена и више десетина километара, они функционишу као један.

А како је команданту Бригаде да командује јединицом која је тако размештена у више места? Пуковник Грбић каже да то није само његова заслуга већ читаве Команде, која је добро оспособљена, односно „уиграана“, а заслуга за то припада и претходним командантима јединице – генералима Милету Јелићу и Желимиру Глишовићу.

– Када је Команда јединствена све се може постићи. Бригада има доста обавеза, људство је због великог броја задатака оптерећено, али се сваки појединац труди да посао изврши што квалитетније, јер следећи задаци долазе и нема додатног времена за евентуалне дораде. Људи су мотивисани, колектив стабилан и имам осећај да им ништа није тешко. У Команди су млађи људи, па им је вероватно и због те чињенице лакше. Када се ускладе њихова младост и искуство нас старијих, који осмишљавамо, планирамо, координирамо задатке, уз обавезну контролу, не могу да изостану резултати – закључује пуковник Грбић. ■

Мира ШВЕДИЋ
Снимили Срђан ХАЈСТЕР
и Бојан МАКСИМОВИЋ

Мајор Милан Кубурић, капетан Владица Спанковић, 'пошторучник Божидар Миланко, водник Сузана Коцић, капетан Дејан Миловановић, капетан Душан Мишровић и поручник Ненад Кањевац (слева)

лице сниме може да се пројектује на видео-биму, на осматрачници.

Од њих сви зависе

Без њих се не може. Чете за одржавање у 39. логистичком батаљону налазе се у Касарни „Стеван Синђелић“, с акумулаторском станицом у Касарни „Књаз Михаило“. Одржавају покретна средства на нивоу Треће бригаде.

Капетан Дејан Миловановић, командир чете, каже да је његова јединица састављена од четири вода – за наоружање, за мототехнику, за средства везе, електронике и електроенергетска средства и вод за опште радове. Баве се фарбарским и металостругарским радовима, те заштитом материјала. Истиче да су попуњени готово стопостотно, јер много раде и све зависи од њих. Према ше-

става и недостатка резервних делова, правилним планирањем и добром организацијом можемо да реализујемо све задатке. Имамо оспособљено људство, снабдевени смо покретним материјалним средствима и покретним средствима, алатима, приборима, машинама. Такође, оспособљени смо за рад у стационарним условима, садашњим радионичким капацитетима, али и за пружање логистичке подршке и одржавање покретних средстава на терену. Имамо и покретне радионице разних типова – наводи капетан Миловановић.

Командир чете истиче да годишње прелазе на хиљаде километара, без ангажовања вучних возова. Нови вучни воз, на пример, који је у јединицу стигао 2015. године из МАН-ове производње, дневно прелази од 300 до 400 километара. Много им значи што су добили ново возило „фиат ду-

ИНТЕРАКТИВНА НАСТАВА НА ВОЈНОЈ АКАДЕМИЈИ

БЕЗБЕДНОСНИ ЛАВИРИНТИ МОДЕРНОГ РАТОВАЊА

Од свих врста оружја за масовно уништење, биолошко изазива највише страха, јер се о њему најмање зна. Данас, у ери биотехнологије, нанотехнологије и генетичког инжињеринга биолошко оружје поприма елементе стратешке претње. Но, никако не треба заборавити да је то било званично оружје у арсеналима великих сила још за време хладног рата, као и пре њега, а вероватно се на исто рачуна и данас. О томе најбоље сведочи чињеница да многе војске, на пример, имају вакцину против вариоле, што значи да оне рачунају на могућу употребу или појаву биолошких хазарда.

Кадетима Војне академије Биотероризам био је први избор због другачијег приступа учењу. Наиме, часови су интерактивни, не постоје униформни одговори, јер за сваки проблем постоји прегршт потенцијалних решења. За 15 недеља наставе проф. др Елизабета Ристановић одшкринула је кадетима врата у свет биолошких и хемијских претњи, учећи будуће старешине да размишљају „изван кутије“.

– Прво што их научим јесу речи маршала Фридриха Фоша – *Нема учења на бојном пољу!* Човек мора да примени оно што зна, а да би применио мало, мора да зна много и то много мора да зна веома добро – каже професорка Ристановић.

Антитерористички перформанс

Како предавања нису налик осталима, тако није ни метод оцењивања. Кадети су на различитим семинарима,

Након 45 часова наставе из предмета Биотероризам кадети Војне академије завршном вежбом, живом симулацијом, показали су да одговор државе у случају терористичких аката мора бити правовремен, ефикасан и потпун. Под будним оком професорке др Елизабете Ристановић будуће старешине училе су како да промишљају не само на тактичком, већ и на стратегијском нивоу и да на основу расположивих информација донесу одлуке од којих ће зависити животи многих.

анализама и дискусијама, као и при сусретима са еминентним гостима предавачима који су им преносили своја јединствена искуства, попут Мирослава Лазанског и Симише Боровића, имали прилику да се покажу и докажу на сваком часу. Дванаест најбољих добило је задатак да мултимедијалним приказом демонстрира шта су све научили током последњег семестра.

На позорници амфитеатра Центра за симулације и учење на даљину приказали су свој замишљен сценарио – како држава и њене службе реагују у случају удруженог хемијског и биолошког напада.

Како би реално дочарали ситуацију, кадети Војне академије свој перформанс почели су сценом састанка терористичке организације, стављајући акценат на изражавање незадовољства и жеље да се што пре предузму кораци ка изазивању немира и подгревању тензија у етнички мешовитој сре-

дини, али и на модалитете организовања и устројства, па и финансирања терористичких организација.

Баш као у „крими“ серијама, четири момака ковала су план о биолошком и хемијском нападу – на једној локацији антраксом помоћу дрона, а на другој гасом фозгеном кроз вентилациони систем, а све како би се, осим жртава, изазвала и општа хистерија и страх међу становништвом.

Док терористи планирају акцију, ни обавештајне службе не мирују. До-

Проф. др Елизабета Ристановић

бијају информације с терена, анализирају их и припремају се за делање. Демонстрирајући начин на који се припрема одговор државе на једну такву претњу, кадети су показали како „путује“ информација оперативаца с терена, покрећући серију координисаних састанака надлежних служби из војске, полиције и здравства.

Према сценарију, који кадети сами припремају, подаци с терена упућују да ће један или више терориста покушати да унесу минско-експлозивну направу која ће садржати одређену концентрацију хемијског отрова у зграду општине у етнички мешовитој средини. Једина информација с којом службе располажу је да ће се отров унети у службеном коферу и поставити тако да делује кроз вентилацију.

Надлежни процењују да нема времена за евакуацију, те војна полиција ради физичко обезбеђење, у салу је убачено и лице које прати ситуацију, док су АБХ служба и пиротехничари стављени у приправност, а полиција је добила задатак да опко-

ли град у случају да терористи покушају бег.

Представљајући реалну дискусију посланика у скупштини, кадети су уз огромно знање показали и завидно глумачко умеће. Услед расправе о расподели средстава намењених општини, убачени оперативац уочава потенцијалног терористу и упозорава представнике војне полиције који га хватају, али недовољно брзо да га спрече да активира отров.

Фозген, безбојан гас, шири се Скупштином, те на сцену ступају и надлежне АБХ службе, евакуишући и деконтамирајући зграду.

Свесни да у реалном животу није све увек лако, будући официри решили су да паралелно прикажу и причу о биолошком нападу о коме није било оперативних података. Наиме, у другој општини је приликом откривања споменика Живојину Мишићу распршен антракс помоћу аеросола које је носио дрон. С обзиром на то да се први симптоми антракса јављају неколико дана касније, надлежни су постали свесни да су били жртве терористичког акта тек када су почели да се јављају први пацијенти.

Кадети су демонстрирали и умеће у кризном комуницирању, доказујући да медији имају кључну улогу у смиривању тензија и правовременом информисању јавности.

Они су, наиме, показали да се након оваквих хазарда тражи одговорност надлежних служби, а да јавност заслужује да чује све „стране“ приче – војну струку, МУП, лекаре и аналитичаре.

Како би приказали потпуно реалну ситуацију, кадети су имали припремљене и телевизијске прилоге у којима су говорили стручњаци, а у импровизованом ТВ студију приказали су како би требало да изгледа емисија одговорних медија, дајући коментар и објашњавајући шта се дешавало. Њихов задатак кадети су јасно препознали – медији морају да пруже све информације, анализирајући оба терористичка акта и дајући упуте јавности како да се на даље понашају.

Будуће старешине јасно су показале да одговор државе у случају терористичких аката мора бити право-

времен, ефикасан и потпун. Ипак, они су јасно препознали да је проблем код оваквих напада то што се хемијска и биолошка оружја тешко откривају и да су зато потребни специјализовани детектори и остала средства за идентификацију, као и обучени експерти различитих профила.

Својеврсни перформанс, који су извели пред својим професорима, менаџментом Школе националне одбране, својим командирима и колегама, показао је да су у потпуности разумели предмет и његов значај с аспекта војне организације, а у томе су били једногласни сви присутни.

Официри будућности

Професорка Ристановић, један од најистакнутијих стручњака у Србији у области микробиологије и имунологије и предавач на Војној академији и Медицинском факултету ВМА, сматра да је предмет биотероризам потребан младим старешинама како би знали да заштите своје људство, али и да реагују уколико дође оваквих терористичких аката. Она подсећа на речи професора др Драгана Симеуновића, који за тероризам каже да је „феникс феномен“, јер када год мислите да сте га победили, он се појави у неком новом облику.

Према њеним речима, све релевантне војне и државне организације препознају заразне болести као један од кључних безбедносних изазова. Баш зато, сматра она, подизање свести о биотероризму и улагање у знање задатак је сваке озбиљне државе.

– Будуће старешине морају имати прилику да уче како да промишљају не само на тактичком, већ и на стратегијском нивоу и да умеју на основу расположивих информација да донесу одлуке, а то ће моћи само ако препознају све безбедносне изазове времена у коме живе – сматра она.

Она сматра да будући доносиоци одлука морају знати зашто су нам потребни моћно војно здравство, војноветеринарска служба и АБХО, али и колико је обавештајно-безбедносни сектор битан у превенцији биолошких и хемијских хазарда. ■

Мирјана КРСТОВИЋ
Снимила Ранка ТОМИЋ

ИНСТИТУТ ЗА СТРАТЕГИЈСКА ИСТРАЖИВАЊА
У НОВОМ ОРГАНИЗАЦИОНОМ ОКРУЖЕЊУ

ЈАЧАЊЕ ИСТРАЖИВАЧКОГ КРЕДИБИЛИТЕТА

Уверени смо да су резултати до којих је Институт дошао у научноистраживачким пројектима научно аргументовани показатељи о истраживаним проблемима, укључујући и предвиђања нових ризика и претњи по безбедност и одбрану Републике Србије. О томе сведочи и Студија о стратегијско-безбедносним трендовима у југоисточној Европи до 2020. године, која је, сасвим сигурно, указала на опасност од пораста нестабилности у регионима у најближем окружењу простора југоисточне Европе.

Иове године, 5. фебруара, Институт за стратегијска истраживања и Војни архив, који је од 2006. године у његовом саставу, обележавају свој празник. Према речима директорке др Јованке Шарановић, овогодишњи празник разликује се од претходних по томе што је у оквиру организацијских промена у Министарству одбране и Војсци Србије, од половине прошле године Институт ушао у нову фазу свог постојања, поставши организационо и функционално везан за Универзитет одбране.

– Оно што је остало непромењено је намена Института, а то је спровођење основних и примењених истраживања у областима безбедности, одбране, војне историје, али и у другим областима ради задовољења потреба Војске Србије и Министарства одбране. Истраживања у Институту су интердисциплинарног карактера, тежишно у пољу друштвено-хуманистичких наука, а осим основне делатности, трудимо се да резултатима својих истраживања будемо квалитетна подршка доносиоцима одлука – истиче др Шарановић додајући да је значајно и то што припадници те установе партиципирају у наставном процесу на свим нивоима школовања у Војној академији, те да је 2015. године Институт акредитован као научни ин-

ститут, у Министарству просвете, науке и технолошког развоја и члан је Заједнице института Србије.

Мапирање комплексних друштвених феномена

Организација Института прилагођена је његовој намени и чине га одељења за студије безбедности, студије одбране и војну историју. Према речима др Шарановић, у својој дугој историји ту су спроведени многобројни истраживачки пројекти, који су обухватили најзначајније проблеме безбедности и одбране, а од 1977. године до данас, било их је више од 50.

– Последњих неколико година Институт је реализовао пројекте који су имали веома наглашену друштвену актуелност, као што су „Војна професија у Србији – стање и перспективе“, „Одбрамбени аспекти прикључења Републике Србије ЕУ“, „Стратегијско-безбедносни трендови у Југоисточној Европи до 2020. године“, „Заинтересованост за службу у активној резерви“, „Историја српске и југословенске војске у 19. и 20. веку“, као и недавно завршени пројекат „Идентификовање асиметричних форми угрожавања безбедности“. У току је рад на пројектима „Хибридни ратови – искуства и перспективе“, „Стрес у војној професији – постигнућа и перспективе“ и

„Стратешка култура као детерминанта националне безбедности у функцији подршке концепту војне неутралности“ – истиче др Шарановић.

Говорећи о циљу научноистраживачких пројекта, директорка Института објашњава да се применом научних метода и техника истражују комплексни друштвени феномени да би

се тако дошло до објективних сазнања о процесима и појавама од значаја за систем националне безбедности, посебно систем одбране.

– Уверени смо да су резултати до којих је Институт дошао у научноистраживачким пројектима научно аргументовани показатељи о истраживаним проблемима, укључујући и

предвиђања нових ризика и претњи по безбедност и одбрану Републике Србије. О томе сведочи и „Студија о стратегијско-безбедносним трендовима у Југоисточној Европи до 2020. године“, која је сасвим сигурно указала на опасност од пораста нестабилности у регионима у најближем окружењу простора југоисточне Европе – оцењује др Шарановић.

Наука у служби безбедности

Важна активност рада Института су и научни скупови, конференције, округли столови, које је Институт организовао самостално или у сарадњи са научноистраживачким институцијама у систему одбране, као и институцијама из шире академске заједнице.

Према њеним речима, посебну пажњу научне и шире стручне јавности привукла је организација научних конференција новијег датума „Србија и стратегијска раскршћа“, „Утицај војне неутралности Републике Србије на безбедност и стабилност у Европи“, „Асиметрија и стратегија“, „Хибридно ратовање – дилема концепта савремених сукоба“, „Родни аспект у војној професији – домети и перспективе“, „Добровољци у великом рату“.

– Намера нам је да зборници радова са ових конференција подстакну размишљање на начин који упућује на неопходност систематичности и свеобухватности у бављењу различитим темама. Осмишљени су тако да, пружајући различите перспективе разматране проблематике, обезбеде поуздан материјал на који ће припадници академске заједнице моћи да се позивају, а практичари да се ослоне у свом свакодневном раду – наглашава др Шарановић додајући да су сви наслови доступни на сајту Института, који је редизајниран, ажуран и савремено конципиран, а самим тим доступан широј јавности.

Сарадња са сличним научноистраживачким институцијама у земљи и иностранству веома је важна за унапређење научноистраживачких компетенција Института.

– Успостављена је сарадња са већим бројем сродних института у Бео-

граду, али и са институтима и војним академијама у Немачкој, Аустрији, Румунији, Бугарској и Грчкој. Крајем новембра у Атини у Генералштабу копнене војске Грчке промовисан је заједнички зборник радова Директората за војну историју и нашег института о односима Србије и Грчке у првој половини 20. века. Исто тако, током децембра прошле године потписан је споразум са Војним центром за стратегијске студије из Рима и дефинисани садржаји сарадње који треба да буду реализовани већ 2018. године – објашњава она.

Директорка Института најављује да ускоро треба да буде потписан споразум о сарадњи и са Европским дефендологија центром из Бањалуке, што ће представљати подстицај даљој афирмацији специјалних веза Републике Србије и Републике Српске у научноистраживачкој сфери.

Одељење за студије безбедности

У 2017. години тежишни истраживачки задатак у Одељењу за студије безбедности био је реализација пројекта „Идентификовање савремених асиметричних форми угрожавања безбедности“, који је усмерен на истраживање асиметричних форми, као доминантних форми угрожавања безбедности данас. Према речима начелника одељења др Станислава Стојановића, велика је распрострањеност, интензитет и обим негативних последица које асиметричне претње могу да произведу. Управо зато посебна пажња у пројекту посвећена је екстремизму, тероризму, илегалним миграцијама, организованом криминалу и корупцији на простору Југоисточне Европе, као појавама које најзначајније дефинишу безбедносни миље друштва са тог простора. Због посебног друштвеног значаја очекиваних резултата, пројекат је 2016. године проглашен за истраживачки пројекат од значаја за систем одбране. Истраживачки рад на пројекту је завршен и у току је техничка припрема студије за њено публикавање, чиме ће резултати истраживања бити доступни стручној и академској јавности. Такође, истра-

живачи су објавили своје резултате током 2017. године у часописима високе научноистраживачке категорије.

Једна од најзначајнијих активности у 2017. години коју је Институт реализовао у сарадњи са Школом националне одбране јесте међународна научна конференција „Асиметрија и стратегија“ – ИСИКС 2017. Радове за учешће на конференцији, осим аутора из Србије, доставили су и научни радници и експерти из 12 земаља, а следи и промоција међународног тематског зборника са 41 радом. Као посебно значајна активност издваја се допринос припадника одељења у

очекује се укључивање припадника одељења у расправе о актуелним безбедносним процесима у ближем и даљем окружењу, али и промоција научноистраживачких резултата студије „Савремене асиметричне форме угрожавања безбедности“ и монографије потпуковника др Вељка Благојевића „Изазови војне дипломатије“.

Одељења за студије одбране

У години за нама, међу пројектима Одељења за студије одбране, начелник одељења пуковник др Небој-

раду Посебне радне групе за израду „Нацрта стратегије безбедности“, „Стратегије одбране“ и „Беле књиге одбране Републике Србије“.

Уважавајући огроман значај стратешке културе у дефинисању одговора Републике Србије на изазове које намеће савремена реалност, др Стојановић истиче да у 2018. години отпочиње рад на пројекту „Стратешка култура као детерминанта националне безбедности, у функцији афирмације концепта војне неутралности“. Када буде завршен, пројекат треба да понуди одговоре на неке од изазова у процесу даље друштвене афирмације концепта војне неутралности. Такође, у 2018. години

ша Николић истиче пројекат „Адаптација у контексту радног и оперативног стреса – психосоцијални ризици и ресурси“, којим руководи др Анита Пешић, где је остварена сарадња са иностраним професорима војне психологије и координаторима психолошких служби из дванаест земаља света. Резултати те сарадње су припремљени тематски зборник на тему „Стрес у војној професији – достигнућа и перспективе“ и договор о учешћу на Првом научном скупу војних психолога у Србији, који организује Институт у новембру 2018. године. Циљ скупа је развијање војне психологије и обележавање великог јубилеја – 70 година војне психологије у

Србији. Истим поводом др Анита Пешић уредила је тематски зборник „Истраживања у војној психологији“, док је са сарадницима приредила монографију о развоју војне психологије у Србији, чије објављивање може да се очекује у 2018. години.

Други пројекат „Хибридно ратовање – искуства и перспективе“, како наводи пуковник Николић, покренут је на основу јасно исказаног интереса организацијских целина система одбране: политике одбране, дугорочног планирања и развоја ВС и из области праћења информација о актуелним трендовима у војној области и савременим сукобима. У Институту, 21. децембра 2017, одржан је научностручни скуп у форми округлог стола, са више од 40 учесника и 18 пријављених излагања. Аутори пријављених радова и учесници скупа потичу из више различитих организационих целина Министарства одбране и Војске Србије и других научних и високошколских организација у Републици Србији. Публиковање тематског зборника са овог скупа планирано је за 2018. годину. Осим тога, отворена је рубрика о хибридном ратовању у војном научном часопису „Војно дело“ и до сада је објављено десет чланака у три броја часописа са ширим кругом аутора. Публиковано је и више радова на националним скуповима (три рада) и скуповима међународног значаја (четири рада). У будућем периоду, према речима пуковника Николића, очекује се подршка за организовање међународне конференције на тему пројекта, за шта је током 2017. године исказано интересовање релевантних међународних научних структура.

Одељење за војну историју

Потпуковник Миљан Милкић, начелник Одељења за војну историју, наводи да су у 2017. години били на конференцијама које су организовали Историјски институт из Београда, Балканолошки институт из Београда, Институт за новију историју Србије, те да су у иностранству учествовали у пројектима које су организовали научни институти оружаних снага Румуније, Аустрије, Словеније и Грчке. Посебно значајан допринос је учешће

српских војних историчара у раду Радне групе за студије конфликта Партнерства за мир, у којој се организују редовне годишње научне конференције где се анализирају различити аспекти ратова и конфликта. У оквиру обележавања 100 година почетка Првог светског рата, потпуковник Далибор Денда одржао је низ предавања у гарнизонима Нови Сад, Панчево, Чачак, Краљево, Ниш и Врање.

Припадници Одељења за војну историју раде на пројектима истраживања српске и југословенске војне историје, што је до сада резултирало публиковањем 19 радова. Одељење за војну историју уређује научни часопис „Војноисторијски гласник“, који има дугу традицију излагања и који је у академској заједници присутан од 1950. године. Према речима потпуковника Милкића, годишње се објављују два броја часописа, а чланови редакције су угледни домаћи и страни научници.

Такође истиче да су припадници тог одељења тренутно ангажовани и на изради монографије о спомен-собама Војске Србије и Министарства одбране, која треба да реafirмише значај српске војничке традиције и преко које широј јавности треба да се представи историја и традиција српске војске.

Војни архив

Војни архив носилац је целокупне архивистичке делатности у Министарству одбране Републике Србије и Војсци Србије. Капетан бојног брода Горан Петровић, директор Војног архива, истиче да им је, у оквиру обележавања стогодишњице Првог светског рата, један од главних пројеката попис војних жртава. Израђена је база података у коју је унето више од 300.000 имена, чије публиковање је планирано у текућој, завршној години јубилеја.

У претходном периоду Војни архив започео је достављање података Агенцији за реституцију у поступцима по захтеву за повратак имовине коју од Републике Србије потражују потомци припадника немачке националне мањине. Заједничким напорима две установе урађена је база података постојећих досијеа фолксдојчера.

Истраживањем и достављањем материјала у доказном поступку против канонизације надбискупа католичке цркве Алојзија Степинца, у 2017. години настављена је и сарадња са Комисијом Српске православне цркве.

Војни архив усмерен је на имплементацију споразума са Меморијалним центром жртава и хероја Холокауста „Јад Вашем“ из Израела и Меморијалним музејем Холокауста САД из Вашингтона. Стога су прошле године учествовали на међународном семинару о холокаусту у организацији Меморијалног центра жртава и хероја Холокауста „Јад Вашем“ и на „Међународном округлом столу за руске и европске архиве“, који су одржани у Јерусалиму и Москви.

Војни архив у 2018. годину улази са напорима започетим прошле године на обезбеђивању бољих услова и адекватне наменске зграде за смештај архивске грађе која представља културно добро од непроцењивог значаја.

У сусрет новим изазовима

Говорећи о плановима за годину пред нама, др Шарановић истиче да Институт за стратегијска истраживања припрема три међународне научне конференције. У априлу ће бити одржана 18. годишња конференција Међународне радне групе за студије конфликта НАТО и ПЗМ земаља, за септембар је планирана конференција „Крај Великог рата: војне операције и мировни уговори“, а у новембру „Стрес у војној професији – достигнућа и перспективе“.

– Већ 6. фебруара представници Института, са колегама из научних и образовних институција Сектора безбедности, у оквиру покренутог унутрашњег дијалога о Косову и Метохији, учествују на округлом столу „Политичко-безбедносни и одбрамбени аспекти косовско-метохијског проблема“ – најављује др Шарановић и истиче да су бројни изазови за Институт и у години пред нама, а један од њих је и процес реакредитације који их очекује крајем године. ■

Биљана МИЉИЋ
Снимио Јово МАМУЛА

РОНХОПАТИЈА И СЛИП АПНЕЈА

ПРОБЛЕМИ С ДИСАЊЕМ
СУ РЕШИВИ

Муке с хркањем или застојем у дисању могу озбиљно да утичу на безбедност у војном саобраћају. Стога је важно радити на очувању здравља припадника оружаних снага, војних колектива, нарочито оних који се налазе на формацијским местима возача путничких, борбених возила, пловних објеката и ваздухоплова.

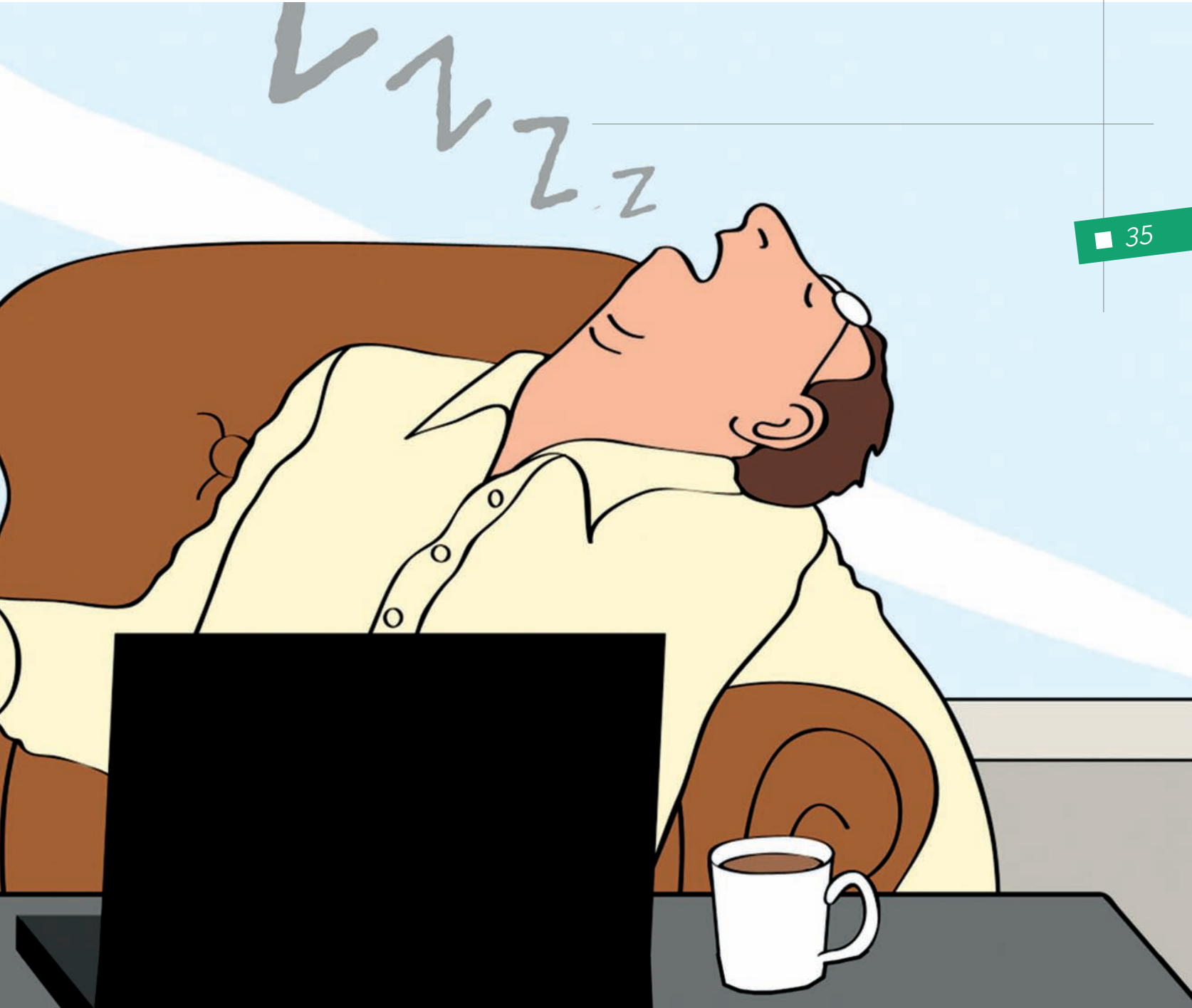
Већ дуже време специјалиста оториноларингологије и хирург светског гласа мр. сц. мед. примаријус др Новак Вукоје и дипломирани психолог проф. др Радомир Чолаковић истраживали су утицај опструкција на дисајним путевима на понашање возача и пилота у саобраћају, односно проучавали су ронхопатију – хркање и слип апнеју – застој у дисању. Њихов клинички узорак од 82 испитаника били су возачи моторних возила – аматери и професионалци и војни и цивилни пилоти, који су имали потешкоће у виду ронхопатије и слип апнеје.

Мерећи „психичку секунду“ дошли су до налаза да ове опструкције утичу на квалитет пажње возача и пилота, и то на тенацитет пажње, то јест на усмеравање и концентрацију на одређене објекте у саобраћају, као и на вигилност пажње – будност и премештање пажње с објекта на објекат. „Психичка секунда“ означава интервал од почетка реаговања возача на систем за кочење до реакције механизма. Када је возач концентрисан, она траје 0,80 секунди, што представља нормалан налаз, а када му је концентраци-

ја умањена може да траје и 1,80 секунди. Према речима др Чолаковића, „психичка секунда“ јесте чест узрок саобраћајних незгода.

– Осим осталих фактора – непажње, физичке преморености или лошијих психомоторних способности, код возача

Доктор Новак Вукоје написао је четири књиге о ронхопатији и слип апнеји. Члан је Српског лекарског друштва, Извршног одбора Друштва лекара и члан Председништва ОРЛ Србије. Одликован је четири пута Орденом за заслуге у области одбране и безбедности (СФРЈ, СРЈ, СЦГ и ВС), као и Орденом трећег степена председника државе. Проблемом хркања и ноћног гушења бави се више од две деценије. Развио је властиту хируршку методу за лечење тог проблема, узрокованог палатофарингеалном опструкцијом, за коју је добио златну медаљу на Међународном салону иновација у Москви, 2008. године.

који имају ронхопатију и слип апнеју долази до психичког и физичког замора, јер се мозак довољно не снабдева кисеоником те изазива поспаност, инертност, пад концентрације и пажње, што може довести до саобраћајних несрећа, а у војсци до ванредних догађаја – истиче др Чолаковић.

Професор на Универзитету Источно Сарајево др Радомир Чолаковић добитник је награде за врхунска остварења у образовању. Проглашен је иноватором године за коауторство за пројекат Информациони систем за потребе школских психолога и педагога. Написао је више књига и научних радова из области Клиничке психологије.

Такође, наводи да су колеге које су се од прошле године бавиле истим проблемом у свету успеле да у законске прописе о лекарским прегледима за возаче и пилоте уграде обавезу за возаче Европске уније о поседовању по-

тврде да не пате од ронхопатије или слип апнеје, односно да су излечени од тих поремећаја. У супротном третирају се као прекршиоци, искључују из саобраћаја и плаћају прекршај око 1.000 евра. Неке земље Европске уније већ су почеле с увођењем те обавезе.

– Овај проблем чека и запослене у армијама. Указујући на проблем који је присутан, неопходно је превентивно деловати код возача путничких и пловних возила, камиона, затим тенкиста, војних пилота и свих који су на формацијским местима возача, јер због специфичности посла и средине поремећаји могу да доведу до ванредних догађаја, да утичу негативно на борбену оперативност и морал – поручује др Чолаковић.

Вукоје и Чолаковић у ординацији „Др Вукоје“ лечили су од поменутих поремећаја много пацијената, међу којима су бројни возачи, наши војни пилоти и пилоти из страних земаља. ■

Сања АНЂЕЛКОВИЋ

ОБНОВЉИВИ
ИЗВОРИ ЕНЕРГИЈЕСНАГА
СУНЦА
И ВЕТРА

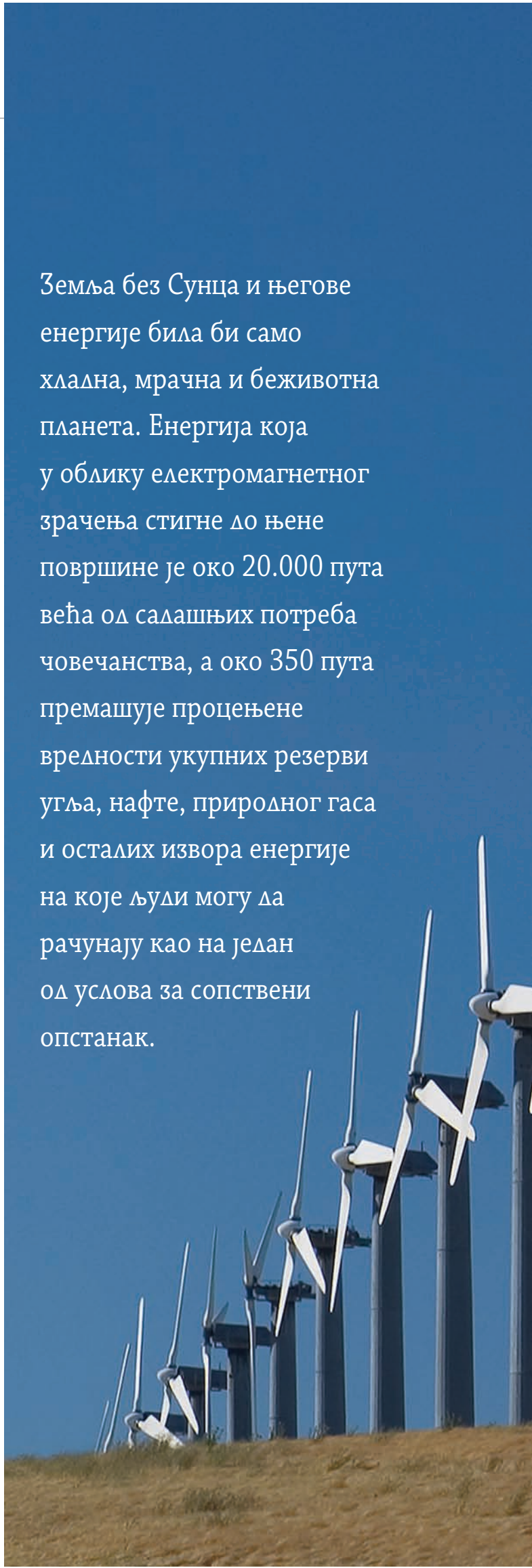
Није случајно што се у свету данас све чешће пише о обновљивим изворима енергије и што је све мање оних који о њима говоре као о алтернативним. Напротив, преовладава мишљење да такви енергетски извори могу бити само допуна класичним изворима, као што су фосилна горива, нафта, природни гас и уранијум који покреће нуклеарне електране. Као потврда тог сазнања може се узети податак да од око 750 GW (гигавата или милиона киловата) произведених у неколико последњих година у новосаграђеним електранама, 47 одсто отпада на обновљиве изворе. То је само један од разлога што се људски род, постепено али упорно, усмерава на обновљиве изворе електричне енергије, међу којима посебно место заузимају соларна (енергија Сунца) и еолска (енергија ветра).

Хаварија јапанске нуклеарке у Фукушими знатно је утицала на актуелизовање расправе о безбедности нуклеарних електрана, које за разлику од електрана на фосилна горива не емитују штетне гасове, али су умногоме пољуљала поверење у њих. То је довело до одустајања од тих извора електричне енергије, тако да су неке државе, попут Немачке и Швајцарске, најавиле њихово затварање. Нема сумње да то чине тешка срца, јер из њих добијају нешто више од трећине електричне струје, без које је данас немогуће замислити одговарајући привредни развој.

Еколошки проблеми

Земља без Сунца и његове енергије била би само хладна, мрачна и беживотна планета. Енергија која у облику електромагнетског зрачења (светлости и топлоте) стигне

Земља без Сунца и његове енергије била би само хладна, мрачна и беживотна планета. Енергија која у облику електромагнетног зрачења стигне до њене површине је око 20.000 пута већа од садашњих потреба човечанства, а око 350 пута премашује процењене вредности укупних резерви угља, нафте, природног гаса и осталих извора енергије на које људи могу да рачунају као на један од услова за сопствени опстанак.

ВЕТРОПАРК ЕЛЕКТРОПРИВРЕДЕ СРБИЈЕ

Приближавање Србије Европској унији, отварање тржишта електричне енергије и потреба за заштитом човекове животне средине основни су разлози због којих Електропривреда Србије (ЕПС) повећава улагање у екологију и производњу електричне енергије из обновљивих извора. Електропривреда Србије укључује се у пројекте коришћења енергије ветра и заједно с пројектима у хидросектору доприноси да наша земља до 2020. године оствари захтев Европске уније, према коме 27 одсто укупне потрошње електричне струје добија из обновљивих извора.

Први ветропарк у власништву Електропривреде Србије биће изграђен у Костолцу. Његова снага биће 66 мегавата, што је довољно за снабдевање једног града с око 30.000 домаћинстава.

У ветропарку ЕПС ће подићи 20 стубова с ветрогенераторима, а очекивана годишња производња износиће око 150 милиона киловатсати.

БИЛИОНИ СУНЧЕВЕ ЕНЕРГИЈЕ

Дневно са Сунца стигне око 960 билиона киловата електричне енергије. Услед рефлексије, дифузног расипања и апсорпције кроз атмосферу изгуби се приближно 30 одсто, али је веома занимљив податак према коме енергија која у току једног дана допре на површину наше планете може да подмири човекове потребе за енергијом наредних 180 година, а користи се само мрвица. Отуда све учесталија предвиђања да ће се мањак електричне енергије, и енергије уопште, убудуће надокнађивати управо из обновљивог извора као што је Сунце.

Коришћењем сунчеве енергије годишње је могуће уштедети 60 одсто енергије потребне за загревање воде у домаћинствима. Због повољног положаја и великог броја сунчаних дана у Србији постоје готово идеални услови за изградњу соларних постројења из којих, кад се отплате инвестициона улагања, енергија постаје потпуно бесплатна.

ОПТИМАЛНО КОРИШЋЕЊЕ СВЕЛОСТИ

Соларна енергија људима је позната од давнина. Грађевинари, на пример, више векова прате кретање Сунца како би светлост и топлоту оптимално искористили за загревање просторија, покретање свемирских бродова, осветљење, кување, расхлађивање и у многе друге сврхе.

У индустријски развијеним друштвима соларној енергији придаје се изузетна пажња, поготово јер се употреби фосилног горива приписује велики утицај на глобално загревање планете и штетне последице по човекову животну и радну средину.

Резерве фосилног горива су ограничене, па се привредно мање развијеним земљама више исплати да новац и сав научни потенцијал усмере ка обновљивим изворима, који су не само непресушни, него и све јевтинији због данашњег убрзаног развоја нових технологија за добијање струје из обновљивих енергетских извора.

до њене површине је око 20.000 пута већа од садашњих потреба човечанства за енергијом, а око 350 пута већа од процењене вредности укупних резерви угља, нафте, гаса и осталих извора енергије на које људи могу да рачунају као на један од основних услова за сопствени опстанак и развој.

До пре два века људи су користили обновљиве изворе енергије, посебно енергију водотокова, али је развојем индустрије расла и глад за енергијом, те је потрага за другим, необновљивим изворима, била све већа. Технолошки напредак у свим областима човековог живота с временом га је усмерио ка угљу, нафти, биомаси, природном гасу и осталим врстама класичног горива, који нису били неисцрпни, али су, што је значајније, у све већој мери угрожавали планету. Прекомерна емисија гасова с ефектом стаклене баште водила је ка глобалном загревању Земље и стварању великих еколошких проблема с којима су се, пре свега сиромашније земље, тешко бориле, принуђене да из својих ионако слабо попуњених буџета издвајају огромне новчане суме.

Основни производ при сагоревању фосилног горива – угљен-диоксид, први је на листи штетних гасова с ефектом стаклене баште.

Зелена енергија

Потпуно је разумљиво да се свет, кад је реч о потреби за енергијом, засад не може ослонити само на обновљиве изворе, али их не може ни пренебрегнути. У томе му знатно помажу све савременија технолошка решења, која се тичу соларних електрана и електрана чији се рад заснива на коришћењу енергије ветра.

Највећа соларна електрана у свету изграђена је пре нешто више од три године у Уједињеним Арапским Емиратима. Смештена је у континенталном делу, и од Абу Дабија је удаљена око 20 километара. Простире се на површини од два и по квадратна километра, док је простор на коме су размештени соларни панели једнак површини од 285 фудбалских терена. Близу 300.000 соларних плоча направљено је у складу са најсавременијом технологијом везаном за коришћење сунчеве енергије. Пару која се ствара у току производног процеса сакупља 768 колектора. Капацитет електране је 100 мегавата, што је довољно за снабдевање енергијом близу 20.000 домаћинстава.

Коришћењем најновијег постројења спречава се да годишње у атмосферу допре чак 175.000 тона угљен-диоксида, а то је исто као да је посађено милион и по стабала разноврсног дрвећа или је с путева уклоњено 15.000 аутомобила.

Светски рекорд у коришћењу сунчеве енергије постигла је Немачка, када су пре неколико година њене соларне електране у току сата произвеле 22 гигаватчаса електричне енергије, што одговара снази 20 нуклеарних електрана.

Србија у коришћењу сунчеве енергије настоји да схвати и задржи корак с осталим земљама, тако да је прва

соларна електрана у Срему изграђена на локацији између села Дивош и Стара Бингула, а пуштена је у рад у јуну 2013. године, док је прво такво постројење на југу Србије, у Лесковцу, почело да производи електричну енергију годину дана раније. Инсталисана снага сремске електране је 1,8 мегавата, с могућношћу доградње, а лесковачке 260 киловата.

Коридор ветра

Ветар је готово стално око нас, али га човек осети тек када се појача или га својом хладноћом подсети да пре изласка из куће није „ускочио“ у топлију одећу. То јаче или слабије струјање ваздуха око наше планете представља неисцрпан извор „зелене енергије“, којом се само на Старом континенту годишње спречава да у атмосферу продре 90 милиона тона угљен-диоксида, што је једнако количини издувних гасова које за годину дана испусти 46 милиона аутомобила. Зато стручњаци у бројне предности тог начина производње електричне енергије, за разлику од струје добијене у термоцентралама и хидроцентралама, убрајају и посебно истичу ветропаркове, који не угрожавају животну средину и којих је све више у Европи.

Ветар је обновљив извор и не може да се потроши, кажу научници и додају да је енергија, након што се инвестиција у ветропарк отплати, практично бесплатна.

Сем тога, ветрењаче, односно ветрогенератори заузимају мали простор, знатно мањи него, рецимо, соларни панели, а поља на којима се ветрогенератори подижу пољопривредници могу несметано да обрађују.

Према процени Европског удружења за енергију ветра, људи су почели да придају пажњу ветрогенераторима крајем прве декаде овога века. Тако је у суседној Румунији никао највећи европски ветропарк пре неколико година, тачније 2012, а чини га 240 ветрењача, чија је укупна снага 600 мегавата, што одговара једном блоку термоелектране „Никола Тесла Б“. То је скоро десет одсто укупне енергије коју Румунија добија из обновљивих извора.

На другом крају земљине кугле, на коме се простире многољудна Кина, кинески истраживачи одабрали су чак 445 локација за изградњу ветроелектрана. Најзанимљивији пројекти су „коридор ветра“ на западу земље, у провинцији Ксингџанг. Специфичан рељеф планинских масива и удолина ствара јединствен ваздушни тунел којим снажни ветрови стално дувају. Управо ту Кинези граде 120 ветропаркова. Кина располаже с 48.700 мегавата инсталисане снаге на 90 ветрофарми и планира да у блиској будућности достигне до фантастичних 100.000 мегавата, чиме би знатно одмакла Сједињеним Америчким Државама, с којима сада води „мртву трку“ у производњи електричне енергије, користећи се снагом ветра.

Кинески научници и истраживачи сматрају да је боље имати више малих ветроелектрана, него неколико циновских, пре свега због мањих трошкова одржавања постројења. ■

Влада РИСТИЋ

МЕЂУНАРОДНА ТРГОВИНА НАОРУЖАЊЕМ

ВРХУНАЦ ОД ВРЕМЕНА ХЛАДНОГ РАТА

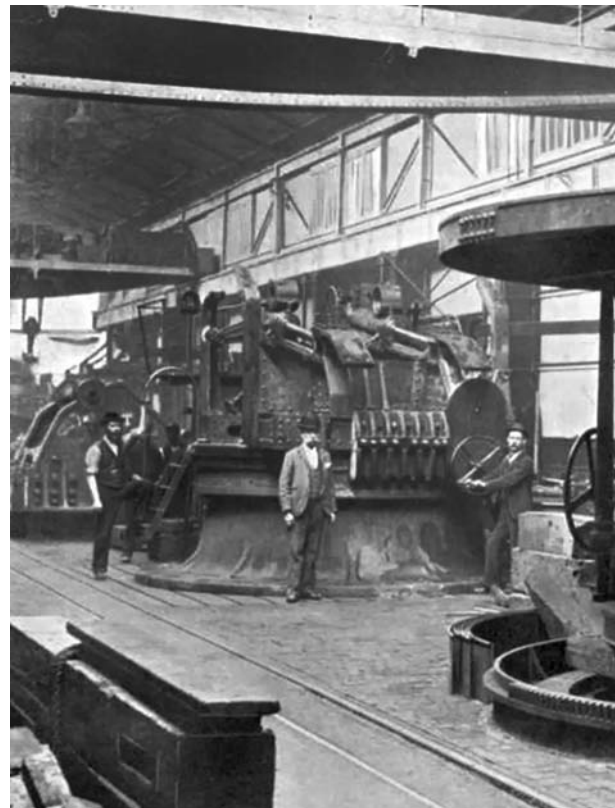
Као (више или мање пожељни) пратилац историје људског рода, оружје је од прадавних времена бивало и предмет размене. Промет наоружањем у савременом смислу те речи, међутим, узима маха тек половином 19. века.

Прва велика изложба војне технике уприличена је 1851. у Лондону, и „тај би се датум могао узети као почетак модерне трговине оружјем”, кажу Јован Матовић и Желимир Петровић, истакнути познаваоци међународне трговине наоружањем.

Челични топ немачке фабрике „Круп”, као нешто до тада невиђено, представљао је праву атракцију за посетиоце лондонске изложбе. Имао је глатку цев и тежину зрна шест фунти, како се у то време изражавао калибар артиљеријских оруђа. Како тенкова и авиона још није било, репрезентативни артикли младе европске војне индустрије и њен понос били су управо топови. У прве редове међу конструкторима и предузетницима пробијали су се и британски „Армстронг”, француски „Шнајдер”, аустријска „Шкода”, а потом и друге компаније.

Некако у то време, у доста неповољном окружењу укрштених интереса великих сила, подозривих на покушаје да се у још неслободној Србији производи било каква војна опрема, на основу одлуке кнеза Александра Карађорђевића приступа се изградњи тополивнице у срцу Шумадије. Већ 15. октобра 1853. у Крагујевцу су изливена прва артиљеријска оруђа, четири топа и две хаубице. Тако је, пре свега под присилом и у тешкој изнудици борбе за слободу, и мала Србија раних педесетих година 19. века ушла у ред

Војна индустрија друге Југославије у најбољим данима за потребе извоза ангажовала је и до 30 одсто капацитета, а у свеукупном извозу земље осамдесетих године учествовала је са шест одсто (појединих година и више од 11 одсто). Баш тих година и размена оружја у свету достигала је врхунац у послератном раздобљу, да би затим дошло до пада и наставка цикличних кретања.

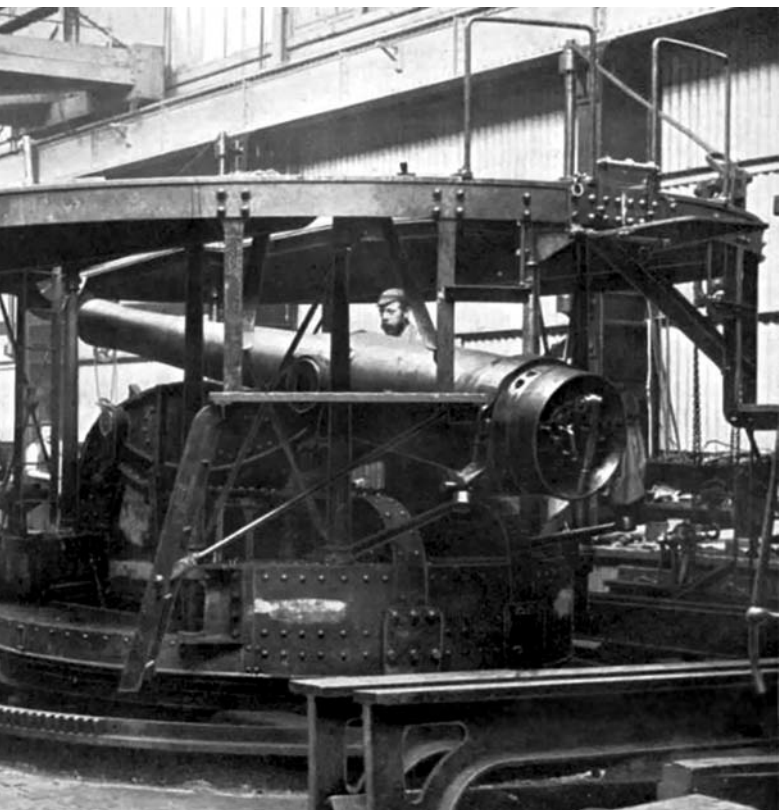
земања кадрих да топове производе на индустријски начин. Куриозум своје врсте била је чињеница да су на ред прво дошли топови, а тек касније пушке. Није се имало и за једно и за друго, а устаничке вође су сматрале да ће се стрељачко наоружање заробљавањем од непријатеља, несигурном трговином или на друге начине ипак лакше прибавити.

„Краљ топова”

Развој интернационалне трговине наоружањем од половине 19. до првих деценија 21. века достигао је неслуће-

не размере, задржавши истовремено цикличан карактер. Укупна вредност глобалне размене робе војне намене, према проценама истраживача SIPRI (Stockholm International Peace Research Institute), у 2015. била је на разини од барем 91,3 милијарде долара (годину пре тога 94,5 милијарди). Недоступност података одувек је отежавала утврђивање прецизнијих износа. У оба случаја, стварне цифре су вероватно и веће, сматрају експерти SIPRI.

Наследивши од оца скромну ливницу, Алфред Круп је први у Европи применио Бесемеров, а затим и Сименс–Мартинов поступак у производњи челика. Када је 1847. увео и војни програм у породичну компанију, учинио ју је познатом широм света. До краја живота „краљ топова“ („König der Kanonen“) успео је да пласира оружје у 46 држава. Знаменити челични топ са лондонске изложбе продат је, ипак, прво Египту (1856), Белгији (1861) и Русији (1863). Тек је импресиван учинак Крупових топова у рату Француске и Пруске 1871. отворио врата за пласман и на домаћем терену. Позната тешка хаубица „Велика Берта“ џиновског калибра из

Првог светског рата, као и топ из којег је са удаљености веће од 130 километара бомбардован Париз, такође су потекли из Крупових фабрика. Последњи активни члан династије у Нирнбергу осуђен је за ратне злочине. На терет су му, између осталог, стављани употреба робовске радне снаге, али и пљачка имовине и индустријских постројења у свим окупираним земљама. Године 1951. је ослобођен.

Британски инжењер и индустријалац Вилијам Џорџ Армстронг рану славу стекао је као изумитељ хидрауличних уређаја. Сматра се да је на пољу војне технике, којој се касније посветио, заслужан за темељни преокрет у кон-

струисању и фабрикацији топова. Типичан репрезент је успело решење топа чија је цев била ојачана металним прстеновима и завојницом од кованог гвожђа. Армстронг се занимао и за артиљеријска оруђа са изолученим цевима, унапређење топовских ђулади променом њиховог облика и пуњење оруђа преко задњака цеви, што је обележило другу етапу развоја артиљерије.

Још један конкурент на међународној пијаци оружја, концерн који су браћа Ежен и Алфред Шнајдер утемељили подизањем ливнице у Крезоу 1836. године, остао је активан и у 20. веку. Године 1909. Србија се определила да управо од фирме „Шнајдер“ поручи 47 батерија пољских и девет батерија брдских топова.

Шта могу мање земље

Моћни концерни били су кроз историју владајући актери у глобалном промету, односећи и претежни део финансијске добити. После Другог светског рата, међутим, на терену се више него икада пре појављују и мање земље. Тако је и СФРЈ прве количине артикала војне намене извезла већ 1953. године. Углавном артиљеријска и стрељачка муниција пласирана је у склопу такозваног офшор програма. Извозило се „по захтеву САД, Француске и Енглеске у новоослобођене земље Азије и Африке којима су ове три земље пружале помоћ“, прецизирају Матовић и Петровић. Део извоза ишао је и у неке државе НАТО-а, „углавном у Турску и Грчку, али по захтеву и поручбинама три велике силе“. Иако су приходи од извоза у почетку били релативно скромни, био је то ипак велики подстрек за домаћу војну индустрију и признање квалитету њених производа.

После премијере педесетих, уследила је стагнација шездесетих година, да би од средине седамдесетих значајним инвестицијама у одбрамбену индустрију почео спектакуларни успон који је мање-више потрајао све до распада бивше домовине.

Тако је између 1953. и 1976. од војног извоза укупно зарађено око 487 милиона долара, а од 1976. до 1990. више од 14 милијарди долара. Нарочито је у овом погледу била успешна прва половина осамдесетих година, када је извоз наоружања и војне опреме био вредан 2,7 милијарди долара, док је од војног инжењеринга зарађено и више, 4,6 милијарди долара, да би све то заједно донело укупно 7,3 милијарди долара.

Тако је војна индустрија друге Југославије у најбољим данима за потребе извоза ангажовала и до 30 одсто капацитета, а у свеукупном извозу земље осамдесетих година учествовала је са шест одсто (појединих година и више од 11 одсто). Баш тих година и размена оружја у свету достигала је врхунац у послератном раздобљу, да би затим дошло до пада и наставка цикличних кретања.

Главни актери Азија и Океанија

Интернационални трансфер наоружања последњих пет година достигао је обим незабележен још од 1990. године, односно краја хладног рата. Од 2012. до 2016. у

поређењу са периодом између 2007. и 2011. године, према подацима SIPRI, светски трансфер оружја увећан је за значајних 8,4 одсто.

Два региона, Азија и Океанија, као и Средњи исток, имала су преовлађујући утицај на такав резултат. То се може илустровати подацима по којима се девет од десет највећих увозника налази у ова два региона, при чему Азија и Океанија апсорбују 43, а Средњи исток 29 одсто глобалног увоза, заједно читавих 72 одсто. Ваља поменути и да је Средњи исток имао и највећу стопу раста увоза, чак 86 одсто.

У неким другима крајевима света увоз наоружања био је смањен, у Европи за 36, обе Америке 18, а у Африци за 6,6 одсто.

SIPRI је идентификовао 57 држава које су последњих година извозиле и 155 увозника наоружања. Прва на листи увозника је Индија, која је две претходне деценије своје учешће постојано увећавала до садашњих 13 одсто. Саудијска Арабија је са 11. места и учешћа од 2,9 одсто у глобалном увозу оружја у раздобљу 2007–2011, дошла на другу позицију и учешће од 8,2 одсто. Удео трећепласираних Уједињених Арапских Емирата је на разини од 4,6 одсто.

Померања на табели

У интернационалном војном извозу главну улогу и даље има двојац из времена хладног рата, САД са уделом од 33 и Русија 23 одсто. Сједињене Америчке Државе су снабдевале наоружањем 103 државе, а Русија 51 државу.

Симптоматична су померања у редоследу и односима појединих актера уочена у новије време. Једну од значајних новина свакако представља успон Кине на треће место листе највећих извозника. Интересантно је и да је она једина истовремено на списку највећих продаваца и купаца оружја. На самом почетку 21. века Кина је била значајни увозник наоружања, да би у међувремену своје учешће смањила на 4,5 одсто, клизнувши на четврту позицију табеле највећих увозника. Као разлог најчешће се наводи на-

предак њене војне индустрије и увећање способности за испоруку најмодернијег наоружања. Ипак, Кина остаје зависна од увоза одређених ставки војног арсенала.

Немачка је између 2007. и 2011. била трећи у рангу извозник наоружања, али је у међувремену пад продаје у обиму од 36 одсто условио пад на пето место. И француски извоз био је за пет одсто мањи, што јој је донело четврту позицију. У истом периоду Кина је повећала извоз за целих 74 одсто, нашла се иза САД и Русије, потиснувши тако Велику Британију на шесто место, иако је ова последњих година увећала продају наоружања за респектабилних 27 одсто.

Уочљива је значајна неравнотежа између обима увоза наоружања у арапске земље Персијског залива и Ирана на другој страни, кажу експерти SIPRI. Највећу стопу раста извоза имао је Катар, 245 одсто. Следе Саудијска Арабија са 212, Кувајт са 175 и Уједињени Арапски Емирати са 63 одсто. Изузетак представља Бахреин, чије су набавке биле мање за 19 одсто.

На суседној обали Залива пад увоза Ирана зауставио се на 27 одсто. Свакако је делимична забрана испоруке војне технике Ирану имала значајан утицај. Сходно подацима којима располаже SIPRI, током 2016. у Иран су из Русије стигла четири система противваздухопловне одбране која нису обухваћена ембаргом.

Такође, према увиду SIPRI, САД учествују у увозу свих арапских земаља Залива узетих појединачно са више од половине, изузимајући Оман.

И у једну другу област Азије војна техника у новије време пристиже у озбиљним количинама. Територијалне несугласице земаља које излазе на Јужно кинеско море, нарочито оне у које су уплетене Кина, Филипини и Вијетнам, најчешће се доводе у везу са тим. На Филипине је извезено за 426 одсто више наоружања, објавио је SIPRI, а у Вијетнам 202 одсто. У оба случаја реч је о наоружању пре свега маритимног карактера. У државе са повећаним увозом уврстили су се и Тајван, где је прилив оружја био већи за значајних 647 одсто и Индонезија са 70 одсто.

У региону, међутим, има и земаља попут Сингапура и Малезије, које су забележиле пад увоза. У првом случају подсећа се да нису окончане набавке из периода 2007–2011, а у случају Малезије да су набавке комплетиране у поменутом временском одсеку.

АТТ уговор

Уговор о трговини оружјем (Arms Trade Treaty), усвојен у Генералној скупштини УН 2. априла 2013. године, представља значајно достигнуће у покушајима да се услове међународно прихваћена правила којима би се увело више реда у области међународне трговине оружјем. Међу важним доменима које би АТТ уговор могао унапредити помињу се и контрола наоружања и разоружање у свету.

АТТ је замишљен као уговор помоћу којег би се чинили напори да се искорени недозвољена трговина конвенционалним наоружањем, тако што ће се успоставити

општеприхваћени међународни стандарди за управљање трансферима оружја. Споразуму који је ступио на снагу 24. децембра 2014. до овог часа приступиле су 92 државе, међу којима и Србија. Већи број земаља, њих 130, задовољио се статусом стране потписнице.

Трећа конференција држава уговорница АТТ одржана је у Женеви од 11. до 15. септембра ове године. Претходна два састанка уприличена су у фебруару и августу 2016. године.

„За мање од три године од када је Уговор о трговини оружјем ступио на снагу, приступило му је близу половине чланица УН. Реч је о изузетном достигнућу које сведочи о несвакидашњима напорима учињеним у правцу истинског уређења глобалне трговине наоружањем”, нагласила је висока представница за питања разоружања УН Изуми Накамицу у Женеви. Према њеним речима, потребно је да се пређе дугачак пут до тренутка када ће бити остварен ниво прихваћености уговора неопходан за његово функционисање као делотворног механизма.

Непотпуна прихваћеност

Ваља подсетити да су од самог почетка рада на уобличавању и припреми АТТ уговора искрсавале потешкоће. Један од кључних изазова везаних за практични утицај АТТ остаје чињеница да му до данас неки од најзначајнијих дavalaca, али и прималаца наоружања нису приступили.

Поглед на актуелно стање прихваћености открива да постоји једна не тако мала група чланица УН које су остале сасвим изван домаћаја АТТ, нису ни стране уговорнице, али ни његове потписнице. Међу ових 60 су и земље попут Кине, Индије, Русије, Саудијске Арабије, Ирана, Египта. Упоредо постоји и група од 41 државе чланице УН које јесу потписнице, али нису ратификовале уговор или му приступиле. Као пример могу се поменути САД, Бразил, Израел, Турска, али и неке друге земље.

Како је на скупу у Женеви навела Изуми Накамицу, слика је доста шаролика у различитим деловима света. У Европи, Латинској Америци и на Карибима постотак прихваћености уговора прелази 70 одсто. У Африци је нешто нижи, 41 одсто.

На другој страни света, на подручју Азије и Океаније само четири земље су у потпуности прихватиле АТТ. „Такав тренд се, нажалост, може довести у везу са чињеницом да су у области Азије и Пацифика, а посебно на Средњем истоку, годишње стопе раста увоза наоружања врло високе”, подвукла је висока представница за разоружање УН.

Напори за универзално прихватање АТТ уговора свакако остају на самом врху приоритета страна уговорница, али и свих чинилаца у међународној заједници који томе могу допринети. Може се очекивати и да ће његова улога у напорима за остварење контроле наоружања и разоружања бити све значајнија. Тако се отвара пут за преусмеравање средстава која се троше на наоружање на цивилне потребе, и доприноси остварењу и других интенција УН, укључујући Циљеве одрживог развоја. ■

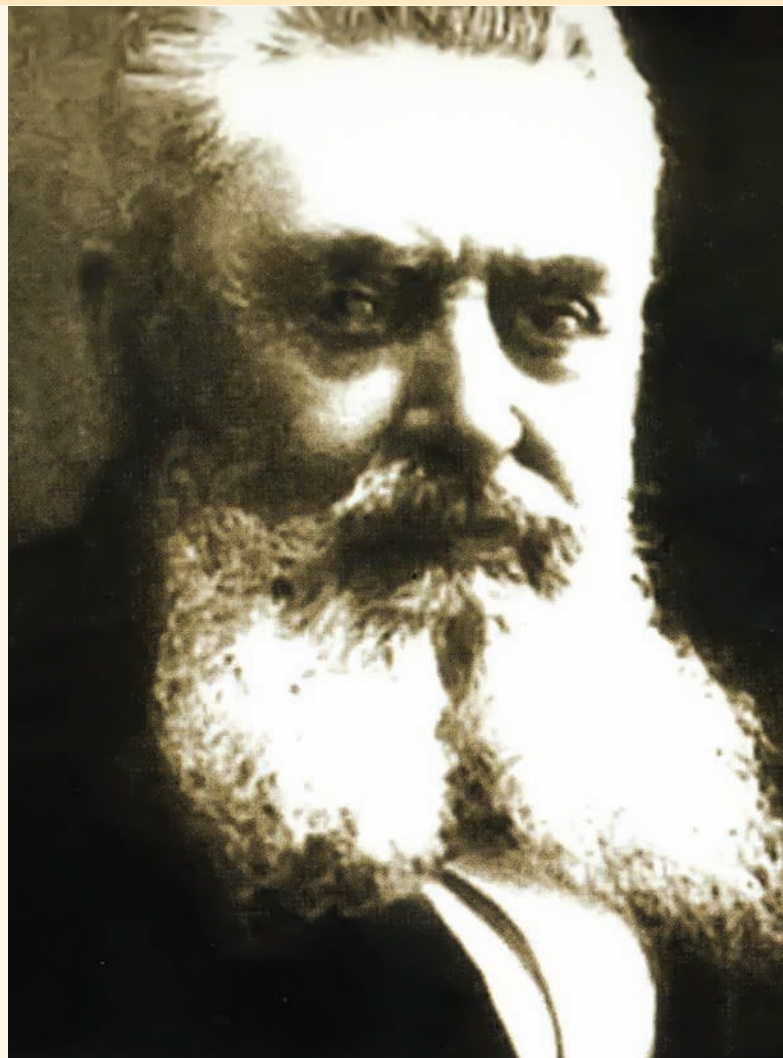
Чедомир ПОПОВИЋ

ВЕЛИКАНИ СРПСКЕ ВОЈНЕ ХИРУРГИЈЕ (2)

Пише проф. др Мирјана ЗОРИЋ

ЖЕСТОКИ КРИТИЧАР

Доктор Владан Ђ. Ђорђевић се 1888. године окреће политици, дипломатији и интензивном писању. Каријеру потом наставља у дипломатији, као посланик Србије у Атини и Цариграду. За дописног члана Српске краљевске академије изабран је 23. јануара 1888, а за редовног 15. новембра 1892, да би се „у смирају одлазећег 19. и освит 20. века ставио на чело једне од последњих влада последњег Обреновића”. Беше му на уму спас Србије, што касније није тако протумачено, те ће захваљујући Слободану Јовановићу, тај део његове биографије и политичке историје Краљевине Србије остати упамћен под називом „црна владановштина!”

Завршетак српско-бугарског рата (1885–1886) и Ђорђевићев сукоб са краљем Миланом Обреновићем поводом тог рата као да су најавили не само напуштање санитарске службе већ и крај професионалне (хируршке) каријере др Владана Ђорђевића. Наиме, одмах по успостављању примирја с Бугарском, др Ђорђевић је, као начелник санитета Врховне команде, написао опширан реферат (по обичају, критички интониран) о санитарској служби у рату. Уместо одговора, уследило је наређење врховног команданта српске војске да др Ђорђевић 5. фебруара (1886) отпутује у инспекцију болница у Зајечару, Књажевцу и Неготину: „Како тај пут може потрајати и више од недељу дана, то се наређује др Владану да одмах, истог дана, преда дужност потпуковнику др Мијаилу Марковићу”. Тим чином др Владан Ђорђевић практично је смењен с дужности начелника санитета, иако су прави мотиви за то, ипак, остали непознати. И не само што је тада напустио

санитарску службу, др Ђорђевић је дефинитивно напустио и професионалну медицинску каријеру.

Међутим, захваљујући немирној и бунтовној природи, др Ђорђевић није јадиковао. Десетак месеци после рата са Бугарима почео је у листу „Отаџбина” у наставцима да објављује успомене из рата под називом „Сливница, трећи рат 1885–1886. са Бугарима”. Намера му је била да скине одговорност и срамоту са српске војске која се добро борила, али која је поражена због лоше команде. Критиковао је команданте, не штедећи ни краља, што ће га одвести у лични сукоб са Миланом Обреновићем, те у пензију и коначни „растанак” с лекарском праксом.

У влади Николе Христића

Два месеца пошто је, по краљевој жељи, пензионисан, др Ђорђевић је 26. априла 1888. позван у владу Николе Христића, где су му поверена два важна министарства – Министарство просвете и црквених дела и Министар-

ство привреде. После свега што је рекао и написао о краљу и његовој политици, позив га је изненадио. Уједно, био је то почетак (уколико се изузме период од 1884–1888, када је био именован за председника Одбора београдске општине) политичке и дипломатске каријере др Владана Ђорђевића. Занимљиво је да је као председник Одбора београдске општине покренуо изградњу првих модерних објеката комуналне инфраструктуре у граду (водовода, канализације, градске расвете, изградњу тргова), уредио Савски кеј (Савамалу) и уступио граду 30 хектара породичног имања изнад Славујевог (Булбударског) потока за изградњу новог градског гробља (данашњег Новог гробља), које се дуго по њему звало „Владановац“.

Први лекари који су радили у Србији у 19. веку били су странци, затим Срби из Аустроугарске (Војводине), а касније, од друге половине 19. века, и Срби пореклом из Србије који су се школовали на европским универзитетима,

нарочито у Аустроугарској, Немачкој и Швајцарској. У време када је Србија у 19. веку обнављала државност и стицала независност, развијајући сопствену санитетску службу, у Европи су добрим делом били разрешени проблеми који су вековима представљали препреку у развоју хирургије. То се пре свега односило на открића у анатомији, физиологији, патологији, микробиологији, откриће анестезије, антисепсе и асепсе, што је најављивало „златни век“ хирургије. Та открића пружала су шансу за развој хирургије и у Србији, мада су њена заосталост за Европом, као и материјални и стручни потенцијали, представљали сметњу да и она благовремено пропрати новине у једној од најважнијих грана медицине.

Значајан допринос хирургији

Иако су током 19. века неке мање хируршке интервенције изводили „народни лекари“, „ранари“, „видари“, бербери-хирурзи, „магистри“ (магистар – *magister* је одговарао другом ступњу на студијама медицине на европским универзитетима) и доктори свеукупне медицине (са

У башти војне болнице. Барака „Књегине Јулије“, Београд, 1876.

завршеним трећим степеном стицало се звање „доктора целокупне медицине, хирургије и акушерства“), почетак хирургије у Србији у модерном смислу везује се за име др Владана Ђорђевића. Хирургијом се бавио кратко, али је значајно допринео њеном развоју. Нешто мање од 200 хируршких интервенција које је урадио и о којима постоје подаци, имале су изузетан значај за хирургију у Србији, будући да се пре њега нису изводиле. Операције су биле разноврсне, неретко тешке и сложене, изведене у скромним условима, најчешће успешно. Данас се такве операције сврставају не само у област опште (абдоминалне) хирургије већ припадају и низу посебних хируршких грана, као што су офталмологија, максиларно-лицна и оториноларинголошка хирургија, урологија, ортопедија и трауматологија, гинекологија и акушерство, грудна хирургија и неурохирургија. Доктор Ђорђевић је операције изводио у Београдској варошкој болници (Општој државној болници), Војној болници, али и по кућама, најчешће сопственим инструментима које је набавио у Бечу и Пруској.

Историчари српског санитета располажу изворним (непосредним) подацима о његовом хируршком и лекарском раду само за период до краја 1872. године, у коме је извео 82 операције. О оним каснијим углавном се зна из записника са састанака Српског лекарског друштва, у којима су се детаљно бележили описи операција о којима је сам реферисао. Радио је операције и на лицу и вилицама, одстрањивање крајника, операције на оку, уролошке, те операције на коштаном-зглобном систему, из опште хирургије, акушерске интервенције... Гледано из данашње перспективе, делује невероватно да су такве операције биле изводљиве у оно време, у сиромашној Србији, која је ретко пружала и елементарне услове за њихово извођење.

Крајем 19. и у првим годинама 20. века др Владан Ђорђевић, иако је давно напустио санитет и лекарску праксу, поново се вратио старом занимању, али кроз текстове у којима час критикује, а час хвали организацију и рад цивилног санитета. Нарочито је (1904) похвалио изградњу великих болница и клиника – Опште државне болнице, Гинеколошке клинике са бабичком школом, четири павиљона за велику хируршку клинику. Био је један од иницијатора (1910) израде новог санитетског закона, који је требало да уреди издвајање војног санитета из Министарства војног и грађанског санитета из Министарства унутрашњих дела и њихово спајање у самостално министарство – Министарство народног здравља. Међутим, реформу санитетске службе и санитетске струке у Србији прекинуо је рат 1914. године.

Формирање Медицинског факултета

Седамдесетих година 19. века покренута је иницијатива о прерастању Велике школе у Универзитет и формирању Медицинског факултета у Београду, као прве високошколске медицинске установе у Краљевини Србији. Народна скупштина је о томе први пут расправљала децембра 1879. године, али је кампању око формирања Медицинског факултета, која је трајала све до 1914. године, прекинуо почетак Првог светског рата. Иницијатива је поделила стручну јавност у Србији на оне који су је подржавали

(др Милан Јовановић Батут) и оне који су заговарали идеју да се српска омладина и даље шаље на студије медицине у иностранство јер се сматрало да је за државу то исплативије и јефтиније, као и да Србија за тако нешто није располагала одговарајућим материјалним и кадровским могућностима.

Један од противника формирања Медицинског факултета у Београду био је и др Владан Ђорђевић. Оспоравајући сваку помисао о томе, Ђорђевић је током скупштинске расправе 1879. тврдио да „Медицински факултет захтева пре свега огромну научењачку снагу, професорски кор који немамо и који не можемо имати још 30 година. Медицински факултет захтева огромне и скупоцене научне збирке, какве не можемо за дуже време добити“. Стао је на страну оних који су били за то да се „пошаљу наши синови да изуче медицину“, јер је тако „боље да ми по 20–30 питомаца о државном трошку шаљемо на стране универзитете за лекарске науке, па ћемо за пет-шест година имати наше синове за лекаре“. Зато је и „санитетски закон“ из 1881. године, чији је *spiritus movens* био први српски хирург, предвидео само оснивање Школе за бабице и

Војна пољска болница, Ђуприја (1876)

Прве операције

Прве операције у Србији рађене су у импровизованим салама, с мало инструмената, који су често били у власништву лекара. Неретко су извођене по приватним кућама и становима пацијената. Први хирурзи могли су рачунати највише на асистенцију млађих лекара или магистра хирургије. Иако је општа анестезија откривена 1846. године, а антисепса и асепса шездесетих година 19. века, могућности дијагностике у Србији биле су врло скромне. Болесници су у болницу долазили касно, после неуспелог самолечења, или „лечења“ код „народних лекара“, када би болест, а нарочито инфекција, знатно одмакла.

О преоперативној припреми није се могло ни говорити. Болесник је оперисан у стању у коме би дошао. Болнице су биле мале, на хируршким одељењима су лежали болесници са заразним болестима, нарочито дифтеријом. Било је мало тога чиме се болеснику могло помоћи да савлада инфекције. Антибиотика и сулфонамида није било. За многе бактерије и њихове сојеве није се знало. Једина нада да се спречи или савлада инфекција била је у квалитету хируршког рада и природној отпорности пацијената.

лекарске помоћнике, али не и медицинског факултета.

Озбиљног опонента др Милан Јовановић Батут имао је и у угледном хирургу др Михаилу Петровићу, који је рачунао да би Србији било јефтиније да потребан број лекара школује у иностранству него да оснива Медицински факултет и „сама васпуштава себи лекаре“. Замену медицинском факултету Петровић је видео у болницама и њиховим хируршким одељењима, које су, по њему, добро радиле и без Медицинског факултета, па је зато предлагао да се и даље настави с отварањем болница, јер би од њих непосредне користи имао читав српски народ у Краљевини, као и ван њених граница.

Права дела не пропадају

Ђорђевићево напуштање хирургије 1884. године, лекарске праксе и рад у санитету српске војске 1886. нису пропустили да коментаришу његови савременици, учитељи и колеге. Судићи по изворима, Теодор Билрот је тим поводом изјавио: „Мом одличном ученику, др Владану Ђорђевићу зарђао је скалпел на штету српске хирургије“, а професор Алберт је рекао да „после Владана Ђорђевића, Србија више нема хирурга“. Његов савременик, земљак и колега др Војислав Суботић је 1910. године коментарисао да је „др Владан Ђорђевић радио на стручној, хируршкој немачкој литератури, у духу Билротове школе, с лепим успехом... Штета што су прилике биле такве да је напустио хирургију у којој је, по својим способностима, био позван да буде првак“. Тринаест година касније (1923), у приступном предавању студентима медицине на београдском Медицинском факултету, професор Суботић поново је говорио о Ђорђевићу: „Др Владан Ђорђевић био је доиста стручан хирург. Благодаревши свом дару и школи из ко-

је је произишао доиста је био позван да код нас усади хирургију и да је спреми и оснажи за даљи развитак...”

Од 1888. године Ђорђевиће се окреће политици, дипломатији и интензивном писању. Улази у владу Николе Христића, као министар просвете, црквених дела и привреде. Каријеру наставља у дипломатији, као посланик Србије у Атини и Цариграду. Изабран је за дописног члана Српске краљевске академије 23. јануара 1888, а за редовног 15. новембра 1892. године.

После најаве краљеве женидбе Драгом Машин, др Ђорђевић подноси оставку и одлази у Беч, у добровољно изгнанство. Убрзо је лишен војних, до тада стечених чинова, одличја и пензије. Како му је одузета пензија, три године је радио као новинар и историчар у Бечу. После Мајског преврата (1903) пензија му је враћена, он се вратио у Србију, али је већ 1906. године, због наведеног објављивања државних тајни у књизи „Крај једне династије“, провео у затвору шест месеци. Политички се ангажовао и за време Анексионе кризе и Младотурске револуције, а Први светски рат провео је у аустријском заробљеништву, оптужен за русофилство, које је, наводно, исказивао од Анексионе кризе 1908. године. После рата живео је између Београда и Беча. Посветио се писању и држао бројна предавања. Године 1926. промовисан је за првог почасног доктора медицинских наука на Београдском универзитету.

Још за живота многи су др Ђорђевића пожурили да осуде и забораве. Умро је (31. августа 1930) у беди и туђини, у санаторијуму у Бадену. Усамљен, стар и болестан, први доктор хирургије у Србији, организатор цивилног и војног санитета, оснивач Нишке војне болнице, Српског лекарског друштва, Црвеног крста у Србији, дипломата, политичар, министар, председник владе, академик, писац,

окончао је живот у 86. години. Оставио је и драгоцену писану грађу о организацији и раду санитета у Србији у 19. веку, у оквиру четири књиге „Историје српског војног санитета“.

Држава га је о свом трошку, „без помпе и галаме“, сахранила на Новом гробљу у Београду, по његовој жељи, поред супруге Паулине и деце Милана и Маре. У кругу Клиничког центра Србије данас се налази његова биста, постављена 2004. године на месту одакле је стара, осамдесетих година, нестала на волшебан начин.

(Насијавак
у следећем броју)

Главна војна болница у Београду

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РС
УНИВЕРЗИТЕТ ОДБРАНЕ У БЕОГРАДУ
Војна академија
расписује

ЈАВНИ КОНКУРС

за избор у звање наставника у образовно-научном пољу природно-математичких наука, и то:

1. поновни избор једног наставника за ужу научну област Физика у звање доцента.

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

1. да кандидат поседује научни степен доктора наука из области за коју се бира,
2. да кандидат није правоснажно осуђиван за кривично дело против полне слободе, фалсификовања јавне исправе коју издаје високошколска установа или примања мита у обављању послова у високошколској установи,
3. да је кандидат војни службеник.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

- да испуњава услове за поновни избор у звање доцента из члана 16. и члана 17. Правилника о стицању звања наставника на Универзитету одбране („Службени војни лист“ број 21/16).

ДОКУМЕНТАЦИЈА КОЈА СЕ ПОДНОСИ УЗ ПРИЈАВУ НА КОНКУРС

Уз пријаву на конкурс кандидати прилажу:

1. документацију према Упутству за припрему конкурсне документације и израду извештаја за поновни избор у звање наставника (Одлука Сената број 7/56 од 20. октобра 2016. године), које је објављено на интернет страници Универзитета (Војне академије),
2. попуњен одговарајући образац Извештаја комисије о пријављеним кандидатима поновни избор у звање наставника (CD),
3. уверење надлежног органа МУП-а о непостојању правоснажне пресуде за кривично дело против полне слободе, фалсификовања јавне исправе коју издаје високошколска установа или примања мита у обављању послова у високошколској установи,
4. сагласност претпостављене команде за ангажовање у наставном процесу у оквиру студијских програма Војне академије.

Правилник о начину, поступку и ближним условима стицања звања наставника и Упутство за припрему конкурсне документације и израду извештаја комисије за поновни избор у звање наставника налазе се на интернет страници Војне академије.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА

Пријаве на конкурс за поновни избор у звање наставника подносе се на адресу: **Војна академија, Генерала Павла Јуришића Штурма 33, Београд, са назнаком „конкурс за поновни избор у звање наставника“.**

У пријави обавезно навести адресу и телефон, ужу научну област и звање за које се пријава подноси.

Непотпуне и неблаговремено поднете пријаве неће бити разматране.

Конкурсна документација неће се враћати кандидату.

Конкурс је отворен 30 дана, рачунајући од првог наредног дана од дана објављивања.

ВАЖНА НАПОМЕНА

Кандидат који буде изабран у звање наставника неће бити постављан на формацијско место наставника у Војној академији, већ ће права и обавезе наставника остваривати са формацијског места на ком је већ постављен, а у складу са чланом 73. став 4–6 Закона о високом образовању („Сл. гласник РС”, бр. 76/2005, 100/2007-аут. тум., 97/2008, 44/2010,93/2012, 89/2013, 99/2014, 45/2015-аут. тум. и 68/2015). ■

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РС
УНИВЕРЗИТЕТ ОДБРАНЕ У БЕОГРАДУ
Медицински факултет Војномедицинске академије
расписује

ЈАВНИ КОНКУРС

за избор у звање наставника у образовно-научном пољу медицинских наука:

1. једног наставника за ужу научну област Орална медицина у звање редовног професора;
2. једног наставника за ужу научну област Патологија у звање доцента;
3. једног наставника за ужу научну област Хирургија подопласт ортопедска хирургија и трауматологија у звање доцента;
4. једног наставника за ужу научну област Орална медицина у звање доцента;
5. једног наставника за ужу научну област Фармакологија и токсикологија у звање доцента.

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

1. да кандидат поседује научни степен доктора наука из области за коју се бира;
2. да кандидат није правоснажно осуђиван за кривично дело против полне слободе, фалсификовања јавне исправе коју издаје високошколска установа или примања мита у обављању послова у високошколској установи;
3. да је кандидат професионално војно лице/војни службеник.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

1. да испуњава услове за избор у звање доцента из члана 16. и члана 17. Правилника о стицању звања наставника на Универзитету одбране („Службени војни лист”, бр. 21/16 и 3/17);
2. кандидати за избор у звање доцента приступно предавање одржаће 6. 3. 2018. године; приступно предавање траје најдуже 20 минута; тему бира кандидат, с тим да она мора да буде из уже научне области за коју конкурише за избор у звање доцента.

ДОКУМЕНТАЦИЈА КОЈА СЕ ПОДНОСИ УЗ ПРИЈАВУ НА КОНКУРС

Уз пријаву на конкурс кандидати прилажу:

1. документацију према Упутству за припрему конкурсне документације и израду извештаја за избор у звање наставника (одлуке Сената број 7/56 од 20. октобра 2016. г. и број 9/66 од 21. априла 2017. г.) које је објављено на интернет страници Универзитета (Медицинског факултета ВМА);
2. попуњен одговарајући образац Извештаја комисије о пријављеним кандидатима за избор у звање наставника;
3. уверење надлежног органа МУП-а о непостојању правоснажне пресуде за кривично дело против полне слободе, фалсификовања јавне исправе коју издаје високошколска установа или примања мита у обављању послова у високошколској установи.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА

Пријаве на конкурс за избор у звање наставника подносе се на адресу: **Војномедицинска академија, Црнотравска 17, Београд (преко шалтера деловодства), са назнаком „конкурс за избор у звање наставника“.**

У пријави обавезно треба навести адресу и телефон, ужу научну област и звање за које се пријава подноси.

Непотпуне и неблаговремено поднете пријаве неће бити разматране.

Конкурсна документација неће се враћати кандидату.

Конкурс је отворен 30 дана, рачунајући од првог наредног дана од дана објављивања. ■

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РС

СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ

Управа за кадрове

расписује

КОНКУРС

за пријем кандидата из грађанства за ученике Војне гимназије

У школској 2018/2019. години извршиће се пријем **90** кандидата мушког и женског пола из грађанства (у даљем тексту: кандидати) за ученике првог разреда Војне гимназије.

УСЛОВИ КОНКУРСА

Кандидати треба да испуњавају опште и посебне услове конкурса.

ОПШТИ УСЛОВИ:

- да су држављани Републике Србије;
- да су здравствено способни за школовање, што утврђује надлежна војнолекарска комисија;
- да се против њих не води кривични поступак или поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности, односно да нису осуђивани за таква дела казном затвора у трајању дужем од 6 (шест) месеци, или казном малолетничког затвора, или им није изрицана заводска мера.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ

- да су рођени 2002. године или касније;
- да су завршили V, VI, VII разред и прво полугодиште VIII разреда, односно VIII разред основне школе и при томе постигли најмање врло добар просечан општи успех школовања,
- да у свим разредима школовања из владања имају најмање оцену 4 (врло добар).

Кандидати који испуњавају опште и посебне услове конкурса за пријем подлежу провери физичке способности, провери знања из математике и српског језика, психолошкој, медицинско-здравственој процени и безбедносној провери.

ШКОЛОВАЊЕ, ПРАВА И ОБАВЕЗЕ УЧЕНИКА

Школовање у Војној гимназији траје четири године. Ученици се школују по плану и програму гимназије општег смера.

Након завршеног школовања у Војној гимназији ученици су обавезни да полагају пријемни испит за упис у Војну академију и наставе школовање Војној академији.

За време школовања ученици Војне гимназије имају статус војног лица, у складу са *Законом о Војсци Србије*.

За време школовања ученицима су обезбеђени смештај и исхрана у интернату Војне гимназије, уџбеници, школски прибор, одећа и обућа, здравствена заштита и новчана примања у складу са прописом којим су уређени услови, начин остваривања и висина новчаних примања у Министарству одбране Републике Србије, а трошкове школовања сноси Министарство одбране Републике Србије.

Међусобна права и обавезе лица примљених на школовање и Министарства одбране Републике Србије регулишу се уговором.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА И ПОСТУПАК СПРОВОЂЕЊА КОНКУРСА

Кандидати подnose пријаву територијалном органу регионалног центра Министарства одбране на територији сталног места боравка.

Кандидати чије је пребивалиште на територији АП Косово и Метохија конкурсну документацију подnose територијалном органу регионалног центра Министарства одбране који је најближи њиховом месту пребивалишта. Образац пријаве

добија се у територијалном органу регионалног центра Министарства одбране приликом конкурисања.

Кандидат уз пријаву прилаже:

- оверену фотокопију уверења о држављанству Републике Србије;
- оверену фотокопију извода из матичне књиге рођених;
- потврду надлежног органа да се против њега не води кривични поступак или поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности, односно да није осуђиван за таква дела казном затвора у трајању дужем од шест месеци или казном малолетничког затвора, односно да им није изрицана заводска мера;
- оверене фотокопије сведочанстава V, VI, VII и VIII разреда основне школе за кандидате који су завршили основну школу, а за ученике VIII разреда оверене фотокопије сведочанстава V, VI, VII разреда основне школе и уверење – потврду основне школе о оценама на крају полугодишта VIII разреда.

Фотокопије докумената, тражених по конкурс, кандидати оверавају у општини, суду или код јавног бележника.

Приликом доласка на проверу физичких способности, проверу знања из математике и српског језика кандидати са собом обавезно носе потребну спортску опрему, ђачку књижицу са овереном фотографијом и потврду (не старију од 10 дана) од изабраног лекара да могу приступити провери физичких способности.

Приликом доласка на све предвиђене провере у оквиру селекције потребно је да кандидати дођу у пратњи родитеља – старатеља.

Селекција кандидата из грађанства за ученике Војне гимназије реализује се у три дела. У првом делу, у трајању од једног дана, кандидати подлежу провери физичке способности и провери знања из математике и српског језика. Уколико кандидат не задовољи критеријуме провере физичке способности, губи право на упис у Војну гимназију, те се не упућује на следећи облик селекције. Да би задовољио критеријуме првог дела селекције кандидат мора остварити најмање по пет бодова на тестирању из српског језика и математике.

У другом делу, у трајању од једног дана, кандидати подлежу психолошкој процени (1, 2. и 3. категорија кандидата на психолошкој процени задовољава критеријуме).

У трећем делу, у трајању од једног дана, кандидати подлежу медицинско-здравственој процени.

Ради провере физичке способности, провере знања из математике и српског језика кандидати за пријем на школовање у Војну гимназију долазе у **интернат Војне гимназије (Хумска 22, Београд)**, а према распореду који ће израдити Војна гимназија и доставити регионалним центрима Министарства одбране.

Приликом доласка на предвиђене селекције кандидата из грађанства за ученике Војне гимназије, потребно је да кандидати дођу у пратњи родитеља – старатеља.

Све путне трошкове превоза до интерната Војне гимназије ради реализације првог дела селекције и до војноздравствених установа за потребе психолошке и медицинско-здравствене процене носе кандидати који конкуришу за упис у Војну гимназију.

Конкурс је отворен од **1. фебруара до 15. марта 2018. године**.

Конкурсна документација кандидатима за ученике Војне гимназије неће се враћати.

Кандидати ће обавештење о резултатима конкурса добити од Војне гимназије почевши од **13. јуна 2018. године**.

Остала обавештења у вези са конкурсом могу се добити у Војној гимназији, Улица Петра Чајковског број 2, Београд (телефони: 011/3603-966, 011/3603-972 и 011/3603-655) или на интернет презентацији Војне гимназије:

www.gimnazija.mod.gov.rs. ■

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РС
УНИВЕРЗИТЕТ ОДБРАНЕ У БЕОГРАДУ
Медицински факултет
Војномедицинске академије
расписује

КОНКУРС
за избор у звање сарадника

Расписује се конкурс за избор у звање сарадника:

1. једног сарадника за ужу научну област Медицинска хемија у звање асистента;
2. једног сарадника за ужу научну област Фармакологија и токсикологија у звање сарадника у настави.

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

- да је кандидат професионални припадник Војске Србије.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОНКУРСА

За избор у звање асистента:

1. да је кандидат завршио одговарајућу здравствену специјализацију (на клиничком предмету или на претклиничком предмету за који постоји здравствена специјализација);
2. да је кандидат уписао докторске академске студије или му је као магистру наука одобрена тема за израду докторске дисертације;
3. да је кандидат студије завршио са просечном оценом најмање осам (8);
4. да кандидат има најмање један рад *in extenso*, као први аутор у часопису са рецензијом.

За избор у звање сарадника у настави:

- кандидат мора да буде студент специјалистичких академских студија или докторских студија и да је завршио студије са оценом најмање осам (8).

ДОКУМЕНТАЦИЈА КОЈА СЕ ПОДНОСИ УЗ ПРИЈАВУ НА КОНКУРС

Уз пријаву на конкурс кандидати треба да приложе:

1. биографске податке и доказе о испуњености услова конкурса;
2. библиографију објављених научних и стручних радова са копијама примерака научних радова и других публикација.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА

Пријаве на конкурс за избор у звање сарадника подносе се на адресу: **Војномедицинска академија, Црнотравска 17, Београд (преко шалтера деловодства), са назнаком „конкурс за избор у звање сарадника“**. У пријави обавезно треба навести адресу и телефон, ужу научну област и звање за коју се пријава подноси.

Непотпуне и неблаговремено поднете пријаве неће бити разматране.

Конкурсна документација неће се враћати кандидату.

Конкурс је отворен 30 дана рачунајући од првог наредног дана од дана објављивања. ■

СПЕЦИЈАЛНА БРИГАДА
ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

расписује

ИНТЕРНИ КОНКУРС
за пријем кандидата на селективну обуку

I УСЛОВИ КОНКУРСА:

За пријем кандидата на селективну обуку у Специјалну бригаду могу конкурисати **професионални официри, подофицири и професионални војници свих родова и служби** из Министарства одбране и Војске Србије, који испуњавају следеће опште и посебне услове:

а) општи услови:

- да испуњавају услове прописане одредбама члана 39. Закона о Војсци Србије;
- да су здравствено способни за војну службу без ограничења;
- да нису осуђивани;

б) посебни услови:

- да нису старији од 28 година;
- да су он и чланови његове уже породице (брачни друг и деца) држављани Републике Србије;
- да имају радно искуство у Војсци од најмање две године;
- да немају негативних службених оцена и да су им последње две службене оцене најмање „врло добар“;
- да су психофизички здрави и способни за рад у јединицама Специјалне бригаде, што се утврђује налазом надлежне војнолекарске комисије, психолошким тестирањем за обављање падобранске службе, тестом опште културе и провером физичких способности;
- да испуњавају критеријуме безбедносне провере;
- да су пливачи.

II НАЧИН КОНКУРИСАЊА:

- кандидати подносе молбе за пријем на селективну обуку у Специјалну бригаду (ВП 8486 Панчево) преко својих матичних команди;
- уз молбу, кандидати обавезно прилажу: кратку биографију, извод из матичне књиге рођених, уверење о држављанству за њега и чланове његове уже породице, оверени образац КОЛП из програмског пакета Ка-ИС, изјаву да жели да обавља падобранску службу, уверење о извршеној провери физичких способности са натуралним показатељима и мишљење команданта ранга батаљона или вишег старешине;
- по пристизању молби и њихове анализе кандидати који задовоље опште услове конкурса добиће позив преко претпостављене команде, са тачним датумом и временом ради упућивања на лекарски преглед за падобранца (преглед се реализује на ВМИ Земун, а позив представља уједно и упутницу за преглед); преглед траје 2 (два) дана;
- кандидати који буду здравствено способни за падобранца и који испуњавају све услове конкурса долазе на селективну обуку (привремени рад) у Специјалну бригаду (ВП 8486 Панчево).

Конкурс је отворен до **15. фебруара 2018.** године. ■

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РС
ПРОТОКОЛ МИНИСТАРСТВА ОДБРАНЕ
расписује

ИНТЕРНИ КОНКУРС

за пријем професионалног војног лица или државног службеника, односно намештеника, у својство војног службеника у радни однос на неодређено време

I Назив организационе јединице Министарства одбране у којој се врши попуна формацијских места

Протокол Министарства одбране

Радно место које се попуњава:

1. Референт за протокол, С1С – 1 извршилац.

УСЛОВ: стечено високо образовање на основним академским студијама у обиму од најмање 180 ЕСПБ бодова, на основним струковним студијама, односно на студијама у трајању до 3 године; знање енглеског и још једног језика на нивоу 1-1-1-1 STANAG 6001 или на нивоу првог степена према критеријуму Војне академије; поседовање сертификата за приступ и коришћење података и докумената са ознаком степена тајности; положени модули 3, 4, 6 и 7 по ECDL стандарду.

II Изборни поступак

У изборном поступку биће примењени Критеријуми прописани Одлуком о утврђивању мера за спровођење стратегије каријерног вођења и саветовања у Републици Србији у Министарству одбране и Војсци Србије („Службени војни лист”, број 10/12, 6/14, 23/15 и 30/17), а који обухватају просек оцена са нивоа школовања које је прописано за пријем на радно место (40% од укупног броја бодова), психолошку процену кандидата (40% од укупног броја бодова) и разговор са кандидатом (20% од укупног броја бодова).

Кандидати чије су пријаве благовремене, допуштене, разумљиве, потпуне и уз које су приложени сви докази и који испуњавају све услове за запослење на формацијском месту за које конкуришу, биће упућени на психолошку процену у надлежне војноздравствене установе. Наведена процена врши се путем стандардизованих тестова. О датуму, времену и месту обављања процене психолошких капацитета кандидати ће бити обавештени писаним путем, на адресе наведене у пријави.

Кандидати који не задовоље на психолошкој процени губе право на даље учешће у изборном поступку.

Са кандидатима који задовоље процену психолошких капацитета биће обављен разговор. О датуму, времену и месту обављања разговора кандидати ће бити обавештени писаним путем, на адресе наведене у пријави.

Такође, за кандидате који испуњавају услове конкурса, уз њихову писану сагласност, биће извршена безбедносна провера у складу са Правилником о безбедносним проверама лица које обавља Војнобезбедносна агенција.

Кандидати који се не одазову позиву у било којој фази изборног поступка губе право на даље учешће у изборном поступку.

Кандидати који уђу у најужи избор пре пријема у

радни однос доставиће лекарско уверење о општој здравственој способности.

III Место рада: Бирчанинова број 5, Београд.

IV Рок за подношење пријаве на интерни конкурс је осам дана и почиње да тече од наредног дана од дана оглашавања у магазину „Одбрана”.

V Лице које је задужено за давање обавештења о интерном конкурс: потпуковник Бобан Марковић, телефон: 011/3203-157 или 32-157.

VI Адреса на коју се подноси пријава за интерни конкурс

Поштом на адресу: **Протокол Министарства одбране, Бирчанинова број 5, Београд, са ознаком „за интерни конкурс”**. Лична достава пријава може се извршити у Деловодству Протокола на наведеној адреси (Објекат „Кула-Д”).

VII Докази који се прилажу уз пријаву на интерни конкурс

Уз пријаву у којој се наводе основни лични подаци, адреса становања, контакт телефон, и мејл-адреса, кандидати поред кратке биографије прилажу и следеће:

- диплома којом се потврђује стручна спрема;
- сертификат или неки други доказ о познавању енглеског и још једног језика на нивоу 1-1-1-1 STANAG 6001, или на нивоу првог степена према критеријуму Војне академије; сертификат за приступ и коришћење података и докумената са ознаком степена тајности;
- сертификат о положеним модулима 3, 4, 6 и 7 по ECDL стандарду (сертификат било којег овлашћеног ECDL тест центра);
- мишљење и сагласност претпостављеног старешине ранга команданта батаљона или вишег;
- картон основних личних података (КОЛП).

VIII Лица која имају право да учествују на интерном конкурс

На интерном конкурс могу да учествују професионална војна лица и државни службеници, односно намештеници из Министарства одбране Републике Србије.

Напомене

Неблаговремене, недопуштене, неразумљиве или непотпуне пријаве и пријаве уз које нису приложени сви потребни докази у оригиналу или фотокопији овереној у општини, суду или код јавног бележника биће одбачене закључком.

Сагласно одредби члана 125. Закона о Војсци Србије, између кандидата који испуњавају услове конкурса првенство под једнаким условима има супружник, односно члан породице погинулог професионалног припадника Војске Србије, погинулог или умрлог од последица повреда задобијених на вршењу службе у Војсци Србије и супружник професионалног припадника Војске Србије премештеног из једног у друго место службовања.

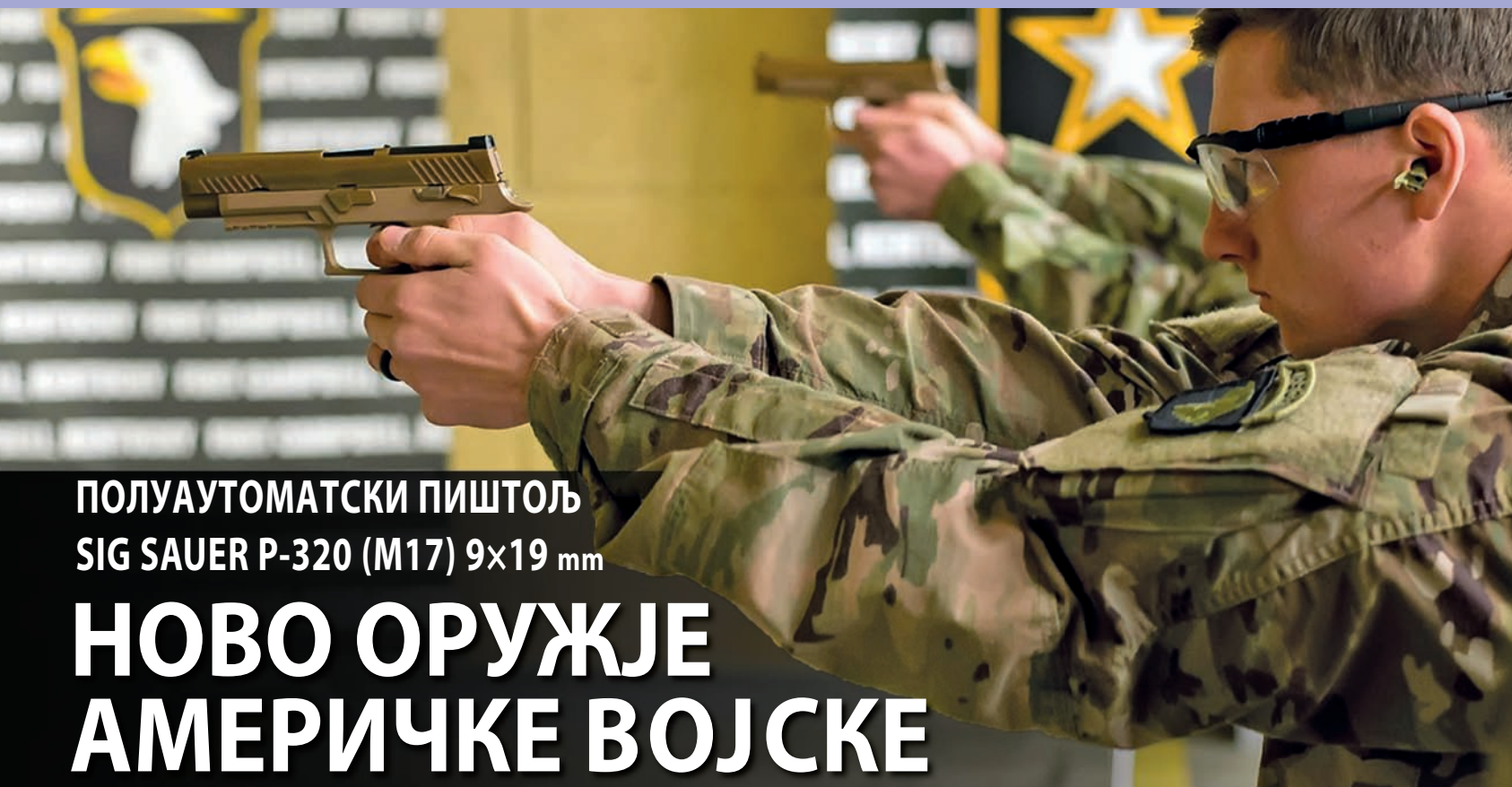
Интерни конкурс спроводи конкурсна комисија коју именује министар одбране.

Овај оглас објављује се на веб-страници Министарства одбране Републике Србије и у магазину „Одбрана”. ■

Специјални прилог

АРСЕНАЛ 107

ПОЛУАУТОМАТСКИ ПИШТОЉ
SIG SAUER P-320 (M17) 9x19 mm

НОВО ОРУЖЈЕ АМЕРИЧКЕ ВОЈСКЕ

ОКЛОПНИ ТРАНСПОРТЕРИ *GRIFFON*
ФРАНЦУСКИ ОДГОВОР
НА САВРЕМЕНЕ ИЗАЗОВЕ

ФАМИЛИЈА ХЕЛИКОПТЕРА
ВИШЕСТРУКЕ НАМЕНЕ

ДУГА ТРАДИЦИЈА
ЛЕТЕЛИЦА *BELL*

Полуаутоматски пиштољ
SIG Sauer P-320 (M17) 9×19 mm
**НОВО ОРУЖЈЕ
АМЕРИЧКЕ ВОЈСКЕ** 2

Борбени транспортер
„барис“ 8×8
**СНЕЖНИ ЛЕОПАРД
СТИЖЕ У КАЗАХСТАН** 8

Оклопни транспортери Griffon
ФРАНЦУСКИ ОДГОВОР
НА САВРЕМЕНЕ ИЗАЗОВЕ 16

Фамилија хеликоптера
вишеструке намене
**ДУГА ТРАДИЦИЈА
ЛЕТЕЛИЦА BELL** 20

Пловећа батерија №3
**ОДЛАЗАК ЧЕЛИЧНЕ КОЦКЕ
У ЛЕГЕНДУ** 29

Уредник прилога
Мира ШВЕДИЋ

Ликовно-технички уредник
Енес МЕЂЕДОВИЋ

**ПОЛУАУТОМАТСКИ ПИШТОЉ
SIG SAUER P-320 (M17) 9×19 mm**

НОВО ОРУЖЈЕ АМЕРИЧКЕ В

Сајт магазина „Army Times“ први је објавио, 19. јануара 2017, да ће SIG P-320 MHS бити нови службени пиштољ америчке војске. Након неколико дана то је званично потврдило и Министарство одбране САД. Победника је и у овом случају одлучила најнижа понуђена цена. Пиштољ SIG P-320 MHS носиће војну ознаку M17, а његова компакт варијанта биће M18. Прва јединица којој су испоручени M17 и M18 јесте 101. ваздушно-десантна дивизија, а први пут пиштољ ће дужити и командири одељења и тимова у пешадијским јединицама.

ДЕ ОЈСКЕ

војска је за неке саставе усвојила и пиштољ SIG Sauer P228 (компакт варијанта модела P226) који носи ознаку M11.

Пензионисање италијанске даме

Војна лица у САД хвале пиштољ Beretta 92 (M-9) као добро, поуздано и прецизно оружје, али имају замерке на његове велике габарите, тежину (970 g) и „слабу“ зауставну моћ метка 9 mm Parabellum. Мало је познато да су модели прве серије M-9, који су крајем осамдесетих година испоручени америчкој војци, имали проблема са пуцањем навлаке и напрснућима на раму. Пријављено је чак неколико случајева повреда лица услед „одлетања“ навлаке уназад (три припадника морнаричког SEALs 1988. године). „Beretta“ је тада тврдила да се то дешава због јаче америчке муниције, али је касније отклонила проблем конструкцијским изменама и коришћењем квалитетнијих материја. Још један проблем узрочник честих застоја, били су непоуздани оквири, које је војска због ниже цене набављала од других произвођача.

Занимљиво је истраживање из 2006. године о „Ефикасности стрељачког наоружања у борбеним дејствима“, које је спровела америчка организација „Center for Naval Analyses“ (CNA). Анкетирано је 2.608 војника који су провели годину дана у борбама у Ираку и Авганистану. Од тог броја само је 161 војник користио пиштољ M-9 у борби, што је 6% испитаника. Примедбе су се односиле на прецизност (76%), домет (66%), брзину паљбе (88%), немогућност опремања додатном опремом (48%), застоје (26%) и непоуздане оквири (55% испитаника).

Команда за специјалне операције САД (US SOCOM) почетком 2006. обједињава свој годину дана раније започети програм (Special Operation Forces Combat Pistol) са студијом копнене војске (Future Handgun System). Нови програм требало је да изабере пиштољ за све видове оружаних снага (Joint Combat Pistol). Према тактичко-техничком захтеву планирана је набавка 600.000 пиштоља у калибру .45 ACP, са пригушивачима, стандардним и продуженим оквирима, прибором и

Службени пиштољ оружаних снага САД све до краја осамдесетих година прошлог века био је легендарни Colt M1911 .45 ACP, конструктора Џона Браунинга. Тај пиштољ има култни статус у америчкој војци, па се његове савремене варијанте и дан-данас користе у морнарици, маринском корпусу и делом у специјалним снагама.

Американци су 1985. године организовали тестирање неколико модела

пиштоља реномираних светских произвођача како би изабрали наследника тада већ застареле *четирдесетипетице* и унифицирали ручно ватрено оружје у свим видовима оружаних снага. У ужи избор ушли су италијанска Beretta 92FS и швајцарско-немачки SIG Sauer P226. Победника је на крају одлучила цена и изабран је јефтинији италијански пиштољ, коме је додељена војна ознака M-9. Наручено је 321.260 пиштоља у комплекту са футролама од балистичког платна произвођача „Bianchi International“. Поред M9,

другом пратећом опремом. Међутим, иако су била одобрена огромна финансијска средства, бирократске процедуре, неслагања око броја поруџбина и начина тестирања, довеле су до званичног отказивања програма у јесен исте године.

Током наредних година SOCOM опрема морнаричке „Фоке“ пиштолима НК45 (војна ознака Mk 24 Mod 0), а ренџери добијају Glock-17 и 19. Остатак америчке војске и даље је дужио стару „берету“. Пиштољи су се током 25 година коришћења редовно ремонтовали (мењале опруге, цеви, делове механизма за окидање), али су се рамови и навлаке толико истрошили и похабали да је доведено у питање поуздано функционисање оружја. Како свако оружје, па и службени пиштољ, има свој рок употребе, Американцима је постало јасно да њиховој војсци под хитно треба ново оружје.

Такмичење за модуларни пиштољски систем XM-17

Програм увођења модуларног пиштољског система XM17 (енг. Modular Handgun System – MHS) за копнену војску и ваздухопловство покренут је 2011. године. Међутим, читав процес се одужио неколико година због безброј административних препрека. Коначно, септембра 2015. године произвођачима је послат позив да доставе своје предлоге нај-

касније до краја јануара 2016. године. Тендерска документација са тактичко-техничким карактеристикама, фазама тестирања и евалуације пиштоља XM17 имала је невероватних 356 страна.

На тендер MHS XM17 пријавили су се: италијанска „Beretta“ са новим моделом APX, „Česká zbrojovka“ са пиштољима P-09 MHS и P-07 MHS (базираним на CZ-75 Duty), „FN USA“ са FN-509, аустријски „Glock“ са верзијама 17, 19, 22 и 23 MHS, компанија „KRISS USA“ са варијантом швајцарског пиштоља Sphinx SPD-9, „SIG Sauer“ са P-320 MHS, „Smith & Wesson“, који је заједно са „General Dynamics&Tactical System“ понудио M&P 9, те кооперације „STI International“ и „Detonics Defence“ са моделом STX.

Компанија „Sturm, Ruger & Company“ из Саутпорта крајем 2015. године пред-

ставила је јавности Ruger American Pistol у калибру 9×19 mm и .45 ACP. Конструисан је на основу спецификација за XM17 MHS, али је фирма на крају одлучила да не учествује на тендеру. Пред почетак самог тестирања своје понуде повукли су без објашњења „Česká zbrojovka“, „Smith & Wesson“ и „STI- Detonics“.

Војска је учесницима конкурса поставила веома строге захтеве. Према тендерској документацији тражено је да XM17 MHS има полимерни рам због уштеде на тежини и боље отпорности на корозију, климатске утицаје и механичка оштећења. Захтевана тачност и прецизност подразумевала је да се са даљине од 50 метара добије минимум 90% погодака у круг пречника 10 cm и то током читавог експлоатационог века оружја. Пиштољ (рам и навлака) треба да има животни век од најмање 35.000 испаљених метака, да испали 2.000 метака без застоја и 10.000 без кварова.

Занимљиво, на конкурс није дефинисан калибар пиштоља, али је назначено да је пожељно мултикалибарско оружје, које се може конвертовати за коришћење различите пиштољске муниције. Међутим, терминална балистика (дејство пројектила на циљ) дефинисана је стандардним метком 9×19 Parabellum са зрном FMJ типа M882, па се могло закључити да ће нови пиштољ бити у том калибру. Тражено је да пројектил испаљен са 50 метара у балистичком желатину има пробојност од минимум 35 центиметара. Обавезан захтев је ручна кочница, могућност прилагођавања величине рукохвата (за стрелце са мањом шаком и жене), обостране команде подесне за леворуке кориснике, добра контрола оружја при брзој паљби и заштитни премаз у браон боји (coyote brown). Тражена је и могућност опремања пиштоља додатном опремом као што су пригушивач, тактичко светло (лампа), ласерски обележивач циља или рефлексни нишан.

Већ на почетку било је јасно да неки од понуђених модела не испуњавају строге услове тендера. За фазу тестирања одобрено је седам милиона долара и она се одужила на читавих годину дана.

Да ће SIG P-320 MHS бити нови службени пиштољ америчке војске, први је објавио сајт магазина „Army Times“ 19. ја-

нуара 2017. године. Након неколико дана то је званично потврдило и Министарство одбране САД. Победника је и у овом случају одлучила најнижа понуђена цена („Glock” је тражио 272.232.563 \$, а „SIG” 169.527.169 \$). Пиштољ SIG P-320 MHS носиће војну ознаку M17, а његова компакт варијанта биће M18. Према уговору вредном 580.217.000 долара, компанија „SIG Sauer Inc.” испоручиће оружаним снагама САД у наредних 10 година 421.000 пиштоља са комплетном опремом (kydex футроле, пригушивачи, тактичка светла и др) и то: 195.000 за копнену војску, 130.000 за

ТАКТИЧКО-ТЕХНИЧКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ

модел	M17	M18
формат пиштоља	full size	compact
калибар	9×19 mm	
принцип рада	кратки трзај цеви	
дужина цеви	120 mm	98 mm
дужина пиштоља	203 mm	183 mm
маса са празним оквиром	833 g	737 g
ширина	69 mm	
висина	280 mm	305 mm
капацитет оквира	17 или 21	

Glock 19M HS
био је сујарник P320

ваздухопловство, 61.000 за морнарицу (само компакт M18) и 35.000 за корпус маринаца. Уговор дозвољава војсци да убудуће наручује муницију 9×19 mm XM1152 FMJ и XM1153 SP. Иначе, морнаричка пешадија ће своје пиштоље добити тек средином 2020. године, јер су они које тренутно користе и даље у ресурсу. Прва јединица којој су испоручени M17 и M18 јесте 101. ваздушно-десантна дивизија (2.000 комада у новембру 2017. године). Први пут пиштољ ће дужити и командири одељења и тимова у пешадијским јединицама.

Модуларни пиштољ

Полуаутоматски пиштољ SIG Sauer P-320 развили су 2013. године конструктори америчког „SIG Sauer Inc.” из Њу Хемпшира у сарадњи са колегама из немачког „SIG Sauer GmbH” из Екернферда. Јавности је први пут приказан на сајму наоружања SHOT Show (Лас Вегас) јануара 2014. године, те је од тада постао доступан на цивилном и војном тржишту. Настао је модификацијом пиштоља SIG Sauer P-250, а производи се у калибрима 9×19 mm Parabellum, .357 SIG (9×22 mm), .40S&W и .45ACP, као и са цевима дужи-

Склој механизма
за окидање у
одвојивом кућишту

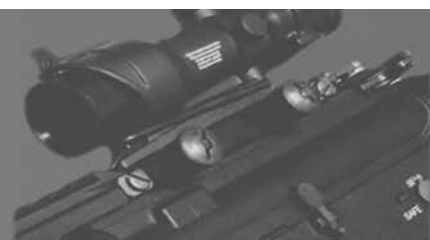
не 120 mm (full size), 98 mm (carry и compact) и 91 mm (subcompact). Функционише на принципу кратког трзаја цеви и брави се модификованим Браунинговим системом, познатим и као SIG-ова брава (задњи део цеви који је проширен улази у отвор за избацивање чаура и равна се са горњом страном навлаке). Предност тог

система је једноставна конструкција, нижа производна цена, висока поузданост и прецизност.

Пиштољ се једноставно и брзо расклапа – довољно је повући навлаку уназад и извадити попречну чивију (спојницу). Главни делови су: цев, навлака са затварачем и нишанима, повратна опруга

SIG SAUER

Компанија „SIG Sauer GmbH” основана је 1976. године удруживањем швајцарског „Schweizerische Industrie Gesellschaft” (скр. SIG) и немачког „Sauer&Sohn”. Развила је и производила чувени SIG Sauer P220, а касније и читаву фамилију оружја под брендом SIG Sauer. У САД је 1985. године основан њен огранак „SIG Sauer Inc.” (раније „SIG ARMS”), који је од 2007. године самосталан, али и даље тесно сарађује са европском компанијом. Швајцарски SIG од кога су настали „SIG Sauer GmbH” (Немачка) и „SIG Sauer Inc.” (САД) данас се зове „SIG Holding AG” и не производи оружје, већ амбалажу за паковање хране, течности и медицинске опреме. Њен огранак за производњу оружја „SIG Arms AG” продат је немачким инвеститорима 2000. године и преименован у „Swiss Arms AG”. Занимљиво је да „Swiss Arms AG”, „SIG Sauer GmbH” и „Sauer&Sohn” повезује заједнички капитал, јер имају истог власника – фирму „Lüke & Ortmeier Gruppe”.

са вођицом, склоп механизма за окидање, рам са рукохватом, оквир и прибор.

Навлака је од квалитетног челика, заштићена нитрирањем и антирефлектујућим премазом у боји рама. У односу на P-250 нешто је редизајнирана и осим на задњем, нарезе за репетирање урезани су и на њеном предњем делу. На горњем делу навлаке постављени су механички нишани ниског профила америчког произвођача „Dawson Precision“ са трицијумским цевчицама за ноћно гађање SIGLITE Night Sights.

Повратна опруга са вођицом разликује се у зависности од формата оружја. Код већине модела је класична, док је у компактним верзијама пиштоља у виду дводелног амортизера са телескопским опругама.

Рам (рукохват) израђен је од квалитетног полимера ојачаног стакленим влакнима и може бити у црној, сивомаслиастој или браон боји. Израђује се за три величине шаке – М, L, XL, са обимом рукохвата од 140, 145 и 150 mm и у четири формата оружја – full size, carry, compact и subcompact (модуларни дизајн). На предњем делу рама је MIL-STD 1913 Пикатини шина, која служи за монтажу ласерског обележивача циља или тактичког светла. Команде су постављене на уобичајеним местима (као код свих SIG-ових пиштоља) и обостране су. Утврђивач оквира троугластог облика, лако је доступан и може се преместити на другу страну. Браник обараче довољно је широк да омогући не сметано руковање пиштољем када стрелац носи зимске или тактичке рукавице. Оквире производи италијанска фирма „Mes-Gar“ (дугогодишњи сарадник SIG-а) и одличног су квалитета. Њихов капацитет зависи од верзије и калибра пиштоља, а креће се од шест (за .45APC subcompact) до 21 метака (9 mm).

Склоп механизма за окидање интегрисан је у одвојиво метално кућиште. Управо због такве конструкције пиштољ има модуларне карактеристике. То значи да корисник може да извади склоп и стави га у рам мањег или већег формата, да замени цев, постави пригушивач и тако добије пиштољ другачије конфигурације.

Пиштољ има унутрашњи (скривени) ударач. Сила окидања декларисана је на три килограма. Обарача је добро профилисана и по жељи купца може бити класична (енг. solid) или са предобарачом – језичком (енг. trigger safety), која пружа додатну сигурност. Ход обараче је мек и гладак, а повратни пут након окидања врло кратак. То је основна одлика SIG-овог SRT окидача (енг. Short Reset Trigger), који према наводима компаније убрзава поновно запињање механизма за 60 одсто и тако скраћује време између два опалења (што је изузетно значајно при дејству брзом палбом).

Комерцијална варијанта пиштоља P-320 нема механичку кочницу, али се може уградити по захтеву купца. Аутоматску кочницу представља блокада ударне игле (енг. firing pin safety), полука која се подиже и деблокира иглу тек када је обарача повучена до краја. Још један сигурносни механизам јесте (ако је уграђена) обарача са предобарачом (као код Glock-а).

Варијанте и модели

Пиштољ P-320 продаје се у неколико конфигурација, зависно од захтева кори-

Модели M17 и M18 Compact

сника, калибра, дужине цеви и формата оружја – full size, carry, compact, subcompact. Компанија SIG тренутно нуди серије пиштоља Nitron, RX, TACOPS и X-Series са распоном цена од 680 до 1.040 долара.

Серија Nitron означава класичан P-320 у свим форматима, док је TACOPS ознака за тактичке моделе са продуженом цевом и навојем за монтажу пригушивача. Пиштољи серије RX долазе са минијатурним рефлексним нишаном Romeo 01, решењем које се данас све чешће виђа на ручном ватреном оружју. Модели X-Series (спортски) имају највише модификација у односу на изворни P-230: редизајниран рам са проширењем на задњем делу (такозвани дабров реп), рукохват боље ергономије, три широка пререза на горњем делу навлаке ради смањења њене тежине, праволинијску уместо закривљене обараче, предњи фиброоптички нишан и задњи подешавајући нишан (Dawson), могућност монтаже рефлексног нишана Romeo 01 и пригушивача пучња. Пиштољ P320 X-VTAC настао је у сарадњи с Кајлом Ламбом, бившим припадником америчких специјалних снага, инструктором ватреног оружја и власником компаније за производњу тактичке опреме „Vicing Tactics“ (познат и по истоименом You Tube каналу).

Модел SIG Sauer P-320 MHS, односно M17 (M18) који је усвојила војска САД, разликује се од цивилне верзије по томе што су рам и навлака у браон боји (због маскирног ефекта), што има обострану ручну кочницу, индикатор метка у

ОВО ЈЕ НОЋНА МОРА, ДАЈТЕ МИ GLOCK

Када се одужио процес избора новог пиштоља, генерал Марк Мајли, командант КоВ ОС САД, јавно је критиковао програм XM17 и документацију која има 356 страна: „Потрошено је 17 милиона долара, тестирање траје предуго... Не ради се о нуклеарној подморници или одласку на Месец већ о пиштољу, једноставној технологији“.

Генерал Мајли је чак покушао да преко Команде за специјалне операције набави за читав КоВ пиштоље Glock-17 и 19, али није успео да заобиђе круте бирократске препреке.

цеви, лакши механизам за окидање и испуст на навлаци за монтажу рефлексног нишана. Према захтеву војске, склоп механизма за окидање осигуран је специјалним завртњем, те се његово одвајање из рама може обавити само у пушкарској радионици.

Приговори, тужбе и оспоравања

Само месец дана након што је објављен победник такмичења за нови пиштољ војске САД, компанија „Glock“ поднела је Државној ревизорској институцији САД (енг. Government Accountability Office – GAO) приговор по више основа у вези тендера XM17 MHS. Примедбе су се

Почетком августа 2017. године амерички медији објавили су да је полицајцу савезне државе Конектикат током обављања задатка из футроле испао службени пиштољ P-320 и приликом ударца у асфалт опалио, простреливши му ногу. Полицајац је тужио компанију „SIG Sauer Inc.“ и тражио одштету од седам милиона долара.

КАТАПУЛТИРАЊЕ ПИШТОЉА

Америчко ратно ваздухопловство (US Air Force) реализовало је почетком децембра 2016. године тестирање пиштоља M17 у бази Рајт-Патерсон, Охајо. Пиштољ M17 требало би да се усвоји као лично одбрамбено оружје пилота и посада ваздухоплова, а први пут је на антрометријској лутки тестирана његова безбедност у случају катапултирања. Према доступним информацијама, није дошло до самоопаљења пиштоља у тим условима.

Неки од модела које нуди компанија „SIG Sauer“

односиле на процес тестирања и евалуације (посебно компакт верзије M18), обрачун цена и фаворизовање SIG-а. Жалба је одбијена у јуну исте године.

У мају 2017. године аустријски „Steyr Mannlicher“ и његов амерички огранак „Steyr Arms“ поднели су тужбу против компаније „SIG Sauer Inc.“ за повреду патента. Из „Steyr-a“ тврде да поседују патент за модуларни систем пиштоља – одвојиви механизам за окидање у пластичном раму (пријављен 2001. године у САД под бројем US6260301), а који је без одобрења уз мању модификацију SIG применио на пиштољима P-250 и P-320.

Након тог инцидента већини полиција у САД који дуже P-320 забрањено је коришћење пиштоља све док се не утврде околности догађаја. У електронским медијима и на друштвеним мрежама водиле су се жестоке расправе које су потврђивале или оспоравале случај самоопаљења SIG-овог пиштоља. Америчка интернет публикација „The Truth About Guns“ прва је на свом You Tube каналу објавила снимак тестирања пиштоља P-320. Потврђено је да долази до самоопаљења када пиштољ при паду са висине од 50 cm удари задњим делом (ударачем) у тврдо тло и то под углом од отприлике 30 степени.

Компанија „SIG Sauer Inc.“ је убрзо објавила да је спровела поновно тестирање пиштоља према свим светским и домаћим стандардима и потврдила да може доћи до опалења када пиштољ падне на тврду подлогу. Разлог нежељеног опалења јесте масивна обарача која се након удара навлаке у тло, услед инерције, креће уназад. Понуђена је бесплатна провера пиштоља и надоградња о трошку фирме (уградња обараче редуковане тежине) свим корисницима који су купили P-320. Посебно је назначено да војни модел M17 нема такав проблем зато што је према захтеву армије у пиштољ већ уграђена лакша обарача.

Још једна критика упућена је на рачун модуларности пиштоља M17. Многи сматрају да у војсци, која је сама по себи крута организација, ништа не значи нови пиштољ модуларан. Нико не гарантује да ће сваки појединац у тако великој армији задужити савршен ергономски рукохват, неколико формата рамова, пар комплеката цеви различите дужине и да ће моћи да се „игра“ са конфигурацијама. Уосталом, војник не може сам да одвоји склоп механизма за окидање, већ мајстор пушкар специјалним кључем.

Међутим, нико не може да оспори да је швајцарско-немачки пиштољ, који је надограђен у Америци, модерно и поуздано оружје одличних карактеристика, а M17 и M18 ће то током дугих година службе у америчкој војсци и доказати. ■

Бојан РАЈИЋ

БОРБЕНИ ТРАНСПОРТЕР „БАРИС“ 8x8

СНЕЖНИ ЛЕОПАРД СТИЖЕ У КАЗАХСТАН

Новоизграђена фабрика оклопних борбених возила „Казахстан парамонт инжењеринг“ у Астани, главном граду Казахстана, у сарадњи са јужноафричком компанијом „Paramount Group“ и руским конзорцијем „Уралвагонзавод“, прошле године испоручила је прву серију лаких оклопних возила „арлан“ 4x4 и прву партију оклопних транспортера (ОТ) „барис“ 8x8 јединицама казахстанске армије, а завршена су и испитивања нових ОТ формуле погона 6x6. Реч је о два типа ОТ/БВП новог дизајна и концепције вишенаменских борбених вози-

ла типа MRAP/MRAP, погодних за ангажовање у тзв. асиметричним операцијама на разноврсном земљишту (у екстремним климатским условима и урбаним срединама), наоружаним аутоматским топовима и митраљезима, погодним за дејство против беспилотних летелица дронава и кавдрикоптера, хеликоптера и авиона дозвучних брзина на малим висинама. Топови калибра 30 mm на БТР „барис“ 6x6 и, нарочито, 57 mm на „барис“ 8x8 ефикасни су и против лаких оклопних возила класе ОТ/БВП.

Истовремено, оба модела имају савремене системе за управљање ватром и ефикасно дејство у свим временским

условима, дању и ноћу. Оклоп, структура и профили, посебно доњи део шасије, пружају висок ниво противминске заштите и обезбеђују преживљавање посаде у случају да возило нагази на импровизована експлозивна средства (ИЕС) или ПТ мину. Предвиђено је да возило успешно функционише у климатским условима какви су присутни у Казахстану, са екстремним температурама у атмосфери од -45°C до $+45^{\circ}\text{C}$. Уз наведене особине, изражен је и висок степен проходности по беспућу и велика аутономија кретања. Према наведеним особинама, та два возила могу се наћи на топ-листи међу најновијим

Према концепцији конструкције БТР „барис“ или „снежни леопард“, како га називају, савременог је дизајна и расподеле унутрашњег простора у корпусу возила, с високим нивоом балистичке и противминске заштите, са савременом даљински управљаном борбеном платформом са наоружањем, са више уређаја посебне намене, који олакшавају боравак у возилу и руковање одговарајућим уређајима, те значајним маневарским својствима. Представља савремено и перспективно борбено оклопно возило.

ње одговарајућим уређајима, те значајним маневарским својствима. Представља савремено и перспективно борбено оклопно возило (БОВ). Због тога „барис“ може ефикасно да испуњава претпостављене борбене мисије у разним климатским и земљишним условим, дању и ноћу, на земљишту са ограниченом мрежом путева и у урбаним срединама. Концепција облика и конструкције возила омогућава опремање и уградњу више

врста наоружања намењеног за ватрену подршку трупа, ПО борбу, противвадушну одбрану од савремених хеликоптера, беспилотних летелица дронава, квадрокоптера, авиона дозвучне брзине на малим и средњим висинама.

У складу са наведеним особинама конструкције, предвиђена је трочлана посада (возач, командир и нишанџија-оператор) у предњем делу возила и осам чланова искрцне пешадије са личним

Задња вратица-рампа

Десантно одељење (ујравно најред)

ОБВ точкашима класе 6x6 и 8x8 произвођених у најпознатијим компанијама економски развијених земаља.

Савремена конструкција

По концепцији конструкције БТР „барис“ је савременог дизајна и расподеле унутрашњег простора у корпусу возила, с високим нивоом балистичке и противминске заштите, посебно по савременој даљински управљаној борбеној платформи са наоружањем, савременим системима за управљање ватром, више уређаја посебне намене, који олакшавају боравак у возилу и руковање

наоружањем и опремом, распоређена иза управног одељења. Радна места посаде опремљена су приборима и уређајима за обављање њихових функција, као и перископима за осматрање. Посада улази и излази кроз два отвора са поклопцима, а може и кроз задња врата-рампу, која иначе користи десант. Возач располаже уређајима за управљање, ергономски прилагођеним за мање физичко напрезање. Има ТВ монитор који прима видео-сигнале из камере на задњем делу крова возила за осматрање, када маневрише уназад. На местима командира и оператора су видео-монитори оптоелектронских система и пултови даљинског управљања наоружањем. У доступним изворима није прецизно наведено да ли је командир возила укључен у дуално управљање борбеним модулом, какав је случај код БМП-3 „деривација-ПВО“, у којем је такође интегрисан борбени модул АУ-220М „бајкал“, или је реч о опцији, на шта упућује број и распоред нишанских уређаја на крову куполе.

Средњи део возила и задњи део боравишног простора десантног одељења уз бочне зидове има по четири седишта са безбедносним појасевима. Седишта су додатно заштићена облогом, што заједно са безбедносним појасевима повећава безбедност десанта у случају експлозије ПТ мина или ИЕС испод возила. Распоред седишта уз бочне зидове и окренутост људи лицем у лице отклонило је праксу остављања пушкарница на бочним зидовима за дејство из личног наоружања у блиској борби. Ту активност десант може да обавља кроз отворе на крову, користећи при томе поклопце два отвора као штитове од стрељачке ватре непријатеља. Улазак на своја места посада и десант могу да обављају кроз отворе („лукове“ – уобичајен назив код наших тенкиста) на крову и задњим вратима-рампи (са степеништем). Десно позади су мердевине за пењање на кров са спољашње стране возила. Задња врата-рампа имају додатни отвор са поклопцем, као принудни излаз у случају квара уређаја за отварање врата.

Борбени транспортер „барис“ сличан је по габаритима савременим

Задња камера за осматрање

ОТ/БВП 8×8 производње у западним земљама – дужина 7,8 m, ширина 2,9 m и висина до крова корпуса 2,4 m, плус висина ДУБМ АУ-220М 1,3 m). Борбена маса варираће у распону од 19 до 28 t (актуелни прототип је 22,5 тона), са корисном носивости терета до девет тона.

Висок ниво балистичке и противминске заштите

Оклоп „бариса“ обезбеђује ниво балистичке заштите од кинетичких пројектила, не само са чеоне стране, већ и на бочним зидовима возила, према НАТО стандардима STANAG 4569 ниво 4: панцирно запаљиво зрно 5,56×45 mm (ББЗ), панцирно 7,62×39 mm (ББ), панцирно запаљиво 7,62×54 mm (ББЗ) и 12,7×99 mm (метак НАТО). Борбени модул АУ-220М има балистичку заштиту са чеоне стране од пројектила калибра до 30 mm на даљини од 500 m (ниво 5).

Противминска заштита је на највишем нивоу за ту категорију ОБВ. Ефикасна је заштита од експлозије ИЕС и ПТ

мина испод патоса (до 10 килограма ТНТ) или било којег точка (по другим изворима експлозија испод точка до 14 килограма ТНТ), STANAG 4569 ниво 4б. Такође, могуће је да посада преживи при експлозији 50 килограма ТНТ на удаљености пет метара од возила.

Заштити и преживљавању посаде доприноси и конструкција пода возила („V“ профил), додатни слојеви полимера и седишта са ојачањима. Уређај за ПНХБ заштиту додатно се уклапа у укупну заштиту и преживљавање посаде у борбеним условима. Авганистански војни коментари говоре и о заштити од ручних средстава класе РПГ, што је упитно, уколико основни модел „барис“ нема додани оклоп или решеткасту ограду, али се као опција оставља таква могућност на захтев наручиоца.

Укупна заштита и преживљавање посаде допуњена је применом филтرو-вентилационог система, система за НХБ заштиту и савременим системом за противпожарну заштиту. Боравак посаде у возилу на екстремно ниским и високим температурама ваздуха олакшава примењени клима-уређај.

ЗВЕЗДА САЈМА

Према писању казахстанских медија „звезда“ сајма НВО KADEX-2016 било је оклопно возило БТР „барис“ 8×8 („снежни леопард“). Оно је резултат сарадње казахстанских, јужноафричких и руских пројектаната. Шасија БВП са формулом погона 8×8 развијена је у јужноафричкој компанији „Paramount Group“ на бази БВП ICV Mbombe 8×8. На возило се уграђује беспосадни борбени модул са даљински управљаним наоружањем – ДУБМ АУ-220М „бајкал“ са аутоматским топом 57 mm и спрегнутим митраљезом 7,62 mm, развијеним у компанији ЦНИИ „Буревестник“.

Ревитализација и унапређење топа

Противавионски аутоматски топ калибра 57×348 mm SR дуже време био је занемариван, још од тренутка када су ракетни системи ПВО за мале и средње висине преузели примат. Међутим, у другој деценији 21. века у руској армији, а сада видимо и у казахстанској и неким другим земљама, поново се ревитализује значај тога ефикасног оруђа. И

тибилна је, уз мање дораде, на разна борбена возила – од старијих совјетско-руских БМП-2/3, БТР-82 8×8, до најновијих БТР „бумеранг“ 8×8, „курганец-25“, пливајућем тенку ПТ-76Б.

Универзалну борбену платформу АУ-220М израдила је компанија ЦНИИ „Буревестник“ (у саставу концерна „Уларвагонзавод“) и приказала га на сајму RAЕ-2013 у Нижнем Тагилу. Међутим, увођењем санкција ЕУ према Русији, француска компанија „Renault Trucks

Defence“ напустила је споразум о кооперацији, па су руске фирме нашле нове кооперанте на Леванту, у државама ОДКБ (Организација Договора о колективној безбедности) и у Казахстану.

„Бајкал“, као финални производ, први пут је приказан на сајму НВО IDEX-2015 (Abu Dhabi – UAE), потом на сајму Форума „Армия-2015“ (Кубинка у Русији) на модернизованом БМП-3 „деривација“, а 2016. године и на KADEX-2016 (Астана, Казахстан).

На презентацији „бајкала“ генерални директор УВЗ Олег Сиенко представио је председнику Казахстана Нурсултану Назарбаеву уникатне могућности топа 57 mm АУ-220М, који може да порази било који садашњи ОТ/БВП, као и хеликоптере, нисколетеће авионе и беспосадне летелице – дронове. Истакао је крајњи домет топа од 12 km и брзину паљбе од 120 метака у минути.

Унапређени аутоматски топ 57 mm С-60, интегрисан са даљински управљаним борбеним модулом (ДУБМ) АУ-220М („бајкал“ незванични назив), актуелизован је из више разлога. Најпре, топ калибра 57 mm ефикаснији је од масовно примењених топова калибра 30 mm, како по маси пројектила, експлозивног пуњења и пробојности панцирног оклопа, тако и због примене управљаних артиљеријских пројектила (УАС) којим могу да се гађају циљеви у ваздуху у дијапазону даљине од 200 m до 6–8 km, а по висини до 3–5 километра. Потом, УАС про-

Даљински управљани борбени модул „бајкал“

не само то, већ се и знатно унапређује по систему за управљање ватром, уградњи на модернизована борбена возила пешадије, развија се нова ефикаснија муниција, посебно муниција за навођење и самонавођење, са тзв. вештачком интелигенцијом. На тај начин се том топу вишекратно повећава ефикасност у односу на старе моделе.

Од 2010. године у Русији је почео развој универзалне борбене платформе АУ-220М „Бајкал“ („бајкал“), са уграђеним топом 57 mm С-60 и спрегнутим митраљезом 7,62 mm ПКТ, којом се даљински управља. Она је већ приказивана на сајмовима НВО у Русији, Емиратима, Јужноафричкој Унији, Јордану и у Казахстану. Та универзална платформа адап-

јектили испалују се са почетном брзином од 700 m/s (тренутно-разорни и панцирни 1.000 m/s), дакле смањеном брзином, како би се при истим пројектиlima као стандардним добила већа дужина, тања кошулица и већи волумен за смештај бројних куглица, сензора и система за пријем сигнала од емитера СУВ-а и сигнала одраза циља, ради прецизног активирања „вештачке интелигенције“ пројектила у најповољнијем моменту за активирање упаљача пројектила пре контакта са летелицом. Пројектил УАС је дужине 350 mm садржи 0,4 kg ТНТ.

Управљани артиљеријски пројектил прецизнији је од класичних балистичких пројектила – остварује вероватноћу погађања 0,6–0,8 са један-два испаљена пројектила, док је класичном оруђу потребна читава ПА батерија да испали више стотина метака да би погодила авион дозвучне (300 m/s) и мање брзине. Ти пројектили су ефикасни за дејство по летелицама брзине до 500 m/s плафона до 1.000 m, брзине циља 300 m/s до плафона 2.000 m брзине 200 m/s

плафона 3.000 m и брзине до 100 m/s плафон ефикасне ватре је до 6.000. метара.

Даљински управљани борбени модул АУ-220М „бајкал“ у ОС Русије намењен је за интегрисање са ОТ и БВП нове технолошке генерације. Приказан је на Паради победе 2015. године (гусенична и точкашка ОБВ), а започела је уградња и на ОТ/БВП старије генерације која су у процесу дубоке модернизације. Циљ је да се повећа ватрена моћ мотострељачких и пешадијских јединица. Ватрене могућности оруђа су такве да може избацити из борбе већину савремених лаких оклопних возила – ОТ/БВП. Како наводе челници компаније, у свету нема ОТ/БВП који може да заустави пробој њиховог оклопа пројектиlima калибра 57 милиметара.

Концерн „Техмаш“ приступио је испитивању нове артиљеријске муниције топа 57 mm у БМ АУ-220М „бајкал“ (Компанија ЦНИИ „Буревестник“), развијене у НПО „Прибор“. Муниција је прошла опитно-конструкторски развој и дошла

је у фазу претходних испитивања, према наводима главног конструктора Олега Чижевског. Рачунајући перспективу тога развоја, после завршетка верификационих испитивања, конструктор се нада скором усвајању у наоружање. У првој етапи муницију 57 mm добиће ДУБМ АУ-220М „бајкал“, који су већ ушли у програм наоружања ОТ „бумеранг“ 8x8 и БВП на бази платформе „армата“ Т-15 и БВП фамилије БМП „курганец-25“. У даљем раду планира се развој и муниције УАС калибра 30 mm, за старије транспортере и БВП БТР-82 8x8, БПМ-2 и БМП-3 (према изјави генералног директора акционарског друштва АО НПО „Прибор“ – Юрий Набоков, 18. октобра 2016, „Буревестник“.)

Погонски систем и ходни део

У предњем моторно-трансмисионом одељењу смештен је погонски турбо-дизел мотор јачине 550 КС. У погонском блоку интегрисана је аутоматска тран-

смисија, која преноси погон на свих осам точкова. Такав погонски агрегат обезбеђује специфичну снагу од 28,5 КС/т, максималну брзину на путу до 110 km/h и аутономију до 800 километара. Сличну специфичну снагу остварује немачко-холандски IFV Boxer 8×8 – око 29 КС/т.

Ходни део је формуле погона 8×8 са хидрауличним амортизерима и независним системом вешања точкова. Гуме су „нерањиве“ (Run-flat 16 .00 R20) и после пенетрације муниције лаког наоружања могу да наставе возњу више десетина километара. Пнеуматско кочење са диск кочницама на точковима има и антиблок систем – ABS. Систем за подешавање притиска у пнеуматцима обезбеђује најповољнији притисак у складу са подлогом земљишта по коме се возило креће. Траг точкова је од 2,3 до 2,55 m, напред-назад, радијус заокрета 22–24 метра.

„Барис“ је високо проходно борбено возило. Савлађује успоне до 60%, нагибе 40%, може да пређе ров ширине до 2,0 m, вертикалну препреку до 0,6 m, газ воде до 0,9 метра. Нема амфибијска својства. Вероватно да су процене казахстанских ОС и потенцијалних купаца да за њихове амбијенталне услове та особина возила није неопходна.

Могућа перспектива

Казахстанска компанија КПИ намерава да у блиској будућности извози своје нове оклопне точкаше у Русију и земље ЗНД (Заједнице независних држава), евентуално Кину и друге земље, пре свих државе Блиског и Средњег истока, Азије и Африке. У актуелном времену 50 ОБВ претходне фамилије возила типа Мбомбе 6 (6×6) уговорено је са Јорданом, од којих 25 треба да буде компетирано у Јордану (по другим у заједничком предузећу „Казахстан парамаунт инжиниринг“ у Казахстану). Истовремено, на KADEX-2016 издато је саопштење Окаса Сапарова, заменика МНО Казахстана, о томе да ће, вероватно, „већ у 2016. години прва партија БТР барис, развијена у сарадњи са УВЗ, бити испоручена ОС Казахстана“.

То саопштење неки извештачи примили су са скепсом, јер према информацијама из „Paramount Group“, возила

ТЕХНИЧКИ ПОДАЦИ

Посада.....	3 стална члана + 8 десантна пешадија
Борбена маса.....	20.000–28.000 kg
Дужина.....	7.880 mm
Ширина.....	2.900 mm
Висина.....	2.675 mm
Клиренс.....	450 mm
Траг точкова.....	2.300 mm (напред), 2.550 mm (назад)
Мотор турбодизел, 550 КС, специфична снага 28,9 КС/т (19,6 КС/т)	
Највећа брзина.....	110 km/h
Пречник заокрета.....	од 22 до 24 m
Аутономија.....	800 km
Трансмисија.....	аутоматска

ЗАШТИТА

Балистичка заштита.....	STANAG 4569 ниво 4
Противминска заштита.....	STANAG 4569 ниво 4a и 4b,

Наоружање:

- топ 57 mm са 200 граната
- митраљез 7,62 mm са 2.000 метака
- азимут топа 360°, вертикално од –7° до +75°

СУВ:

- даљински управљано наоружање
- двојна стабилизација оруђа
- ДНС са независном стабилизацијом
- дневни ТВ и ноћни термални канал
- ласерски даљиномер
- систем за навођење УАС

Општни модел „барис“ ПВО 30 mm

УНИВЕРЗАЛНА БОРБЕНА ПЛАТФОРМА

Првобитно, „бајкал“ је развијен за руско-француско БВП „атом“. После тога, када је фирма „Renault Trucks Defense“ изашла из тога пројекта, а у вези са уведеним санкцијама ЕУ Русији, „Уралвагонзавод“ започео је процес ширења кооперације са другим партнерима. У фебруару 2015. године на сајму IDEX-2015 обелодањени су планови сарадње УВЗ и емиратске компаније „Emirates Defense Technologies“ да се на точкашкој шасији БВП Enigma угради дистанционо управљани топ 57 mm у борбеном модулу АУ-220М „бајкал“ руске компаније ЦНИИ „Буревестник“. Потом је на сајму RAE-2015 у Нижнем Тагилу било продемонстрирано БВП „деривација“, на бази БМП-3 са модулом „бајкал“. Затим је на сајму KADEX-2016 организована презентација још једног БВП, чија је шасија развијена у УАЕ, борбени модул у Нижнем Новгороду, а „Kazakhstan Paramount Engineering“ у Астани је комплетирао возило.

Мтомбе 8 још нису прошла завршна испитивања у казахстанском амбијенту.

Према изворима компаније НК „Казахстан инжиниринг“, у току је испитивање и нешто лакшег ОВТ типа Мтомбе6 (БТР „Барыс“ 6x6). Фамилија тих возила предвиђена је за опремање ОС Ка-

захстана, а занимање су показале и неке друге државе (Бразил, Габон, Азербејџан, УАЕ). Фиксни рокови за производњу нису изричито саопштени, али Казахстан планира производњу око 120 возила „барис“ у 2018. години. Компанија КПИ помиње могућност да се капа-

цитет производње повећа и до 360 возила годишње, што је велики обим и за економски далеко јаче земље.

На интернету се појавио снимак на којем су варијанте БТР „барис“ као специјално возило ПВО, наоружано даљински управљаним борбеним модулом, топ 30 mm 2А42 и митраљез 7,62. Тај модел је, наводно, развијен у кооперацији са турском компанијом „Asselsan“ и у току 2017. године започета су теренска испитивања у вожњи и на гађањима у екстремним условима, дању и ноћу. Када се заврше испитивања, Компанија КПЕ приказаће то возило представницима МО и ОС Казахстана, ради одлуке о усвајању или не, али и евентуалне понуде некој заинтересованој земљи.

Тенденција развоја и производње БВП точкаша у развијеним земљама последњих деценија била је у примени средњих и већих калибара главног оруђа од топова 90 до 152/155 mm, ПТ то-

Испитивање Мтомбе6 (БТР „барис“ 6x6)

„Барис“ 6x6

пова 90 до 125 mm, ПОР на лансерима и ракетни лансери ПВО, чиме се та врста лаких ОБВ претварала у возила за ватрену подршку, ПОБ и ПВО, а удаљила их од првобитне намене – за патролирање, извиђање, борбу против слабије наоружане пешадије, обезбеђење војних колона, командних места, аеродрома и других важнијих објеката на оперативном простору.

Примена аутоматског топа 57 mm ставила је то оруђе у врх класе топова малих калибара, по ефикасности већој од других оруђа у тој категорији аутоматских топова. Према оцени високог функционера УВЗ, савремени модел топа 57 mm способан је да избаци из борбе било који тип савремених БВП. Може

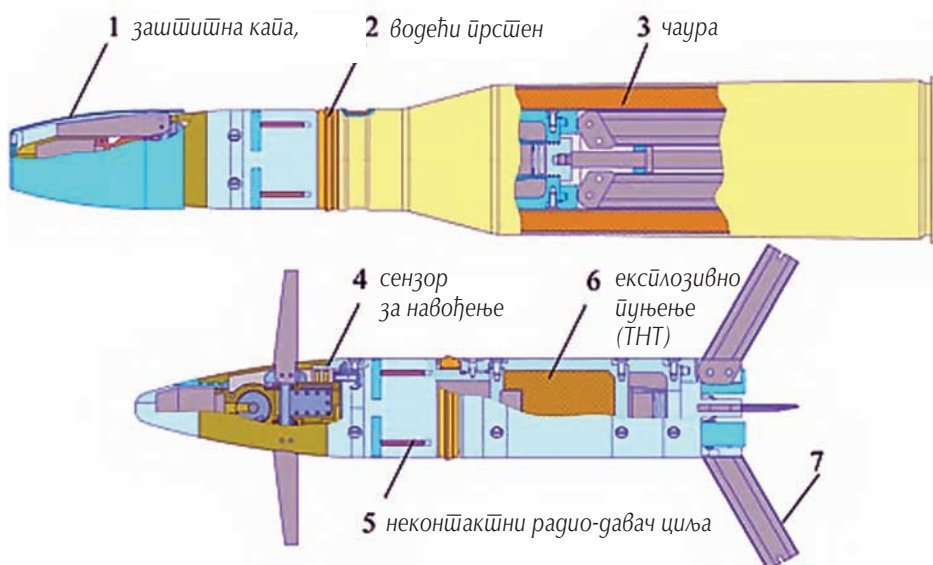
да испалује панцирне и поткалибарне пројектиле, тренутно-фугасне гранате и даљински управљане касетне пројектиле против летелица. Брзина гађања је 120 мет/мин, а крајњи домет 12.000 m, што није достижно топовима калибара 40 и 50 милиметара. Подразумева се и да је дејство на циљу знатно ефикасније из топа 57 mm од других топова мањег калибра. Стога се то оруђе у коментарима руских и казахстанских челника развојно-производних фабрика оцењује као перспективно за дуже време оперативне употребе. Заменик директора УВЗ истакао је да, уколико чланице ЗНД имају развијене сопствене шасије, компанија УВЗ спремна је да борбени модул АУ-220М адаптира за било коју шасију: гусеничну, точкашку, лаку или тешку.

Уколико се анализирају искуства Казахстана, не би било нереално простудирати потребе и Војске Србије за сличним ДУБМ типа АУ-220М са топом 57 mm и спрегнутим митраљезом, евентуално и са 2x2 лансера ПОР типа „корнет-Е“. Наш МРАП „лазар-3“, својом конструкцијом и капацитетом носивости корисног терета, сасвим извесно могао би да прими такав ДУБМ. ■

Милосав Ц.ЂОРЂЕВИЋ

УПРАВЉАНИ АРТИЉЕРИЈСКИ ПРОЈЕКТИЛ

Пројектил је опремљен системом „вештачке интелигенције“, за активирање даљинске детонације, испред или поред циља. По облику пројектил се не разликује од стандардних, али се главна његова особина разликује по минијатурном упаљачу са вештачком интелигенцијом. Генерални директор Концерна „Техмаш“ Сергеј Русаков објаснио је принцип дејства упаљача: „Упаљач омогућује, у моменту опаљења, програмирање пројектила на експлозију у одређеном тренутку. То време се аутоматски прорачунава компјутером у зависности од растојања до циља. Долетевши до циља пројектил експлодира и прави облак од неколико хиљада шрапнелских куглица, који је способан да избаци из строја малоразмерне беспилотне летелице или, на пример, извиђачке квадрокоптере“.

ОКЛОПНИ ТРАНСПОРТЕРИ *GRIFFON*

ФРАНЦУСКИ ОДГОВОР НА САВРЕМЕНЕ ИЗАЗОВЕ

Слободно се може рећи да су Французи родоначелници савремене тенденције ослањања на точкашка оклопна возила. Након успешне серије извиђача, који се могу посматрати и као наставак сличних возила из Другог светског рата, спектар је проширен и на масовну употребу оклопних транспортера, где посебно место припада глобално присутном Renault VAB. Након више од 40 година успешне употребе, дошло је време за замену.

Када је реч о оклопним возилима, Французи су једна од најпосвећенијих нација точкашима. У послератном периоду, настављена је успешна линија точкашких извиђачких возила, што је резултирало серијом лаганих, врло брзих и добро наоружаних возила. Како би се смањили трошкови, предузет је развој одговарајућих верзија оклопних транспортера, а врхунац ка масовности достигнут је седамдесетих година прошлог века када је уведено стандардно возило Renault VAB (Véhicule de l'Avant Blindé).

Возило VBMR Griffon

Процењује се да је произведено око 5.000 примерака у најразличитијим верзијама, почев од оклопног транспортера, инжењерског возила, возила за извлачење, противоклопног возила наоружаног противоклопним вођеним ракетама (ПОВР), возила опремљеног минобацијем, возила за електронско ометање, командног возила, санитарског, извиђачког, борбеног возила пешадије и др.

Точкаши су се појављивали у верзији са формулом погона 4x4 и 6x6, модернизовани су неколико пута, опрема

је мењана. Све у свему, возило је било не само корисно за француске оружане снаге, већ је велик број извезен. У употреби се показало као врло корисно, рентабилно возило, поуздано и прилично отпорно у борбеним дејствима. Тешко је преценити утицај који је имало на даљи развој точкаша не само у Француској, већ и широм света.

Предности точкаша

Точкашка возила имају знатне предности у односу на традиционалне гусеничаре. Наравно, основни недостатак јесте смањење покретљивости, односно проходности у тешким условима расквашеног терена. Међутим, у пустињским условима, пре свега у Африци и на Блиском истоку, где се водио највећи број локалних ратова, точкаши имају знатне предности. У општем случају, процењено је да је граница до које точкаши имају упоредиву проходност на тешком терену до око 15 тона, али је на сувом терену она знатно виша, те поједине државе, попут Јужноафричке Републике, имају точкаше масе и више од 40 тона.

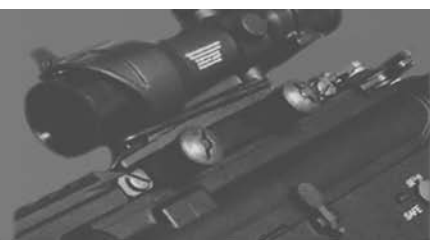
Највеће предности точкаша везане су за далеко ниже трошкове употребе, кроз смањену потрошњу горива (према неким анализама око 70%), јефтиније одржавање, дуже међуремонтне циклусе и знатно дужи радни век, посебно ходног дела, тј. пнеуматика у односу на гусенице. Због дужег радног века гума, као и повећане стратегијске и оперативне покретљивости, није потребно ангажовати посебна возила за транспорт, тзв. вучне возове. Не треба заборавити ни могућност употребе заједничких компоненти са камионима и другим теренским возилима, чиме се развојни трошкови знатно смањују. Коначно, набавна цена точкаша је нижа. Поред мање покретљивости по меком терену, која је, додуше, и смањена применом формуле погона са више точкова и регулацијом притиска у гумама, постоји и традиционални недостатак лакшег оштећења гума у односу на гусенице. У међувремену су се појавиле тзв. нерањиве гуме, са умецима који обезбеђују даље кретање, чак и у случају пробушене гуме и потпуног губитка ваздуха.

Поред тога, точкаши су данас чак и атрактивнији са гледишта вероватноће преживљавања, с обзиром на већу отпорност ходног дела на мине. Наиме, уништавањем једног точка противоклопном мином, возило може да настави кретање осталим точковима, док је то код гусеничара немогуће. Све ово је и те како ишло у прилог чињеници да су војни буџети након Хладног рата кључних „играча“ на светској сцени драстично смањени, те је примена точкаша значајно проширена. Данас се чак и добар део борбених возила пешадије замењује точкашима. Исто важи и за самоходна артиљеријска средства и у неким случајевима и лаке тенкове. Поједине оружане снаге су на добром путу да готово у потпуности избаце гусеничаре, осим, наравно, код главних борбених тенкова, чија маса код свих земаља у данашње време далеко превазилази 45, а у неким случајевима и 60 тона. Код таквих возила, да би се обезбедила одговарајућа покретљивост, чак и не по расквашеном терену, број точкова био би непрактично велик, што би дало возило веома великих димензија, код ког би тешко могла да се обезбеди добра оклопна заштита. За сада, код борбених возила, „рекорд“ је погон 10x10, код одговарајуће верзије швајцарског возила PirahnaIII, мада та верзија није уведена у употребу, док су возила са таквим погоном, па и више точкова коришћена за логистичка возила и лансере ракета.

Уместо VAB-а

Возило VBMR Griffon (Véhicule Blindé Multi-Rôles или вишенаменско оклопно возило) представља замену за сада већ легендарни VAB. Концепција значајно одступа од досадашњих оклопних точкаша и знатно се приближава возилима познатим као MRAP (Mine-Resistant Ambush Protected), данас врло популарним возилима са високом отпорношћу на мине, импровизирана експлозивна средства и заседе противника, те су као таква врло добро прилагођена савременом ангажовању у мировним мисијама, а посебно у антитерористичким акцијама. Не треба заборавити ни чињеницу да су таква возила, укључујући и Griffon, базирана на компонен-

тама камиона, те је и обука посада, нарочито возача, практично заједничка са обуком возача камиона и врло брза и једноставна.

Griffon није једно возило, већ фамилија возила, а за сада је предвиђена изградња 11 варијанти, које би требало да замене 30 варијанти возила VAB.

То возило користи компоненте теренског војног камиона, укључујући и мотор снаге 400 КС, који је посебно прилагођен за употребу више различитих врста горива. Концепција је класична за такав тип возила, са мотором и трансмисијом напред, управним одељењем и борбеним одељењем позади. Сталну посаду чине три човека (возач, командир и нишанџија – оператер даљински управљане борбене станице), док возило превози осам војника који седе у два реда окренути лицем у лице. Бројка од осам војника оцењена је као оптимална, јер садржи два борбена тима од по четири војника и коришћена је већ на борбеним возилима пешадије AMX-10P, мада је, истина, VAB превозио 10 војника.

Војници немају могућност дејства из унутрашњости возила, јер је на основу досадашњих искустава утврђено да је структурална чврстоћа и отпорност на импровизована експлозивна средства која дејствују са бока важнија особина, посебно због чињенице да је ватра коју пешадинци могу отворати из унутрашњости прилично непрецизна.

Други конструктори имају другачије виђење и тешко је из ове перспективе оценити ко је у праву. То возило поседује четири отвора за осматрање, а пеша-

динци улазе и излазе кроз велику рампу на задњем делу, док стална посада има могућност уласка и изласка преко бочних врата. Треба напоменути да, „ако пригустити“, постоји и формацијско наоружање у виду митраљеза 7,62 или 12,7 mm, као и аутоматски бацач граната 40 милиметара. Овако замишљено формацијско наоружање типично је за оклопне транспортере, јер обезбеђује прилично ефикасну ватрену подршку. Наравно, оно не може да се мери са аутоматским топовима 20, 25, 30 или 40 mm према могућности дејства по циљевима типа других оклопних возила, али Griffon томе није ни намењен. Уништавање тих циљева биће „остављено“ специјализованом деривату у виду извиђачког возила EBRC Jaguar са топом СТ40 калибра 40 mm, по многим, најбољим и најсавременијим топом тог типа на свету са телескопском муницијом (који је настао из заједничких напора француских и британских стручњака), а намењен је за опремање извиђачких возила и борбених возила пешадије. Поред тога, ту су борбена возила пешадије VBCI са топом 25 mm и, наравно, тенкови Leclerc.

Овако, комбинација митраљеза и аутоматског бацача граната представља компактну алтернативу велике ватрене моћи и борбеног комплекта, уз релативно малу запремину коју муниција заузима унутар возила. Опционо, ту су две ПОВР ММР (Missile Moyenne Portée – ракета средњег домета), домета четири километра, са тандем кумулативном бојевом главом пробојности 1.000 mm челика за балистичку заштиту и комби-

нованим инфрацрвеним телевизијским самонавођењем. То је ПОВР намењена за замену познатих ПОВР MILAN, широко распрострањених у целом свету, не само у НАТО-у.

Упркос чињеници да ракете имају могућност захвата циља након лансирања (циљ иза препреке), дејства по принципу „испали и заборави“ и двосмерног преноса података са могућношћу интервенције оператера, намена оклопног транспортера није лов на тенкове. Опција ПОВР ту је због самоодбране од тенкова и других оклопних возила. Уколико командир има „противтенковске“ амбиције, може довести у питање животе свих, укупно 11 чланова посаде. Наоружање је монтирано у даљински управљану борбену станицу, где су постављени и лансери димних кутија, као

КАРАКТЕРИСТИКЕ

Возило има типичне „камионске“ димензије – ширину 2,5 m, висину 3 m и масу 25 тона. То је готово двоструко у односу на VAB и за то постоје одлични разлози. Први и најважнији јесте оклопна заштита, која је до нивоа NATO STANAG 4569 ниво 4, калибра 14,5 mm до удаљености 200 m, брзине зрна 911 m/s и парчади пројектила до удаљености 30 m од возила, односно мине са еквивалентом масе експлозивног пуњења 10 kg испод било ког точка или средине возила. Додатна заштита од мина јесте уградња седишта отпорних на ударни талас, која су еластично овешена о кров.

Рендер VBMR Griffon и извиђачког EBRC Jaguar

„Griffon“ на испитивањима

чак 2.122 возила у различитим верзијама (1.722 са формулом погона 6x6 и 400 4x4), која би требало да буду испоручена до 2020. године.

Планиране су следеће верзије: оклопни транспортер (1.022 возила), командно (333), возила за извлачење (54), артиљеријски извиђачи (117) и санитарска возила (196). Такође, биће и других верзија, попут самоходног минобацача, противоклопног возила, цистерне, возила за брзе интервенције и др. На бази тог возила, развијена су и наменска извиђачка возила EBRC Jaguar (Engin Blindé de Reconnaissance et de Combat – оклопно извиђачко и борбено возило), којих је поручено 248, а треба да имају око 70 одсто заједничких компоненти са VBMR Griffon.

Задњи део са великом рампом за улазак/излазак пешадијца

и, што је занимљиво, али данас више него актуелно и потребно, систем за детекцију снајпера METRAVIB SLATE.

Посадни простор опремљен је клима-уређајем, што је обавезна опрема у случају дејстава у условима високих температура као што су Африка и Блиски исток. Возило има типичне „камионске“ димензије, што је готово двоструко у односу на VAB и за то постоје одлични разлози – најважнији је оклопна заштита. Додатна заштита од мина јесте уградња седишта отпорних на ударни талас, која су еластично овешена о кров.

Посебно је занимљива додатна

опрема возила, која представља последњу реч технике. Поседује дневно-ноћну опрему за осматрање, као и нови командни систем и систем за умрежавање са осталим возилима, вишим нивоом команде и пешадинцима. Стандардан је и систем за ласерско и радарско упозоравање, као и за упозоравање од надоласеће ПОВР, а уз то и нуклеарно-биолошка и хемијска заштита. Навигациони систем јесте Safran Electronics & Defense Epsilon 10, навигациони систем базиран на хемисферично резонантном жирокопу (HRG), борбено-информациони систем SICS (Scorpion Combat Information System) и радио-систем Thales CONTACT (Digital Tactical Communications and Theater). Присутан је и систем за инфрацрвено ометање.

Перспектива

Возило је резултат заједничких напора три гиганта – „Nexter“, „Thales“ и „Renault Trucks Defense“, а испоруке треба за започну ове године. Поручено је

Тако велике поруџбине су у данашње време у најмању руку ретке, тако да се очекује да опадне и цена када се успостави пуна серијска производња. Већ постоје поруџбине за Griffon/Jaguar из Белгије (417 и 60 комада респективно), а поруџбине других земаља се тек очекују. У Белгији, иначе реномираном произвођачу оружја, па и оклопних возила, VBMR/EBRC треба да замене швајцарске оклопне транспортере Piranha III C, аустријска извиђачка возила Pandur и немачка патролна возила Dingo 2. Сва три возила имају различите компоненте и представљају прилично хетерогену силу, чиме се значајно повећавају трошкови употребе и одржавања. Једноставно, велике домаће поруџбине обезбеђују уједно и нижу цену.

Уз политички утицај Француске, пре свега у бившим колонијама у Африци, VBMR/EBRC може да резултује продајом и бројем произведених примерака који лако могу да достигну VAB, с обзиром на то да су већ садашње поруџбине превазишле половину укупне производње VAB. Чак и ако се не достигне у потпуности, може се сматрати да ће нови француски двојац представљати врло велик успех наменске индустрије у новонасталој клими након Хладног рата. О VBMR/EBRC ће се без сумње још чути у војним круговима. ■

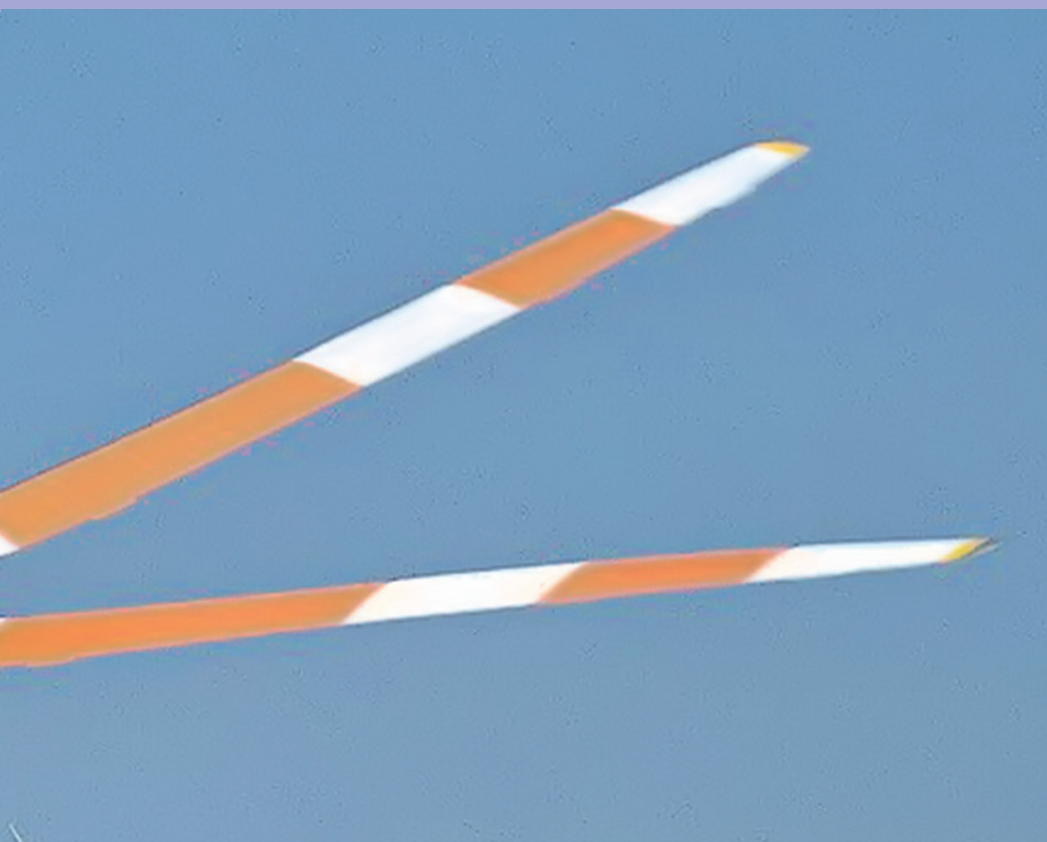
Проф. др Себастиан БАЛОШ

ФАМИЛИЈА ХЕЛИКОПТЕРА ВИШЕСТРУКЕ НАМЕНЕ

ДУГА ТРАДИЦИЈА ЛЕТЕЛИЦА BELL

Опремање хеликоптерима опште намене у великом броју случајева представља приоритет када су у питању мала ваздухопловства. Такви примери забележени су и у ваздухопловствима држава насталих распадом СФРЈ. Последње у низу таквих ваздухопловстава јесте црногорско, које ће у наредном периоду приступити набавци три хеликоптера Bell 412 америчког порекла. У овом броју „Арсенала“ износимо више детаља о овом хеликоптеру.

До данас је произведено око 900 хеликоптера Bell 412, од чега је 260 израђено у компанији „Agusta-Westland“

Хеликоптери фамилије Bell имају дугу традицију употребе на овим просторима која сеже у шездесете године прошлог века. Наиме, формирањем хеликоптерских јединица у РВиПВО и стицањем првих оперативних искустава у употреби ових средстава, на нивоу државног врха СФРЈ донета је одлука да се за потребе тадашње милиције установе хеликоптерске јединице намењене за извршавање задатака из домена унутрашњих послова. Супротно опредељењу армијског врха који се у том периоду окретао набавци совјетских и француских хеликоптера, за опремање полицијских јединица изабрани су углавном амерички модели хеликоптера (махом типа Bell АВ 47, Bell 206 Jet ranger и Bell 212). Премда се изворно ради о америчким хеликоптерима, већи број примерака испоручених СФРЈ у ознаци је имао префикс Agusta, што указује на то да је реч о летелицама које су лицензно произведене у Италији.

Први хеликоптери набављени намењени, у већем броју за полицију, били су лаки хеликоптери Bell 206 Jet ranger, носивости до пет особа. Од почетка седамдесетих до почетка деведесетих го-

дина прошлог века испоручено је око 30 хеликоптера тог типа, у различитим верзијама. Након пријема првих Bell 206 разматрана је и набавка хеликоптера већих транспортних могућности, тако да су већ крајем седамдесетих у Југославију стигли први вишенаменски двомоторни хеликоптери типа Bell 212, односно Agusta Bell АВ-212. На овај начин, полиција је добила хеликоптер употребљив за задатке трагања и спасавања, гашење пожара са подвесним ведром, задатке медицинске евакуације или транспорта до 14 лица.

Медијска икона

Оно што Ми-8/17 представља у свету хеликоптера на источној полусфери, то је фамилија хеликоптера УН-1, односно Bell 212/412 на другој страни. Штавише, може се рећи да УН-1 заузима једно од централних места америчке медијске иконографије током бројних ратова које су САД водиле након Другог светског рата, а посебно оног у Вијетнаму.

Почетак развоја породице хеликоптера УН-1, односно Bell 212/412, везан је за 1956. годину, када је, на основу захтева америчке копнене војске (US Army), полетео први прототип под ознаком Bell ХН-40 носивости два пилота и шест војника. Из овог хеликоптера развијена је читава фамилија војних и цивилних хеликоптера за општу намену, названих „ирокез“ (Iroquois), према индијанском племену, како су Американци често означавали своје хеликоптере. Компанијски назив хеликоптера био је Bell Model 204, док је у војној употреби у почетку имао ознаку HU-1. Посаде су га због тога назвале „хјуи“ (Huey), што је временом постао чешћи назив од званичног. И војна ознака је ускоро промењена у УН-1.

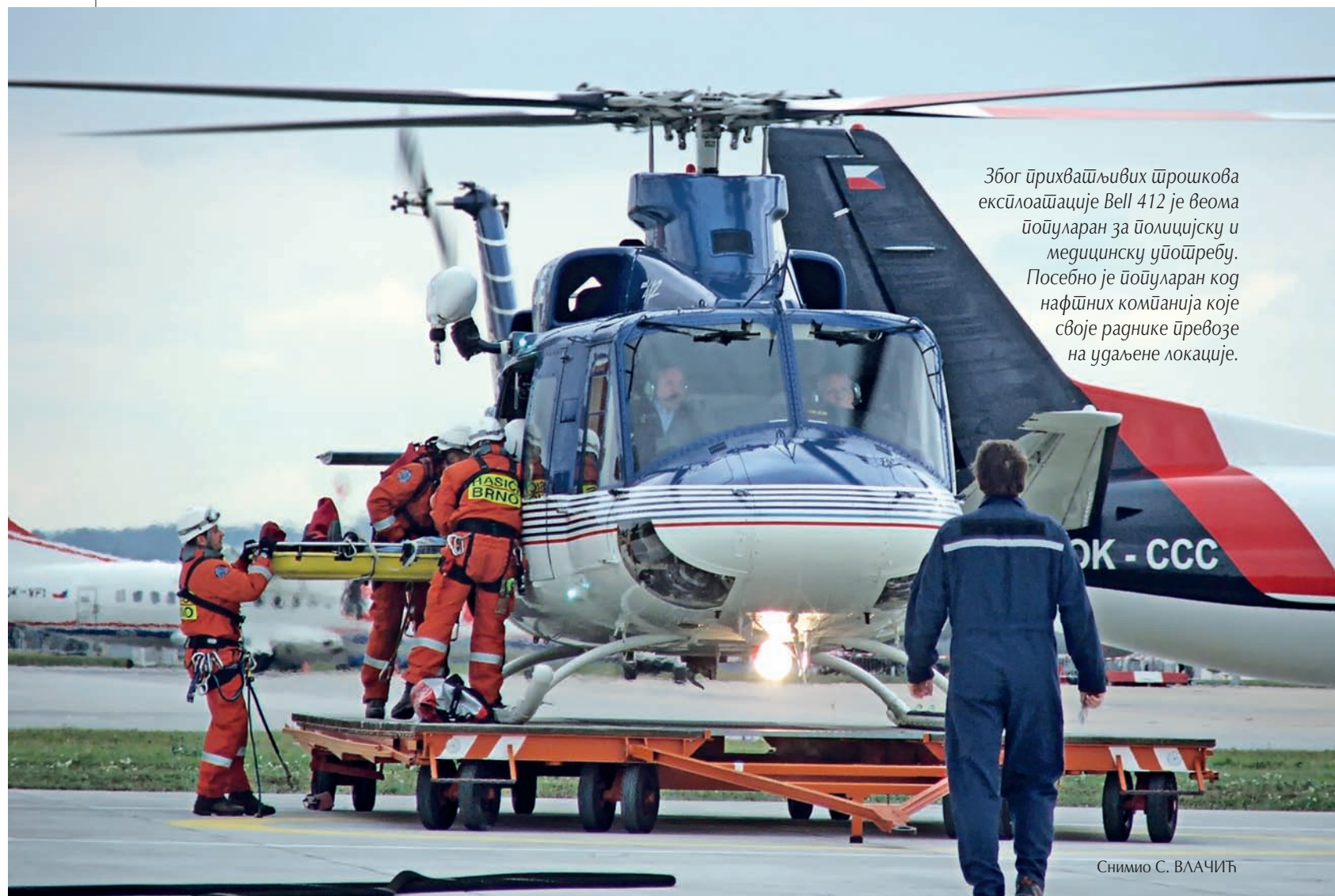
Масовна примена у Вијетнамском рату и искуство које се брзо сакупљало, терали су конструкторе у стална побољшања. Тако су вршена унапређења погонске групе, опреме и саме конструкције хеликоптера и ротора. Из хеликоптера Model 204 изведене су војне верзије УН-1А, В и С, а значајан помак били су

Кабина последње варијанте Bell 412EP1 је потпуно дигитализована

Model 205 (UH-1D) и Model 205A-1 (UH-1H), који се најлакше препознају по дуплим прозорима на бочним клизним вратима. Из ових основних варијанти изведен је низ подваријанти за Марински корпус, морнарицу и ваздухопловство.

Сви ти хеликоптери били су погњени једним турбоосовинским млазним мотором произвођача Lycoming, чија се снага, у зависности од варијанте, кретала од 575 kW до 1044 kW. Са појачањем мотора повећавала се и носивост, а делом и димензије трупа, односно теретног простора. Последњи једномоторни „хјуи“ произведен је 1976. године. Процењује се да је направљено више од 16.000 хеликоптера, од чега је око 7.000 коришћено у Вијетнамском рату, током којег су погинула 2.202 летача на „хјуима“, а изгубљено је, према неким изворима, око 2.500 хеликоптера. Једна по-

Због прихватљивих трошкова експлоатације Bell 412 је веома популаран за полицајску и медицинску употребу. Посебно је популаран код нафтних компанија које своје раднике превозе на удаљене локације.

Снимио С. ВЛАЧИЋ

ловина је уништена у борби, а друга у удесима и инцидентима током оперативне употребе. Према одређеним изворима, овај хеликоптер је у војне сврхе употребљавало више од 70 земаља.

Двомоторна ера

На захтев канадске владе „Bell” је 1968. развио нову, двомоторну верзију „ирокеза” уградњом канадске погонске групе Pratt & Whitney Canada (PWC) РТ-6Т-3 (америчка ознака Т400-СР-400) на основни змај модела Bell 205, постигавши побољшане перформансе и поузданост летелице. У септембру 1969. компанија је добила поруџбину за 50 хеликоптера СУН-1Н (локална ознака СН-135) за ваздухопловство Канаде, који су испоручени 1971. и 1972. године, а скоро истовремено примљене су, поред почетног противљења, и поруџбине од Оружаних снага САД. Амерички хеликоптери означени су са УН-1Н, а испоруке су трајале до 1977. године. За потребе свих видова Оружаних снага САД испоручено је 300 комада.

Произвођач мотора серије РТ-6Т3 Twin Pac износи податак да је његов степен поузданости изузетно велик и да се ошказ у лету бележи у просеку на 166.700 саћи налета!

Паралелно са производњом војних верзија, компанија је тржишту понудила и комерцијалну верзију са 14 седишта, означену као Model 212, која се углавном разликовала по опреми и ди-

зајну кабинског, односно теретног простора. Хеликоптер је од стране америчких ваздухопловних власти (FAA) добио основни сертификат јула 1971. године, што је омогућило лакши пласман. Убрзо је сертифициван и за инструментално летење, након што је на њега интегрисана тада најсавременија западна навигацијско-комуникацијска опрема.

Италијанска компанија „Agusta”, која је израђивала хеликоптере Bell по лиценци још од 1954, преузела је лиценцу и за производњу хеликоптера Model 212, а прве испоруке почеле су већ 1971. под ознаком Agusta Bell АВ-212. За морнарице Италије и Шпаније „Agusta” 1977. почиње испоруку противподморничке варијанте АВ-212 АSW.

Развој хеликоптера Bell 212 текао је лако јер се ослањао на проверена решења хеликоптера Bell 205. Труп је израђен у виду полумоноконструкције са оплатом од алуминијума и челичним ојачањима. Са обе стране су клизна теретна врата ширине 1,88 m и висине 1,24 m, а теретна кабина има запремину од око 6 m³. Репни конус је полумоноконструкције са алуминијумском оплатом, који на завршетку прелази у вертикални стабилизатор са погонском осовином репног ротора. Главни ротор је двокраки, полукрути,

Снимко С. ВЛАЧИЋ

ТАКТИЧКО-ТЕХНИЧКЕ ОДЛИКЕ BELL 412EP1

Посада: 1–2 пилота

Носивост: до 14 путника или до шест повређених на носилима, односно 2.190 kg дозвољеног терета или 2.041 kg подвесног терета. Ведро за гашење пожара максимално 1.950 l воде

Мотор: 2xРТ6Т-9 укупне максималне снаге 1.383 kW

– унутрашње гориво 1.251 l
– додатни кабински резервоар за прелете 617 l

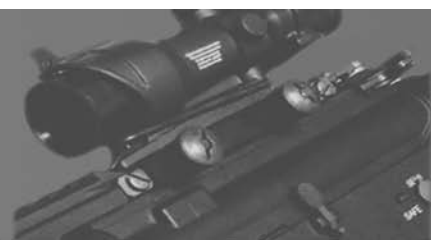
Димензије:

– пречник носећег ротора 14,02 m
– дужина са ротором 17,12 m
– дужина трупа 12,70 m
– висина до макс. врха репног ротора 4,54 m
– ширина са скијама 2,89 m
– запремина теретне кабине 6,2 m³

Масе: празан у основној конфигурацији 3.207 kg, највећа у полетању 5.398 kg

Перформансе:

– највећа брзина 259 km/h
– брзина крстарења 226 km/h
– врхунац лета 5.016 m
– врхунац лебдења са утицајем земље 3.459 m
– врхунац лебдења без утицаја земље 2.011 m
– долет 674 km
– макс. трајање лета 3 h 45 min

са потпуно металним краковима. Репни ротор је, такође, двокраки, потпуно метални и налази се са десне стране вертикалног стабилизатора. Са доње стране трупа, у оси главног ротора, налази се кука за подвесни терет максималне носивости 2.270 килограма, а са десне стране, ван теретне кабине, монтира се дизалица/витло дужине 75 метара, максималне носивости 270 килограма.

Велики скок напред са моделом 212 била је интеграција погонске групе РТ-6ТЗ Twin Pac, састављене из два турбоосовинска мотора, постављених један поред другог, који су преко заједничког редуктора погонили једно вратило. Максимална укупна снага на полетању износила је 1.044 kW. До прве половине осамдесетих година продато је више од 1.300 примерака Bell 212, из више различитих производних погона.

За потребе хеликоптерских јединица СУП СФРЈ, крајем седамдесетих и почетком осамдесетих година набављено је седам хеликоптера Agusta Bell АВ-212 и један Bell 212.

ВЕРЗИЈЕ

Хеликоптер Bell 412 производи се у више погона: канадском, италијанском и индонежанском. У зависности од произвођача, али и специфичних корисника, Bell 412 званично има 12 варијанти: Bell 412EP, Bell 412HP, Bell 412SP, Military 412, CH-146 Griffon, Bell Griffin HT1, Bell Griffin HAR2, Agusta-Bell AB 412, Agusta-Bell AB 412EP, Agusta-Bell AB 412 Grifone, Agusta-Bell AB 412 CRESO и NBell 412.

Последња степенница – Bell 412

Следећи корак у развоју хеликоптера фамилије УН-1, односно Bell 212, био

је Bell 412. Програм развоја ове верзије покренут је 1978. године. Прототип је настао конверзијом Bell 212, при чему је најочљивију промену представљао нови четворокраки ротор са лопатица-

Словенија је на територији бивше СФРЈ највећи војни корисник верзије Bell 412 са осам примерака

ма израђеним од композита. Испитивања су започета 1979. године, а већ 1981. извршена је сертификација хеликоптера и прве испоруке. Новим ротором добијена је већа брзина лета, смањен ниво буке и вибрација хеликоптера. Један примерак Bell 412 набављен је 1987. године за потребе СУП Словеније (и он и даље лети са словеначким ознакама).

Прво побољшање у оквиру серије 412 био је Bell 412SP (SP – Special Performance), са повећаном полетном масом, знатно проширеним капацитетом унутрашњег горива и новим ентеријером кабине. Године 1991. следи Bell 412HP (High Performance) са усавршеном трансмисијом и на крају Bell 412EP (EP – Enhanced Performance) са дигиталним аутопилотом. Та варијанта је и данас актуелна, али се нуди са дигиталним кабинским простором (glass cockpit) под ознаком Bell 412EPI. Управљање погонском групом јесте дигитализовано, а уз олакшану експлоатацију делимично је повећана и снага мотора са применом верзије мотора РТ6Т-9 Twin Pac. Треба напоменути да је снага мотора од верзије до верзије постепено расла на укупну снагу од 1.383 kW.

Ова конфигурација хеликоптера представљена је на изложби Heli-Expo одржаној 2013. године у Лас Вегасу. Срце EPI варијанте чини Bell BasiX Pro™, интегрисани систем авионике са четири колор приказивача дијагонале 26,4 центиметра. Тај систем је подређен употреби на двомоторним хеликоптерима у складу са стандардима IFR, Category A и JAR OPS3 операцијама. У саставу навигацијско-комуникацијске опреме налази се и вишефункцијски уређај Garmin GTN-750 (VOR/ILS/DME/VHF/GPS), те остала стандардна опрема, као што су ELT, транспондер и сл. Као и на другим летелицама из описане фамилије хеликоптера, могућа је интеграција најразличитије опреме, за спасавање, гашење пожара, медицинску евакуацију, осматрање оптоелектронским уређајима и слично.

За варијанту Bell 412EPI крајем 2017. определило се и црногорско министарство одбране, које у наредном периоду планира да потпише уговор за три хеликоптера у цивилној, комерцијалној варијанти. Процењује се да је оквирна вредност хеликоптера око 10 милиона

Хеликоптер АВ412 SAR

КАНАДСКА ИСКУСТВА

Снажан замах читавом програму хеликоптера Bell 412 пружен је 1992. године уговором са канадским оружаним снагама за набавку сто хеликоптера Bell 412EP прилагођених војној употреби. Ови хеликоптери у Канади су означени као CH-146 Griffon и заменили су више других типова хеликоптера (CH-136 Kiowa, CH-135 Twin Huey и CH-118 Iroquois) намењених осматрању, трагању и спасавању, медицинској евакуацији, транспорту итд. Иако се у домаћој употреби показао задовољавајуће, Канађани су имали доста примедби на карактеристике хеликоптера на топлим и високим теренима, какви су владали у Авганистану.

евра, по комаду. Избор Bell 412 јесте логичан след поступања, имајући у виду да Црна Гора већ има у употреби један Bell 212 и један Bell 412 EP набављен крајем деведесетих година прошлог века.

На овај начин Црна Гора је последња у низу држава бивше СФРЈ која је наставила да купује хеликоптере Bell. Подсетимо, деведесетих година прошлог века Словенија је за потребе

војске набавила осам Bell 412 у различитим верзијама, и четири Bell 206. Хрватска и Македонија су такође купиле Bell 206 (десет односно четири примерка), а Македонија је, као и Црна Гора, набавила један Bell 412. Из овог шаблона искочила је Република Србија одлучивши се за напреднији и модернији H-145M. ■

Др Славиша ВЛАЧИЋ

ТЕРЕНЦИ ЗА РУСКУ ВОЈНУ ПОЛИЦИЈУ

Почетком ове године војна полиција Западног војног округа ОС Руске Федерације добиће 140 специјалних теренских возила УАЗ-3163 „патриот“ 4×4, саопштила је руска новинска агенција „ТАСС“. Нова возила биће опремљена звучном и светлосном полицијском сигнализацијом, разгласним звучником, простором за смештај до два притвореника, витлом, средствима везе, системом за глобално позиционирање „ГЛОНАСС“ и уређајем за аутоматско гашење пожара у моторном простору. УАЗ-3163 „патриот“ јесте теренско возило типа SUV са погоним на сва четири точка, које покреће бензински мотор од 128 коњских снага. По жељи купца може бити са мануелним или аутоматским мењачем. Маса возила је 2,2 т, а корисна носивост од 500 до 800 килограма. Максимална бр-

зина на путу је 150 km/h. Зависно од верзије, може да превезе од пет до девет лица (ако су у задњем делу каросерије уграђене клупице). Возила УАЗ-3163 користе руска полиција, ФСБ, МЧС, граничне јединице и снаге за специјалне операције ССО. ■

ПОЉСКА ОПРЕМА ХЕЛИКОПТЕРЕ МИТРАЉЕЗИМА MINIGUN

Пољски часопис „Military Magazine“ (MILMAG) објавио је на свом сајту да ће специјална јединица JW GROM (пољ. Grupa Reagowania Operacyjno-Manewrowego) купити одређену количину пушкомитраљеца М134 Minigun калибра 7,62×51 милиметара. Специјалне снаге Пољске користе М134 Minigun од 2013. године (купљени од фирме „Garwood Industries“), монтиране на бочна врата хеликоптера Ми-17, возила НММВВ и гумене чамце. Према уговору који је званично објављен на интернету (12. децем-

бра 2016), набавиће се митраљеци М134Д од америчке компаније „Dillon Aero“, коштаће 743.275 \$ и биће додељени 7. хеликоптерској ескадрили за специјалне операције, како би се монтирали на хеликоптере Ми-17. Minigun М134Д јесте побољшана верзија изворног М134, који је почетком шездесетих година развио „General Electric“. То је митраљез са шест цеви које се ротирају помоћу електричног мотора, има велику брзину паљбе од 3.000 метака у минути (50 мет./сек.), спремиште за муницију са 4.000 метака и домет до 1.000 метара. ■

МАРИНЦИ ДОБИЈАЈУ ОКВИРЕ MAGPUL

Министарство одбране САД и Тексашка компанија „Magpul Industries“ потписали су у децембру 2016. године уговор о испоруци оквира PMAG 30 AR/M4 GEN M3 у вредности од 12.792.000 долара за морнарицу и марински корпус. Ако се угрубо израчуна, према комерцијалној цени једног оквира чија је цена 14 \$, реч је о цифри од око милион комада, што је довољно да се опреми сваки морнар и маринач активног и резервног састава (у ОС САД б/к пушке је седам оквира 5,56 mm). Оквир PMAG, капацитета 30 метака калибра 5,56 mm, израђен је од висококвалитетне полимерне пластике (црне, зелене или браон боје) и намењен је за храњење оружја AR и M4 платформе (HK 416, MR556A1, M21 IAR, FN SCAR и др.). За разлику од стандардних, алуминијумских оквира који се дуже у војсци, оквири PMAG имају измењену, нешто закривљенију геометрију, квалитетније делове (опруга, доносач метака, утврђивач оквира) и важе за најпозданије на тржишту.

Копнена војска је у септембру 2017. године одобрила употребу оквира PMAG 30, које јединица може набављати из свог фонда или војник купити о свом трошку. Тренутно је КоВ завршио опитовање модернизованих алуминијумских оквира (Enhanced Performance Magazine), који се нису добро показали, па је за очекивати да ће ускоро уследити још једна наруџбина од „Magpul-a“ за копнене снаге. ■

ЕСТОНИЈА БИРА НОВУ ЈУРИШНУ ПУШКУ

Естонски центар инвестиције у одбрани (ECDI) изабрао је 9 од 14 понуђача који су се пријавили на тендер за избор нове службене пушке Одбрамбених снага Естоније (расписан у јулу 2017). У првој половини 2018. године биће тестирани модели: BREN 806 („Česká zbrojovka“), Galil ACE („IMI“), LM8 („Lewis Machine&Tool Company“), SIG MCX („SIG Sauer“), HK 416/417 („Heckler&Koch“), ARX 160/200 („Berreta&Saco“), MSBS/GROT („Radom“), Renegade + („Patriot Ordnance Factory“) и MRR („Colt Canada“). Са победником тендера биће потписан уговор који је вредан око 75 милиона евра. Према плану опремања, Естонија ће у периоду од 2018. до 2021. године набавити 11.000 пушака у калибру 5,56 mm и 7,62 mm NATO, а затим наручити још један контингент од 18.000 комада са роком испоруке до 2024. године. Осим за војску, оружје ће бити намењено полицији, граничној служби и резерви. Тренутно, по бројном стању мала естонска војска користи израелски Galil 5,56 mm (1. пешадијска бригада) и шведски Ак4 7,62×51 mm, копију HK G3 (2. пешадијска бригада). ■

РУМУНИ ТЕСТИРАЛИ ПОРС SPIKE LR

Румунска војска је у децембру 2017. године на војном полигону „Синци“ код Брашова тестирала преносни противоклопни ракетни систем SPIKE LR (енг. Long Range) са модерним дигиталним уређајем за вођење и лансирање ICLU (енг. Integrated Control Launch Unit). Процењена је ефикасност система на различитим даљинама дану и ноћу, лансирано је девет ракета и све су погодиле задате циљеве. Систем је добио највише оцене, па се у наредне две године очекује потписивање уговора са немачком компанијом „Euro Spike GmbH“.

Противоклопни ракетни систем (ПОРС) SPIKE LR биће у наоружању пешадијских, извиђачких, брдско-планинских и артиљеријских јединица КоВ. Састоји се од ракете (у контејнеру), уређаја за вођење и лансирање и треношца. Тежак је око 45 kg, а опслужују га нишанција и помоћник. Ракету (домета до 4.000 m) може испалити по принципу „лансирај и заборави“ или „лансирај, прати и коригуј“. Румунија дуго година користи си-

стеме SPIKE LR (великог домета) монтиране на БВП MLI-84 и SPIKE ER (повећаног домета) на хеликоптерима IAR 330 SOCAT (Puma). Противоклопни ракетни систем SPIKE развила је и производи израелска компанија „Rafael Advanced Defence Systems“, а у Немачкој по лиценци компанија „Euro Spike GmbH“, чији су сувласници „Diehl Defence“ (40%), „Rheinmetall Defence Electronics“ (40%) и холандски „ERCAS B.V.“ (20%). ■

ХОЛАНДСКО ВОЗИЛО ЗА СПЕЦИЈАЛНЕ ОПЕРАЦИЈЕ

Специјалне снаге Холандске краљевске војске – Korps Commandotroepen (КСТ) добиле су нових 50 возила VECTOR 4x4 (De Versatile Expeditionary Commando Tactical off Road) домаћег произвођача „Defenture BV“. Церемонија примопредаје одржана је почетком децембра 2017. године у касарни јединице у Розендалу. Нови VECTOR-и замениће теренска возила Mercedes-Benz G класе и биће посебно модификовани за специјалне операције уградњом митраљеза 12,7 mm M2 Browning на турели и пушкомитраљеза 7,62 mm FN MAG на сувозачевој страни (командира). Додатна конфигурација јесте аутоматски бацач граната 40 mm H&K GMG или ПО систем SPIKE. Возило VECTOR 4x4 развијено је на основу захтева специјалних снага и први пут је представљено 2014. године на међународном сајму „Eurosatory“ у Паризу под називом AATV (Air Transportable Tactical Vehicle).

То је лако тактичко теренско возило масе 3.050 kg са максималном носивошћу до две тоне. Намењено је за превоз пет војника са опремом игодно за извођење специјалних задатака (извиђање, препад, пратња конвоја и сл.). Према потреби, може се опремити додатном балистичком и противминском заштитом стандарда STANAG 4569 ниво 1. ■

Вести припремио Бојан РАЈИЋ

ПЛОВЕЋА БАТЕРИЈА №3 (2)

Жестока совјетска одбрана Севастопоља препуна је епизода које су заборављене јер није остао у животу нико ко би о томе могао да исприча своју причу, нити су сачувани документи који би посведочили о тим трагичним догађајима. Али, иза пловеће батерије №3 и њене посаде остало је неколико фотографија, архивских докумената и сведока који су преживели рат. Ко зна, можда ћемо једног дана гледати и филм о челичним Севастопољцима са челичне коцке..., јер су за девет месеци деловања оборила више авиона него било које друго пловило совјетске ратне морнарице.

ОДЛАЗАК ЧЕЛИЧНЕ КОЦКЕ У ЛЕГЕНДУ

За девет месеци деловања (или тачније седам месеци, с обзиром на то да је прва два месеца стојала на везу у Севастопољу и није учествовала у борбама) пловећа батерија №3 оборила је више авиона него било које друго пловило совјетске ратне морнарице. У зависности од извора, тај резултат се креће од 22 до 28 немачких авиона.

Ипак, током рада са архивским материјалима, узета су у обзир само обарања која потврђују најмање три извора: рапорти команданта батерије, капетана Мошенског, са навођењем времена и ме-

ста пада авиона, затим извештаји из јединица ваздушног осматрања и обавештавања или јединица које су биле сведоци догађаја, и на крају, рапорти дежурног одбране акваторије Севастопоља са указивањем модела авиона, времена и места њихових падова.

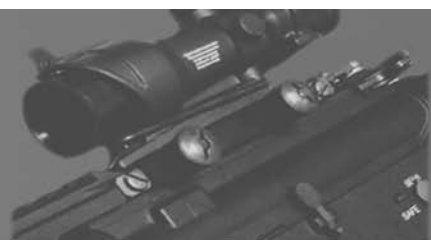
Учинак батерије

Од 10. новембра 1941. до 19. јуна 1942. године забележена су следећа обарања немачких авиона:

– 29. новембра 1941. посада ПА топа 37 мм оборила је ловац Вф-109, који

Немачки бомбардер „јункерс“ Ју-88, најчешћа „мушкетерија“ прошивавионаца са пловеће батерије №3

је пао на копно, у зони аеродрома Херсонес;

– 17. децембра посада ПА топа 37 mm оборила је бомбардер Ју-88, који је пао у Камишовом заливу, на 500 m од батерије;

– 22. децембра посада ПА топа 37 mm оборила је бомбардер Ју-88, који је пао у зони аеродрома;

– 23. децембра посада оруђа 76,2 mm оборила је бомбардер Ју-88, који је пао на обали поред аеродрома;

– 17. јануара 1942, у 13.21 часова, посада ПА топа 37 mm оборила је бомбардер Ју-88, који је пао у зони 35. артиљеријске батерије;

ИЗ ВАЗДУХА

У борбама на Криму Луфтвафе је ангажовала више од 120 ловаца и 300 бомбардера из више јединица. Ловци су били из треће групе 3. ловачке ескадриле „Удет“ и 77. ловачке ескадриле. Бомбардери су били из 51, 76. и 100. бомбардерске ескадриле, 1. школске бомбардерске ескадриле, 77. ескадриле пикирајућих бомбардера и друге групе 26. бомбардерске ескадриле торпедосаца.

– 17. јануара погођена су два бомбардера Не-111, који су се удаљили ка североистоку;

– 14. априла посада ПА топа 37 mm оборила је бомбардер Ју-88, који је пао у зони 92. дивизије;

– 27. маја посаде ПА топова 37 mm обориле су ловац Vf-109, који је пао на рт Херсонес, недалеко од аеродрома;

– 27. маја посаде ПА топова 37 mm обориле су ловац Vf-109, који је пао у море код рта Фиолент, југоисточно од батерије;

– 27. маја посада ПА оруђа 76,2 mm оборила је бомбардер Do-215, који је пао у море по азимуту 220, на удаљености око 1,5 km од батерије;

– 9. јуна посаде ПА топова 37 mm обориле су три бомбардера Ју-88, који су пали на обалу, у море и код рта Фиолент;

– 12. јуна посада ПА топа 37 mm оборила је ловац Vf-109, који је пао на

крај аеродрома Херсонес (сведочење совјетског pilota кога је тај Vf-109 пратио, а које је објавио у својим мемоарима);

– 13. јуна у 16.50 часова, посада ПА оруђа 76,2 mm оборила је бомбардер Ју-88, који је експлодирао у ваздуху;

– 14. јуна посаде ПА топова 37 mm и ПА оруђа 76,2 mm обориле су три обршавајућа бомбардера Ју-87, од којих је један пао у рејону аеродрома, други у море, а трећи поред светионика на рту Херсонес; оштећена су још два Ју-87, која су се удаљила ка засеоку Качи, североисточно од батерије;

– 19. јуна посада ПА топа 37 mm оборила је бомбардер Ју-88, који је пао у море на око 1,8 km од батерије.

Током рада са архивским материјалима нађено је још најмање шест појединачних докумената о обарању авиона, што су потврдили дежурни одбране акваторије Севастопоља и командир 92. дивизије, али нису нађени извештаји капетана Мошенског који би то потврдили, нити постоји још нека потврда датих догађаја.

Трагичан крај

Како је пловеха батерија ометала нападе Луфтвафеа и наносила јој губитке, немачка команда решила је да је из-

баци из строја. Један од најжешћих напада на батерију одиграо се 14. јуна, када су је напала 23 авиона Ју-87, који су на њу бацили 76 бомби различитих калибра, али ниједна није имала директан погодак. Од погодака поред батерије из строја је избачен један од пројектора, шрапнели су онеспособили соху и рањена су тројица морнара. У другој половини дана, ватру на пловеху батерију отворила је и немачка артиљерија са копна, а следили су и нови налети Луфтвафеа.

До тог времена совјетска одбрана Севастопоља почела је да трпи од озбиљног недостатка муниције. У периодима између немачких напада, команда Севастопољског одбрамбеног рејона није успевала да бродовима са „Велике земље“ допреми довољне количине муниције, док, са друге стране, Немци нису имали таквих проблема.

Још један у низу немачких напада на пловеху батерију догодио се 19. јуна. Без обзира на то што се увежбане посаде даноноћно нису одвајале од оружја, управо је поменути недостатак муниције запечатио судбину пловехе батерија №3 – преостало је мало муниције за митраљеизе и по пар оквира за ПА топове. И тек тада су немачки авиони успели да приђу пловехој батерији, у

Аеро-снимак набушћене пловехе батерије №3, који је направио немачки пилот неколико дана после напада нађоручника Хинхриса

Заробљени браниоци Севастопоља на ртју Херсонес, које је команда освајала на милости Немцима

20 часова и 20 минута једна бомба погодила је леви бок батерије, а друга палубу и командни мост.

Унутар трупа избио је пожар и опасно се приближио складишту „ронећих“ граната, али је посада успела да угаси пожар и отклони опасност од детонације. У том нападу погинули су командир батерије капетан Мошенски и 28 чланова посаде, а рањено још њих 27, који су чамцима евакуисани на обалу. Остатак посаде је до вечери успео да оспособи један аутоматски противавионски топи калибра 37 mm и два тешка митраљеза калибра 12,7 mm, али нису имали муниције за њих. Посада батерије расформирана је 27. јуна и пребачена на копно, где је наставила да се бори као пешадија.

Остало је забележено да је капетан Мошенски сахрањен негде око Камишевог залива, али се не зна тачно место.

Немачка верзија

У књизи Волфганга Дириха „Бомбардерска ескадрила ‘еделвајс’ – Историја немачке ваздухопловне јединице“ помиње се и пловећа батерија №3:

„У то време I Gruppe/Kampfgeschwader 51 (1. група, 51. бомбардерске ескадриле) дејствовала је заједно са 8. авио корпусом под командом генерал-пуковника Волфрама фон Рихтхофена. Треба поменути један од њених успеха, јер су хиљаде немачких војника могли да га виде са ‘трибина’, са узвишице наспрам Северног залива у Савастопољу.

Током више недеља пловећа противваздушна батерија наоружана са 164 топа, која је стојала на везу у Северном заливу, недалеко од великог светионика на ртју Херсонес, отвара ла је жестоку ватру. Она је предста-

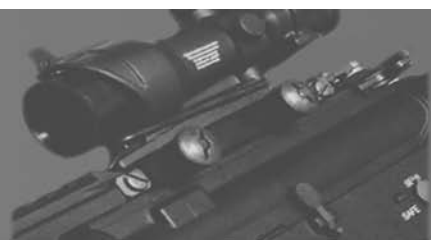
вљала препреку немачким копненим, морским и ваздушним снагама да проведу успешне нападе на тврђаву (прим. – највероватније се ово односи на чувену артиљеријску батерију 35, на западној обали полуострва Херсонес).

Независно од тога одакле су долетали бомбардери, из Тираспоља или Сарабуза, та пловећа батерија била им је трн у оку.

Дана 25. јуна, после три напада ескадриле на батерију, командир друге ескадриле капетан Фурхоп одлучио је да изведе још један напад на циљ. Заједно са њим требало је да лети натпочучник Ернст Хинхрис.

...

Хинхрис је пикирао на свој циљ. Посада авиона била је толико сконцентрирана на њега да није примећивала све-

тлеће метке који су летели ка њима. У првом налету погодио је циљ, пловећа батерија је потонула, а заувек ју је однела експлозија муниције.”

У страху су велике очи...

Одломак из Дирихове књиге садржи неколико нетачних тврдњи: погрешан је опис батерије, време напада, њена судбина, а постоји и нешто што је он прећутао. Аутор, на пример, помиње 164 топа постављена на пловећу батерију, секцију трупа бојног брода димензија 50×30 метра. Заиста је тешко замислити слику где на тако мало места стоји толико цеви. Можда су била поређана на два-три спрата... Да је Дирихова тврдња истинита, тешко је замислити да би се нешто са копна, мора или ваздуха могло приближити таквом Стаљиновом мегаоружју.

Истина је да је батерија била наоружана са два артиљеријска оруђа (која су уклоњена још крајем октобра 1941. године), седам противавионских топова, три тешка митраљеза и једним учествованим митраљезом малог калибра. Разлика између онога што пише Дирих и чињеничног стања јесте, благо речено, осетна.

Треба поменути и то да је напад који је био ко зна који по реду, а за коју је натпоручник Ернст Хинхрис награђен Гвозденим крстом, био изведен на батерију која је до 19. јуна остала практично

Фотографија напуштене пловеће батерије №3, коју су са обале снимили немачки војници

без муниције за противавионске топове и бранила се само митраљезима.

Једна од ретких фотографија батерије коју су начинили немачки пилоти после напада оповргава и „потапање” које помиње Дирих – батерија је била и остала на месту где су је насукали пола године раније, што су сведочили и немачки војници који су се ту нашли после заузимања Севастопоља.

Остале су фотографије, документа, сведоци

Жестока совјетска одбрана Севастопоља у лето 1942. године препуна је

епизода које су заборављене – није остао у животу нико ко би о томе могао о томе да исприча своју причу, нити су сачувани документи који би посведочили о тим трагичним догађајима. Ипак, иза пловеће батерије №3 и њене посаде остало је неколико фотографија, архивских докумената и сведока који су преживели рат. Захваљујући њима настао је и текст који сте прочитали.

Ко зна... Можда ћемо једног дана гледати и филм о челичним Севастопољцима са челичне коцке... ■

(Крај)

Драган АВРАМОВ

Панорама рџа Херсонес и Козачког залива, места где је била насукана пловећа батерија №3 – ништа не указује на драматичне догађаје од пре седамдесетак година

Полуаутоматски пиштољ
SIG Sauer P-320 (M17) 9×19 mm
**НОВО ОРУЖЈЕ
АМЕРИЧКЕ ВОЈСКЕ** 2

Борбени транспортер
„барис“ 8×8
**СНЕЖНИ ЛЕОПАРД
СТИЖЕ У КАЗАХСТАН** 8

Оклопни транспортери Griffon
ФРАНЦУСКИ ОДГОВОР
НА САВРЕМЕНЕ ИЗАЗОВЕ 16

Фамилија хеликоптера
вишеструке намене
**ДУГА ТРАДИЦИЈА
ЛЕТЕЛИЦА BELL** 20

Пловећа батерија №3
**ОДЛАЗАК ЧЕЛИЧНЕ КОЦКЕ
У ЛЕГЕНДУ** 29

Уредник прилога
Мира ШВЕДИЋ

Ликовно-технички уредник
Енес МЕЂЕДОВИЋ

**ПОЛУАУТОМАТСКИ ПИШТОЉ
SIG SAUER P-320 (M17) 9×19 mm**

НОВО ОРУЖЈЕ АМЕРИЧКЕ В

Сајт магазина „Army Times“ први је објавио, 19. јануара 2017, да ће SIG P-320 MHS бити нови службени пиштољ америчке војске. Након неколико дана то је званично потврдило и Министарство одбране САД. Победника је и у овом случају одлучила најнижа понуђена цена. Пиштољ SIG P-320 MHS носиће војну ознаку M17, а његова компакт варијанта биће M18. Прва јединица којој су испоручени M17 и M18 јесте 101. ваздушно-десантна дивизија, а први пут пиштољ ће дужити и командири одељења и тимова у пешадијским јединицама.

ДЕ ОЈСКЕ

војска је за неке саставе усвојила и пиштољ SIG Sauer P228 (компакт варијанта модела P226) који носи ознаку M11.

Пензионисање италијанске даме

Војна лица у САД хвале пиштољ Beretta 92 (M-9) као добро, поуздано и прецизно оружје, али имају замерке на његове велике габарите, тежину (970 g) и „слабу“ зауставну моћ метка 9 mm Parabellum. Мало је познато да су модели прве серије M-9, који су крајем осамдесетих година испоручени америчкој војци, имали проблема са пуцањем навлаке и напрснућима на раму. Пријављено је чак неколико случајева повреда лица услед „одлетања“ навлаке уназад (три припадника морнаричког SEALs 1988. године). „Beretta“ је тада тврдила да се то дешава због јаче америчке муниције, али је касније отклонила проблем конструкцијским изменама и коришћењем квалитетнијих материја. Још један проблем узрочник честих застоја, били су непоуздани оквири, које је војска због ниже цене набављала од других произвођача.

Занимљиво је истраживање из 2006. године о „Ефикасности стрељачког наоружања у борбеним дејствима“, које је спровела америчка организација „Center for Naval Analyses“ (CNA). Анкетирано је 2.608 војника који су провели годину дана у борбама у Ираку и Авганистану. Од тог броја само је 161 војник користио пиштољ M-9 у борби, што је 6% испитаника. Примедбе су се односиле на прецизност (76%), домет (66%), брзину паљбе (88%), немогућност опремања додатном опремом (48%), застоје (26%) и непоуздане оквири (55% испитаника).

Команда за специјалне операције САД (US SOCOM) почетком 2006. обједињава свој годину дана раније започети програм (Special Operation Forces Combat Pistol) са студијом копнене војске (Future Handgun System). Нови програм требало је да изабере пиштољ за све видове оружаних снага (Joint Combat Pistol). Према тактичко-техничком захтеву планирана је набавка 600.000 пиштоља у калибру .45 ACP, са пригушивачима, стандардним и продуженим оквирима, прибором и

Службени пиштољ оружаних снага САД све до краја осамдесетих година прошлог века био је легендарни Colt M1911 .45 ACP, конструктора Џона Браунинга. Тај пиштољ има култни статус у америчкој војци, па се његове савремене варијанте и дан-данас користе у морнарици, маринском корпусу и делом у специјалним снагама.

Американци су 1985. године организовали тестирање неколико модела

пиштоља реномираних светских произвођача како би изабрали наследника тада већ застареле *четирдесетипетице* и унифицирали ручно ватрено оружје у свим видовима оружаних снага. У ужи избор ушли су италијанска Beretta 92FS и швајцарско-немачки SIG Sauer P226. Победника је на крају одлучила цена и изабран је јефтинији италијански пиштољ, коме је додељена војна ознака M-9. Наручено је 321.260 пиштоља у комплекту са футролама од балистичког платна произвођача „Bianchi International“. Поред M9,

другом пратећом опремом. Међутим, иако су била одобрена огромна финансијска средства, бирократске процедуре, неслагања око броја поруџбина и начина тестирања, довеле су до званичног отказивања програма у јесен исте године.

Током наредних година SOCOM опрема морнаричке „Фоке“ пиштољима НК45 (војна ознака Mk 24 Mod 0), а ренџери добијају Glock-17 и 19. Остатак америчке војске и даље је дужио стару „берету“. Пиштољи су се током 25 година коришћења редовно ремонтовали (мењале опруге, цеви, делове механизма за окидање), али су се рамови и навлаке толико истрошили и похабали да је доведено у питање поуздано функционисање оружја. Како свако оружје, па и службени пиштољ, има свој рок употребе, Американцима је постало јасно да њиховој војсци под хитно треба ново оружје.

Такмичење за модуларни пиштољски систем XM-17

Програм увођења модуларног пиштољског система XM17 (енг. Modular Handgun System – MHS) за копнену војску и ваздухопловство покренут је 2011. године. Међутим, читав процес се одужио неколико година због безброј административних препрека. Коначно, септембра 2015. године произвођачима је послат позив да доставе своје предлоге нај-

касније до краја јануара 2016. године. Тендерска документација са тактичко-техничким карактеристикама, фазама тестирања и евалуације пиштоља XM17 имала је невероватних 356 страна.

На тендер MHS XM17 пријавили су се: италијанска „Beretta“ са новим моделом APX, „Česká zbrojovka“ са пиштољима P-09 MHS и P-07 MHS (базираним на CZ-75 Duty), „FN USA“ са FN-509, аустријски „Glock“ са верзијама 17, 19, 22 и 23 MHS, компанија „KRISS USA“ са варијантом швајцарског пиштоља Sphinx SPD-9, „SIG Sauer“ са P-320 MHS, „Smith & Wesson“, који је заједно са „General Dynamics&Tactical System“ понудио M&P 9, те кооперације „STI International“ и „Detonics Defence“ са моделом STX.

Компанија „Sturm, Ruger & Company“ из Саутпорта крајем 2015. године пред-

ставила је јавности Ruger American Pistol у калибру 9×19 mm и .45 ACP. Конструисан је на основу спецификација за XM17 MHS, али је фирма на крају одлучила да не учествује на тендеру. Пред почетак самог тестирања своје понуде повукли су без објашњења „Česká zbrojovka“, „Smith & Wesson“ и „STI- Detonics“.

Војска је учесницима конкурса поставила веома строге захтеве. Према тендерској документацији тражено је да XM17 MHS има полимерни рам због уштеде на тежини и боље отпорности на корозију, климатске утицаје и механичка оштећења. Захтевана тачност и прецизност подразумевала је да се са даљине од 50 метара добије минимум 90% погодака у круг пречника 10 cm и то током читавог експлоатационог века оружја. Пиштољ (рам и навлака) треба да има животни век од најмање 35.000 испаљених метака, да испали 2.000 метака без застоја и 10.000 без кварова.

Занимљиво, на конкурс није дефинисан калибар пиштоља, али је назначено да је пожељно мултикалибарско оружје, које се може конвертовати за коришћење различите пиштољске муниције. Међутим, терминална балистика (дејство пројектила на циљ) дефинисана је стандардним метком 9×19 Parabellum са зрном FMJ типа M882, па се могло закључити да ће нови пиштољ бити у том калибру. Тражено је да пројектил испаљен са 50 метара у балистичком желатину има пробојност од минимум 35 центиметара. Обавезан захтев је ручна кочница, могућност прилагођавања величине рукохвата (за стрелце са мањом шаком и жене), обостране команде подесне за леворуке кориснике, добра контрола оружја при брзој паљби и заштитни премаз у браон боји (coyote brown). Тражена је и могућност опремања пиштоља додатном опремом као што су пригушивач, тактичко светло (лампа), ласерски обележивач циља или рефлексни нишан.

Већ на почетку било је јасно да неки од понуђених модела не испуњавају строге услове тендера. За фазу тестирања одобрено је седам милиона долара и она се одужила на читавих годину дана.

Да ће SIG P-320 MHS бити нови службени пиштољ америчке војске, први је објавио сајт магазина „Army Times“ 19. ја-

нуара 2017. године. Након неколико дана то је званично потврдило и Министарство одбране САД. Победника је и у овом случају одлучила најнижа понуђена цена („Glock” је тражио 272.232.563 \$, а „SIG” 169.527.169 \$). Пиштољ SIG P-320 MHS носиће војну ознаку M17, а његова компакт варијанта биће M18. Према уговору вредном 580.217.000 долара, компанија „SIG Sauer Inc.” испоручиће оружаним снагама САД у наредних 10 година 421.000 пиштоља са комплетном опремом (kydex футроле, пригушивачи, тактичка светла и др) и то: 195.000 за копнену војску, 130.000 за

ТАКТИЧКО-ТЕХНИЧКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ

модел	M17	M18
формат пиштоља	full size	compact
калибар	9×19 mm	
принцип рада	кратки трзај цеви	
дужина цеви	120 mm	98 mm
дужина пиштоља	203 mm	183 mm
маса са празним оквиром	833 g	737 g
ширина	69 mm	
висина	280 mm	305 mm
капацитет оквира	17 или 21	

Glock 19M HS
био је сујарник P320

ваздухопловство, 61.000 за морнарицу (само компакт M18) и 35.000 за корпус маринаца. Уговор дозвољава војсци да убудуће наручује муницију 9×19 mm XM1152 FMJ и XM1153 SP. Иначе, морнаричка пешадија ће своје пиштоље добити тек средином 2020. године, јер су они које тренутно користе и даље у ресурсу. Прва јединица којој су испоручени M17 и M18 јесте 101. ваздушно-десантна дивизија (2.000 комада у новембру 2017. године). Први пут пиштољ ће дужити и командири одељења и тимова у пешадијским јединицама.

Модуларни пиштољ

Полуаутоматски пиштољ SIG Sauer P-320 развили су 2013. године конструктори америчког „SIG Sauer Inc.” из Њу Хемпшира у сарадњи са колегама из немачког „SIG Sauer GmbH” из Екернферда. Јавности је први пут приказан на сајму наоружања SHOT Show (Лас Вегас) јануара 2014. године, те је од тада постао доступан на цивилном и војном тржишту. Настао је модификацијом пиштоља SIG Sauer P-250, а производи се у калибрима 9×19 mm Parabellum, .357 SIG (9×22 mm), .40S&W и .45ACP, као и са цевима дужи-

Склој механизма
за окидање у
одвојивом кућишту

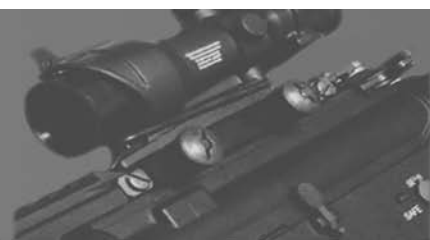
не 120 mm (full size), 98 mm (carry и compact) и 91 mm (subcompact). Функционише на принципу кратког трзаја цеви и брави се модификованим Браунинговим системом, познатим и као SIG-ова брава (задњи део цеви који је проширен улази у отвор за избацивање чаура и равна се са горњом страном навлаке). Предност тог

система је једноставна конструкција, нижа производна цена, висока поузданост и прецизност.

Пиштољ се једноставно и брзо расклапа – довољно је повући навлаку уназад и извадити попречну чивију (спојницу). Главни делови су: цев, навлака са затварачем и нишанима, повратна опруга

SIG SAUER

Компанија „SIG Sauer GmbH” основана је 1976. године удруживањем швајцарског „Schweizerische Industrie Gesellschaft” (скр. SIG) и немачког „Sauer&Sohn”. Развила је и производила чувени SIG Sauer P220, а касније и читаву фамилију оружја под брендом SIG Sauer. У САД је 1985. године основан њен огранак „SIG Sauer Inc.” (раније „SIG ARMS”), који је од 2007. године самосталан, али и даље тесно сарађује са европском компанијом. Швајцарски SIG од кога су настали „SIG Sauer GmbH” (Немачка) и „SIG Sauer Inc.” (САД) данас се зове „SIG Holding AG” и не производи оружје, већ амбалажу за паковање хране, течности и медицинске опреме. Њен огранак за производњу оружја „SIG Arms AG” продат је немачким инвеститорима 2000. године и преименован у „Swiss Arms AG”. Занимљиво је да „Swiss Arms AG”, „SIG Sauer GmbH” и „Sauer&Sohn” повезује заједнички капитал, јер имају истог власника – фирму „Lüke & Ortmeier Gruppe”.

са вођицом, склоп механизма за окидање, рам са рукохватом, оквир и прибор.

Навлака је од квалитетног челика, заштићена нитрирањем и антирефлектујућим премазом у боји рама. У односу на P-250 нешто је редизајнирана и осим на задњем, нарезе за репетирање урезани су и на њеном предњем делу. На горњем делу навлаке постављени су механички нишани ниског профила америчког произвођача „Dawson Precision” са трицијумским цевчицама за ноћно гађање SIGLITE Night Sights.

Повратна опруга са вођицом разликује се у зависности од формата оружја. Код већине модела је класична, док је у компактним верзијама пиштоља у виду дводелног амортизера са телескопским опругама.

Рам (рукохват) израђен је од квалитетног полимера ојачаног стакленим влакнима и може бити у црној, сивомаслињастој или браон боји. Израђује се за три величине шаке – М, L, XL, са обимом рукохвата од 140, 145 и 150 mm и у четири формата оружја – full size, carry, compact и subcompact (модуларни дизајн). На предњем делу рама је MIL-STD 1913 Пикатини шина, која служи за монтажу ласерског обележивача циља или тактичког светла. Команде су постављене на уобичајеним местима (као код свих SIG-ових пиштоља) и обостране су. Утврђивач оквира троугластог облика, лако је доступан и може се преместити на другу страну. Браник обараче довољно је широк да омогући не сметано руковање пиштољем када стрелац носи зимске или тактичке рукавице. Оквире производи италијанска фирма „Mes-Gar” (дугогодишњи сарадник SIG-а) и одличног су квалитета. Њихов капацитет зависи од верзије и калибра пиштоља, а креће се од шест (за .45ACP subcompact) до 21 метака (9 mm).

Склоп механизма за окидање интегрисан је у одвојиво метално кућиште. Управо због такве конструкције пиштољ има модуларне карактеристике. То значи да корисник може да извади склоп и стави га у рам мањег или већег формата, да замени цев, постави пригушивач и тако добије пиштољ другачије конфигурације.

Пиштољ има унутрашњи (скривени) ударач. Сила окидања декларисана је на три килограма. Обарача је добро профилисана и по жељи купца може бити класична (енг. solid) или са предобарачом – језичком (енг. trigger safety), која пружа додатну сигурност. Ход обараче је мек и гладак, а повратни пут након окидања врло кратак. То је основна одлика SIG-овог SRT окидача (енг. Short Reset Trigger), који према наводима компаније убрзава поновно запињање механизма за 60 одсто и тако скраћује време између два опалења (што је изузетно значајно при дејству брзом палбом).

Комерцијална варијанта пиштоља P-320 нема механичку кочницу, али се може уградити по захтеву купца. Аутоматску кочницу представља блокада ударне игле (енг. firing pin safety), полука која се подиже и деблокира иглу тек када је обарача повучена до краја. Још један сигурносни механизам јесте (ако је уграђена) обарача са предобарачом (као код Glock-а).

Варијанте и модели

Пиштољ P-320 продаје се у неколико конфигурација, зависно од захтева кори-

Модели M17 и M18 Compact

сника, калибра, дужине цеви и формата оружја – full size, carry, compact, subcompact. Компанија SIG тренутно нуди серије пиштоља Nitron, RX, TACOPS и X-Series са распоном цена од 680 до 1.040 долара.

Серија Nitron означава класичан P-320 у свим форматима, док је TACOPS ознака за тактичке моделе са продуженом цевом и навојем за монтажу пригушивача. Пиштољи серије RX долазе са минијатурним рефлексним нишаном Romeo 01, решењем које се данас све чешће виђа на ручном ватреном оружју. Модели X-Series (спортски) имају највише модификација у односу на изворни P-230: редизајниран рам са проширењем на задњем делу (такозвани дабров реп), рукохват боље ергономије, три широка прореза на горњем делу навлаке ради смањења њене тежине, праволинијску уместо закривљене обараче, предњи фиброоптички нишан и задњи подешавајући нишан (Dawson), могућност монтаже рефлексног нишана Romeo 01 и пригушивача пучња. Пиштољ P320 X-VTAC настао је у сарадњи с Кајлом Ламбом, бившим припадником америчких специјалних снага, инструктором ватреног оружја и власником компаније за производњу тактичке опреме „Vicing Tactics” (познат и по истоименом You Tube каналу).

Модел SIG Sauer P-320 MHS, односно M17 (M18) који је усвојила војска САД, разликује се од цивилне верзије по томе што су рам и навлака у браон боји (због маскирног ефекта), што има обострану ручну кочницу, индикатор метка у

ОВО ЈЕ НОЋНА МОРА, ДАЈТЕ МИ GLOCK

Када се одужио процес избора новог пиштоља, генерал Марк Мајли, командант КоВ ОС САД, јавно је критиковао програм XM17 и документацију која има 356 страна: „Потрошено је 17 милиона долара, тестирање траје предуго... Не ради се о нуклеарној подморници или одласку на Месец већ о пиштољу, једноставној технологији”.

Генерал Мајли је чак покушао да преко Команде за специјалне операције набави за читав КоВ пиштоље Glock-17 и 19, али није успео да заобиђе круте бирократске препреке.

цеви, лакши механизам за окидање и испуст на навлаци за монтажу рефлексног нишана. Према захтеву војске, склоп механизма за окидање осигуран је специјалним завртњем, те се његово одвајање из рама може обавити само у пушкарској радионици.

Приговори, тужбе и оспоравања

Само месец дана након што је објављен победник такмичења за нови пиштољ војске САД, компанија „Glock“ поднела је Државној ревизорској институцији САД (енг. Government Accountability Office – GAO) приговор по више основа у вези тендера XM17 MHS. Примедбе су се

Почетком августа 2017. године амерички медији објавили су да је полицајцу савезне државе Конектикат током обављања задатка из футроле испао службени пиштољ P-320 и приликом ударца у асфалт опалио, простреливши му ногу. Полицајац је тужио компанију „SIG Sauer Inc.“ и тражио одштету од седам милиона долара.

КАТАПУЛТИРАЊЕ ПИШТОЉА

Америчко ратно ваздухопловство (US Air Force) реализовало је почетком децембра 2016. године тестирање пиштоља M17 у бази Рајт-Патерсон, Охајо. Пиштољ M17 требало би да се усвоји као лично одбрамбено оружје пилота и посада ваздухоплова, а први пут је на антрометријској лутки тестирана његова безбедност у случају катапултирања. Према доступним информацијама, није дошло до самоопаљења пиштоља у тим условима.

Неки од модела које нуди компанија „SIG Sauer“

односиле на процес тестирања и евалуације (посебно компакт верзије M18), обрачун цена и фаворизовање SIG-а. Жалба је одбијена у јуну исте године.

У мају 2017. године аустријски „Steyr Mannlicher“ и његов амерички огранак „Steyr Arms“ поднели су тужбу против компаније „SIG Sauer Inc.“ за повреду патента. Из „Steyr-a“ тврде да поседују патент за модуларни систем пиштоља – одвојиви механизам за окидање у пластичном раму (пријављен 2001. године у САД под бројем US6260301), а који је без одобрења уз мању модификацију SIG применио на пиштољима P-250 и P-320.

Након тог инцидента већини полиција у САД који дуже P-320 забрањено је коришћење пиштоља све док се не утврде околности догађаја. У електронским медијима и на друштвеним мрежама водиле су се жестоке расправе које су потврђивале или оспоравале случај самоопаљења SIG-овог пиштоља. Америчка интернет публикација „The Truth About Guns“ прва је на свом You Tube каналу објавила снимак тестирања пиштоља P-320. Потврђено је да долази до самоопаљења када пиштољ при паду са висине од 50 cm удари задњим делом (ударачем) у тврдо тло и то под углом од отприлике 30 степени.

Компанија „SIG Sauer Inc.“ је убрзо објавила да је спровела поновно тестирање пиштоља према свим светским и домаћим стандардима и потврдила да може доћи до опалења када пиштољ падне на тврду подлогу. Разлог нежељеног опалења јесте масивна обарача која се након удара навлаке у тло, услед инерције, креће уназад. Понуђена је бесплатна провера пиштоља и надоградња о трошку фирме (уградња обараче редуковане тежине) свим корисницима који су купили P-320. Посебно је назначено да војни модел M17 нема такав проблем зато што је према захтеву армије у пиштољ већ уграђена лакша обарача.

Још једна критика упућена је на рачун модуларности пиштоља M17. Многи сматрају да у војсци, која је сама по себи крута организација, ништа не значи нови пиштољ модуларан. Нико не гарантује да ће сваки појединац у тако великој армији задужити савршен ергономски рукохват, неколико формата рамова, пар комплеката цеви различите дужине и да ће моћи да се „игра“ са конфигурацијама. Уосталом, војник не може сам да одвоји склоп механизма за окидање, већ мајстор пушкар специјалним кључем.

Међутим, нико не може да оспори да је швајцарско-немачки пиштољ, који је надограђен у Америци, модерно и поуздано оружје одличних карактеристика, а M17 и M18 ће то током дугих година службе у америчкој војсци и доказати. ■

Бојан РАЈИЋ

БОРБЕНИ ТРАНСПОРТЕР „БАРИС“ 8x8

СНЕЖНИ ЛЕОПАРД СТИЖЕ У КАЗАХСТАН

Новоизграђена фабрика оклопних борбених возила „Казахстан парамонт инжењеринг“ у Астани, главном граду Казахстана, у сарадњи са јужноафричком компанијом „Paramount Group“ и руским конзорцијем „Уралвагонзавод“, прошле године испоручила је прву серију лаких оклопних возила „арлан“ 4x4 и прву партију оклопних транспортера (ОТ) „барис“ 8x8 јединицама казахстанске армије, а завршена су и испитивања нових ОТ формуле погона 6x6. Реч је о два типа ОТ/БВП новог дизајна и концепције вишенаменских борбених вози-

ла типа MRAP/MRAP, погодних за ангажовање у тзв. асиметричним операцијама на разноврсном земљишту (у екстремним климатским условима и урбаним срединама), наоружаним аутоматским топовима и митраљезима, погодним за дејство против беспилотних летелица дронава и кавдрикоптера, хеликоптера и авиона дозвучних брзина на малим висинама. Топови калибра 30 mm на БТР „барис“ 6x6 и, нарочито, 57 mm на „барис“ 8x8 ефикасни су и против лаких оклопних возила класе ОТ/БВП.

Истовремено, оба модела имају савремене системе за управљање ватром и ефикасно дејство у свим временским

условима, дању и ноћу. Оклоп, структура и профили, посебно доњи део шасије, пружају висок ниво противминске заштите и обезбеђују преживљавање посаде у случају да возило нагази на импровизована експлозивна средства (ИЕС) или ПТ мину. Предвиђено је да возило успешно функционише у климатским условима какви су присутни у Казахстану, са екстремним температурама у атмосфери од -45°C до $+45^{\circ}\text{C}$. Уз наведене особине, изражен је и висок степен проходности по беспућу и велика аутономија кретања. Према наведеним особинама, та два возила могу се наћи на топ-листи међу најновијим

Према концепцији конструкције БТР „барис“ или „снежни леопард“, како га називају, савременог је дизајна и расподеле унутрашњег простора у корпусу возила, с високим нивоом балистичке и противминске заштите, са савременом даљински управљаном борбеном платформом са наоружањем, са више уређаја посебне намене, који олакшавају боравак у возилу и руковање одговарајућим уређајима, те значајним маневарским својствима. Представља савремено и перспективно борбено оклопно возило.

ње одговарајућим уређајима, те значајним маневарским својствима. Представља савремено и перспективно борбено оклопно возило (БОВ). Због тога „барис“ може ефикасно да испуњава претпостављене борбене мисије у разним климатским и земљишним условим, дању и ноћу, на земљишту са ограниченом мрежом путева и у урбаним срединама. Концепција облика и конструкције возила омогућава опремање и уградњу више

врста наоружања намењеног за ватрену подршку трупа, ПО борбу, противвадушну одбрану од савремених хеликоптера, беспилотних летелица дронава, квадрокоптера, авиона дозвучне брзине на малим и средњим висинама.

У складу са наведеним особинама конструкције, предвиђена је трочлана посада (возач, командир и нишанџија-оператор) у предњем делу возила и осам чланова искрцне пешадије са личним

Задња вратица-рампа

Десантно одељење (ујравно најред)

ОБВ точкашима класе 6x6 и 8x8 произвођених у најпознатијим компанијама економски развијених земаља.

Савремена конструкција

По концепцији конструкције БТР „барис“ је савременог дизајна и расподеле унутрашњег простора у корпусу возила, с високим нивоом балистичке и противминске заштите, посебно по савременој даљински управљаној борбеној платформи са наоружањем, савременим системима за управљање ватром, више уређаја посебне намене, који олакшавају боравак у возилу и руковање

наоружањем и опремом, распоређена иза управног одељења. Радна места посаде опремљена су приборима и уређајима за обављање њихових функција, као и перископима за осматрање. Посада улази и излази кроз два отвора са поклопцима, а може и кроз задња врата-рампу, која иначе користи десант. Возач располаже уређајима за управљање, ергономски прилагођеним за мање физичко напрезање. Има ТВ монитор који прима видео-сигнале из камере на задњем делу крова возила за осматрање, када маневрише уназад. На местима командира и оператора су видео-монитори оптоелектронских система и пултови даљинског управљања наоружањем. У доступним изворима није прецизно наведено да ли је командир возила укључен у дуално управљање борбеним модулом, какав је случај код БМП-3 „деријација-ПВО“, у којем је такође интегрисан борбени модул АУ-220М „бајкал“, или је реч о опцији, на шта упућује број и распоред нишанских уређаја на крову куполе.

Средњи део возила и задњи део боравишног простора десантног одељења уз бочне зидове има по четири седишта са безбедносним појасевима. Седишта су додатно заштићена облогом, што заједно са безбедносним појасевима повећава безбедност десанта у случају експлозије ПТ мина или ИЕС испод возила. Распоред седишта уз бочне зидове и окренутост људи лицем у лице отклонило је праксу остављања пушкарница на бочним зидовима за дејство из личног наоружања у блиској борби. Ту активност десант може да обавља кроз отворе на крову, користећи при томе поклопце два отвора као штитове од стрељачке ватре непријатеља. Улазак на своја места посада и десант могу да обављају кроз отворе („лукове“ – уобичајен назив код наших тенкиста) на крову и задњим вратима-рампи (са степеништем). Десно позади су мердевине за пењање на кров са спољашње стране возила. Задња врата-рампа имају додатни отвор са поклопцем, као принудни излаз у случају квара уређаја за отварање врата.

Борбени транспортер „барис“ сличан је по габаритима савременим

Задња камера за осматрање

ОТ/БВП 8×8 производње у западним земљама – дужина 7,8 m, ширина 2,9 m и висина до крова корпуса 2,4 m, плус висина ДУБМ АУ-220М 1,3 m). Борбена маса варираће у распону од 19 до 28 t (актуелни прототип је 22,5 тона), са корисном носивости терета до девет тона.

Висок ниво балистичке и противминске заштите

Оклоп „бариса“ обезбеђује ниво балистичке заштите од кинетичких пројектила, не само са чеоне стране, већ и на бочним зидовима возила, према НАТО стандардима STANAG 4569 ниво 4: панцирно запаљиво зрно 5,56×45 mm (ББЗ), панцирно 7,62×39 mm (ББ), панцирно запаљиво 7,62×54 mm (ББЗ) и 12,7×99 mm (метак НАТО). Борбени модул АУ-220М има балистичку заштиту са чеоне стране од пројектила калибра до 30 mm на даљини од 500 m (ниво 5).

Противминска заштита је на највишем нивоу за ту категорију ОБВ. Ефикасна је заштита од експлозије ИЕС и ПТ

мина испод патоса (до 10 килограма ТНТ) или било којег точка (по другим изворима експлозија испод точка до 14 килограма ТНТ), STANAG 4569 ниво 4б. Такође, могуће је да посада преживи при експлозији 50 килограма ТНТ на удаљености пет метара од возила.

Заштити и преживљавању посаде доприноси и конструкција пода возила („V“ профил), додатни слојеви полимера и седишта са ојачањима. Уређај за ПНХБ заштиту додатно се уклапа у укупну заштиту и преживљавање посаде у борбеним условима. Авганистански војни коментари говоре и о заштити од ручних средстава класе РПГ, што је упитно, уколико основни модел „барис“ нема додани оклоп или решеткасту ограду, али се као опција оставља таква могућност на захтев наручиоца.

Укупна заштита и преживљавање посаде допуњена је применом филтرو-вентилационог система, система за НХБ заштиту и савременим системом за противпожарну заштиту. Боравак посаде у возилу на екстремно ниским и високим температурама ваздуха олакшава примењени клима-уређај.

ЗВЕЗДА САЈМА

Према писању казахстанских медија „звезда“ сајма НВО KADEX-2016 било је оклопно возило БТР „барис“ 8×8 („снежни леопард“). Оно је резултат сарадње казахстанских, јужноафричких и руских пројектаната. Шасија БВП са формулом погона 8×8 развијена је у јужноафричкој компанији „Paramount Group“ на бази БВП ICV Mbombe 8×8. На возило се уграђује беспосадни борбени модул са даљински управљаним наоружањем – ДУБМ АУ-220М „бајкал“ са аутоматским топом 57 mm и спрегнутим митраљезом 7,62 mm, развијеним у компанији ЦНИИ „Буревестник“.

Ревитализација и унапређење топа

Противавионски аутоматски топ калибра 57×348 mm SR дуже време био је занемариван, још од тренутка када су ракетни системи ПВО за мале и средње висине преузели примат. Међутим, у другој деценији 21. века у руској армији, а сада видимо и у казахстанској и неким другим земљама, поново се ревитализује значај тога ефикасног оруђа. И

тибилна је, уз мање дораде, на разна борбена возила – од старијих совјетско-руских БМП-2/3, БТР-82 8×8, до најновијих БТР „бумеранг“ 8×8, „курганец-25“, пливајућем тенку ПТ-76Б.

Универзалну борбену платформу АУ-220М израдила је компанија ЦНИИ „Буревестник“ (у саставу концерна „Уларвагонзавод“) и приказала га на сајму RAЕ-2013 у Нижнем Тагилу. Међутим, увођењем санкција ЕУ према Русији, француска компанија „Renault Trucks

Defence“ напустила је споразум о кооперацији, па су руске фирме нашле нове кооперанте на Леванту, у државама ОДКБ (Организација Договора о колективној безбедности) и у Казахстану.

„Бајкал“, као финални производ, први пут је приказан на сајму НВО IDEX-2015 (Abu Dhabi – UAE), потом на сајму Форума „Армия-2015“ (Кубинка у Русији) на модернизованом БМП-3 „деривација“, а 2016. године и на KADEX-2016 (Астана, Казахстан).

На презентацији „бајкала“ генерални директор УВЗ Олег Сиенко представио је председнику Казахстана Нурсултану Назарбаеву уникатне могућности топа 57 mm АУ-220М, који може да порази било који садашњи ОТ/БВП, као и хеликоптере, нисколетеће авионе и беспосадне летелице – дронове. Истакао је крајњи домет топа од 12 km и брзину паљбе од 120 метака у минути.

Унапређени аутоматски топ 57 mm С-60, интегрисан са даљински управљаним борбеним модулом (ДУБМ) АУ-220М („бајкал“ незванични назив), актуелизован је из више разлога. Најпре, топ калибра 57 mm ефикаснији је од масовно примењених топова калибра 30 mm, како по маси пројектила, експлозивног пуњења и пробојности панцирног оклопа, тако и због примене управљаних артиљеријских пројектила (УАС) којим могу да се гађају циљеви у ваздуху у дијапазону даљине од 200 m до 6–8 km, а по висини до 3–5 километра. Потом, УАС про-

Даљински упрљављани борбени модул „бајкал“

не само то, већ се и знатно унапређује по систему за управљање ватром, уградњи на модернизована борбена возила пешадије, развија се нова ефикаснија муниција, посебно муниција за навођење и самонавођење, са тзв. вештачком интелигенцијом. На тај начин се том топу вишекратно повећава ефикасност у односу на старе моделе.

Од 2010. године у Русији је почео развој универзалне борбене платформе АУ-220М „Бајкал“ („бајкал“), са уграђеним топом 57 mm С-60 и спрегнутим митраљезом 7,62 mm ПКТ, којом се даљински управља. Она је већ приказивана на сајмовима НВО у Русији, Емиратима, Јужноафричкој Унији, Јордану и у Казахстану. Та универзална платформа адап-

јектили испалују се са почетном брзином од 700 m/s (тренутно-разорни и панцирни 1.000 m/s), дакле смањеном брзином, како би се при истим пројектиlima као стандардним добила већа дужина, тања кошулица и већи волумен за смештај бројних куглица, сензора и система за пријем сигнала од емитера СУВ-а и сигнала одраза циља, ради прецизног активирања „вештачке интелигенције“ пројектила у најповољнијем моменту за активирање упаљача пројектила пре контакта са летелицом. Пројектил УАС је дужине 350 mm садржи 0,4 kg ТНТ.

Управљани артиљеријски пројектил прецизнији је од класичних балистичких пројектила – остварује вероватноћу погађања 0,6–0,8 са један-два испаљена пројектила, док је класичном оруђу потребна читава ПА батерија да испали више стотина метака да би погодила авион дозвучне (300 m/s) и мање брзине. Ти пројектили су ефикасни за дејство по летелицама брзине до 500 m/s плафона до 1.000 m, брзине циља 300 m/s до плафона 2.000 m брзине 200 m/s

плафона 3.000 m и брзине до 100 m/s плафон ефикасне ватре је до 6.000. метара.

Даљински управљани борбени модул АУ-220М „бајкал“ у ОС Русије намењен је за интегрисање са ОТ и БВП нове технолошке генерације. Приказан је на Паради победе 2015. године (гусенична и точкашка ОБВ), а започела је уградња и на ОТ/БВП старије генерације која су у процесу дубоке модернизације. Циљ је да се повећа ватрена моћ мотострељачких и пешадијских јединица. Ватрене могућности оруђа су такве да може избацити из борбе већину савремених лаких оклопних возила – ОТ/БВП. Како наводе челници компаније, у свету нема ОТ/БВП који може да заустави пробој њиховог оклопа пројектиlima калибра 57 милиметара.

Концерн „Техмаш“ приступио је испитивању нове артиљеријске муниције топа 57 mm у БМ АУ-220М „бајкал“ (Компанија ЦНИИ „Буревестник“), развијене у НПО „Прибор“. Муниција је прошла опитно-конструкторски развој и дошла

је у фазу претходних испитивања, према наводима главног конструктора Олега Чижевског. Рачунајући перспективу тога развоја, после завршетка верификационих испитивања, конструктор се нада скором усвајању у наоружање. У првој етапи муницију 57 mm добиће ДУБМ АУ-220М „бајкал“, који су већ ушли у програм наоружања ОТ „бумеранг“ 8x8 и БВП на бази платформе „армата“ Т-15 и БВП фамилије БМП „курганец-25“. У даљем раду планира се развој и муниције УАС калибра 30 mm, за старије транспортере и БВП БТР-82 8x8, БПМ-2 и БМП-3 (према изјави генералног директора акционарског друштва АО НПО „Прибор“ – Юрий Набоков, 18. октобра 2016, „Буревестник“.)

Погонски систем и ходни део

У предњем моторно-трансмисионом одељењу смештен је погонски турбо-дизел мотор јачине 550 КС. У погонском блоку интегрисана је аутоматска тран-

смисија, која преноси погон на свих осам точкова. Такав погонски агрегат обезбеђује специфичну снагу од 28,5 КС/т, максималну брзину на путу до 110 km/h и аутономију до 800 километара. Сличну специфичну снагу остварује немачко-холандски IFV Boxer 8x8 – око 29 КС/т.

Ходни део је формуле погона 8x8 са хидрауличним амортизерима и независним системом вешања точкова. Гуме су „нерањиве“ (Run-flat 16 .00 R20) и после пенетрације муниције лаког наоружања могу да наставе возњу више десетина километара. Пнеуматско кочење са диск кочницама на точковима има и антиблок систем – ABS. Систем за подешавање притиска у пнеуматцима обезбеђује најповољнији притисак у складу са подлогом земљишта по коме се возило креће. Траг точкова је од 2,3 до 2,55 m, напред-назад, радијус заокрета 22–24 метра.

„Барис“ је високо проходно борбено возило. Савлађује успоне до 60%, нагибе 40%, може да пређе ров ширине до 2,0 m, вертикалну препреку до 0,6 m, газ воде до 0,9 метра. Нема амфибијска својства. Вероватно да су процене казахстанских ОС и потенцијалних купаца да за њихове амбијенталне услове та особина возила није неопходна.

Могућа перспектива

Казахстанска компанија КПИ намерава да у блиској будућности извози своје нове оклопне точкаше у Русију и земље ЗНД (Заједнице независних држава), евентуално Кину и друге земље, пре свих државе Блиског и Средњег истока, Азије и Африке. У актуелном времену 50 ОБВ претходне фамилије возила типа Мбомбе 6 (6x6) уговорено је са Јорданом, од којих 25 треба да буде компетирано у Јордану (по другим у заједничком предузећу „Казахстан парамаунт инжиниринг“ у Казахстану). Истовремено, на KADEX-2016 издато је саопштење Окаса Сапарова, заменика МНО Казахстана, о томе да ће, вероватно, „већ у 2016. години прва партија БТР барис, развијена у сарадњи са УВЗ, бити испоручена ОС Казахстана“.

То саопштење неки извештачи примили су са скепсом, јер према информацијама из „Paramount Group“, возила

ТЕХНИЧКИ ПОДАЦИ

Посада.....	3 стална члана + 8 десантна пешадија
Борбена маса.....	20.000–28.000 kg
Дужина.....	7.880 mm
Ширина.....	2.900 mm
Висина.....	2.675 mm
Клиренс.....	450 mm
Траг точкова.....	2.300 mm (напред), 2.550 mm (назад)
Мотор турбодизел, 550 КС, специфична снага 28,9 КС/т (19,6 КС/т)	
Највећа брзина.....	110 km/h
Пречник заокрета.....	од 22 до 24 m
Аутономија.....	800 km
Трансмисија.....	аутоматска

ЗАШТИТА

Балистичка заштита.....	STANAG 4569 ниво 4
Противминска заштита.....	STANAG 4569 ниво 4a и 4b,

Наоружање:

- топ 57 mm са 200 граната
- митраљез 7,62 mm са 2.000 метака
- азимут топа 360°, вертикално од -7° до +75°

СУВ:

- даљински управљано наоружање
- двојна стабилизација оруђа
- ДНС са независном стабилизацијом
- дневни ТВ и ноћни термални канал
- ласерски даљиномер
- систем за навођење УАС

Општни модел „барис“ ПВО 30 mm

УНИВЕРЗАЛНА БОРБЕНА ПЛАТФОРМА

Првобитно, „бајкал“ је развијен за руско-француско БВП „атом“. После тога, када је фирма „Renault Trucks Defense“ изашла из тога пројекта, а у вези са уведеним санкцијама ЕУ Русији, „Уралвагонзавод“ започео је процес ширења кооперације са другим партнерима. У фебруару 2015. године на сајму IDEX-2015 обелодањени су планови сарадње УВЗ и емиратске компаније „Emirates Defense Technologies“ да се на точкашкој шасији БВП Enigma угради дистанционо управљани топ 57 mm у борбеном модулу АУ-220М „бајкал“ руске компаније ЦНИИ „Буревестник“. Потом је на сајму RAE-2015 у Нижнем Тагилу било продемонстрирано БВП „деривација“, на бази БМП-3 са модулом „бајкал“. Затим је на сајму KADEX-2016 организована презентација још једног БВП, чија је шасија развијена у УАЕ, борбени модул у Нижнем Новгороду, а „Kazakhstan Paramount Engineering“ у Астани је комплетирао возило.

Мтомбе 8 још нису прошла завршна испитивања у казахстанском амбијенту.

Према изворима компаније НК „Казахстан инжиниринг“, у току је испитивање и нешто лакшег ОВТ типа Мтомбе6 (БТР „Барыс“ 6x6). Фамилија тих возила предвиђена је за опремање ОС Ка-

захстана, а занимање су показале и неке друге државе (Бразил, Габон, Азербејџан, УАЕ). Фиксни рокови за производњу нису изричито саопштени, али Казахстан планира производњу око 120 возила „барис“ у 2018. години. Компанија КПИ помиње могућност да се капа-

цитет производње повећа и до 360 возила годишње, што је велики обим и за економски далеко јаче земље.

На интернету се појавио снимак на којем су варијанте БТР „барис“ као специјално возило ПВО, наоружано даљински управљаним борбеним модулом, топ 30 mm 2А42 и митраљез 7,62. Тај модел је, наводно, развијен у кооперацији са турском компанијом „Asselsan“ и у току 2017. године започета су теренска испитивања у вожњи и на гађањима у екстремним условима, дању и ноћу. Када се заврше испитивања, Компанија КПЕ приказаће то возило представницима МО и ОС Казахстана, ради одлуке о усвајању или не, али и евентуалне понуде некој заинтересованој земљи.

Тенденција развоја и производње БВП точкаша у развијеним земљама последњих деценија била је у примени средњих и већих калибара главног оруђа од топова 90 до 152/155 mm, ПТ то-

Испитивање Мтомбе6 (БТР „барис“ 6x6)

„Барис“ 6x6

пова 90 до 125 mm, ПОР на лансерима и ракетни лансери ПВО, чиме се та врста лаких ОБВ претварала у возила за ватрену подршку, ПОБ и ПВО, а удаљила их од првобитне намене – за патролирање, извиђање, борбу против слабије наоружане пешадије, обезбеђење војних колона, командних места, аеродрома и других важнијих објеката на оперативном простору.

Примена аутоматског топа 57 mm ставила је то оруђе у врх класе топова малих калибара, по ефикасности већој од других оруђа у тој категорији аутоматских топова. Према оцени високог функционера УВЗ, савремени модел топа 57 mm способан је да избаци из борбе било који тип савремених БВП. Може

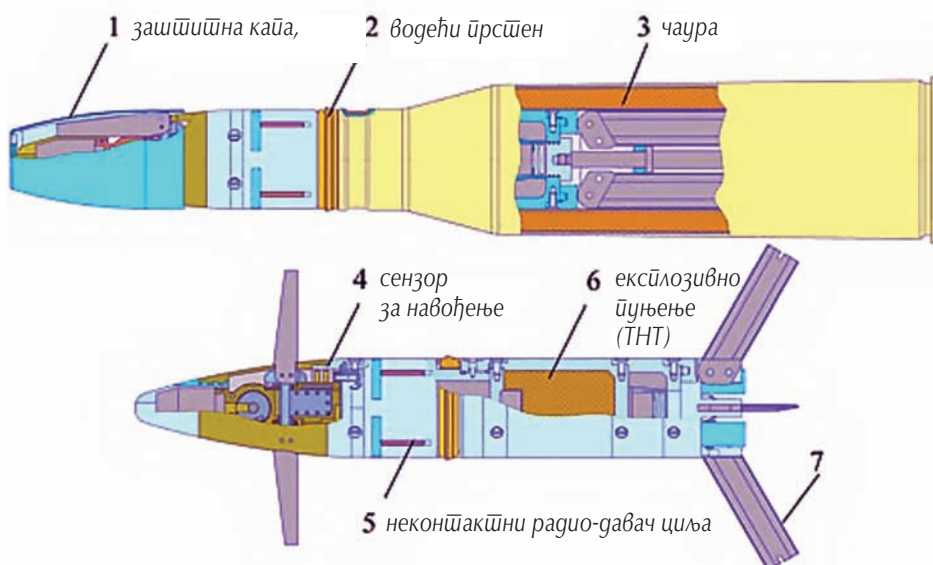
да испалује панцирне и поткалибарне пројектиле, тренутно-фугасне гранате и даљински управљане касетне пројектиле против летелица. Брзина гађања је 120 мет/мин, а крајњи домет 12.000 m, што није достижно топовима калибара 40 и 50 милиметара. Подразумева се и да је дејство на циљу знатно ефикасније из топа 57 mm од других топова мањег калибра. Стога се то оруђе у коментарима руских и казахстанских челника развојно-производних фабрика оцењује као перспективно за дуже време оперативне употребе. Заменик директора УВЗ истакао је да, уколико чланице ЗНД имају развијене сопствене шасије, компанија УВЗ спремна је да борбени модул АУ-220М адаптира за било коју шасију: гусеничну, точкашку, лаку или тешку.

Уколико се анализирају искуства Казахстана, не би било нереално простудирати потребе и Војске Србије за сличним ДУБМ типа АУ-220М са топом 57 mm и спрегнутим митраљезом, евентуално и са 2x2 лансера ПОР типа „корнет-Е“. Наш МРАП „лазар-3“, својом конструкцијом и капацитетом носивости корисног терета, сасвим извесно могао би да прими такав ДУБМ. ■

Милосав Ц.ЂОРЂЕВИЋ

УПРАВЉАНИ АРТИЉЕРИЈСКИ ПРОЈЕКТИЛ

Пројектил је опремљен системом „вештачке интелигенције“, за активирање даљинске детонације, испред или поред циља. По облику пројектил се не разликује од стандардних, али се главна његова особина разликује по минијатурном упаљачу са вештачком интелигенцијом. Генерални директор Концерна „Техмаш“ Сергеј Русаков објаснио је принцип дејства упаљача: „Упаљач омогућује, у моменту опаљења, програмирање пројектила на експлозију у одређеном тренутку. То време се аутоматски прорачунава компјутером у зависности од растојања до циља. Долетевши до циља пројектил експлодира и прави облак од неколико хиљада шрапнелских куглица, који је способан да избаци из строја малоразмерне беспилотне летелице или, на пример, извиђачке квадрокоптере“.

ОКЛОПНИ ТРАНСПОРТЕРИ *GRIFFON*

ФРАНЦУСКИ ОДГОВОР НА САВРЕМЕНЕ ИЗАЗОВЕ

Слободно се може рећи да су Французи родоначелници савремене тенденције ослањања на точкашка оклопна возила. Након успешне серије извиђача, који се могу посматрати и као наставак сличних возила из Другог светског рата, спектар је проширен и на масовну употребу оклопних транспортера, где посебно место припада глобално присутном Renault VAB. Након више од 40 година успешне употребе, дошло је време за замену.

Када је реч о оклопним возилима, Французи су једна од најпосвећенијих нација точкашима. У послератном периоду, настављена је успешна линија точкашких извиђачких возила, што је резултирало серијом лаганих, врло брзих и добро наоружаних возила. Како би се смањили трошкови, предузет је развој одговарајућих верзија оклопних транспортера, а врхунац ка масовности достигнут је седамдесетих година прошлог века када је уведено стандардно возило Renault VAB (Véhicule de l'Avant Blindé).

Возило VBMR Griffon

Процењује се да је произведено око 5.000 примерака у најразличитијим верзијама, почев од оклопног транспортера, инжењерског возила, возила за извлачење, противоклопног возила наоружаног противоклопним вођеним ракетама (ПОВР), возила опремљеног минобацијом, возила за електронско ометање, командног возила, санитарског, извиђачког, борбеног возила пешадије и др.

Точкаши су се појављивали у верзији са формулом погона 4x4 и 6x6, модернизовани су неколико пута, опрема

је мењана. Све у свему, возило је било не само корисно за француске оружане снаге, већ је велик број извезен. У употреби се показало као врло корисно, рентабилно возило, поуздано и прилично отпорно у борбеним дејствима. Тешко је преценити утицај који је имало на даљи развој точкаша не само у Француској, већ и широм света.

Предности точкаша

Точкашка возила имају знатне предности у односу на традиционалне гусеничаре. Наравно, основни недостатак јесте смањење покретљивости, односно проходности у тешким условима расквашеног терена. Међутим, у пустињским условима, пре свега у Африци и на Блиском истоку, где се водио највећи број локалних ратова, точкаши имају знатне предности. У општем случају, процењено је да је граница до које точкаши имају упоредиву проходност на тешком терену до око 15 тона, али је на сувом терену она знатно виша, те поједине државе, попут Јужноафричке Републике, имају точкаше масе и више од 40 тона.

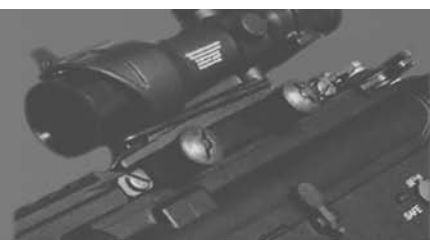
Највеће предности точкаша везане су за далеко ниже трошкове употребе, кроз смањену потрошњу горива (према неким анализама око 70%), јефтиније одржавање, дуже међуремонтне циклусе и знатно дужи радни век, посебно ходног дела, тј. пнеуматика у односу на гусенице. Због дужег радног века гума, као и повећане стратегијске и оперативне покретљивости, није потребно ангажовати посебна возила за транспорт, тзв. вучне возове. Не треба заборавити ни могућност употребе заједничких компоненти са камионима и другим теренским возилима, чиме се развојни трошкови знатно смањују. Коначно, набавна цена точкаша је нижа. Поред мање покретљивости по меком терену, која је, додуше, и смањена применом формуле погона са више точкова и регулацијом притиска у гумама, постоји и традиционални недостатак лакшег оштећења гума у односу на гусенице. У међувремену су се појавиле тзв. нерањиве гуме, са умецима који обезбеђују даље кретање, чак и у случају пробушене гуме и потпуног губитка ваздуха.

Поред тога, точкаши су данас чак и атрактивнији са гледишта вероватноће преживљавања, с обзиром на већу отпорност ходног дела на мине. Наиме, уништавањем једног точка противоклопном мином, возило може да настави кретање осталим точковима, док је то код гусеничара немогуће. Све ово је и те како ишло у прилог чињеници да су војни буџети након Хладног рата кључних „играча“ на светској сцени драстично смањени, те је примена точкаша значајно проширена. Данас се чак и добар део борбених возила пешадије замењује точкашима. Исто важи и за самоходна артиљеријска средства и у неким случајевима и лаке тенкове. Поједине оружане снаге су на добром путу да готово у потпуности избаце гусеничаре, осим, наравно, код главних борбених тенкова, чија маса код свих земаља у данашње време далеко превазилази 45, а у неким случајевима и 60 тона. Код таквих возила, да би се обезбедила одговарајућа покретљивост, чак и не по расквашеном терену, број точкова био би непрактично велик, што би дало возило веома великих димензија, код ког би тешко могла да се обезбеди добра оклопна заштита. За сада, код борбених возила, „рекорд“ је погон 10x10, код одговарајуће верзије швајцарског возила PirahnaIII, мада та верзија није уведена у употребу, док су возила са таквим погоном, па и више точкова коришћена за логистичка возила и лансере ракета.

Уместо VAB-а

Возило VBMR Griffon (Véhicule Blindé Multi-Rôles или вишенаменско оклопно возило) представља замену за сада већ легендарни VAB. Концепција значајно одступа од досадашњих оклопних точкаша и знатно се приближава возилима познатим као MRAP (Mine-Resistant Ambush Protected), данас врло популарним возилима са високом отпорношћу на мине, импровизирана експлозивна средства и заседе противника, те су као таква врло добро прилагођена савременом ангажовању у мировним мисијама, а посебно у антитерористичким акцијама. Не треба заборавити ни чињеницу да су таква возила, укључујући и Griffon, базирана на компонен-

тама камиона, те је и обука посада, нарочито возача, практично заједничка са обуком возача камиона и врло брза и једноставна.

Griffon није једно возило, већ фамилија возила, а за сада је предвиђена изградња 11 варијанти, које би требало да замене 30 варијанти возила VAB.

То возило користи компоненте теренског војног камиона, укључујући и мотор снаге 400 КС, који је посебно прилагођен за употребу више различитих врста горива. Концепција је класична за такав тип возила, са мотором и трансмисијом напред, управним одељењем и борбеним одељењем позади. Сталну посаду чине три човека (возач, командир и нишанџија – оператер даљински управљане борбене станице), док возило превози осам војника који седе у два реда окренути лицем у лице. Бројка од осам војника оцењена је као оптимална, јер садржи два борбена тима од по четири војника и коришћена је већ на борбеним возилима пешадије AMX-10P, мада је, истина, VAB превозио 10 војника.

Војници немају могућност дејства из унутрашњости возила, јер је на основу досадашњих искустава утврђено да је структурална чврстоћа и отпорност на импровизована експлозивна средства која дејствују са бока важнија особина, посебно због чињенице да је ватра коју пешадинци могу отворати из унутрашњости прилично непрецизна.

Други конструктори имају другачије виђење и тешко је из ове перспективе оценити ко је у праву. То возило поседује четири отвора за осматрање, а пеша-

динци улазе и излазе кроз велику рампу на задњем делу, док стална посада има могућност уласка и изласка преко бочних врата. Треба напоменути да, „ако пригустити“, постоји и формацијско наоружање у виду митраљеза 7,62 или 12,7 mm, као и аутоматски бацач граната 40 милиметара. Овако замишљено формацијско наоружање типично је за оклопне транспортере, јер обезбеђује прилично ефикасну ватрену подршку. Наравно, оно не може да се мери са аутоматским топовима 20, 25, 30 или 40 mm према могућности дејства по циљевима типа других оклопних возила, али Griffon томе није ни намењен. Уништавање тих циљева биће „остављено“ специјализованом деривату у виду извиђачког возила EBRC Jaguar са топом СТ40 калибра 40 mm, по многим, најбољим и најсавременијим топом тог типа на свету са телескопском муницијом (који је настао из заједничких напора француских и британских стручњака), а намењен је за опремање извиђачких возила и борбених возила пешадије. Поред тога, ту су борбена возила пешадије VBCI са топом 25 mm и, наравно, тенкови Leclerc.

Овако, комбинација митраљеза и аутоматског бацача граната представља компактну алтернативу велике ватрене моћи и борбеног комплекта, уз релативно малу запремину коју муниција заузима унутар возила. Опционо, ту су две ПОВР ММР (Missile Moyenne Portée – ракета средњег домета), домета четири километра, са тандем кумулативном бојевом главом пробојности 1.000 mm челика за балистичку заштиту и комби-

нованим инфрацрвеним телевизијским самонавођењем. То је ПОВР намењена за замену познатих ПОВР MILAN, широко распрострањених у целом свету, не само у НАТО-у.

Упркос чињеници да ракете имају могућност захвата циља након лансирања (циљ иза препреке), дејства по принципу „испали и заборави“ и двосмерног преноса података са могућношћу интервенције оператера, намена оклопног транспортера није лов на тенкове. Опција ПОВР ту је због самоодбране од тенкова и других оклопних возила. Уколико командир има „противтенковске“ амбиције, може довести у питање животе свих, укупно 11 чланова посаде. Наоружање је монтирано у даљински управљану борбену станицу, где су постављени и лансери димних кутија, као

КАРАКТЕРИСТИКЕ

Возило има типичне „камионске“ димензије – ширину 2,5 m, висину 3 m и масу 25 тона. То је готово двоструко у односу на VAB и за то постоје одлични разлози. Први и најважнији јесте оклопна заштита, која је до нивоа NATO STANAG 4569 ниво 4, калибра 14,5 mm до удаљености 200 m, брзине зрна 911 m/s и парчади пројектила до удаљености 30 m од возила, односно мине са еквивалентом масе експлозивног пуњења 10 kg испод било ког точка или средине возила. Додатна заштита од мина јесте уградња седишта отпорних на ударни талас, која су еластично овешена о кров.

Рендер VBMR Griffon и извиђачког EBRC Jaguar

„Griffon“ на испитивањима

Задњи део са великом рампом за улазак/излазак пешадијца

и, што је занимљиво, али данас више него актуелно и потребно, систем за детекцију снајпера METRAVIB SLATE.

Посадни простор опремљен је клима-уређајем, што је обавезна опрема у случају дејстава у условима високих температура као што су Африка и Блиски исток. Возило има типичне „камионске“ димензије, што је готово двоструко у односу на VAB и за то постоје одлични разлози – најважнији је оклопна заштита. Додатна заштита од мина јесте уградња седишта отпорних на ударни талас, која су еластично овешена о кров.

Посебно је занимљива додатна

опрема возила, која представља последњу реч технике. Поседује дневно-ноћну опрему за осматрање, као и нови командни систем и систем за умрежавање са осталим возилима, вишим нивоом команде и пешадинцима. Стандардан је и систем за ласерско и радарско упозоравање, као и за упозоравање од надоласеће ПОВР, а уз то и нуклеарно-биолошка и хемијска заштита. Навигациони систем јесте Safran Electronics & Defense Epsilon 10, навигациони систем базиран на хемисферично резонантном жirosкопу (HRG), борбено-информациони систем SICS (Scorpion Combat Information System) и радио-систем Thales CONTACT (Digital Tactical Communications and Theater). Присутан је и систем за инфрацрвено ометање.

Перспектива

Возило је резултат заједничких напора три гиганта – „Nexter“, „Thales“ и „Renault Trucks Defense“, а испоруке треба за започну ове године. Поручено је

чак 2.122 возила у различитим верзијама (1.722 са формулом погона 6×6 и 400 4×4), која би требало да буду испоручена до 2020. године.

Планиране су следеће верзије: оклопни транспортер (1.022 возила), командно (333), возила за извлачење (54), артиљеријски извиђачи (117) и санитарска возила (196). Такође, биће и других верзија, попут самоходног минобацача, противоклопног возила, цистерне, возила за брзе интервенције и др. На бази тог возила, развијена су и наменска извиђачка возила EBRC Jaguar (Engin Blindé de Reconnaissance et de Combat – оклопно извиђачко и борбено возило), којих је поручено 248, а треба да имају око 70 одсто заједничких компоненти са VBMR Griffon.

Тако велике поруџбине су у данашње време у најмању руку ретке, тако да се очекује да опадне и цена када се успостави пуна серијска производња. Већ постоје поруџбине за Griffon/Jaguar из Белгије (417 и 60 комада респективно), а поруџбине других земаља се тек очекују. У Белгији, иначе реномираном произвођачу оружја, па и оклопних возила, VBMR/EBRC треба да замене швајцарске оклопне транспортере Piranha III C, аустријска извиђачка возила Pandur и немачка патролна возила Dingo 2. Сва три возила имају различите компоненте и представљају прилично хетерогену силу, чиме се значајно повећавају трошкови употребе и одржавања. Једноставно, велике домаће поруџбине обезбеђују уједно и нижу цену.

Уз политички утицај Француске, пре свега у бившим колонијама у Африци, VBMR/EBRC може да резултује продајом и бројем произведених примерака који лако могу да достигну VAB, с обзиром на то да су већ садашње поруџбине превазишле половину укупне производње VAB. Чак и ако се не достигне у потпуности, може се сматрати да ће нови француски двојац представљати врло велик успех наменске индустрије у новонасталој клими након Хладног рата. О VBMR/EBRC ће се без сумње још чути у војним круговима. ■

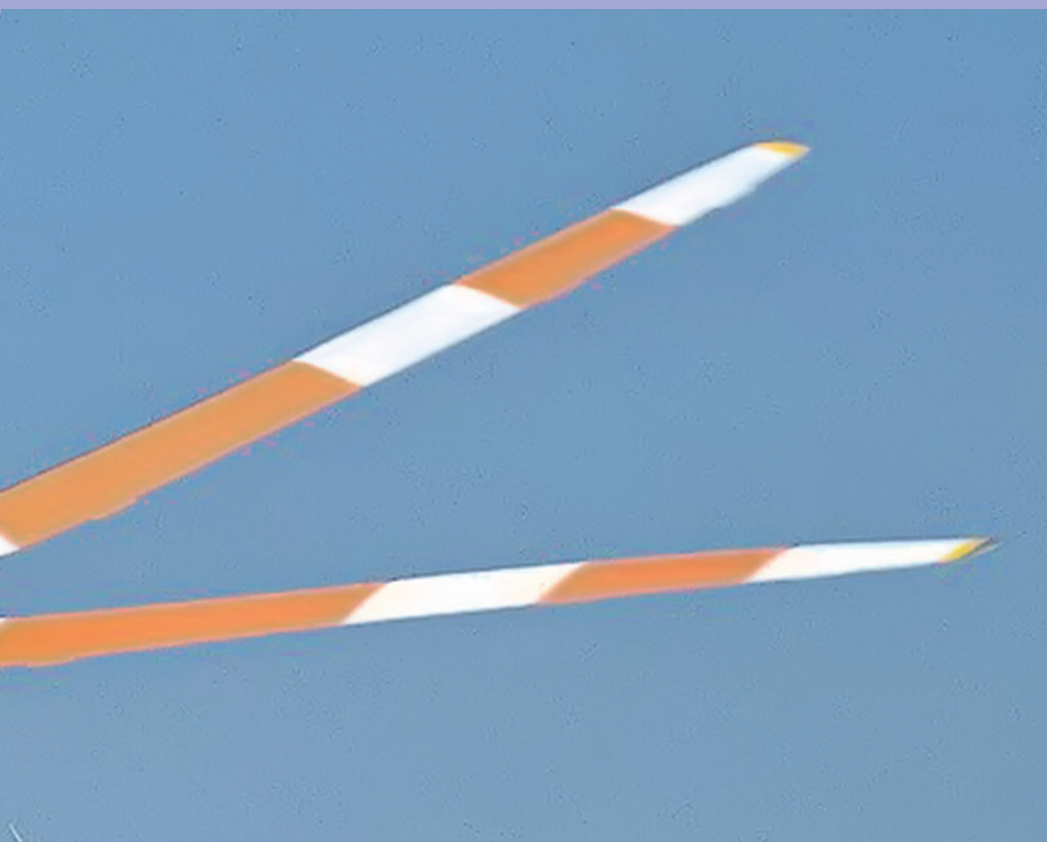
Проф. др Себастиан БАЛОШ

ФАМИЛИЈА ХЕЛИКОПТЕРА ВИШЕСТРУКЕ НАМЕНЕ

ДУГА ТРАДИЦИЈА ЛЕТЕЛИЦА BELL

Опремање хеликоптерима опште намене у великом броју случајева представља приоритет када су у питању мала ваздухопловства. Такви примери забележени су и у ваздухопловствима држава насталих распадом СФРЈ. Последње у низу таквих ваздухопловстава јесте црногорско, које ће у наредном периоду приступити набавци три хеликоптера Bell 412 америчког порекла. У овом броју „Арсенала“ износимо више детаља о овом хеликоптеру.

До данас је произведено око 900 хеликоптера Bell 412, од чега је 260 израђено у компанији „Agusta-Westland“

Хеликоптери фамилије Bell имају дугу традицију употребе на овим просторима која сеже у шездесете године прошлог века. Наиме, формирањем хеликоптерских јединица у РВиПВО и стицањем првих оперативних искустава у употреби ових средстава, на нивоу државног врха СФРЈ донета је одлука да се за потребе тадашње милиције установе хеликоптерске јединице намењене за извршавање задатака из домена унутрашњих послова. Супротно опредељењу армијског врха који се у том периоду окретао набавци совјетских и француских хеликоптера, за опремање полицијских јединица изабрани су углавном амерички модели хеликоптера (махом типа Bell АВ 47, Bell 206 Jet ranger и Bell 212). Премда се изворно ради о америчким хеликоптерима, већи број примерака испоручених СФРЈ у ознаци је имао префикс Agusta, што указује на то да је реч о летелицама које су лицензно произведене у Италији.

Први хеликоптери набављени намењени, у већем броју за полицију, били су лаки хеликоптери Bell 206 Jet ranger, носивости до пет особа. Од почетка седамдесетих до почетка деведесетих го-

дина прошлог века испоручено је око 30 хеликоптера тог типа, у различитим верзијама. Након пријема првих Bell 206 разматрана је и набавка хеликоптера већих транспортних могућности, тако да су већ крајем седамдесетих у Југославију стигли први вишенаменски двомоторни хеликоптери типа Bell 212, односно Agusta Bell АВ-212. На овај начин, полиција је добила хеликоптер употребљив за задатке трагања и спасавања, гашење пожара са подвесним ведром, задатке медицинске евакуације или транспорта до 14 лица.

Медијска икона

Оно што Ми-8/17 представља у свету хеликоптера на источној полусфери, то је фамилија хеликоптера УН-1, односно Bell 212/412 на другој страни. Штавише, може се рећи да УН-1 заузима једно од централних места америчке медијске иконографије током бројних ратова које су САД водиле након Другог светског рата, а посебно оног у Вијетнаму.

Почетак развоја породице хеликоптера УН-1, односно Bell 212/412, везан је за 1956. годину, када је, на основу захтева америчке копнене војске (US Army), полетео први прототип под ознаком Bell ХН-40 носивости два пилота и шест војника. Из овог хеликоптера развијена је читава фамилија војних и цивилних хеликоптера за општу намену, названих „ирокез“ (Iroquois), према индијанском племену, како су Американци често означавали своје хеликоптере. Компанијски назив хеликоптера био је Bell Model 204, док је у војној употреби у почетку имао ознаку HU-1. Посаде су га због тога назвале „хјуи“ (Huey), што је временом постао чешћи назив од званичног. И војна ознака је ускоро промењена у УН-1.

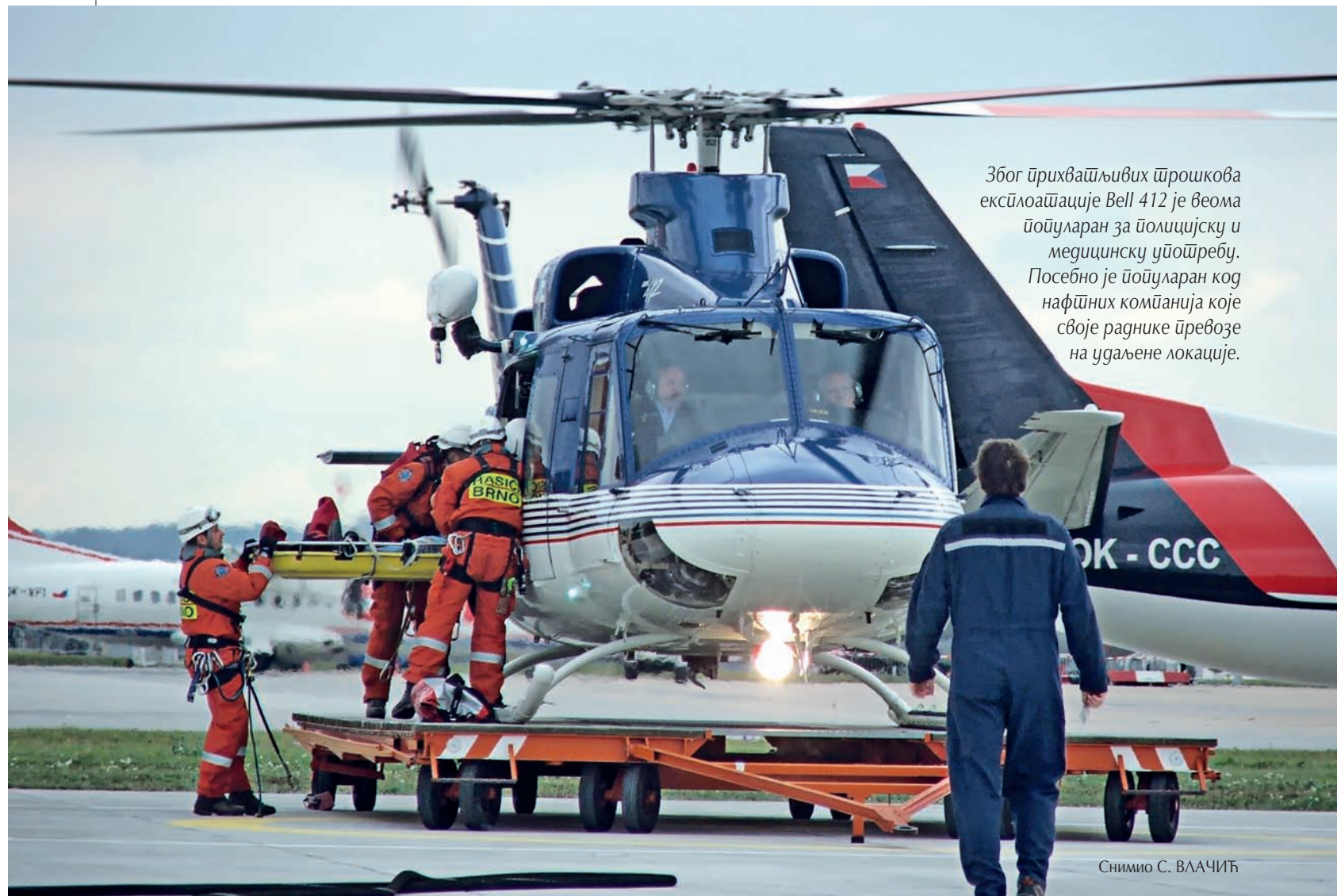
Масовна примена у Вијетнамском рату и искуство које се брзо сакупљало, терали су конструкторе у стална побољшања. Тако су вршена унапређења погонске групе, опреме и саме конструкције хеликоптера и ротора. Из хеликоптера Model 204 изведене су војне верзије УН-1А, В и С, а значајан помак били су

Кабина последње варијанте Bell 412EP1 је потпуно дигитализована

Model 205 (UH-1D) и Model 205A-1 (UH-1H), који се најлакше препознају по дуплим прозорима на бочним клизним вратима. Из ових основних варијанти изведен је низ подваријанти за Марински корпус, морнарицу и ваздухопловство.

Сви ти хеликоптери били су погњени једним турбоосовинским млазним мотором произвођача Lycoming, чија се снага, у зависности од варијанте, кретала од 575 kW до 1044 kW. Са појачањем мотора повећавала се и носивост, а делом и димензије трупа, односно теретног простора. Последњи једномоторни „хјуи“ произведен је 1976. године. Процењује се да је направљено више од 16.000 хеликоптера, од чега је око 7.000 коришћено у Вијетнамском рату, током којег су погинула 2.202 летача на „хјуима“, а изгубљено је, према неким изворима, око 2.500 хеликоптера. Једна по-

Због прихватљивих трошкова експлоатације Bell 412 је веома популаран за полицијску и медицинску употребу. Посебно је популаран код нафтних компанија које своје раднике превозе на удаљене локације.

Снимио С. ВЛАЧИЋ

ловина је уништена у борби, а друга у удесима и инцидентима током оперативне употребе. Према одређеним изворима, овај хеликоптер је у војне сврхе употребљавало више од 70 земаља.

Двомоторна ера

На захтев канадске владе „Bell” је 1968. развио нову, двомоторну верзију „ирокеза” уградњом канадске погонске групе Pratt & Whitney Canada (PWC) РТ-6Т-3 (америчка ознака Т400-СР-400) на основни змај модела Bell 205, постигавши побољшане перформансе и поузданост летелице. У септембру 1969. компанија је добила поруџбину за 50 хеликоптера СУН-1Н (локална ознака СН-135) за ваздухопловство Канаде, који су испоручени 1971. и 1972. године, а скоро истовремено примљене су, поред почетног противљења, и поруџбине од Оружаних снага САД. Амерички хеликоптери означени су са УН-1Н, а испоруке су трајале до 1977. године. За потребе свих видова Оружаних снага САД испоручено је 300 комада.

Произвођач мотора серије РТ-6Т3 Twin Pac износи податак да је његов степен поузданости изузетно велик и да се ошказ у лету бележи у просеку на 166.700 саћи налета!

Паралелно са производњом војних верзија, компанија је тржишту понудила и комерцијалну верзију са 14 седишта, означену као Model 212, која се углавном разликовала по опреми и ди-

зајну кабинског, односно теретног простора. Хеликоптер је од стране америчких ваздухопловних власти (FAA) добио основни сертификат јула 1971. године, што је омогућило лакши пласман. Убрзо је сертифициван и за инструментално летење, након што је на њега интегрисана тада најсавременија западна навигацијско-комуникацијска опрема.

Италијанска компанија „Agusta”, која је израђивала хеликоптере Bell по лиценци још од 1954, преузела је лиценцу и за производњу хеликоптера Model 212, а прве испоруке почеле су већ 1971. под ознаком Agusta Bell АВ-212. За морнарице Италије и Шпаније „Agusta” 1977. почиње испоруку противподморничке варијанте АВ-212 АSW.

Развој хеликоптера Bell 212 текао је лако јер се ослањао на проверена решења хеликоптера Bell 205. Труп је израђен у виду полумоноконструкције са оплатом од алуминијума и челичним ојачањима. Са обе стране су клизна теретна врата ширине 1,88 m и висине 1,24 m, а теретна кабина има запремину од око 6 m³. Репни конус је полумоноконструкције са алуминијумском оплатом, који на завршетку прелази у вертикални стабилизатор са погонском осовином репног ротора. Главни ротор је двокраки, полукрути,

Снимко С. ВЛАЧИЋ

ТАКТИЧКО-ТЕХНИЧКЕ ОДЛИКЕ BELL 412EP1

Посада: 1–2 пилота

Носивост: до 14 путника или до шест повређених на носилима, односно 2.190 kg дозвољеног терета или 2.041 kg подвесног терета. Ведро за гашење пожара максимално 1.950 l воде

Мотор: 2×РТ6Т-9 укупне максималне снаге 1.383 kW

– унутрашње гориво 1.251 l
– додатни кабински резервоар за прелете 617 l

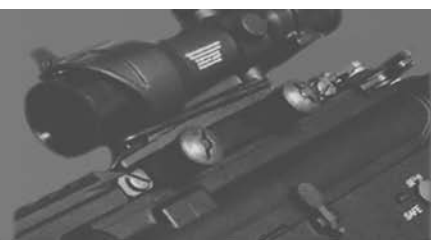
Димензије:

– пречник носећег ротора 14,02 m
– дужина са ротором 17,12 m
– дужина трупа 12,70 m
– висина до макс. врха репног ротора 4,54 m
– ширина са скијама 2,89 m
– запремина теретне кабине 6,2 m³

Масе: празан у основној конфигурацији 3.207 kg, највећа у полетању 5.398 kg

Перформансе:

– највећа брзина 259 km/h
– брзина крстарења 226 km/h
– врхунац лета 5.016 m
– врхунац лебдења са утицајем земље 3.459 m
– врхунац лебдења без утицаја земље 2.011 m
– долет 674 km
– макс. трајање лета 3 h 45 min

са потпуно металним краковима. Репни ротор је, такође, двокраки, потпуно метални и налази се са десне стране вертикалног стабилизатора. Са доње стране трупа, у осни главног ротора, налази се кука за подвесни терет максималне носивости 2.270 килограма, а са десне стране, ван теретне кабине, монтира се дизалица/витло дужине 75 метара, максималне носивости 270 килограма.

Велики скок напред са моделом 212 била је интеграција погонске групе РТ-6ТЗ Twin Pac, састављене из два турбоосовинска мотора, постављених један поред другог, који су преко заједничког редуктора погонили једно вратило. Максимална укупна снага на полетању износила је 1.044 kW. До прве половине осамдесетих година продато је више од 1.300 примерака Bell 212, из више различитих производних погона.

За потребе хеликоптерских јединица СУП СФРЈ, крајем седамдесетих и почетком осамдесетих година набављено је седам хеликоптера Agusta Bell АВ-212 и један Bell 212.

ВЕРЗИЈЕ

Хеликоптер Bell 412 производи се у више погона: канадском, италијанском и индонежанском. У зависности од произвођача, али и специфичних корисника, Bell 412 званично има 12 варијанти: Bell 412EP, Bell 412HP, Bell 412SP, Military 412, CH-146 Griffon, Bell Griffin HT1, Bell Griffin HAR2, Agusta-Bell AB 412, Agusta-Bell AB 412EP, Agusta-Bell AB 412 Grifone, Agusta-Bell AB 412 CRESO и NBell 412.

Последња степенница – Bell 412

Следећи корак у развоју хеликоптера фамилије УН-1, односно Bell 212, био

је Bell 412. Програм развоја ове верзије покренут је 1978. године. Прототип је настао конверзијом Bell 212, при чему је најочљивију промену представљао нови четворокраки ротор са лопатица-

Словенија је на територији бивше СФРЈ највећи војни корисник верзије Bell 412 са осам примерака

ма израђеним од композита. Испитивања су започета 1979. године, а већ 1981. извршена је сертификација хеликоптера и прве испоруке. Новим ротором добијена је већа брзина лета, смањен ниво буке и вибрација хеликоптера. Један примерак Bell 412 набављен је 1987. године за потребе СУП Словеније (и он и даље лети са словеначким ознакама).

Прво побољшање у оквиру серије 412 био је Bell 412SP (SP – Special Performance), са повећаном полетном масом, знатно проширеним капацитетом унутрашњег горива и новим ентеријером кабине. Године 1991. следи Bell 412HP (High Performance) са усавршеном трансмисијом и на крају Bell 412EP (EP – Enhanced Performance) са дигиталним аутопилотом. Та варијанта је и данас актуелна, али се нуди са дигиталним кабинским простором (glass cockpit) под ознаком Bell 412EPI. Управљање погонском групом јесте дигитализовано, а уз олакшану експлоатацију делимично је повећана и снага мотора са применом верзије мотора РТ6Т-9 Twin Pac. Треба напоменути да је снага мотора од верзије до верзије постепено расла на укупну снагу од 1.383 kW.

Ова конфигурација хеликоптера представљена је на изложби Heli-Expo одржаној 2013. године у Лас Вегасу. Срце EPI варијанте чини Bell BasiX Pro™, интегрисани систем авионице са четири колор приказивача дијагонале 26,4 центиметра. Тај систем је подређен употреби на двомоторним хеликоптерима у складу са стандардима IFR, Category A и JAR OPS3 операцијама. У саставу навигацијско-комуникацијске опреме налази се и вишефункцијски уређај Garmin GTN-750 (VOR/ILS/DME/VHF/GPS), те остала стандардна опрема, као што су ELT, транспондер и сл. Као и на другим летелицама из описане фамилије хеликоптера, могућа је интеграција најразличитије опреме, за спасавање, гашење пожара, медицинску евакуацију, осматрање оптоелектронским уређајима и слично.

За варијанту Bell 412EPI крајем 2017. определило се и црногорско министарство одбране, које у наредном периоду планира да потпише уговор за три хеликоптера у цивилној, комерцијалној варијанти. Процењује се да је оквирна вредност хеликоптера око 10 милиона

Хеликоптер АВ412 SAR

КАНАДСКА ИСКУСТВА

Снажан замах читавом програму хеликоптера Bell 412 пружен је 1992. године уговором са канадским оружаним снагама за набавку сто хеликоптера Bell 412EP прилагођених војној употреби. Ови хеликоптери у Канади су означени као CH-146 Griffon и заменили су више других типова хеликоптера (CH-136 Kiowa, CH-135 Twin Huey и CH-118 Iroquois) намењених осматрању, трагању и спасавању, медицинској евакуацији, транспорту итд. Иако се у домаћој употреби показао задовољавајуће, Канађани су имали доста примедби на карактеристике хеликоптера на топлим и високим теренима, какви су владали у Авганистану.

евра, по комаду. Избор Bell 412 јесте логичан след поступања, имајући у виду да Црна Гора већ има у употреби један Bell 212 и један Bell 412 EP набављен крајем деведесетих година прошлог века.

На овај начин Црна Гора је последња у низу држава бивше СФРЈ која је наставила да купује хеликоптере Bell. Подсетимо, деведесетих година прошлог века Словенија је за потребе

војске набавила осам Bell 412 у различитим верзијама, и четири Bell 206. Хрватска и Македонија су такође купиле Bell 206 (десет односно четири примерка), а Македонија је, као и Црна Гора, набавила један Bell 412. Из овог шаблона искочила је Република Србија одлучивши се за напреднији и модернији H-145M. ■

Др Славиша ВЛАЧИЋ

ТЕРЕНЦИ ЗА РУСКУ ВОЈНУ ПОЛИЦИЈУ

Почетком ове године војна полиција Западног војног округа ОС Руске Федерације добиће 140 специјалних теренских возила УАЗ-3163 „патриот“ 4×4, саопштила је руска новинска агенција „ТАСС“. Нова возила биће опремљена звучном и светлосном полицијском сигнализацијом, разгласним звучником, простором за смештај до два притвореника, витлом, средствима везе, системом за глобално позиционирање „ГЛОНАСС“ и уређајем за аутоматско гашење пожара у моторном простору. УАЗ-3163 „патриот“ јесте теренско возило типа SUV са погоним на сва четири точка, које покреће бензински мотор од 128 коњских снага. По жељи купца може бити са мануелним или аутоматским мењачем. Маса возила је 2,2 т, а корисна носивост од 500 до 800 килограма. Максимална бр-

зина на путу је 150 km/h. Зависно од верзије, може да превезе од пет до девет лица (ако су у задњем делу каросерије уграђене клупице). Возила УАЗ-3163 користе руска полиција, ФСБ, МЧС, граничне јединице и снаге за специјалне операције ССО. ■

ПОЉСКА ОПРЕМА ХЕЛИКОПТЕРЕ МИТРАЉЕЗИМА MINIGUN

Пољски часопис „Military Magazine“ (MILMAG) објавио је на свом сајту да ће специјална јединица JW GROM (пољ. Grupa Reagowania Operacyjno-Manewrowego) купити одређену количину пушкомитраље за М134 Minigun калибра 7,62×51 милиметара. Специјалне снаге Пољске користе М134 Minigun од 2013. године (купљени од фирме „Garwood Industries“), монтиране на бочна врата хеликоптера Ми-17, возила НММВВ и гумене чамце. Према уговору који је званично објављен на интернету (12. децем-

бра 2016), набавиће се митраљеви М134Д од америчке компаније „Dillon Aero“, коштаће 743.275 \$ и биће додељени 7. хеликоптерској ескадрили за специјалне операције, како би се монтирали на хеликоптере Ми-17. Minigun М134Д јесте побољшана верзија изворног М134, који је почетком шездесетих година развио „General Electric“. То је митраљез са шест цеви које се ротирају помоћу електричног мотора, има велику брзину паљбе од 3.000 метака у минути (50 мет./сек.), спремиште за муницију са 4.000 метака и домет до 1.000 метара. ■

МАРИНЦИ ДОБИЈАЈУ ОКВИРЕ MAGPUL

Министарство одбране САД и Тексашка компанија „Magpul Industries“ потписали су у децембру 2016. године уговор о испоруци оквира PMAG 30 AR/M4 GEN M3 у вредности од 12.792.000 долара за морнарицу и марински корпус. Ако се угрубо израчуна, према комерцијалној цени једног оквира чија је цена 14 \$, реч је о цифри од око милион комада, што је довољно да се опреми сваки морнар и маринач активног и резервног састава (у ОС САД б/к пушке је седам оквира 5,56 mm). Оквир PMAG, капацитета 30 метака калибра 5,56 mm, израђен је од висококвалитетне полимерне пластике (црне, зелене или браон боје) и намењен је за храњење оружја AR и M4 платформе (HK 416, MR556A1, M21 IAR, FN SCAR и др.). За разлику од стандардних, алуминијумских оквира који се дуже у војсци, оквири PMAG имају измењену, нешто закривљенију геометрију, квалитетније делове (опруга, доносач метака, утврђивач оквира) и важе за најпоузданије на тржишту.

Копнена војска је у септембру 2017. године одобрила употребу оквира PMAG 30, које јединица може набављати из свог фонда или војник купити о свом трошку. Тренутно је КоВ завршио опитовање модернизованих алуминијумских оквира (Enhanced Performance Magazine), који се нису добро показали, па је за очекивати да ће ускоро уследити још једна наруџбина од „Magpul-a“ за копнене снаге. ■

ЕСТОНИЈА БИРА НОВУ ЈУРИШНУ ПУШКУ

Естонски центар инвестиције у одбрани (ECDI) изабрао је 9 од 14 понуђача који су се пријавили на тендер за избор нове службене пушке Одбрамбених снага Естоније (расписан у јулу 2017). У првој половини 2018. године биће тестирани модели: BREN 806 („Česká zbrojovka“), Galil ACE („IMI“), LM8 („Lewis Machine&Tool Company“), SIG MCX („SIG Sauer“), HK 416/417 („Heckler&Koch“), ARX 160/200 („Berreta&Saco“), MSBS/GROT („Radom“), Renegade + („Patriot Ordnance Factory“) и MRR („Colt Canada“). Са победником тендера биће потписан уговор који је вредан око 75 милиона евра. Према плану опремања, Естонија ће у периоду од 2018. до 2021. године набавити 11.000 пушака у калибру 5,56 mm и 7,62 mm NATO, а затим наручити још један контингент од 18.000 комада са роком испоруке до 2024. године. Осим за војску, оружје ће бити намењено полицији, граничној служби и резерви. Тренутно, по бројном стању мала естонска војска користи израелски Galil 5,56 mm (1. пешадијска бригада) и шведски Ак4 7,62×51 mm, копију HK G3 (2. пешадијска бригада). ■

РУМУНИ ТЕСТИРАЛИ ПОРС SPIKE LR

Румунска војска је у децембру 2017. године на војном полигону „Синци“ код Брашова тестирала преносни противоклопни ракетни систем SPIKE LR (енг. Long Range) са модерним дигиталним уређајем за вођење и лансирање ICLU (енг. Integrated Control Launch Unit). Процењена је ефикасност система на различитим даљинама дану и ноћу, лансирано је девет ракета и све су погодиле задате циљеве. Систем је добио највише оцене, па се у наредне две године очекује потписивање уговора са немачком компанијом „Euro Spike GmbH“.

Противоклопни ракетни систем (ПОРС) SPIKE LR биће у наоружању пешадијских, извиђачких, брдско-планинских и артиљеријских јединица КоВ. Састоји се од ракете (у контејнеру), уређаја за вођење и лансирање и треношца. Тежак је око 45 kg, а опслужују га нишанција и помоћник. Ракету (домета до 4.000 m) може испалити по принципу „лансирај и заборави“ или „лансирај, прати и коригуј“. Румунија дуго година користи си-

стеме SPIKE LR (великог домета) монтиране на БВП MLI-84 и SPIKE ER (повећаног домета) на хеликоптерима IAR 330 SOCAT (Puma). Противоклопни ракетни систем SPIKE развила је и производи израелска компанија „Rafael Advanced Defence Systems“, а у Немачкој по лиценци компанија „Euro Spike GmbH“, чији су сувласници „Diehl Defence“ (40%), „Rheinmetall Defence Electronics“ (40%) и холандски „ERCAS B.V.“ (20%). ■

ХОЛАНДСКО ВОЗИЛО ЗА СПЕЦИЈАЛНЕ ОПЕРАЦИЈЕ

Специјалне снаге Холандске краљевске војске – Korps Commandotroepen (КТ) добиле су нових 50 возила VECTOR 4x4 (De Versatile Expeditionary Commando Tactical off Road) домаћег произвођача „Defenture BV“. Церемонија примопредаје одржана је почетком децембра 2017. године у касарни јединице у Розендалу. Нови VECTOR-и замениће теренска возила Mercedes-Benz G класе и биће посебно модификовани за специјалне операције уградњом митраљеза 12,7 mm M2 Browning на турели и пушкомитраљеза 7,62 mm FN MAG на сувозачевој страни (командира). Додатна конфигурација јесте аутоматски бацач граната 40 mm H&K GMG или ПО систем SPIKE. Возило VECTOR 4x4 развијено је на основу захтева специјалних снага и први пут је представљено 2014. године на међународном сајму „Eurosatory“ у Паризу под називом AATV (Air Transportable Tactical Vehicle).

То је лако тактичко теренско возило масе 3.050 kg са максималном носивошћу до две тоне. Намењено је за превоз пет војника са опремом игодно за извођење специјалних задатака (извиђање, препад, пратња конвоја и сл.). Према потреби, може се опремити додатном балистичком и противминском заштитом стандарда STANAG 4569 ниво 1. ■

Вести припремио Бојан РАЈИЋ

ПЛОВЕЋА БАТЕРИЈА №3 (2)

Жестока совјетска одбрана Севастопоља препуна је епизода које су заборављене јер није остао у животу нико ко би о томе могао да исприча своју причу, нити су сачувани документи који би посведочили о тим трагичним догађајима. Али, иза пловеће батерије №3 и њене посаде остало је неколико фотографија, архивских докумената и сведока који су преживели рат. Ко зна, можда ћемо једног дана гледати и филм о челичним Севастопољцима са челичне коцке..., јер су за девет месеци деловања оборила више авиона него било које друго пловило совјетске ратне морнарице.

ОДЛАЗАК ЧЕЛИЧНЕ КОЦКЕ У ЛЕГЕНДУ

За девет месеци деловања (или тачније седам месеци, с обзиром на то да је прва два месеца стојала на везу у Севастопољу и није учествовала у борбама) пловећа батерија №3 оборила је више авиона него било које друго пловило совјетске ратне морнарице. У зависности од извора, тај резултат се креће од 22 до 28 немачких авиона.

Ипак, током рада са архивским материјалима, узета су у обзир само обарања која потврђују најмање три извора: рапорти команданта батерије, капетана Мошенског, са навођењем времена и ме-

ста пада авиона, затим извештаји из јединица ваздушног осматрања и обавештавања или јединица које су биле сведоци догађаја, и на крају, рапорти дежурног одбране акваторије Севастопоља са указивањем модела авиона, времена и места њихових падова.

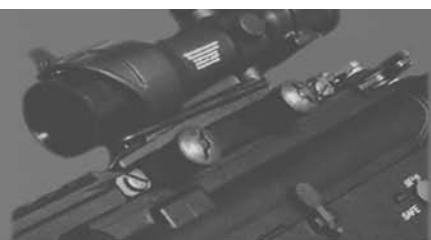
Учинак батерије

Од 10. новембра 1941. до 19. јуна 1942. године забележена су следећа обарања немачких авиона:

– 29. новембра 1941. посада ПА топа 37 мм оборила је ловац Вф-109, који

Немачки бомбардер „јункерс“ Ју-88, најчешћа „муштерија“ прошивавионаца са пловеће батерије №3

је пао на копно, у зони аеродрома Херсонес;

– 17. децембра посада ПА топа 37 mm оборила је бомбардер Ју-88, који је пао у Камишовом заливу, на 500 m од батерије;

– 22. децембра посада ПА топа 37 mm оборила је бомбардер Ју-88, који је пао у зони аеродрома;

– 23. децембра посада оруђа 76,2 mm оборила је бомбардер Ју-88, који је пао на обали поред аеродрома;

– 17. јануара 1942, у 13.21 часова, посада ПА топа 37 mm оборила је бомбардер Ју-88, који је пао у зони 35. артиљеријске батерије;

ИЗ ВАЗДУХА

У борбама на Криму Луфтвафе је ангажовала више од 120 ловаца и 300 бомбардера из више јединица. Ловци су били из треће групе 3. ловачке ескадриле „Удет“ и 77. ловачке ескадриле. Бомбардери су били из 51, 76. и 100. бомбардерске ескадриле, 1. школске бомбардерске ескадриле, 77. ескадриле пикирајућих бомбардера и друге групе 26. бомбардерске ескадриле торпедосаца.

– 17. јануара погођена су два бомбардера Не-111, који су се удаљили ка североистоку;

– 14. априла посада ПА топа 37 mm оборила је бомбардер Ју-88, који је пао у зони 92. дивизије;

– 27. маја посаде ПА топова 37 mm обориле су ловац Вф-109, који је пао на рт Херсонес, недалеко од аеродрома;

– 27. маја посаде ПА топова 37 mm обориле су ловац Вф-109, који је пао у море код рта Фиолент, југоисточно од батерије;

– 27. маја посада ПА оруђа 76,2 mm оборила је бомбардер До-215, који је пао у море по азимуту 220, на удаљености око 1,5 km од батерије;

– 9. јуна посаде ПА топова 37 mm обориле су три бомбардера Ју-88, који су пали на обалу, у море и код рта Фиолент;

– 12. јуна посада ПА топа 37 mm оборила је ловац Вф-109, који је пао на

крај аеродрома Херсонес (сведочење совјетског pilota кога је тај Вф-109 пратио, а које је објавио у својим мемоарима);

– 13. јуна у 16.50 часова, посада ПА оруђа 76,2 mm оборила је бомбардер Ју-88, који је експлодирао у ваздуху;

– 14. јуна посаде ПА топова 37 mm и ПА оруђа 76,2 mm обориле су три обршавајућа бомбардера Ју-87, од којих је један пао у рејону аеродрома, други у море, а трећи поред светионика на рту Херсонес; оштећена су још два Ју-87, која су се удаљила ка засеоку Качи, североисточно од батерије;

– 19. јуна посада ПА топа 37 mm оборила је бомбардер Ју-88, који је пао у море на око 1,8 km од батерије.

Током рада са архивским материјалима нађено је још најмање шест појединачних докумената о обарању авиона, што су потврдили дежурни одбране акваторије Севастопоља и командир 92. дивизије, али нису нађени извештаји капетана Мошенског који би то потврдили, нити постоји још нека потврда датих догађаја.

Трагичан крај

Како је пловеха батерија ометала нападе Луфтвафеа и наносила јој губитке, немачка команда решила је да је из-

баци из строја. Један од најжешћих напада на батерију одиграо се 14. јуна, када су је напала 23 авиона Ју-87, који су на њу бацили 76 бомби различитих калибра, али ниједна није имала директан погодак. Од погодака поред батерије из строја је избачен један од пројектора, шрапнели су онеспособили соху и рањена су тројица морнара. У другој половини дана, ватру на пловеху батерију отворила је и немачка артиљерија са копна, а следили су и нови налети Луфтвафеа.

До тог времена совјетска одбрана Севастопоља почела је да трпи од озбиљног недостатка муниције. У периодима између немачких напада, команда Севастопољског одбрамбеног рејона није успевала да бродовима са „Велике земље“ допреми довољне количине муниције, док, са друге стране, Немци нису имали таквих проблема.

Још један у низу немачких напада на пловеху батерију догодио се 19. јуна. Без обзира на то што се увежбане посаде даноноћно нису одвајале од оружја, управо је поменути недостатак муниције запечатио судбину пловехе батерија №3 – преостало је мало муниције за митраљезе и по пар оквира за ПА топове. И тек тада су немачки авиони успели да приђу пловехој батерији, у

Аеро-снимак набушћене пловехе батерије №3, који је направио немачки пилот неколико дана после напада на пловечника Хинхриса

Заробљени браниоци Севастопоља на рти Херсонес, које је команда освајала на милости Немцима

20 часова и 20 минута једна бомба погодила је леви бок батерије, а друга палубу и командни мост.

Унутар трупа избио је пожар и опасно се приближио складишту „ронетних“ граната, али је посада успела да угаси пожар и отклони опасност од детонације. У том нападу погинули су командир батерије капетан Мошенски и 28 чланова посаде, а рањено још њих 27, који су чамцима евакуисани на обалу. Остатак посаде је до вечери успео да оспособи један аутоматски противавионски топи калибра 37 mm и два тешка митраљеза калибра 12,7 mm, али нису имали муниције за њих. Посада батерије расформирана је 27. јуна и пребачена на копно, где је наставила да се бори као пешадија.

Остало је забележено да је капетан Мошенски сахрањен негде око Камишевог залива, али се не зна тачно место.

Немачка верзија

У књизи Волфганга Дириха „Бомбардерска ескадрила ‘еделвајс’ – Историја немачке ваздухопловне јединице“ помиње се и пловећа батерија №3:

„У то време I Gruppe/Kampfgeschwader 51 (1. група, 51. бомбардерске ескадриле) дејствовала је заједно са 8. авио корпусом под командом генерал-пуковника Волфрама фон Рихтхофена. Треба поменути један од њених успеха, јер су хиљаде немачких војника могли да га виде са ‘трибина’, са узвишице наспрам Северног залива у Савастопољу.

Током више недеља пловећа противваздушна батерија наоружана са 164 топа, која је стојала на везу у Северном заливу, недалеко од великог светионика на рту Херсонес, отварала је жестоку ватру. Она је предста-

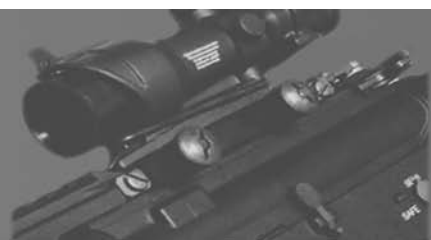
вљала препреку немачким копненим, морским и ваздушним снагама да проведу успешне нападе на тврђаву (прим. – највероватније се ово односи на чувену артиљеријску батерију 35, на западној обали полуострва Херсонес).

Независно од тога одакле су долетали бомбардери, из Тираспоља или Сарабуза, та пловећа батерија била им је трн у оку.

Дана 25. јуна, после три напада ескадриле на батерију, командир друге ескадриле капетан Фурхоп одлучио је да изведе још један напад на циљ. Заједно са њим требало је да лети натпочиник Ернст Хинхрис.

...

Хинхрис је пикирао на свој циљ. Посада авиона била је толико сконцентрирана на њега да није примећивала све-

тлеће метке који су летели ка њима. У првом налету погодио је циљ, пловећа батерија је потонула, а заувек ју је однела експлозија муниције.”

У страху су велике очи...

Одломак из Дирихове књиге садржи неколико нетачних тврдњи: погрешан је опис батерије, време напада, њена судбина, а постоји и нешто што је он прећутао. Аутор, на пример, помиње 164 топа постављена на пловећу батерију, секцију трупа бојног брода димензија 50×30 метра. Заиста је тешко замислити слику где на тако мало места стоји толико цеви. Можда су била поређана на два-три спрата... Да је Дирихова тврдња истинита, тешко је замислити да би се нешто са копна, мора или ваздуха могло приближити таквом Стаљиновом мегаоружју.

Истина је да је батерија била наоружана са два артиљеријска оруђа (која су уклоњена још крајем октобра 1941. године), седам противавионских топова, три тешка митраљеза и једним учествованим митраљезом малог калибра. Разлика између онога што пише Дирих и чињеничног стања јесте, благо речено, осетна.

Треба поменути и то да је напад који је био ко зна који по реду, а за коју је натпоручник Ернст Хинхрис награђен Гвозденим крстом, био изведен на батерију која је до 19. јуна остала практично

Фотографија напуштене пловеће батерије №3, коју су са обале снимили немачки војници

без муниције за противавионске топове и бранила се само митраљезима.

Једна од ретких фотографија батерије коју су начинили немачки пилоти после напада оповргава и „потапање” које помиње Дирих – батерија је била и остала на месту где су је насукали пола године раније, што су сведочили и немачки војници који су се ту нашли после заузимања Севастопоља.

Остале су фотографије, документа, сведоци

Жестока совјетска одбрана Севастопоља у лето 1942. године препуна је

епизода које су заборављене – није остао у животу нико ко би о томе могао о томе да исприча своју причу, нити су сачувани документи који би посведочили о тим трагичним догађајима. Ипак, иза пловеће батерије №3 и њене посаде остало је неколико фотографија, архивских докумената и сведока који су преживели рат. Захваљујући њима настао је и текст који сте прочитали.

Ко зна... Можда ћемо једног дана гледати и филм о челичним Севастопољцима са челичне коцке... ■

(Крај)

Драган АВРАМОВ

Панорама ртја Херсонес и Козачког залива, места где је била насукана пловећа батерија №3 – ништа не указује на драматичне догађаје од пре седамдесетак година

